MIKA WALTARI

Digitized by the Internet Archive
in 2025

https://archive.org/details/viragzikfold0000vari

A FINN IRODALOM KÖNYVTÁRA

A SOROZATOT
KARIG SÁRA
SZERKESZTI

FORDÍTOTTA
GOMBÁR ENDRE
H. LABORC JÚLIA
SCHÜTZ ISTVÁN
SZOPORI NAGY LAJOS

AZ UTÓSZÓT
GOMBÁR ENDRE
ÍRTA

MIKA WALTARI

VIRÁGZIK A FÖLD

*

NE LEGYEN TÖBBÉ HOLNAP

*

EZ MEG SEM TÖRTÉNHET

*

ARANYHAJÚ

KISREGÉNYEK

EURÓPA KÖNYVKIADÓ, BUDAPEST 1982

A FORDÍTÁS AZ ALÁBBI KIADÁS ALAPJÁN KÉSZÜLT:
MIKA WALTARI
PIENOISROMAANIT,
WERNER SÖDERSTRÖM OY,
HELSINKI, BOULEVARDI 10
COPYRIGHT © MIKA WALTARI, 1966
HELSINKI, FINLAND

HUNGARIAN TRANSLATION
© GOMBÁR ENDRE, 1973
H. LABORC JÚLIA, 1982
SCHÜTZ ISTVÁN, 1982
SZOPORI NAGY LAJOS, 1982

VIRÁGZIK A FÖLD

1930

I

Az áprilisi este homálya behúzódott a tenger fölé. A német partok belevesztek a párába. A hajótestet ütemesen rezegtette a gépek lassú, erőteljes dübögése. A levegőben ott maradt a naplementét kísérő pír, az a szín, amelynek nincs forrása, maga a levegő sugározza szét.

Étkezés után beült a dohányzószalonba, élvezni akarta a büfében vásárolt finn cigaretta ízét. A dohány azonban inkább undort keltett benne, túlságosan hozzászokott már a csípős német cigarettákhoz. És hát fáradtabb volt annál, hogy bármit is élvezni tudjon.

Lassan kavarogtak agyában az emlékképek gyors, a fél Németországot átszelő utazásáról. A várostól, ahol tanulmányait folytatta, az éjszaka sötétjében el egészen Berlinig, ott egy hideg reggel az Anhaltier pályaudvaron, körülötte hordárok elnyűtt arca, testében a kemény vonatülésen eltöltött éjszaka fájó nyomai. Taxit fogadott, s egyenest a Stettini pályaudvarra vitette magát, közben futólag magába szívta Berlin különös, föld alatti illatát, a fém- és konyhaillatot. Egyik mellékutcában a piszkos, szürke falfelületről szemébe villant a kommunista zavargások idejéből ott maradt esetlen krétafelirat: *die Partei lebt trotz den Verboten.*[1] Egy darabig még élesen látta maga előtt

1. A párt él, a tilalmak ellenére. (német)

az elmaszatolt, félig-meddig letörölt írást. Ez zavarta: semmire se akart gondolni.

Végül is most, több hónapi buzgó tanulás és munka után, a vizsgaidőszak kapkodásai után, a vonatút csendes feszültsége után óriási, súlyos kimerültség telepedett rá egész lényére. Egy éjszaka még, s egy újabb nap, aztán ismét egy éjszaka s az azt követő nap fele, és újra otthon lesz. Most mégis hálás volt ezért a közbeeső időért itt a hajó unalmas, személytelen hotel-légkörében. Soha nem érezte még magát ilyen furcsán kimerültnek.

Lelke mélyén azért is csöndes hálát érzett, hogy kevés az utas a hajón. Még nem kezdődött meg a turistaidény – néhány üzletember tartott hazafelé a németországi vásárról, egy angol társaság volt ott, bridzseztek a kapitány sarokasztalánál, egy-két újságot olvasgató, társalkodónő típusú svéd hölgy és persze az elmaradhatatlan német kereskedelmi utazók, akik most is söröztek és hangoskodtak. Ez meglehetősen zavarta, úgy érezte, torkig van a nyelvükkel, amelyet lassan már hét hónapja állandóan hallania és beszélnie kellett, s amelyet most minden más nyelvnél utálatosabbnak talált, mivel újdonságvarázsát elvesztette már, s mert ő maga is szinte teljesen otthon volt benne.

Hét hónap egyvégtében! A második tanéve volt ugyan, de az első évben csaknem két hónapot otthon töltött karácsony táján. Most semmi sem lett a karácsonyi szünetből: épp arra az időre sikerült bejutnia – előnyös szakmai gyakorlatra – az egyik német anilinüzembe, s a munka úgy elvitte az idejét, hogy még a honvágy sem tudott fölébredni

benne. Karácsony szombatján is egész estig dolgozhatott, figyelve az új generátor beállítását, a szentestét pedig a városháza csendes pincehelyiségében töltötte, elkortyolgatott vagy fél üveg bort egyik német évfolyamtársa társaságában, aztán hazament, s kissé elködösült aggyal lefeküdt.

Tulajdonképpen most maga is csodálkozott, miféle hirtelen támadt ötlet hatására indult útnak – haza, a húsvéti szünidőre. Való igaz, hogy a hároméves kurzus legnehezebb része ért véget éppen, de a tanév folytatódik még közel két hónapig a szünet után is, az efféle kiruccanás pedig különben is drága dolog neki, aki hitelből kénytelen fedezni tanulmányait.

Ezt a halálos fáradtságot az utolsó vizsgája után érezte először, a szeme nem bírta a rajzterem zöld lámpáit, s máskülönben sem volt igazán rendben. A feje többször fájt már a télen is, néha az orra is vérzett, s reggelente nagyon gyengének érezte magát. Orvosnál nem járt, nem bízott az idegen doktorokban, meg az ilyen apró fájdalmakat nem is tartotta érdemesnek komolyan venni.

Ha jól meggondolja, főleg a tavasz az oka, hogy most útra kelt. Egyik reggel, amikor a hideg, kesernyés tea után elhagyta sivár német albérleti szobáját, látta, hogy a masszív házak övezte kis park fáin kibomlottak a levelek. Az ég könnyű volt és halovány, illatoztak a fák, s ettől megtelt valami vad, erőteljes honvággyal. Látni akarta a finn tavaszt, találkozni akart Ailival és anyjával, tisztességes ételt enni, s pár hétig jót pihenni. A tanév végére persze vissza kell még jönnie, bár gondolatai mélyén egy kis

reménység is ébredezett, hogy talál magának a gyakorlatra helyet odahaza, s kedvére olvasgathat majd a munka mellett, és csak ősszel kell visszautaznia Németországba.

De ebben a pillanatban teljesen mindegy volt neki, hogyan alakulnak a dolgok. Csodálkozott is, miért nem képes egy csöppet se örülni, tudva, hogy hamarosan otthon lesz. Csupán hála volt benne ezért az egy-két csendes napért, azért, hogy egyedül került a kabinba, hogy békés a tenger, vöröslő és nyugodt.

A finn üzletemberek grogot ittak, egymás után mesélték a történeteiket, mind hangosabbak lettek, és sűrűn robbant ki belőlük a harsány hahota. Egy pillanatra odafigyelt a beszélgetésükre, s meglepően idegennek találta a finn nyelvet. Ők azonban a maguk módján rokonszenvesek voltak neki, tisztességesek és őszinték, anélkül hogy hűvösen merevnek tettetnék magukat, mint ez a korrektül bridzsező angol társaság. Finnek voltak, akárcsak ő, és ez a tény valahogy ismerőssé tette, közel hozta őket.

Valamivel később körbesétált egyszer-kétszer a hajó fedélzetén. Hűvös és sötét volt az este, csillagokkal, felhőkkel. Amikor fázni kezdett, aláereszkedett a kabin tömény melegébe, levetkőzött, s egy német képeslapot olvasgatott még az ágyban. De észrevétlenül elaludt, s arra rezzent föl, hogy az újság leesett a padlóra. Eloltotta a villanyt, és mély, boldog álomba süllyedt.

Csak reggel, ébredés után vette észre, hogy az éjszaka vérrel vegyes genny folyt ki az orrából, s nagy, sárgás-piros foltot hagyott a párnahajon. Fejét furcsán üresnek érezte, egész lényét pedig oly könnyűnek, mintha meg-

ritkult volna körülötte a levegő. Úgy döntött, legjobb lesz, ha hazaérkezése után azonnal orvoshoz megy.

A súlyos, sötét hullámokon hintázott a nap. Megmosakodott, fütyörészve öltözködött, elvégzett néhány tornagyakorlatot, s úgy érezte, teste ruganyos és erős. Jó hangulat, valami ismeretlen csendes öröm töltötte el. A kávézásnál mosolyogva üdvözölte a finneket, akik reggel mindjárt whiskyvel kúrálgatták másnaposságukat.

A dohányzószalonban a Stockholmból közvetített istentiszteletet hallgatta a rádió mellett. Az orgona súlyos, ünnepélyes hangja és az ének lassú hullámzása egy gyermekkori nyári vasárnap reggel emlékét idézte föl benne. Ott a vidéki kőtemplomban alkalma volt látni a durva ruházatú, mereven ülő templomosokat, s érezni a szénaillatot az ég kékje és a napsütésben felfénylő búzavirágok közül, ó, a drága szülőföld – az ő népe, amelynek tagjai most egyszerre idegenek és kedvesek neki.

Este, amikor szólt a gramofon, s a finnek Heidickben az utolsó estéjüket ünnepelték a szesztilalmi határ elérése előtt, eszébe jutott az a sötét hajú, gyönyörű nő, akinek olyan elveszejtő, mélybe csalogató szeme volt. Még a télen egyik este néhány német egyetemistával elment egy táncos étterembe. Az ismerős dallam különös elevenséggel idézte eszébe most ezt az estét. Nem sok pénzük volt, sört rendeltek csak, s a frakkos pincérek lenézően mustrálgatták őket. A szomszéd asztalnál, néhány idősebb úr társaságában a legszebb nő ült, akit valaha is látott, előkelően finom, kissé megcsömörlött nagyvilági hölgy. Fogadást kötött a társaival, hogy odamegy és fölkéri,

kicsit ugyanis ivott már idejövetelük előtt. Ezenkívül tudta magáról, hogy jól táncol, s arról is volt némi fogalma, hogy jóképű. Nem éppen szép, de karcsú, vállas, és arcán ott a férfiasság tudata.

Az urak fölényesen és rosszallólag mérték végig, kedve lett volna közibük vágni egy poharat. A nő azonban bólintott, s pár táncot szótlanul végigtáncoltak. Elveszejtő volt a szeme, s a drága ruha alatt hajlékonyan ívelt a teste.

Később még találkozott vele egy egyetemistarendezvényen, a folyosó félhomályában. A nő állította meg, s érdeklődött, emlékszik-e még közös táncukra. Jól tudta, ha visszatér Németországba, ismét találkozni fog vele, és ettől remegéshullámok járták át a testét. Ez a gyönyörű, ismeretlen nő volt számára a szimbóluma mindannak, ami az életben veszélyes, csalóka és szenvedéllyel teli. A zenének, az éjszakai kávéház lámpáinak, a koktélospoharak csendülésének, a magnóliaparfüm illatának. Legalább egyszer szeretett volna alámerülni e csillogó világ bódulatába, de egy pillanatra csupán. Szeretett volna hűvös maradni, de ahogy a nőre gondolt, halántékán és ujjbegyeiben lüktetni kezdett a vér.

Minderről azután eszébe jutott Aili is. Ahogy múltak a hónapok, a lány levelei egyre rövidültek, egyre személytelenebbekké váltak. Persze ő maga is ritkán szánta rá magát az írásra. Nem szeretett levelet írni, nehezen tudta szavakba önteni gondolatait, s a kényszerűség miatt is lettek e levelek olyan ridegek és hűvösek. Ezzel azonban Aili is tisztában volt, ez tehát nem lehetett oka a változás-

nak. – Tulajdonképpen be kell ismernie, hogy az elmúlt hónapok alatt nagyon keveset gondolt Ailira, a távolság elidegenítette tőle, de azért – nos, igen, tagadhatatlanul – szerette még mindig. És mégis, inkább csak tudat alatt, megnyugvást érzett, hogy még nem jegyezték el egymást, s nem is történt köztük semmi olyasmi, ami döntésre kényszerítette volna. Mindenesetre örült, hogy hamarosan találkozhat vele.

A tenger sötét volt, súlyos, komor hullámok mindenfelé. A hajó füstje leszállt a víz színére. A gramofon régi táncdalokat játszott, s a hajóorrban levő kávézó nyirkos padlóján egy pár csúszkált a zene ütemére.

Hétfőn hideg, szürke, felhős napjuk volt. Lassan-lassan előbukkant a tengerből Helsinki. Apró, izgatott várakozás lett úrrá rajta, azt az örömet azonban, amit elképzelt magában, nem érezte. Megint fáradt volt, az idő komorsága lehangolta, a vámnál uralkodó sietség és a kötélkorlát mögött tolongó embercsoport fölingerelte.

Az útlevélvizsgálattal és kevés csomagja vámkezeltetésével hamar végzett. Zsebét egy vaskos pálinkásüveg húzta le, a mulatság kedvéért hozta a cimboráknak ajándékba. – Nem várta senki, bár anyját is, Ailit is értesítette érkezéséről. Anya persze dolgozik, de Aili... Nos, ez van, s neki tulajdonképpen teljesen mindegy, sose rajongott különösebben a búcsúztatókért meg a fogadókért.

Ismerős lépcsőház – az otthon. Semmi nem változott, míg távol volt. Szívta magába a hazai illatokat, a kávé, a kétszersült és a virágcserepek illatát. Asztalán ugyanazokat a könyveket és papírokat találta, amelyeket indu-

lásakor otthagyott. – Anyja egy papírlapon hagyott üzenetet neki, hogy nem tud kimenni elébe, mert sok a munkája az irodában, s hogy melegítsen magának kávét, ha akar – a tejszín a konyhában, a sütemény a dolgozószobában van.

A szobában telepedett le a hintaszékbe, rágyújtott, s valami kis zavartságot érzett. Úgy találta, egy hazatérésnek érzelemgazdagabbnak kellene lennie. Esetlenül babrálgatta az ablakdeszkán álló fikusz bőrleveleit, s roppant gyengének és feleslegesnek érezte magát. Kedve lett volna sírni egyet, de nem sírt már évek óta, így nem is tudott. Különben is, komikus dolog lett volna.

2

– De hiszen te borzasztóan lefogytál! – Ezek voltak anyja első szavai. Nyugtalan, fürkésző szemekkel nézte.

– Á, nem érdekes – felelte, miközben úgy érezte, nagyon fáradt és beteg. – Kicsit sok volt a munka.

Anyja kimerültnek látszott, s szemmel láthatóan meg is öregedett. Kicsike volt és gondterhelt őmiatta. Nagy gyengédség töltötte el a szívét iránta. Legszívesebben a keblére hajtotta volna a fejét, s visszaváltozott volna pici, fáradt fiúcskává. Végül azonban csak egy könnyed csókot lehelt az arcára, s közben megkísérelt boldogan mosolyogni, majd újabb cigarettára gyújtott. Az volt az érzése, valahogy elidegenedett tőle, képtelen visszahelyezkedni régi, meghitt kapcsolatuk légkörébe.

Anyja az ételkészítéshez látott a konyhában. Ő is ott ült le az asztalhoz, cigarettázott, és mesélt Németországról, a munkájáról, a tanfolyam most lezárult szakaszáról. Az asszony nem sokat értett belőle, csak bólogatott rá, és lelkét különös keserűség és öröm töltötte el, hogy ilyen nagy már a fia, s hogy maga vette kezébe a sorsát.

Együtt vacsoráztak. A fiú egyszerre csak megszólalt:

– Aili nem jött ki elém. Vajon mi baja lehet?

Anyja kényelmetlenül érezte magát. Kedve is lett volna, meg félt is elmondani azt, amit az elmúlt hónapok során ösztönei megsúgtak neki. Az ő lelke mélyén is ott rejtőzött minden anya féltékenysége, és ez megakadályozta abban, hogy elismerje: egy másik nő is hatással lehet a fiára. De félt, hogy a fiú rájön erre, így a legóvatosabban csak annyit mondott:

– Nem tudom. Hosszú ideje nem járt már nálunk.

Ahogy azonban ezt kimondta, mégsem tudta türtőztetni magát, s hozzátette még, némi éllel a hangjában:

– Azt mondják, sokszor látni együtt Osmóval – de hát én, ugye, nem tudom...

A fiú kicsit összerezzent, eltolta maga elől az üres tányért, s egy pillanat szünet után olyan természetesen szólalt meg, ahogy csak tellett tőle:

– Nocsak.

Ennyit mondott, nem többet. – Hirtelen kínos csönd támadt. Kintről a villamos zúgása hallatszott be, meg egy rekedt kiáltás a sarok felől. Az ételszagú konyhát betöltötte valami halk, kínos előérzet. A fiú rendkívül tisztán látta most a maszatos tányérok apró részleteit s anyja idegen,

nyugtalan arcát. Muszáj volt megborzongania, s újra kimondani hidegen:

– Nocsak.

Valójában teljesen mindegy volt neki, mit csinál Aili, s kivel jár. Hirtelen valahova a messzi, ismeretlen múltba helyeződött át a lány. És még csak fájdalmat se okozott neki. Mindössze valami visszataszító elégedettségfélét érzett – hát igen, ez lett a dolog vége.

Este vendégeik voltak. A nagynénje, unokatestvérei s anyjának egy munkatársa. Gyertyák égtek az asztalon, kalács volt és sok aprósütemény. Anyja vele akart eldicsekedni nekik, s ő próbálta is szórakoztatni őket: sztorikat mesélt a németországi egyetemistaéletből. Amikor a kezdeti merevség oldódott, egyre élénkebb lett a társalgás. Igazán nagyon kellemes volt. Kellemes mindaddig, amíg késő este, miközben a vendégek kabátjukat keresve tolongtak a szűk előszobában, bele nem hasított a fiúba a gondolat: ugyan mi dolga ezekkel az idegen emberekkel, akik mindannyian a maguk életét élik, s akikkel az ő élete egyetlen ponton sem érintkezik.

De ez ostobaság volt. Túl hosszú ideig élt magányosan, meg kell kísérelnie visszatalálni a régi világba, régi életkörébe. Elhatározta, hogy holnap megkeresi Ailit, estére pedig meghívja a cimborákat a becsempészett pálinka elfogyasztására. Vetkőzés közben azonban annyira elerőtlenedett, hogy egy percre le kellett ülnie. Mintha egész lényébe szétáradt volna a gyengeség, s elernyesztette, elgyöngítette volna minden tagját. Szeme alja idegesítően fájni kezdett.

Úgy látszik, valóban beteg. A vendégek is mind észrevették, mennyire lefogyott. Döntött: holnap orvoshoz megy. Halvány remény sarjadt benne, hogy a doktor majd pihenést rendel neki, és megtiltja, hogy ősz előtt visszatérjen Németországba. Úgy érezte, most nem bírná elviselni ott a félév végi magányt. Pár hónapos távollét különben se zavarhatja meg tanulmányait.

Telefonált egy agyspecialistának, időpontot és sorszámot kért a rendelésre. Odaérkezésekor a várószoba csaknem tele volt, s ez sajátságos bűntudatot ébresztett benne, amiért csak betegen veszi észre, mennyi beteg ember is van a világon. A rendelőből hirtelen egy kislány hosszú, zihálló, elfúló jajgatása hallatszott ki. A várakozók önkéntelenül összerezzentek, s aztán zavarukat leplezve, némi röstelkedéssel egymásra néztek. Az az érzése támadt, hogy ettől a jajgatástól kezdett el izzadni a tenyere – egészen nyirkos lett mindkét keze.

A kislány, kerek arcú, csinos leányka, anyjával jött ki az orvostól, s már próbált is mosolyogni, bár szemében ott volt még az aggodalom visszfénye. Anyja reszkető kézzel adta rá a kabátot, s közben pörölt vele, hogy miért kiabált. A kislány védekezni próbált:

– Nem tehetek róla, mikor a doktor bácsi keze olyan fájdalmat okozott.

Elmentek, s a fiút torokszorító gyengédség töltötte el iránta, amiért megpróbált hősiesen viselkedni, s egyúttal minden beteg ember iránt, akiknek egytől egyig megvan a maguk fájdalma és keserűsége. Nyelnie kellett, hogy ezt a szorító érzést leküzdje.

– A kilencest kérem.

A fehér köpenyes orvos hideg, tárgyilagos hangja félbeszakította töprengését. Belépett a rendelőbe, becsukta maga után az ajtót. Szimbolikus cselekedet volt ez, úgy érezte magát, mintha átlépett volna egy másik, hűvös és félelmetes világba, ahonnan nincs többé visszatérés.

Köszönt, bemutatkozott, és kissé bizonytalankodva előadta panaszait. Valami merevség mindig volt benne, ha ismeretlen emberekkel találkozott. Az orvos azonban barátságosan viselkedett, s ez felszabadítóan hatott rá. Hálás volt neki, és teljes bizalommal vetette alá magát a vizsgálatnak.

– Nézzük csak, nézzük... legyen egészen nyugodt.

Az orvos határozott, óvatos, hozzáértő kézzel dolgozott. – Fáj? Érez-e ezen a tájon nyilallást vagy nyomást? Legyen csak egészen nyugodt, csukja be a szemét, és a fájdalom máris megszűnik.

Valami hideg és kemény tárgy nyomult be az orrlyukába, s fölfelé hatolt, előbb csak kellemetlen érzést, majd váratlan szúró fájdalmat okozva, amelytől még a térde is megremegett. – Csak nyugodtan, ne mozogjon. – Nem mozdult, de a fájdalom könnyeket préselt a szemébe, s a térde még egyre reszketett.

– Tudom, ez roppant kellemetlen önnek. De mondja csak, nem sérült meg itt ezen a tájon valamikor? – S az orvos óvatosan dörzsölgette az orra és a szeme közti területet.

A fiú most nem volt képes eszébe idézni semmit. Káprázott a szeme a fájdalomtól, s a térde ismét idegesen

rángatózni kezdett, noha az orvos már átkerült az asztal túlsó oldalára, s ő maga is helyzetet változtatott a széken.

Aztán lassan-lassan derengeni kezdett egy képsor az emlékezetében. Egyszer az iskolában, negyedikes vagy ötödikes korában, tornaórán leesett a szerről, s úgy beütötte a fejét éppen ott a homlok és az orr közti mélyedésnél, hogy elszédült. Néhány napig beteg is volt utána, magas lázzal feküdt – enyhe agyrázkódás. De mi köze lenne ennek a mostanihoz? Azért elmondta az esetet az orvosnak.

– Hm, az összefüggés nem is olyan lehetetlen.

Ám arról egy szót sem szólt a doktor, hogy mi az, ami izgatja. Hangja azonban rendkívül komoly volt, amikor meghagyta, hogy másnap jelenjen meg a klinikán röntgenfelvételre. Határozatlan, rossz sejtelmekkel teli nyugtalanság lett úrrá rajta. Vajon... vajon tényleg olyan veszélyes a dolog? Az operációtól félt – vakbélműtétjéről, sőt magáról az altatásról is visszataszító, rossz emlék maradt meg benne. De az elkerülhetetlenbe természetesen bele kell törődnie.

Anyjának csak úgy mellékesen említette meg reggel, hogy orvoshoz készül. Az asszony nyugtalan lett, s arra kérte, telefonáljon be az irodába, mihelyt végez. Most hát betért egy cukrászdába, ahol – emlékezett rá – volt telefon, fölhívta anyját, s találomra annyit mondott neki, hogy egy kis genny volt az orrüregében, de az orvos már ki is tisztogatta, mindennapi eset, semmi veszély. A klinikáról említést se tett. Azon a véleményen volt, semmi szükség rá, hogy nyugtalanságot keltsen benne.

Ahogy kilépett a fülkéből, eszébe jutott Aili. Visszament és fölhívta. Szinte automatikusan tárcsázta a számot. A lány otthon volt. Hangja annak ellenére megborzongatta, hogy azt hitte, teljesen közömbös már iránta.

– Jó napot, én vagyok az, Yrjö.

– Jó napot... isten hozott...

– Nem jöttél ki elém tegnap.

– Jaj, Yrjö, tudod... ne haragudj. Annyi munkám volt, és sok egyéb is összejött... Hogy vagy?

– Köszönöm, kiválóan – és te? Tudod, hogy szívesen találkoznék veled?

– Jaj, csakhogy annyi a dolgom... de azért... te, Yrjö, sok mindent el kellene mondanom neked... Van időd... most rögtön?

– Kijössz hozzánk?

– Nem, nem... menjünk be előbb valahova egy kávéra.

– Vagy úgy, félsz tehát kettesben találkozni velem.

– Dehogy, nem arról van szó... olyan nehéz ez, Yrjö... Na, jó, kimegyek...

– Hát akkor viszlát.

Ahogy letette a kagylót, hangosan fölnevetett. Ailinak rossz a lelkiismerete, minden erre vall. Nagyon jó, meg fogjuk rendezni a kedves kis találkozást... hogy neki is kedve teljék benne. Nagy sértés lenne, ha csak úgy simán visszaadná a szabadságát, mintha soha nem jelentett volna neki semmit. Ennyit azért Aili is ad magára. Hazafelé tartva kegyetlen elégedettséget érzett, amikor arra gondolt, most jól megkínozhatná a lányt, miután tudja: azt hiszi, ő még semmiről nem tud.

Ám amikor hazaért, átmeneti frissesége eltűnt. Ismét fáradtság kerítette hatalmába, s most már lenézte magát iménti gondolatai miatt. Mi szükség itt színjátékra, iskolásgyerekekhez illik az ilyesmi. Ő szerette Ailit, sokáig szerette. S a szerelem kölcsönös volt, most azonban elidegenedtek egymástól. Aili talált magának másvalakit, aki közelebb áll a szívéhez. Miért is ne válhatnának el jó barátokként, megköszönve minden szép pillanatot, amelyet közösen éltek át. Kedves, jó leány volt – gondolta most boldogan, és azt kívánta, legyen szerencséje az életben.

Várakozás közben kinyitotta íróasztala kulcsra zárt fiókját, s előszedte az emlékeket: Aili leveleit, a kis bársonyvirágot s egypár amatőrképet együtt töltött nyarukról. Drága Yrjö – kimondhatatlanul vágyódom utánad... Földerengett benne a madárdal, az ég kéksége, a szénaillat.

A hűs esték a füves síkságon. A nyári éjszakák fénylő derengése, a hangafű és a nap melegét egyre sugárzó homok. A szelíd, üdvözült remegések egymás közelében. – Igen, ő igazán szerette Ailit – a tapasztalatlanok kissé merev, görcsös szerelmével, mivelhogy korábban keveset udvarolt. Mennyire meg is változott ezután. A határozatlan, másokra figyelő tapogatódzást felváltotta a férfiúi érettség, a magányos, kemény, munkás élet. Megkeményedett, ahogy meg kell keményednie mindenkinek, aki maga felel cselekedeteiért, maga irányítja életét. De lelke mélyén ott élt még az érzékeny, ügyetlen, becézésre

szomjazó fiú is, ezért töltötte el a gyötrő keserűség most, az apró emlékeket nézegetve.

Csengettek. – Ez Aili. – Köszöntötték egymást, lesegítette róla a kabátot. A lány is megváltozott, valahogy érettebb, kiegyensúlyozottabb lett, az a különös változás játszódott le benne, amely arra utal, hogy az ember már tudja...

Megcsókolta, de Aili közben elfordította a fejét – ügyetlen csók volt, azonnal el is engedte a lányt. Merev és hideg maradt, míg átölelve tartotta – akár egy elszáradt gally. Az a lány volna ez, aki valaha, nagyon-nagyon régen, fátyolos szemmel és tüzelő arccal remegett az ölelésétől?

Hát igen – útjaik elválóban...

– Tudod, Yrjö, az a néhány téli leveled nem volt valami gyengéd és kedves.

Lám csak, mindjárt azzal kezdi, hogy őt vádolja. Mindegy, talán igaza is van. Mondhatná persze erre, hogy nem kenyere a levélírás, s ezt Aili is jól tudja, de hát... egyre megy.

A lány mondott még valamit – ridegen, határozottan, habozás nélkül. Nem is figyelt rá. Nézett kifelé az ablakon, nézte a világos, napfényes tavaszi égboltot – babrálgatta a fikusz bőrleveleit. Mit számítanak itt a szavak, a dolog világos. Érezték ezt mindketten.

– Húsvétkor eljegyzem magam Osmóval...

– Erre csak azt mondhatom, sok boldogságot – válaszolta Yrjö, s mindjárt érezte a válasz sutaságát is. De

képtelen volt bármi mást kitalálni. – Aili megmerevedett, a szeme roppant hideggé vált.

– Nézd – folytatta –, én nem szándékozom ezt az egészet tragikusan fölfogni. Naiv dolog lenne, és nem is segítene semmit...

Elhallgatott. – Ostoba helyzet volt, mindkettejük számára kínos. Sehogy sem tudta szavakba foglalni, amit érzett. Végül nagy erőfeszítéssel összeszedte gondolatait, az asztalra mutatott, ahol a levelek hevertek, és azt mondta:

– Összeszedtem a leveleidet. Gondolom, visszakéred őket. Az enyémekkel ne legyen gondod. Akár el is égetheted.

Aili szándékosan félremagyarázta szavait:

– Vagy úgy – tehát nem akarod megtartani a leveleimet. Mindenesetre jó, hogy legalább a végén megtudhatom, milyen keveset jelentettem neked.

Valóban ilyen ostoba lenne? Mint kezdeményező kétségkívül nehezebb helyzetben van. Bizonyára ezt érzi, ezért lovalta bele magát ebbe a keserűségbe. Kis szünet után még folytatta, s bár ő hallani sem akarta, mégis eljutott a fülébe:

– Nagyon könnyen veszed a dolgot. Mintha a lelked mélyén egyenesen boldog lennél, hogy megszabadulsz tőlem. Biztosan van valakid. Csak most ismerlek meg igazán... és... és... megvetlek.

Igen, valóban ostoba lány. Miért van az, hogy minden szakításnak ilyen gyilkosnak, ilyen leleplező erejűnek kell lennie? Végtelenül fáradtnak érezte magát s közömbösnek, megcsömörlöttnek. Íme, a nő, akibe valamikor

olyan szerelmes volt... Csak bámulta a világos égboltot, és szinte véletlenül mondta ki, megriadva saját szavaitól:

– Menj a pokolba.

Aili elnémult, csak a zihálása hallatszott.

– Te... te gazember – szégyellem, hogy valaha is képzeltem rólad valamit.

S ezzel el is ment. Meghalt egy szerelem, egy szép, tiszta szerelem. Odakinn világos, napfényes volt a tavaszi ég. Nyomasztotta a szoba áporodott, poros levegője. Ablakot nyitott. Belengett rajta az aszfalt és a fás udvar könnyű illata. Nagyon üresnek érezte az életét, bántotta, hogy kíméletlen volt, elerőtlenedett kézzel nyomta el cigarettáját. Érdekes lenne majd megtudni, hogyan adja le Aili ezt a találkozásukat Osmónak. Osmo a barátja volt – valamikor régen. De most már ez is olyan pokolian érdektelen.

Este eljöttek a cimborák – fecsegtek, vicceket meséltek, elmondták nőügyeiket, megitták a pálinkát, telefüstölték a szobát, s telenyomkodták csikkel a hamutartót. Aztán elmentek, s utánuk csak az ideges csömör és kimerültség maradt. Hogy is idegenedhetett el tőlük ennyire.

– Úgy látszik, Yrjö dolgai nincsenek teljesen rendben – mondta egyikük, amikor a lépcsőházból kiléptek a tavaszi éjszaka homályába.

– Kirúgta a nője – magyarázta meg a másik, aki Osmóval találkozott a diákszövetségben, a harmadik meg még hozzátette:

– De azért a benediktinus jólesett.

Több hozzáfűznivalójuk nem volt.

3

Az asszisztens barátságos volt hozzá: miután észrevette, hogy érdeklődik, elmagyarázta neki a röntgengép működését. Kicsi korától kezdve érdekelték a gépek, az erejük, titokzatos létük. Pályát is ennek alapján választott: a gépészmérnökit.

A kórház fehérsége, tisztasága, a padlóviasz és az antiszeptikus anyagok szaga határozatlan félelem- és bizonytalanságérzéssel töltötte el. A finom szerkezetű, drága gép azonban, amelynek működésével most tisztába jött, csillapította ezt az érzését. A gépektől sohase félt.

Körülményesen illesztették a fejére az ólomlemezeket. Megcsinálták a felvételt, s délutánra rendelték vissza a diagnózisért. Az orvostanhallgatók, akik a vizsgálatokat kísérték figyelemmel, kíváncsian nézték, akár egy kísérleti nyulat. Ő maga csak ámult, mi lehet hát a baja valójában.

Sétált egyet a városban, abban a városban, amely az ő fiatalsága idején nőtt nagyvárossá, s amelyet szeretett. Itt telt el gyermekkora, diákévei, itt érettségizett. Nyugtalan tavaszi szél suhogott a levegőben, lesöpörte a Piacteret. Az Aleksanterinkatun már árulták a májvirágot. Tavaszias színű felöltőkben jártak a nők is.

A Kaivopuisto parti töltéséről csillogóan és elterülve tárult elébe a tenger, ismerős szigeteivel. Elnézte a füves térséget – a prérit, amelyet gyermekkorában, játék közben oly határtalanul tágasnak érzett –, a sziklákat, amelyeket most vízbe simulónak, alacsonynak látott. A szél-

árnyékos sziklahátakon és a pázsiton emberek heverésztek a tavaszi napsütésben. A kávéház kertje nyitva volt, zöld székei tele emberekkel, s a tarka ernyők kupolasorként íveltek fölötte.

Tavasz volt. Ezt lehetett érezni mindenből: az égből és a napból, a levegő könnyűségéből, a szél suhogásából és illatából. Súlytalannak és boldognak érezte magát, késznek akár egy jóízű szaladgálásra is. Körvonalazatlan, nagy várakozás kerítette hatalmába, mint tavasszal mindig – várakozás, hogy idén tavasszal majd csak történik vele valami, valami csodálatos.

Egyszerűen muszáj volt elmosolyodnia, s ez a mosoly még akkor is ott volt az arcán, amikor odahaza fölfelé ment a lépcsőn. Könnyű volt, könnyű az élet, csodálatos volt élni.

Délután, amikor visszament a klinikára, az orvos társaságában egy idősebb, hideg tekintetű, udvariatlan férfit is talált, aki úgy foglalkozott vele, úgy vizsgálta, mint valami élettelen, személytelen létezőt, s akiről a beszélgetés alapján az derült ki, hogy professzor az egyetemen. Számára ő nem ember volt, csupán egy érdekes orvosi eset. Mindketten a röntgenfelvételt nézegették, s olyan latin szakkifejezéseket használtak egymás közt beszélgetve, amelyeket nem értett. Annyit mégis kivett belőle, hogy az operáció lehetőségéről volt szó. A professzor érezhetően emellett állt ki, az orvos viszont a röntgenkezelés mellett. Végül a professzor távozott anélkül, hogy rá egyáltalán odapillantott volna, de még az ajtóból, svédül, visszaszólt az orvosnak:

– A döntés természetesen a beteg dolga, de a műtét kínálta lehetőséget feltétlenül ki kellene használni.

Az orvos most feléje fordult, s komolyan és gyengéd óvatossággal magyarázni kezdte a dolgot:

– Az ön orrüregében szarkóma van, igen, meglehetősen előrehaladott... hogy úgy mondjam, aggasztóan előrehaladott állapotban. Nos, azért nem... hm... egyáltalán nem kell... khm... megijednie, de az ügy... hm... mégis komoly. Bizonyára tudja, mi a szarkóma. A mindennapi szóhasználatban gyakran keverik a rákkal, noha az természetesen egészen más dolog. A betegre gyakorolt hatása... khm... rendkívül hasonló. Helyesnek láttam a professzortól... hm... szakértői véleményt kérni... olyan ritka eset ez, ugye, és... hm... a felelősség nagy. A professzor azt javasolja, egyezzék bele a műtétbe. Előre meg kell azonban mondanom önnek, hogy... hm... véleményünk nem teljesen... hm... vág egybe... s kötelességemnek tartom felvilágosítani, hogy ha... khm... megműtjük, az sikerrel járhat... hm... de a kockázat oly nagy, hogy... talán egy a tízhez az esély...

– Vagyis ön... ön életveszélyre céloz.

– Hm, tulajdonképpen nem szeretném... hm... nem egészen így fejezném ki a dolgot, de amint mondtam már, az ügy komolysága...

– Azaz nincs más mód, mint a műtét.

– Nos, a magam részéről a röntgenkezelésre gondoltam, de nehéz kérdés... Nem tudom garantálni még a legapróbb javulást sem, de mégis jobb, mint a semmi...

– A műtétnél viszont tíz eset közül egyben megvan az életben maradás lehetősége.

– Igen... hm, hihetőleg.

A szemén látta, hogy maga az orvos sem hisz abban, amit mond. S látta a fehér falakat, a bőrkanapét s a csillogó nikkeltárgyakat az üveges szekrényben – ugyanakkor azonban azt érezte, egyszerre csak minden gondolat meghal az agyában. És azt, hogy ez az egész teljességgel valószínűtlen. Igen, ez nem lehet igaz – hát valóban ő lenne az, aki itt ül, s halálos ítéletét hallgatja?

Pihenni, tápláló ételeket fogyasztani, tartózkodni minden megterheléstől... Egy időre talán jó lenne befeküdni a kórházba is. Erre azonban csak a fejét rázta. A húsvéti ünnepek alatt majd átgondolja a dolgot, aztán visszajön, s közli, mit döntött. Ámbár a műtétet maga az orvos sem javasolja.

– Fennáll ugyanis az a veszély, hogy a daganat átterjed az agyra. És a szemidegek is...

– Mondja, doktor, mennyi ideig...

– Na, ne mindjárt a legsötétebb oldaláról közelítse meg a dolgot. Én csupán arról beszéltem, mi minden lehetséges. Talán hamarosan...

Az orvos kissé ideges lett, és sehogy se akart a szemébe nézni.

Ahogy sietve hazafelé tartott, olyan élesen ragadt meg szemében a házak képe, a tetők vonala, a korábban észre sem vett homlokzatdíszek formája, mintha mámoros lett volna. Arra is fölfigyelt, hogy besüt a nap a szűk, tűzvédelmi célból meghagyott sikátorba; ezt még soha nem

vette észre, noha évtizedeken át nap mint nap elment mellette. Az apró, most fölfedezett részletektől idegen, újszerű lett számára a világ. Az sem tűnt fel még neki soha, hogy amott a ház kerek toronyablakán üvegfestmény van, attól színes. Csakugyan nem.

Anyja otthon volt már. Beszélgetett vele valami közömbös dologról, sietősen megvacsorázott, majd behúzódott menedékhelyére, a szobájába. Kellett a nyugodt zug, hogy elgondolkozhasson.

Súlyosan beteg tehát – halálos beteg. Ez egészen biztos, hiszen az orvosok nem nagyon beszélnek így, ha nem komoly az ügy. Mennyi ideje lehet még vajon – néhány hónap talán, esetleg egy év... de lehetséges, lehetséges, hogy néhány hét csupán. Na, és még a szemidegek – meg is vakulhat tehát.

Halál... nem, most még nem volt képes elhatolni a lényegéhez. Közelebb kell kerülnie hozzá. Amikor apja meghalt, túlságosan kicsi volt még ahhoz, hogy felfogja, mi történt. Gondolni persze sokszor gondolt már a halálra, mégis, egyelőre csupán egy szó volt számára, meghatározott tartalommal – s nem realitás.

Legelőször is az jutott eszébe, hogy még éppen idejében kötött magasabb végösszegű életbiztosítást. Jelenlegi tartozásai ennek a 120 000 márkának még a felét sem teszik ki, úgyhogy néha már bosszankodott is a biztosítási díj nagysága miatt, most azonban kimondottan örült neki. Az anyagi oldal tehát rendben van, senkinek nem kell

majd szükséget látnia a halála miatt – sőt anyjának még marad is belőle.

De hogy meghaljon... amikor még csak nem is nyomja az ágyat, amikor tud mozogni, dolgozni, szórakozni. Hirtelen ébredt érdeklődéssel a kezét nézegette, ujjait hajlítgatta. Lám, ezek élnek, föl tudja emelni velük a könyvet, le tudja szórni a tárgyakat a padlóra. A halál azonban...

Megtapogatta arcát, a borotva hagyta sörtés felületet – a halánték finom, lüktető bőrét. Saját keze érintette a saját arcát – élő kéz az eleven arcot. S nemsokára mindez – ő – halott lesz. – Nem, ezt most még képtelen fölfogni. Itt valahol hiányzik egy láncszem.

Nos, rendben – meghal, eltemetik, különféle emberekhez kerülnek a használati tárgyai, könyveit eladják, őt magát elfelejtik. Az emberek hamar felejtenek. Pontosan úgy, ahogy a külföldre utazását követő napok egyikén még eszébe jutott a cimboráknak: „Ja, persze, most ő odakinn van" – de aztán rá se gondoltak, mígnem újra meghallották a hangját a telefonban: „Na nézd csak, máris hazajöttél, remek dolog!" Mindössze annyi lesz a különbség, hogy onnan nem is tér vissza többé. Egyszer s mindenkorra megszűnik létezni.

Élet a halál után. Ebben soha nem tudott igazán hinni. Teljes bizonyossággal persze nem merte kijelenteni, hogy ilyen nincsen, véleménye szerint azonban minden arra mutatott, hogy nincs meg a valószínűsége. S az efféle, a valószínűségre alapozott következtetések általában eredményesnek bizonyultak az élet minden területén.

Úgy látta, hogy az igazi kereszténység is fokozatosan eltávolodik a metafizikától, s az etika területén veti meg a lábát; ez az egyetlen mód arra, hogy gondolkodó ember is hivő maradhasson. Neki magának a vallás kérdése sohase vált égető problémájává – a konfirmáció annak idején, akárcsak sok társának, csupán a kölcsönszmokingot és az ezüst mandzsettagombot jelentette. Számára a vallás az emberiségnek a jobb világról szőtt, szép, kollektív ábrándja volt – Krisztus pedig az élet szimbóluma, az elpusztuló és újra sarjadó életé – az életé, amely örökké folytatódik, bár az egyes létezők mind elpusztulnak. – Karácsonykor, nagypénteken és ádventben mindig szívesen elment anyjával a templomba, s önmagában véve sokra tartotta az istentisztelet ünnepélyességét és áhítatát. Ez azonban egyáltalán nem jelentette azt, hogy hivő is lett volna.

Nem, a vallást minden további nélkül ki tudta kapcsolni mostani gondjaiból. A halál pusztán az eltűnés folyamatát jelentette számára – pusztulást a feltámadás reménye nélkül. De a gondolat valódi tartalmát még mindig nem fogta föl. Csupán valami bizonytalan, csöndes félelemig volt képes eljutni, amitől lassan kihűlt és elzsibbadt a keze.

Egyedül volt – nagyon-nagyon egyedül. Hirtelen fájó szelídség és vágyakozás uralkodott el rajta. Aili után vágyott, már bánta, hogy olyan érdesen és hidegen viselkedett vele. Valamikor mégiscsak határtalanul közel állt hozzá, kedves volt előtte a lány. Úgy érezte, minden könnyebb lenne, ha foghatná a kezét, érezhetné a közelségét, bőre meleg illatát.

Anyja is eszébe jutott. De boldog is lenne, ha fejét most a vállára hajthatná, hagyva, hogy drága keze a homlokát simogassa, s hogy szép csendesen kicsússzon a tudatosság és a bánat hatalma alól – feje az anyja vállán.

Az asszony a másik szobában ült. Elmosogatott, s most az ő harisnyáját stoppolta, megpróbálva még elfogni az ablaknál a nap utolsó, menekülőben levő sugarainak fényét. Hányszor, de hányszor látta már pontosan ugyanígy ülni itt. Hirtelen összerezzent arra a gondolatra, milyen kevéssé is ismeri a saját édesanyját, mennyire nem tudja, milyen gondolatokat és álmokat is stoppolhat bele a zoknijába, milyen reményeket, gondokat, nyugtalanságot. Istenem, mennyit fog szomorkodni majd, ha ő meghal.

Pontról pontra végigvizsgálta az arcát – s egyre inkább ismeretlennek találta; soha nem tanulmányozta még végig így, a hosszú távollét utáni újrafelfedezők tüzetességével. S egyszerre csak hihetetlennek érezte, hogy éppen ez a nő az ő édesanyja, hogy ez hordta őt a szíve alatt, neki voltak gondjai és rosszullétei őmiatta, hogy ő szülte meg, ő az, aki élete álmait köréje építette. – De bosszantotta ez a teljesen testi szempontú megközelítés, egyenesen ellenszenvet keltett benne. Bizonyos szempontból – igen, illetlen is volt.

– Mit nézel annyira? – kérdezte anyja, és rámosolygott. Érezte, hogy úgy futja el a forró vér az arcát, mint amikor csúnya gondolatokon kapják rajta az embert. Anyja mosolya, közelsége mindent megváltoztatott, többé már nem volt annyira egyedül. Neki is muszáj volt elmosolyodnia, ahogy a nagy, kellemes megkönnyebbülés eltöltötte:

– Semmit. Csak elgondolkoztam.

Egy pillanatig szótlanul ültek a sötétedő, lámpagyújtás előtti szobában, kinn áttetsző volt a fény, az ég tele gyönyörű felhőragyogással. Aztán még azt mondta:

– Őszig akár itthon is maradhatok. Ebben a félévben nem lesz már odakinn semmi lényeges – a nyárra pedig talán találok valami gyakorlatot itt is – ha máshol nem, egy gépkereskedésben.

4

A következő hónap bizonytalanságban s valamiféle lebegésben telt el. A húsvét a lazításé volt, csupa evés és alvás. Aztán megkapta az első röntgenkezelést, ám az orvos arcáról azt olvashatta le, hogy reménytelen esetnek tartja, s bizonyos szánalmat érez iránta, és jobb meggyőződése ellenére vigasztalgatja.

Gyorsan múltak a napok, pompázó tavasziasságban. Nappal napsütés, esténként moccanatlan csend. Időnként a meleg felhőkből párálló eső esett. Mind több pitypang csillogott a zöld réteken, apró, sárga napkorongok.

Néhány hétig egy ismerős mérnököt helyettesített, aki éppen külföldön volt. Leginkább papírmunka jutott neki, a rajzok átnézése, aprólékos, lehangoló feladat. Csak néhanéha, amikor új gépeket próbáltak ki a zajos üzemcsarnokban, élvezte igazán a munkáját. A gépek az emberi agy látható, megfogható produktumai, hideg, fémes énekükben ott él az embernek, uralkodójuknak a diadalmas

akarata. Arra nem volt képes, hogy pontosan osztályozza, elkülönítse érzéseit, de a gépek tiszta, ritmikus búgását hosszú percekig el tudta hallgatni, bele tudott feledkezni a külvilágtól elszigetelt, hűvös gyönyörűségbe.

Kávézás közben némelykor munkatársaival is találkozott, közömbös dolgokról még el is beszélgetett velük. Csodálkozva vette észre azonban, hogy kimondottan kényszerítenie kell magát a társalgásra, s óriási erőfeszítésébe kerül, hogy témát találjon hozzá. Régebben bezzeg másként volt, akkor egyenesen élvezte, ha találkozott velük. Most csupán az iroda személytelen munkanyugalmába visszaszabadulva töltötte el a fáradt megnyugvásérzés.

Gyakran beszélgetés közben is egyszerre csak alámerült gondolatai mélyére, elfeledkezett a társaságról, szavaikat épp csak meghallotta, anélkül azonban, hogy fölfogná értelmüket. Szinte teljesen tartalmatlanná váltak számára a szavak. Időnként persze fölocsúdott, riadtan és röstelkedve. – Társai mind furcsábban néztek rá, másik asztalhoz telepedtek le a kávézóban, s őt békén hagyták.

A nappalok furcsán lebegők – a tavaszi esték pedig teljesen mozdulatlanok voltak, tele halállal. Anyjának feltűnt a hallgatagsága, s azon is elcsodálkozott, hogy esténként legtöbbször otthon maradt. Ha benézett a szobájába, mindig az asztalnál ülve találta, előtte egy nyitott, vaskos műszaki könyv. De nem olvasott, legszívesebben ült csak a homályban, a sötétségben, bámulta a túloldal kivilágított ablakait, az eget meg a sápadt csillagokat, és eltöprengett az élet különösségén, zűrzavarosságán és azon, hogy

néhány hónap múlva ő már nem lesz. Az orvos adott még valamennyi időt neki – igen, talán az őszig – de lehet, hogy még tovább is.

Leginkább attól félt, hogy még mielőtt meghalna, megvakul. Ez nagyobb rémülettel töltötte el, mint a halál gondolata. Nem akart terhére lenni anyjának, s az utolsó pillanatig látni szerette volna a házakat, a könyveket és az égboltot. Ezért félt. Néha hosszú percekre becsukta szemét, körbetapogatódzott a jól ismert szobában, hogy elképzelje, milyenek lesznek a dolgok, ha... És látóképességének a legparányibb zavara esetén is azonnal hevesen dörzsölni kezdte a szemét.

Valami megfoghatatlan, öntudatlan kényszert érzett, hogy különös figyelmet fordítson öltözködésére, a külsejére. Az ingnyaknak és a gallérnak feltétlenül tisztának kellett lennie, nadrágját egy héten kétszer is átvasalta, s kínosan ügyelt rá, hogy a zokni és a nyakkendő színe megegyezzen. Maga sem értette, miért idegesíti a cipőjére került legapróbb piszokpötty is mindaddig, míg hozzá nem jut, hogy letörölje. Az volt a vágya, hogy senki föl ne figyeljen rá, semmiben se különbözzék a többiektől. Már az is zavarta, ha valaki hosszabban végigmérte, minduntalan attól félt, megsejtik titkát, és szánalom ébred bennük iránta. Szánalom, ami őt csak felingerli, ellenszenvet vált ki belőle. Mert ez az ő ügye, s az ő életével senkinek semmi dolga.

Ő maga viszont gyakran elnézegetett másokat csodálkozva, életük, sorsuk menetét találgatva. Elnézegette a fiúk egyenes hátát, a nők alakjának hajlékony ívelését

– mindannyian telve voltak lüktető élettel, reményekkel, lelkesedéssel, akarásokkal –, de mindez eszükbe sem jut, így nem tudják értékelni sem. Ő mint valami csodához közeledett a saját testéhez.

Közben a mérnök hazaérkezett, s ő ismét szabad lett. Halványzöld, illatokban gazdag nyárelő volt ekkor, s egyik este vad, esztelen életvágy lett úrrá rajta. Ha már meg kell halnia, legalább addig élvezze ki az életet.

Egyik cimborája vizsga utáni áldomásra hívta. Először nem akart elmenni, de aztán mégis rászánta magát. A homályos, fénytelen utcák nyugtalansággal és izgatott várakozással voltak tele. Együtt nevetett, hangoskodott a többiekkel, itta a házi főzésű pálinkát, kicsit be is csípett, s az albérleti szobában egy építészhallgató lánnyal táncolt a gramofonzenére. A dívány sarkába húzódva csókolgatta is, s csak nézte tapasztalt szemét, odaadó száját.

Kellemes este volt. Részegen ment hazafelé a derűs hajnali derengésben, s benne élt még a lépcsőházi nyers-vad ölelkezés emléke, piros szőnyeg a lábuk alatt. Botladozva haladt fölfelé az otthoni lépcsőkön, s vetkőzés közben is levert néhány könyvet az asztalról. – Ördög vigye, semmi se számít, csak az, hogy él – méghozzá pokolian él, a kutya mindenit! Igenis joga van kiélvezni az életet, több joga, mint akárki másnak.

Néhány estén át egyfolytában ivott, társul egy lejtőre került egyetemistát talált, akinek saját diáktanyája volt, noteszában pedig egy csomó whiskyárus telefonszáma meg biztos címek, ahonnan nőket lehetett kapni. Folyt a pénz,

az adósság nőtt, de oda se neki, az életbiztosításba bőven belefér.

Egyik délelőtt, elég későn, a diáktanya heverőjén ébredt. A koma már elment hazulról, s a nyitott ablakon friss levegő áramlott be a tömény dohányfüsttől bűzös szobába. Egy apró termetű, kiszáradt, fekete ruhás nő volt ott: takarított. Megkérdezte tőle, hova tűnt a fiú, de az nem tudott válaszolni, csak tátogott, majd papírt és tollat keresett, s azt írta föl tántorgó betűkkel: *Az úr elment.* – Rádöbbent, hogy néma a nő, s ez a fölfedezés csendes borzalommal töltötte el.

Megmosdott, és gyorsan távozott. Az éjjel esett, még nedvesek voltak az utcák, s az ég most is borult. A szél hideg kézzel tapogatta végig forró, borostás arcát. Hirtelen megborzongva, szorongással eltelve érezte meg a nemlét rémületét. A fekete ruhás néma nő, az üres, nyirkos utcák, házak halott sora... Forró, tapadós izzadság lepte be a testét.

Otthon tükörbe nézett, s hirtelen meggyűlölte puffadt arcát és a szeme alatti sötét karikákat. Olyan heves és fájó gyűlölet ébredt benne önmaga iránt, hogy össze kellett görnyednie szégyenletében. Hitvány kis szerencsétlen, ez ő, nem egyéb – mocskos, hitvány emberke, akinek nincs bátorsága szembenézni a sorsával másként, mint az alkohol oltalmában. – De nem, ennek most egyszer s mindenkorra végét kell vetni.

Elszaladt, hogy virágot vegyen – naiv engesztelő ajándék – anyjának. Szegényke sokat virraszthatott, ideges-kedhetett és szenvedhetett miatta fölöslegesen. Most már

hagyhatta volna persze annyiban is az egészet – hiszen nincs hiábavalóbb dolog, mint a megbánás.

Napfényben és lebegésben teltek a napok. Az emberek közt s az eleven fák és fűvek közelében mindig ürességet érzett. Lassan már semmi se maradt, amire úgy tudott volna nézni, hogy ott ne érezze maga körül ezt az ürességet.

Étvágya se volt, egyre csak fogyott, mind sápadtabb lett. Szemei megnőttek, mélyebben ülők s csillogóbbak lettek. Olykor heves vágy fogta el, hogy hirtelen véget vessen a várakozásnak: beleegyezzen a műtétbe, vagy főbe lője magát. Elviselhetetlennek érezte a biztos sorstudatot s ezt a halálvárást. De mindig visszariadt, nem tudta megtenni.

A napok egymás után suhantak, s minden naplemente az ő életéből vitt magával egy napot, minden földerülő reggel az ő életéből egy hosszú éjszakát. Néha elálmélkodott: hát van kívüle még más is, aki érzi a sorsnak ezt a hallatlan erejű nyomását? – Egyszer azon vette észre magát, hogy gondolatban ismerősei hibáit igyekszik összeszedegetni, azt keresi, mi bennük a nevetséges; s ha arra gondolt, hogy az élet tulajdonképpen nagyon is jelentéktelen, az emberek pedig gyermetegek, ostobák és komikusak, rendkívüli módon megkönnyebbült. S oly könnyű volt lenéznie a világot. Ekkor azonban elröstellte magát – milyen hitvány dolog is leszólni azt, amitől meg kell válnunk. Igazság szerint irigyelt mindenkit, aki előtt még ott állt az élet, s különösen vadul irigykedett azokra, akik már sokat éltek.

Máskor viszont gyűlöletesnek látta az életet, a haszon-

talanságát, teljes hiábavalóságát. Neki most távoznia kell innen – halála azonban a legparányibb befolyással sem lesz az élet menetére. Minden – a gyermekkor, a szürke iskolásévek, tanulmányai, a könyvek, a munka, az erőfeszítések – minden hiábavaló volt tehát. Távoznia kell, méghozzá hirtelen, s éppen most, amikor már majdnem készen áll, hogy elinduljon életpályáján. Gyűlölnivalóan értelmetlen dolog. Mindennek a megcsúfolása.

A gyűlölet azonban éppoly hiábavaló volt, mint a világ lenézése. Erőlködés csupán – ökölcsapások egy rendíthetetlen acélfalra. A napok – a fényes, szép napok – egyre múltak, és mindegyik közelebb vitte egy lépéssel a végső nagy pillanathoz.

Kezdett belefáradni önmagába.

5

Június volt már. Anyja gyakran elnézegette őt titokban, gondokba merülve. Titok áll köztük – ezt érezte meg, ahogy az anyák mindig megérzik az ilyesmit, rosszat sejtve, de tehetetlenül. Szemlátomást sorvadt a fiú, szomorú volt, s szemei olyan beesettek, oly elrévedők. Egyik este anyja gyengéden, mintha félne, hogy megbántja, azt tanácsolta neki, menjen le vidékre a nagynénjéhez, hogy kicsit megerősödjön.

Valóban, mi dolga is itt a városban, idegenek között? A nagynéninél csend van és magány. Rét van, fák és napsütés. Itt egyébként is fájó, megmagyarázhatatlan bűn-

tudattal töltötte el anyja minden pillantása. Pedig tudta, hogy nem vétkes, hiszen ezt igazán nem mondhatta el neki, nem, az lehetetlen lett volna. – Bele is fáradt a városba, a kikövezett utcákba, a sok ismeretlen ablakba. A tág égboltot akarta látni, érezni a széna illatát. Emlékezett rá, hogy nagynénje kapujából nézve csodálatosan nyitott az ég és hatalmas. Kisfiúként néha elüldögélt ott nyaranta, s elnézte a súlyos felhők különös formáit.

A néni öreg volt, bölcs, jó humorú és jóságos. Sokat látott az életből, látta szerettei kínlódását és pusztulását, szenvedett eleget. Sose nagyította föl a dolgokat, megvolt a helyes arányérzéke. A falu pletykás, sutyorgó asszonyai csípős nyelvűnek tartották, valójában azonban sok jótett fűződött a nevéhez, bár maga sohasem dicsekedett el velük.

Rögtön rájött, hogy a fiú körül valami nincs rendben. Az anya is írt neki titokban. De nem kérdezősködött: teljes szabadságot adott neki, csak az étkezések idejére kellett hazamennie. Ez viszont megfellebbezhetetlen parancs volt. A fiú hálás volt, hogy semmiről nem faggatta, s talán éppen ezért érezte jól magát vele; sokat el is beszélgettek mindenféléről, az udvariaskodás legkisebb kényszere nélkül.

A lombok zöldje lassan mélyebbé vált. Kivirágzott az orgona és a zelnicemeggy. Nehéz, édeskés illatokkal telt meg a kert. Ott feküdt a fűben, hagyta futni a pillanatokat, nézte a nap mozgását, s kezével a pázsitot simogatta. Jól érezte magát itt földközelben.

Ásogatott is a kertben, s életében talán először érezte meg a föld, a termőtalaj illatát, ami csodálatosabb, mámo-

rítóbb minden másnál. Elnézte a rovarokat, ahogy szaladgáltak ott a meleg, porhanyó földfelszínen. S érezte, mint kel életre benne valami meleg, nagy-nagy gyengédség minden iránt.

A föld, a talaj táplálja a füvet, a virágokat és a fák finom gyökérzetét, a föld ébred életre ily módon ezer színben, pompázó formában. És hamarosan, de milyen hamar, őt is ez a föld fogadja magába, hogy új formát adjon testének, s akkor ez a test is a finom hajszálereket, a duzzadó sejteket táplálja majd egy új, gyönyörű nyár meleg napjaiban. – Nem volt ebben a gondolatban semmi félelmetes, semmi elriasztó. Bámulatosan közel került a földhöz.

Nagyokat sétált, és gyakran felejtette rajta a szemét a gyerekeken, akik az országút porában vagy az udvar gyepén játszottak. Furcsamód bátortalan volt, csak távolról nézegette őket. Valami szenvedélyes, elemezhetetlen vágy ébredt benne, hogy neki is lehessen gyereke. Először élte át gondolatban azt a mindennél nagyobb és mindennél csodálatosabb misztériumot, hogy ő is képes új életet teremteni. És e misztérium mellett a halál eltörpült, szertefoszlott a tudatában.

Csakhogy ez lehetetlen, hisz senkije sincs – és nincs hozzá joga sem. Egy pusztuló egyed csupán, akárcsak az a virág, amelyet letör a vihar, mielőtt még termését meghozná. Csak a fájdalmas ábrándozás maradt meg neki – álmok csöpp kezekről, apró gyermekszemekről.

Egyik nap messzire elsétált, el az új malomhoz, ahol éppen a gépeket szerelték be. Beszédbe elegyedett a német munkavezetővel – föllelkesedett, és ottfeledkezett a munkában. Persze, hát ez az ő szakmája is. Múltak az órák, s a gépek és alkatrészeik zavaros halmazából megszületőben volt a rend. Meg-megsimogatta a zsíros fémalkatrészeket – újra érezte az olaj és a hűvös fém jól ismert s neki oly kedves illatát. Fáradtságáról is megfeledkezett, s éppen egy nehéz vasgerendát segített megemelni az embereknek, amikor szeme előtt hirtelen elsötétült a világ, és úgy elgyengült, hogy le kellett ülnie egy üres ládára. Pár percig még szédüléssel küszködött, aztán megindult s lassan csorgott az orrából a vérrel vegyes genny. Több, mint eddig bármikor.

Kimenekült a napra, az építkezés körül föltúrt rétre. Lám, hát ennyire gyenge már. Itt az első, hátborzongató figyelmeztetés. Valami hideg, szorító érzés járta át... – A munkavezető izgatottan érdeklődött, hogy mi történt vele. Ez felbosszantotta, nyersen odavetett neki valamit, aztán lassan elindult hazafelé. Egyszer-kétszer azonban meg kellett még állnia, hogy pihenjen egy kicsit az út szélén. Az árulkodó zsebkendőt otthagyta az árokba rejtve. Semmi szükség arra, hogy nénje gyanakodni kezdjen.

Nem akart most már aludni se, éjszakákon át hevert szótlanul az ágyon, az éj hangjaira figyelve. Milyen szívdobogtatóan tele van élettel az éjszaka is.

Egyik éjjel már ahhoz is túlságosan izgatott volt, hogy lefeküdjön. Felöltözött, s csendben kilopódzott – sétálni. Csendes és fehér volt az éjszaka. Valahonnan a végtelen messzeségből hangok hallatszottak. – Végigsétált az erdei ösvényen, s a nyirkos domboldalon szembe libegett vele virágfehéren s bogyófeketén a zelnicemeggy illata. Annyi sok volt lüktetés és hevülés emléke ébredt föl benne, hogy összeszorult a torka.

A homokos réten, hangafüvek és mohák között begyöpösödött, gondozatlan vöröskatonasírra bukkant. Ide temették a felkelés leverése után a foglyokat. A homok sugározta még magából a nap melegét, s ő leült a meleg földre.

Fehér, csendes és szépséges volt az éjszaka. Lentebbről, a mocsárvidékről ismeretlen madár elnyújtott, rekedt kiáltása hallatszott. Eltűnődött létezésen és megsemmisülésen – eltűnődött azoknak az embereknek a sorsán, akik ott feküdtek a moha alatt, s akiknek az élete ugyancsak derékba tört – és akik szintén álmokat szőttek, homályos, nagy álmokat. Azokra a milliókra gondolt, akik meghaltak – s mindehhez mérve a saját sorsa roppant jelentéktelennek tűnt.

Végigvette gondolatban az összes nagy erőt, a szerelmet, az életszomjat, a szenvedélyt és a gyűlöletet – ez is mind, mind föld csupán, virágzó föld. Kívül került immár mindenen – az éjszaka fehér volt és meleg –, a mocsárvidéken ismeretlen madár kiáltott.

A hosszú sétákat nem bírta már, de amennyire csak tudta, próbálta eltitkolni gyengeségét. Nagynénje fürkészően, bánatos jósággal a szemében nézett rá az asztalnál, de hiába, nem mondhatta meg neki az igazat.

Megint a fűben feküdt. Illattal volt tele a kert, pinty csirregte örömteli dalát. Virágzott körülötte a föld, mindenütt virágzott a föld. Virágzó föld csupán ő maga is. – És lassan feloldódott benne az összes feszültség, s előbugyogott az a csendes, nagy szeretet, ami apránként fölhalmozódott a lelkében. Először felfogta a sorsát – majd megkísérelt lázadni –, s most egyszer s mindenkorra beletörődött.

Olyan fájdalmas, szelíd és oly szép volt ez. Sírt – csendes, fullasztó sírással –, sírt, hogy egész teste reszketett belé. Oly kimondhatatlanul szerette mindazt, amit most itt kell hagynia. A napot, a füveket, a földet. Mind, mind az embereket. S attól, hogy tudott már sírni és szeretni, nagyon boldog lett.

Nem volt már benne szemernyi keserűség sem – többé nem félt a hosszú álomtól. Annyit tudott csak: mindaddig, míg egy szikrányi élet lesz benne, kinyúl minden létező felé, a kedves és gyönyörű világ felé, a titokzatos és csodálatos élet felé. Tudata utolsó rezdülésével is ezeket érzékeli majd: a földet, a fákat, a madárdalt és az ég kékjét.

És ha még meg is vakulna előtte! Érezni akkor is érezhet – megsimíthatja kezével a pázsitot – hallhatja az élet hangjait, érezheti a föld illatát.

Sírt – siratta mindazt, amit el kell veszítenie, siratta azt, hogy olyan boldog, hogy szeret. A fűszagú levegőt betöltötte a pinty derűs éneke, ő a földre nyomta arcát, s jól érezte magát.

Szopori Nagy Lajos

NE LEGYEN TÖBBÉ HOLNAP

1937

1

Az egész váratlanul történt.

A kanyarban az út bal oldaláról a fiú az autónak futott, és a másodperc töredékével később a kerekek alá zuhant, beletapostam a fékbe, és megragadtam a volánt, mialatt a gépkocsi támolyogva hosszú nyomot hagyott az út burkolatán, és a kanyartól tízméternyire megállt, minden részében csikorogva és remegve. Szegény autó, olyan volt, mint egy nemes érclény, kifinomult idegzetű és csillogó. Mintha a heves iram közepette a gyilkos fékezés romboló csapásként sújtott volna drága belső részeire. Remegve állt meg, és mozdulatlanul, ferdén az út szélén maradt, arisztokratikus hűtője lelapította az út menti mély árokban a portól szürke füvet.

A nap mozdulatlanul ragyogott a bársonyos kék égbolton forró sugaraival. Az út üres volt. Éppen akkor egyetlen gépkocsi, egyetlen ember sem volt látható. A sebességmutató a kanyarban hatvanra esett vissza. Csak egyszer pillantottunk egymásra. Ereimben a bor és az iram verőfénye súlyos ólommá dermedt.

Feltéptem az első ajtót, és futva tettem meg azt az alig tíz métert az útra zuhant fiúig. Kisfiú volt, talán hatesztendős. Hanyatt feküdt az úton, orcája az út durva burkolatán, az egyik lába természetellenesen a másik alá

hajlott. Orrlyuka és szája szöglete véres volt. Sovány tagjai még remegtek, amikor az ölembe vettem. Nagyon könnyű volt. Ugyanakkor láttam, hogy a karomról lehanyatló kis fej egyik fele összelapult, mint az asztalhoz csapott tojás.

Körülnéztem. Egyetlen gépkocsit, egyetlen embert sem láttam. A házak közül nem tűnt elő emberi település. Az út kanyarulatánál emelkedő szikla eltakarta gépkocsinkat. Onnét nyílegyenesen vezetett tovább a kemény burkolatú út a széles síkságon át a város felé, míg a szemhatárt le nem zárta az erdő csíkja a szürke és a zöldellő szántóföldek mögött.

A kisfiú alélt testével az ölemben visszatértem a gépkocsihoz. Még mindig egyetlen szót sem szóltunk egymáshoz. Ő kiszállt az első ülésről, és engem nézett. Aztán beszállt a hátsó ajtón, a drága autóplédet az ölébe terítette, és kinyújtotta a karját. A széles ajtón át óvatosan felé nyújtottam a fiú alélt testét. Ő átvette, a fiú feje hűs karján pihent, maszatos ökle a térdére lógott. Becsaptam a hátsó ajtót, gyorsan a volán mellé telepedtem, a padkáról az úttestre tolattam a gépkocsit, és a város felé vezető útra fordultam, közben az út szélén a vörös kereszttel megjelölt oszlopot kerestem. Talán mégis a legjobb lett volna egyenesen a kórházba hajtani. A városig tíz kilométer sem lehetett már az út.

De nagyon lassan vezettem az út durva burkolatán. Jól tudtam, miért vezetek lassan. Egész lényem megtelt hideg magabiztossággal, és gondolatban bejártam a környék ismert térképét és szerteágazó utait.

Minden utat és az egész terepet ismertem, két kezem remegés nélkül fogta a kormánykereket, és uralta az autót, de ereimben szürke ólom súlyát éreztem.

Alig hajtottam fél kilométert, amikor ő az autó hátsó ülésén megszólalt: – A fiú meghalt. – A hangja meg sem remegett.

A visszapillantó tükörben találkoztam a tekintetével. Sápadt, puha arcával az ölében élettelenül fekvő kis test fölé hajolt. A kalap szép, drága vonala, fekete kabátkájának nyakkivágásában fehér fodor. Arcának festése hibátlan volt, de alatta a bőre nagyon sápadt. A szemében az idegesség határozatlan kifejezésével nézett rám a visszapillantó tükörből. De túlságosan büszke volt, semhogy éppen ekkor bármi egyebet mondjon nekem.

– Nyilvánvaló baleset volt – mondtam csökönyösen, és az útra fordítottam tekintetemet, hogy elkerüljem a pillantását.

Baleset is volt. Hatvan kilométeres sebesség meg sem kottyant egy ilyen autónak még a kanyarban sem, hiszen az út országút volt, és a jobb oldalon hajtottam. A fiú vakon nekirohant az autónak, éppen a kanyarban, az út túlsó feléről. A másodperc töredéke alatt még a mosolyt is észrevehettem kisfiús arcán. Minden olyan hirtelen történt, aligha fogta fel, hogy az autó alá kerül.

A bor és a tempó verőfénye ugyan megrészegített, a táj és a levegő, amelyben még benne volt a tavasz frissesége. De egy üveg bor és néhány korty konyak nem jelenthette számomra az ittasság olyan fokát, amit a baleset okai közé lehetett volna számítani. A szülők voltak a hibásak, mert

nem nevelték arra gyermekeiket, hogy az országúton ügyeljenek a gépkocsikra.

Nyilvánvaló baleset volt, és emiatt nem kellett különösebb következményektől tartanom. Ezenkívül voltak összeköttetéseim, amelyek enyhíthették volna az ügyet. A fiú szegény szülők gyermeke volt, ez látszott a ruhájáról, az arcáról, ügyetlenül megnyírt hajáról. Csupasz, sebhelyes lába, két kis maszatos láb a luxusautó bársonyülésén. A szülőknek pénzt lehetne adni. De mindenesetre rendőri kihallgatás, újsághír és bírósági eljárás várt volna rám. És a gépkocsi nem is volt az enyém.

Újra a visszapillantó tükörbe néztem, és találkoztam a tekintetével. Most nyílt segélykiáltás ült a szemében, kissé csóválta a fejét. Igen, lehetetlen. És a fiú mindenképpen meghalt. Ösztönösen tudtam ezt, már amikor a gépkocsiba emeltem, és elindítottam az autót, hogy gondolkozási időt nyerjek. Sok halott embert láttam életemben. Tudtam, mikor száll el a lélek, ehhez elég volt valakinek a csupasz kezét vagy az arcát megérintenem.

Megállítottam a gépkocsit, és vadul visszafordítottam ugyanazon az úton. Ő egyetlen szót sem szólt, én meg nem kerestem a tekintetét. Most már egy gépkocsi jött velünk szembe, egyenesen elviharzott mellettünk, helsinki gépkocsi, fedetlen fejű emberek, akik kirándulásról tértek haza, mint mi is, zelniceágakkal izzadt kezükben. Vajon bárki közülük felfigyelt-e ránk, a gépkocsi kecsességére, rendszámára. Aligha. Valahonnét messziről tértek vissza, a tavasztól és a napfénytől fáradtan, hirtelen vörösre égett arccal. Másutt járt az eszük.

A kanyarban nagyon lassan hajtottam. Az első kerekek nyoma látszott az árokszélen, figyelmes szemlélő talán a fékezés nyomait is észrevehette, de azt a néhány sötét vérfoltot, amelyet már belepett a por, aligha venné észre valaki.

Az út ugyanaz volt, a táj ugyanaz és ismerős, a nap is ugyanaz forró, ragyogó sugaraival. De ereimben a bor és a tempó verőfénye ólommá dermedt, testemből szertefoszlott a meleg hullámokban áramló életöröm. Most hideg, tapasztalt és éber voltam, minden részletet mérlegeltem, és a különböző lehetőségeket latolgattam. Ugyanilyen érzés volt bennem akkor is, amikor a havas erdőben sítalpakon törtem át a fegyveresek őrséglánccán, vagy amikor munkaruhában ellenséges földön járkáltam hamis személyi igazolvánnyal a zsebemben.

Fáradt teherautó is jött velünk szembe, üresen imbolyogva az út egyik szélétől a másikig. A vezetőfülkében ülő sofőrnek és társának üvegesen fénylő szeme pálinkáról és részegségről árulkodott. Csodálkoztam, ugyan meddig juthatnak el kirándulásukon anélkül, hogy az árokba fordulnának. Semmi kifogásom sem volt ellene, hogy az árokba boruljanak. Minden gondatlan összeütközés és részeg gépkocsivezető szerencsés véletlen volt számomra ezen a napon.

Néhány kilométerrel távolabb családi házak hétköznapi épületcsoportja mellett hajtottam el. A lépcsőn ingujjban újságot olvasó férfi levette orráról a szemüveget, és utánunk nézett. Most már nagyobb sebességgel hajtottam, és a hídon túl a mellékútra kormányoztam az autót. A mel-

lékút hamarosan az erdőbe vezetett, és annyira összeszűkült, hogy az égerfaágak az autó oldalát súrolták. A környék kihalt volt. Az autó teste puhán rugózott az út hepehupáin és egyenetlenségein. Lakóhelynek nyoma sem látszott.

Egy sűrű, fiatal fenyves közepén megállítottam a gépkocsit, kiszálltam, és kinyitottam a hátsó ajtót.

– Add ide – szóltam rá szükségtelenül kemény hangon.

Ő még most sem szólt semmit, csak nézett rám. Az ölembe emeltem a kis testet, még meleg volt. Napbarnította keze ökölbe szorult. Saját akaratomnál erősebb kíváncsiság lett úrrá rajtam, és arra késztetett, hogy szétfeszítsem a kis maszatos ujjakat, és két nikkelmárkás esett a földre, amelyeket még holtában is hűségesen szorított a marka.

Most értettem meg a mosolyt, amely a másodperc töredékéig felém ragyogott a kisfiú arcáról, amikor a diadalmámortól elvakulva, egyenesen a gépkocsinak futott. Reggel, amikor elindultunk a városból, az út mentén itt is, ott is jócskán ácsorogtak mezítlábas kisfiúk és -lányok kopott ruhában, gyöngyvirág- és gólyahírcsokrokat nyújtogatva a mellettük elszáguldó autók felé. A gépkocsik ritkán álltak meg mellettük, de ők kitartóan ácsorogtak az út szélén a napsütésben, türelmes pillantással nézegetve a csillogó autókat, míg a virágok szirmai kókadozni nem kezdtek, és a gyöngyvirágok friss fehérsége szürkévé nem fonnyadt.

A kisfiú gyöngyvirágcsokrot szorongatott piszkos ujjai között, és integetett a gépkocsiknak. Miután valaki végre

megállt, és mellényzsebéből gondtalanul pénzdarabot kotort elő, a fiú futva indult haza, a markában szorongatva a pénzdarabot. Figyelmetlenül, minden figyelmeztetésről megfeledkezve az út túloldaláról egyenesen a mozgó, csillogó halálba rohant.

Mintha valamilyen régi seb szakadt volna fel bennem, és az éles fájdalom után a meleg vér fullasztóan áramlani kezdett volna a tüdőmbe. Egy pillanatra zavarba jöttem, egy pillanatra cserbenhagyott hideg magabiztosságom. Aztán hangtalanul káromkodtam egyet magamban, és az útról az erdőbe léptem.

Nem vittem messzire, csupán tíz-húsz méternyire az úttól. Egy fűzbokor árnyékában egy kis hajlatba tettem, berki szellőrózsák közé, és nem állhattam meg, hogy rá ne tekintsek. Nagyon komoly, nagyon csendes kisfiú volt most, arcán gyermeki lágyság, amely mellett rongyos inge szinte gyalázatnak tűnt. Semmivel sem próbáltam betakarni. Képtelen voltam rá. Kezemmel megérintettem a gyermek selymes haját. Két napbarnította, sebhelyes lábszára mozdulatlanul pihent a fehér szellőrózsák között.

Amikor visszatértem az erdőből, már ő is kiszállt, és a gépkocsi nyitott ajtaja mellett állt, szórakozottan nézett maga elé a földre. Nagyon szép, nagyon szőke és hidegvérű volt. Összerezzent jöttömre, de csökönyösen maga elé nézett a földre. Aztán cipőjének az orrával szórakozottan megfordította a földre esett nikkelmárkát.

Mellette az autó hátsó ülésére hajoltam, és felemeltem a takarót. Vérfoltok voltak rajta. Gondosan összetekertem.

– Pénz – mondta mintegy önmagának –, pénz. – Egyenes háta meghajolt, hogy mindkét nikkelmárkát felszedje a földről. Amikor újra kiegyenesedett, így suttogott: – Juj, véres lett a kezem.

– Sietnünk kell – mondtam türelmetlenül.

Szórakozottan a hátsó ülésre ült, parányi, átlátszó díszzsebkendővel törölgetve ujjairól a vérfoltokat. Az összegöngyölt plédet karcsú lába mellé tettem. Átlátszó selyemharisnya takarta, vékony, mint a pókháló. Visszaültem a helyemre, és továbbhajtottam a hepehupás úton. Egy pillanat múlva fütyörészni kezdtem magamban, hogy a kezem remegését leplezzem. A cselekvés és a veszély pillanatában nem hagynak cserben az idegeim, de utána a testem nyomorúságosan elernyed.

– Ne fütyülj – kérlelt idegesen a gépkocsi hátsó üléséről. Az autó felkapaszkodott a dombra, és az erdő rejtekéből úgy pattant ki a széles útra, mint palack szájából a dugó. Abbahagytam a fütyörészést, gázt adtam, kezem a kormánykereket szorította. A sebességmutató újra hatvanra, nyolcvanra emelkedett. Ismét házak, szembejövő gépkocsi, jókedvű kerékpárosok. Dacosan nagyot dudáltam rájuk. Mellettünk felcsillant a vasútvonal. A kemény burkolatú út tovasuhant a hatalmas kerekek alatt.

A bársonyos kék ég alatt ismét feltűnt előttünk a város szürke és téglaszínű tömege. Üzletek cégtáblái, összeszáradt faházak, hulladékhalmazok a beépítetlen térségeken. Aszfaltozott útra értünk. Villamoskocsi kürtje bődült fel. Mogorva, vidám, ostoba, várakozó, türelmetlen arcok.

– Unalmas út ez – szólalt meg az autó hátsó üléséről csupán azért, hogy mondjon valamit.

A visszapillantó tükörben a tekintetét kerestem. Nagyon mereven ült a bársonyhuzatos hátsó ülésen, anélkül hogy hátratámaszkodott volna. Tárcájából cigarettát vett elő, és rágyújtott, hogy kerülje a tekintetemet. Körmei festve voltak. Mintha kis ovális, világospiros tükrök lettek volna.

A peremvárosban az út főútvonallá szélesedett. Az utca mindkét oldalán merev és csúnya kőházak emelkedtek. A harmadosztályú vendéglőkből ételszag áradt az utcára. A gramofonok és a rádiókészülékek rekedt hangon énekeltek a nyitott ablakokból. Az úton két lovas rendőr haladt csattogó patkókkal, a lovak lehorgasztották a fejüket.

– Ugye most már magad fogsz vezetni? – kérdeztem.

Határozottan és tagadólag rázta a fejét. Szemében borzadály volt. Vaktában hajtottam előre.

A tenger. Magas gyárkémények. Az emelődaruk fémváza feketén rajzolódott az égre a kikötőben. A visszapillantó tükörből láttam, amint idegesen eloltotta a cigarettát a hamutartó rácsán. A cigaretta végét pirosra festette az ajka.

– Most már neked kell vezetned – mondtam.

Semmit sem válaszolt.

Egy néptelen utcasarkon egy nagy raktárépület mellett megállítottam a gépkocsit. A végtelen tenger ragyogott. Az ablaktáblák csillogtak.

– Nekem mennem kell – mondtam. – Viszontlátásra.

De továbbra is a gépkocsi mellett álltam, és a csiszolt ablaküvegen át őt néztem. Határozatlansága felbőszített.

– Ne, ne menj – kérlelt –, nem tudok hazamenni. – Egy pillanat múlva így szólt: – Eljövök hozzád. Hiszen most már úgyis minden egyre megy.

Semmit sem szóltam. A tenger még mindig fátyolosan ragyogott, mint az ő szeme e nap reggelén. A tenger kéken ragyogott, mint a halhatatlanság. Igen, most már minden egyre megy, ezt tudtam. Kinyitottam a gépkocsi ajtaját, és előkerestem az ezüstkulacsot. Az autó hágcsójára ültem, lecsavartam a kulacs kupakját, és konyakot töltöttem az ezüstszélű pohárba.

– Egészségedre – mondtam. – Most már valóban minden egyre megy. – A keréknyomok megmaradtak a puha úton, több napig is látszanak, ha nem jön záporeső. Nem kívántam záporesőt, mert attól vizes lenne az a komoly kis arc, az a selymes haj és az a rongyos ing is. A keréknyomokból nem sokra lehet következtetni. De fényes nappal bárki felfigyelhetett ránk. Ilyen autót és ilyen nőt mindenki észrevesz. Ó, minden a véletlenen múlt. A gyors, kíméletlen cselekvés porhintés a világ szemébe.

– Tölts nekem is – kérte, és közelebb hajolt az ajtóhoz. Selyemmel fedett térde csaknem a fejemhez ért. Az ólom felforrt az ereimben.

És ha a nyomunkra bukkannak, a halálos baleset vádja meg a csúnya viselkedésemről írt újságcikkek nem sokat számítottak a szememben. Aki egyszer mezítláb futott a hómezőn, véres fejjel és pisztollyal a kezében, gondolat-

ban a saját koponyájának tartogatva az utolsó töltényt, utána még hosszú ideig sok mindent semmiségnek érez. Csak el ne fogják az embert, soha el ne fogják, sem akkor, sem most.

De tudtam, hogy nem bukkannak a nyomunkra. Nevetséges lett volna lebuknunk egy véletlen halálos baleset és ennek eltitkolása miatt, hiszen egykor saját kezemmel lőttem agyon meglett férfiakat, és játszottam a halállal a saját életemet kockáztatva.

– Véres a kezem – szólalt meg újra.

Ezenkívül esztelenség volt itt állni az üres téglaépület mellett, a part menti út közelében, ahol bármely pillanatban elhajthatott mellettünk és megláthatott bennünket valaki. De minden ugyanolyan esztelen volt, minden egyre ment.

– Hiszen nem tehettünk mást – mondta ő. Arca már nem volt sápadt a festék alatt. A konyak égette a számat.

– A lehető legnagyobb esztelenség, ha éppen most jössz el hozzám – mondtam. – Valaki meglát bennünket, és akkor minden kiderül mégis.

– Talán félsz? – kérdezte gúnyosan, és kezével megérintette a tarkómat. Leráztam magamról a kezét.

– Ugyan melyikünk fél? – kérdeztem. – Ugyan ki miatt? – de nem folytattam, amit mondani akartam, és meg is bántam. Én voltam az oka, én sodortam őt veszélybe, miattam veszíthetett el mindent, aminek az elvesztésétől félt. Kevés nő vállalt volna ekkora áldozatot egy férfiért. És ebben az esetben nem az én dolgom kibírni,

ha ő jobbnak tartja a titkolózást és önmaga megvetését, mint minden elvesztését. Az én dolgom az, hogy nyomainkat a lehető legjobban eltüntessem. Úgy bizony!

Egyenesen keresztülhajtottam a városon, nem törődve azzal, hogy ki lát bennünket. A gépkocsit azért mégsem mertem a lakásom előtt az utcán hagyni. Ezért bevittük az autót a közeli szervizbe. Azt mondtam, hogy később érte jövök, a gépkocsi padozatáról a karomra vettem az összetekert plédet, és borravalót adtam a szerviz alkalmazottjának. Ő rám sem pillantott, hanem tátva maradt szájjal csak a nőt nézte, aki mellettem állt, és cigarettázott a benzinkút közelében, mit sem törődve a tiltó táblával.

Nagyon hidegvérű, nagyon szőke, nagyon szép.

Kettesben elindultunk, felmentünk a lépcsőn a lakásomba. Nem először történt.

2

Kétszobás lakásom volt Töölőben,[1] egy új házban, amelynek külső ajtaja mellett telefon van, és amelynek fényűző a fürdőszoba-berendezése. Meglehetősen sokat áldoztam a berendezésre: puha székek, kényelmes ágy, néhány jó kép, de otthonomnak ugyanolyan bajosan érezhettem volna ezt a lakást, mint valamelyik új szálloda szobáit vagy általában bármilyen más helyet ezen a világon. Volt bárszekrényem különböző palackokkal, és voltak könyveim,

1. Városnegyed Helsinkiben.

amelyekről feltehetőleg egyetlen vendégem sem hitte, hogy valaha is elolvastam őket.

Ezenkívül a háztulajdonos a főzőfülkével együtt konyhai felszerelést is biztosított számomra, és egy láthatatlan, de kétségtelenül barátságos kéz minden reggel egy üveg pasztörizált tejet tett az ajtóm mellé. Reggelente többnyire egyenesen a mosdóba öntöttem a tejet, és szódásszifont használtam. Ezenkívül már évek óta feketekávét iszom, amelyet a legszívesebben néhány csepp rummal ízesítek. Ez a szokás a húsz évvel ezelőtti időkből öröklődött, mivel az első világháború vége felé a frontokon kétségtelenül több rumot fogyasztottak, mint amennyi tejet a frontok mögött. De ugyan ki emlékszik még erre? Csupán a szokás maradt meg, ahogyan a szokások megmaradnak, és többé senki sem emlékszik kialakulásuk eredeti okára.

Szóval így. Mindenesetre feljöttünk a lakásomra, és ha igaz, hogy a francia nyelvben nincs szó az otthon jelölésére, amint hallottam, akkor a franciák boldog emberek. Az otthon szó bosszantó annak az embernek, aki már néhány éve elmúlt negyvenéves, és nem ismer más otthont, mint ezt a nyomorúságosan kis földgolyót, amelyen néhány milliárd ember fölött a gyűlölködés, a kapzsiság és a hatalomvágy uralkodik.

Ő az ágyam szélére ült, és újabb cigarettára gyújtott. Kétségtelenül ez volt számára a legismertebb hely. Már feküdt is benne. Szűk szoknyájával nem törődve, keresztbe vetette a lábát, és rám nézett. Hátat fordítva neki, italt kevertem, hogy csináljak valamit, és elkerüljem a tekintetét, amely ingerelt.

– Túl sokat dohányzol – mondtam. – Sárgák lesznek az ujjaid.

Szófogadóan letette a cigarettát, anélkül hogy eloltotta volna, és szórakozottan nézegette az ujjait. Hozzáléptem, és a hamutartó aljához nyomva, eloltottam a cigarettát. Olyan hevesen nyomtam a hamutartó aljához, hogy összetört az ujjaim között, és a dohánytörmelék az asztalra hullt. Én is az ő kezét néztem.

– Add ide azt a rongyot – mondtam.

Először nem értette, aztán követte a kezére meredő tekintetemet, és kézitáskájából hirtelen elővette azt a jelentéktelenül apró zsebkendőt, amelyen a vérfoltok már sötétbarnára száradtak. Az ujjai reszkettek, de a hangja nem remegett.

– Az érméket is akarod? – kérdezte csúfondárosan.

De azért ez talán ugyanannyira volt kétségbeesés, mint gúny. A nyitott kézitáskából két egymárkást vett elő, és a kezében csörgette.

– Ó, ne bolondozz – mondtam, és a zsebkendőt a padlóra ejtettem. Szerettem őt, csaknem egy éve szerettem, és tudtam, hogy ez nem mehet tovább, és hogy minden más is véget ért.

– Úgysem segít – mondta ő, amikor egy hajtásra kiürítette a poharat.

– Te nem tudod, mit jelent számomra a szegénység – folytatta, és fáradt mozdulattal hirtelen levette fejéről a kalapot, még azzal sem törődve, hogy a haját megigazítsa. Karikagyűrűje vésett platinagyűrű volt, és ő is szívesen ivott. Ittasan fejét férjének a vállára hajtotta, mellényének

legfelső gombjával babrált, és mindenféle ostobaságot fecsegett neki. Saját csekk-könyve volt, de azért sohasem fizette ki ő maga a számláit, hanem férjéhez küldette ezeket az egyesülés irodájába. „Különben el sem hiszi, hogy szeretem – szokta mondani –, szerinte olyan üdítő, amikor hazatérve a számlák miatt civakodhat. Ugyan mi más beszélnivalónk lenne egymással?"

Férje a fél szemére vak volt, és régi németalföldi képeket gyűjtött. Ezenkívül a gép- és vasipari egyesülés ügyvezető igazgatója volt. Ő és a rokonai, a Bergasok meg a Valtimók rendelkeztek a részvénytöbbséggel. Ezenkívül ő volt a közvetlen főnököm olyan nehezen meghatározható munkakörben, amely az ország különböző részeibe és gyakran külföldre szólított engem, és különféle, más és más állású emberekkel hozott kapcsolatba. Mérnökei logarlécet, logaritmustáblát és milliméterbeosztású papírt használtak, az én munkaeszközeim a névjegykártya, az írógép, a pénz és az alkohol voltak, amelyek közül a legfontosabb az utolsóként említett.

– Nem tudod, mit jelent számomra a szegénység – ismételte meg még egyszer, minden ok nélkül, átkarolta az oldalam, és arcát a térdemhez szorította. Talán valóban nem tudtam, mit jelentett számára a szegénység. Számomra betegséget, tehetetlenséget, a kutyától ellopott kenyérdarabot, tetveket, mosatlan inget, bélyeg nélkül feladott levelet, pénzért áruba bocsátott férfiasságot jelentett.

– Hiábavaló beszéd – mondtam.

– Azt jelenti, hogy nincs egyetlen szép ruhám sem, hogy a könyvtárból kölcsönzök piszkos könyveket, hogy a hátsó

udvar felőli oldalon a konyhában mosogatok, hogy idegbeteg anyát kell gondoznom, miközben beteges figyelemmel őriznek, minden vidámságtól eltiltanak, hogy érintetlen maradjak, hogy az áru megőrizze értékét, tudod?

Vonogattam a vállam. Mi mást tehettem volna. Az egészet már azelőtt is túlságosan gyakran hallottam. A szegénység volt az ő lelki rákfenéje, a rettegés, amely még évek múlva is visszatért lidérces álmaiban. A magam részéről talán elfelejtettem megemlíteni, hogy kétszobás lakásom berendezését még nem fizettem ki, és hogy még sok egyéb kifizetését mulasztottam el. Amikor visszatértem Dél-Amerikából, csak egy kofferom volt, amelynek a zárját feltörték a vámnál, benne két ing és a borotválkozókészülék, és talán láthatatlan súlyként, hogy úgy mondjam, felégett hidak maroknyi hamva. Vagy minek tettessem magam, kóbor kutyaként éltem, lopva vagy a fogaimat mutogatva, míg Bergas rám nem talált, és próbaképpen állást nem adott nekem az új konjunktúra kezdetén.

A lényeg az, hogy bizonyos régi felfogás szerint Bergas a munkaadóm és ugyanakkor a jótevőm is. Azóta a programom: úgyis lesz valahogyan.

Megsimogattam a haját, ő a térdemre támasztotta az arcát, és a nadrágszáramra hulltak a könnyei.

– Ugyan mi értelme? – kezdtem. De ő felemelte az arcát, és rám nézett, könnyes szemmel, elmaszatolt arcfestékkel. Zsebemből elővettem a zsebkendőmet, és ezzel töröltem meg a szemét, talán túlságosan is erős kézzel.

– Jószagú a zsebkendőd – mondta. – Bizonyára szörnyen nézek ki. Adj egy tükröt.

Megcsókoltam. Magamhoz szorítottam, és csókolgattam. Valójában mi is a csókolózás? Semmi. Társasjáték. Nem tudom. De azért úgy csókoltam, ahogyan a fuldokló kapkod az evezőlapát után, amelyet feléje nyújtanak, és amely kicsúszik elgémberedett kezéből.

Még ott volt a széken a pléd, amelyen ezen a reggelen heverésztünk a tóparton, távol a várostól. Megittunk egy üveg bort. A nap forrón ragyogott a bársonyosan kék égen. A víz még nagyon hideg volt. Csupasz karja, a nyaka, a haja, minek folytatnám? Most egy kisfiú élettelen teste, sovány arca feküdt köztünk, akinek a szájszögletéből és az orrlyukából vér csordogált; selymes gyermekhaj, két csupasz, sebhelyes láb.

Amikor valamikor nagyon régen visszavonultunk Kelet-Karéliából, az éj közepén rajtaütöttek a csapatomon, és a csizmám ott maradt a faház kemencéje mellett, ahová száradni tettem. Mezítláb futottam a hómezőn, és miután sikerült befognunk a lovakat, és az emberek sítalpat kötöttek, kötözőpólyát csavartam a lábamra.

Később aztán a bal lábamról két ujjamat levágták. A bal lábamon csak három ujjam van. Azokat az embereket, akik lemaradtak, szuronnyal ölték meg, mert a bolsevikoknak takarékoskodniok kellett a tölténnyel. Ezt később hallottuk.

Néhány pohár italtól megrészegedtem volna? Általában csak ittasan jutnak eszembe ezek az emlékeim. Őt

csókoltam, de az erdőben, a berki szellőrózsák közt fekvő kisfiúra gondoltam.

Semmi sem lett belőle. Felálltam, és még egy pohárral töltöttem magamnak. Hiszen vasárnap volt. A vasárnap délután legüresebb, legunalmasabb pillanata estebéd előtt. Hirtelen elfogott az éhség, természetellenesen heves éhség. A nap ferdén tűzött be az ablakon át a szobába. A dobozból néhány kekszet ettem, és semmit sem szóltam. Ugyan mi mondanivalóm lett volna?

Ő félrehajtott fejjel az ágyamon heverészett, egyik kezével beárnyékolva a szemét a délután vöröslő fényétől. Termete karcsú volt. Csupán a keserves vágy fűzött össze bennünket. Ugyan mi egyéb beszélnivalónk lett volna egymásnak?

– A fiú szülei már nyugtalankodnak – mondta. – Főként az anyja nyugtalan. Az apák bizonyára nem törődnek annyira gyermekeikkel. De azt hallottam, hogy sok anya esztelenül szereti a gyermekét.

– Baleset volt. Semmit sem tehettünk ellene – mondtam csökönyösen.

– De ha nem lettünk volna együtt? Ha tényleg a nővéremhez mentem volna?

– Ne mondd azt, hogy HA – rivalltam rá ingerülten. – Ennek a szónak már az íze is rossz. A HA szó csak a gyengék számára van. – Aztán észbe kaptam: – Bizonyos vagy felőle, hogy a nővéred nem mondja el, még véletlenül sem?

– Ne félj, hiszen pénzt kap tőlem. – A „pénz" szót olyan

keserű megvetéssel mondta ki, ahogyan csak az az ember mondhatja, aki saját fiatalságát és szépségét pénzért és fényűző életért adta el. Talán következetlenség.

– Esztelenség – mondta. – Két márka miatt a halálba futni. És semmilyen pénzért sem lehet többé életre kelteni őt. Nincs szörnyűbb a nyugtalanságnál.

Hevesen megfordult, és rám nézett. Szeme, mint két könnytelen ablak, a reménytelenségbe nézett. Egy seb, egy gyógyíthatatlan seb valahol a szívem mélyén lassú lüktetéssel, a szívdobogásom ütemére, fullasztó vért szivattyúzott a tüdőmbe.

– Nehogy hisztériázni kezdj – figyelmeztettem, és úgy kiszáradt a szám, hogy a nyelvemmel meg kellett nedvesítenem a szájpadlásomat.

Egy évvel ezelőtt kettesben ültünk egy kisvárosban a cseresznyefák alatt. Kis kávéházi kerthelyiség volt egy régi faépület mellett. A langyos szél fehér és pirosas szirom-leveleket rázott a csészénkben levő cikóriaízű kávéba. Az ablakból szelíd szürke macska ugrott le óvatosan puha talpaira, és egy zümmögő poszméhet akart megfogni. Először ültünk kettesben egymás mellett, és még nem ismertük egymást. Csak Bergas házában találkoztunk, étteremben, társaságban, ahol csupán a beszéd kedvéért beszélnek. Először ültünk kettesben egymás mellett, és jól tudtuk, hogy már ez is bűn volt. De milyen szép volt! Világospiros ajak, ápolt bőr és az a szempár, az a két bíráló, játékos, kereső szem, a fiatal lány, a tapasztalt nő szeme. Kíváncsian, mint akit ellenállhatatlanul megigézett a veszély, magányom sötét szakadékába tekintett. És vá-

gyammal találkozott, amely reménytelenül, kiolthatatlanul ment feléje, ahogyan a vörösesen lobogó vetés tör elő a fáradt földből az öreg égbolt alatt.

Addig feltétlenül becsületesnek tartottam. Valójában nagyon becsületes és őszinte volt egész esztelenségében. Csak ekkor kezdett habozni. És én saját nyugtalanságomat és magányomat kapcsoltam hozzá. Az egész világ reménytelenségét hozzá kapcsoltam: majd csak lesz valahogyan. Nagyszerű úgy játszani, hogy az ember bele sem néz a kártyáiba, és mindenét felteszi tétnek, még akkor is, ha tudja, hogy lapjai között talán még két hetes sincs.

És végül is, mi öröm van mindebből, ha az ember tudja, hogy már visszavonhatatlanul eljárt fölötte az idő, és látja, hogy a halántéka őszül és az arca ráncosodik, jól tudja, hogy semmit sem hagy maga után? Amikor a nélkülözéstől és a munkanélküliségtől ostorozott, a könnyektől emésztett, az öngyilkosságoktól himlőhelyes világ ismét magára ölti a siker és a fényűzés aranyos fátylát, és Bergas gépgyárai meg öntödéi éjjel-nappal három műszakban dolgoznak, a nők pedig a háború előtti ruhába öltöznek, és az autók divatszíne a fekete meg az acélszürke. Amikor a gyűlölködés, a pénz és a hatalomvágy óriási birkózásában a sok millió emberke mindenről megfeledkezett, semmit sem tanulva, és dühödten elhessegeti magától a jövő minden gondolatát, csak hogy még egyszer zavartalanul fogyaszthassa el reggeli kását, láthassa legújabb filmjeit, hallgathassa a rádióban a sportkommentárt, és azt képzelje magáról, hogy ura a saját életének.

Mit jelent ilyenkor a becstelenség meg egy kisfiú, aki

egy tavaszi vasárnap véletlenül egy luxusautó kerekei alá zuhan, és a feje tojáshéjként törik össze a korszerű burkolt út durva felületén?

Ha még fiatal lennék. De halántékom már megőszült, és visszavonhatatlanul eljárt fölöttem az idő. A világot kőistenek uralják, és a halálhoz képest, amit elvetnek, igen sovány szó a hírnév.

Jól emlékszem, hamarosan huszonhárom éve lesz, amikor visszavonhatatlanul becsukódott mögöttem a diákszövetség ajtaja, és kiléptem az öreg Helsinki téli napsütésébe, zsebemben az útiköltséggel, hogy este a torniói vonatra szálljak. Az utcákon fagyos köd volt, és a régi egyetemistaházzal[2] szemben hosszú köpenyben kölnivíztől illatos orosz tiszt ment be a patikába. A kapubejáratnál két férfi didergett fázósan, fekete asztrahán kucsmával a fején, kezük felöltőjük zsebében. Vizslató tekintetük követett, amikor a diákegyesület ajtaján kiléptem. Akkor még nagyon fiatal voltam, mellemet a lelkesedés hatalmas érzése duzzasztotta, és legtávolabbi elképzeléseimben sem sejthettem, mi áll előttem a valóságban.

Azon az estén felszálltam a torniói vonatra, és e nap feszültségének és lelkesedésének emléke sohasem enyészik el bennem. Egyike azoknak a ritka emlékeknek, amelyeket szeretnék gondolatban újra átélni egyszer, a halálom napján. Ezen nem mosolygok soha. Hiszen ez mégiscsak valami szép és nagy volt, bár fiatal és ostoba voltam, és nem sokat tudtam a valóságról. De nem én va-

2. Központi diákklub.

gyok az oka, hogy soha többé nem érezhetem ugyanazt.

A másik emlék, ami sohasem enyészik el bennem, a kerti kávézó a kisvárosban, a virágzó cseresznyefák alatt.

– Tiszta a szemem, nem kenődött el a festék? – kérdezte ő, miután kifestette az arcát, és felnevetett. Igen, felnevetett, és szép, amikor nagy ritkán nevet. De nevetése félelmetesen örömtelen volt.

– Nincs szükséged szépítőszerekre – mondtam. – Csak a bőröd teszed tönkre.

Kézitáskáját becsukva elnézett mellettem valahová a messzeségbe. Aztán ezt kérdezte:

– Mi mást tehetnék?

Nyomós válasz, de még hozzátette:

– Nem akarom, hogy bárki lássa az igazi arcomat. Szégyelleném. Az örömlányok is festik magukat.

A keze hideg és élettelen volt. Itallal kínáltam, de nem akart többet.

– Hal vagyok a hálóban – mondta. – Fickándozom, vergődöm. – Egy pillanatig töprengett. – És ha ki is szabadulnék, mit tennék. Csak úsznék körbe-körbe a végkimerülésig.

Jól tudtam, hogy nincs olyan esztelenség a világon, amit szívesen meg ne tennék érte. Miért? Ugyan ki magyarázhatja meg? Szerettem. Bár a szerelem is csak egy ostoba szó.

Becsukódott mögötte az ajtó. A liftakna fémvázához lépett, és megnyomta a gombot. Italt töltöttem ma-

gamnak. A szívem mélyét üresség árasztotta el, olyan esztelen üresség, hogy elbágyasztotta a kezemet, és görcsösen összeszorult tőle a gyomrom.

3

Talán érdemes megemlítenem, hogy kordában tartom a testem. Nincs rajtam még egyetlen ernyedt izom, egyetlen hájas redő sem. Az ernyedt termet és a puha kéz ellenszenvet vált ki belőlem. Ha iszom és éjszakázom, más módon egyensúlyozom ki. Meg akarom őrizni az önbecsülés valamilyen szertefoszló morzsáját. Hosszú utakat tettem meg térképpel, iránytűvel és elemózsiás tarisznyával, hosszabbakat és veszedelmesebbeket, semmint bárki gyanítaná. Ha olykor-olykor a legtisztább testi boldogságra vágyom, akkor ezt egy nemes paripa hátán találom meg a lovaglópályán vagy az Állatkerti úton, amikor a fák már sárgászöldbe öltöznek, és már megittam feketekávémat, és elszívtam az első pipát.

Azt mondtam: testi boldogság. Kétségtelenül ez az ember legtisztább és soha el nem halványuló boldogsága. A szeretett nő közelsége nem boldogít engem, mivel a vágy ugyanannyi szenvedés, mint boldogság. A lélekkel pedig nem törődöm. Nincs szörnyűbb gondolat, mint az örök élet gondolata, ha az ember egyszer megpróbálja végiggondolni.

Megrendítő tudat, hogy az emberi lélek milyen könnyen elszállhat egyetlen jajszó nélkül, ahogyan a tojáshéj

roppan össze a kemény felületen. Másból viszont sehogyan sem akar elszállni a lélek, bármennyire könyörög vagy esedezik is érette. Mint N. Jussi esetében, akit akkor, annak a nyomorúságos megfutamodásnak az alkalmával hasba lőttek, és napokon át vonszoltak a téli úton, míg arca meg nem kékült, teste pedig vonaglott, mint a féreg, és a halálért könyörgött. Nem tudtam elviselni, hanem mellette felejtettem a pisztolyomat a szánon. De nekem senkim sincs, aki ugyanezt a baráti szolgálatot megtenné.

Olykor-olykor találkozom egykori bajtársaimmal, és ismerem a gyűlölködés, a bizalmatlanság, a széthúzás, az irigység és a nézeteltérések minden fokozatát. Meg is ihatunk együtt egy pohárral vagy többet is most, hogy senkitől sem kell többé pénzt kunyorálnom a létfenntartásomhoz. Többen közülük igen jelentős társadalmi pozícióba kerültek. Többen a hadseregben maradtak, és feljebb jutottak a ranglétrán, vagy egy helyben porosodtak. Többen eltűntek valamilyen kisebb vidéki állásban. Még az utóbbi években is, amíg a halál és a kórház eléggé meg nem tizedelte sorainkat, úgy tűnt, mintha a vadász[3] szó soha nem is számított volna érdemnek azoknak a szemében, akik jelentettek valamit, és döntöttek. Megbízhatatlan és kiszámíthatatlan anyag voltunk. Talán nincs igazam?

Most már öregek vagyunk, a hasonszőrű férfiak gyor-

3. Különleges kiképzésben részesült finn gyalogsági alakulatok, a téli háborúban sízó osztagokként kerültek bevetésre.

san öregszenek, és egyikünk sem jelent többé veszélyt senkinek. Lecsillapodtunk. Csupán azok maradtak meg, akik a legjobban tudtak alkalmazkodni.

De azért még mindig van bennünk valami közös. Bizonyos kíváncsisággal vettem észre néha ezt a pohár mellett, az utcán, a hivatali szobában, a vasúti kocsiban. Valami a szemek kifejezésében, valami a fej tartásában, talán a beszédmodorban. Valami még mindig közös bennünk. Közülünk többeknek saját otthonuk és gyermekeik és ősz hajuk van, de ez a valami mégis megmaradt.

Végül is mi lehet ez? Nem tudom. De a minap erre gondoltam, amikor hallottam, hogy K. agyonlőtte magát. Többek véleménye szerint furcsa eset volt. Egy békés természetű őrnagy, feleséggel és két gyerekkel, és köztudomás szerint nem is ivott túl sokat, és számottevő adósságai sem voltak. Még a felesége sem talált semmilyen külső magyarázatot az esetre. De az egyik este, éppen az idén tavasszal, a nyitott ablak mellett ülve olvasgatott. A könyv is nyitva maradt a padlón a karosszék mellett. Egyszerűen elővette a pisztolyát az asztalfiókból, és golyót röpített a fejébe. Józan fejjel. Pedig látszólag jól ment a sora.

Egyszer eljegyeztük magunkat a halállal hazánk szabadságáért. Ugyan mit jelent ez ma, amikor a világ tömegmészárlásokkal áldozik az erőszak és a félelem isteneinek? De mintha annak idején a halál a sajátjainak bélyegzett volna bennünket. Mi, akik életben maradtunk, mintha elvesztettük volna énünk egy részét, valami fontosat és pótolhatatlant, anélkül hogy mi magunk tud-

tunk volna róla. Ezért a halál nem feledkezik meg rólunk, noha mi rövid pillanatokra meg is feledkeznénk a halálról.

Reggelente nem olvasok újságot. Egyáltalán nem izgat, mennyit emelkedett újfent az ócskavas ára, milyen várost bombáztak a legutóbb Spanyolországban. Csak az egyesülés irodájában a szobámban olvasom a lapokat, valamennyi párt lapját, a vidéki lapokat is, ez a munkámhoz tartozik. De minden kíváncsiság nélkül olvasom, csupán azért, hogy fizetésem egy részére rászolgáljak.

Tehát azt a vasárnapot követő reggeleken semmilyen újságot sem vettem a hivatalba érkezésem előtt. De a fejem hideg volt, és a szívem alatt vasököl szorítását éreztem, amikor végre átlapoztam a napilapok hírrovatát. Helsinki közelében árokba fordult egy teherautó, amelyet egy részeg vezetett, hétfőre virradó éjjel ismeretlen férfi megkéselt egy rendőrt a Häme úton, veszedelmes fogoly szökött meg a rendőrség vizsgálati fogdájából. Semmi más.

Semmi más nem volt a következő napon sem, és az ezt követőn sem. Bergas a szobájába hívatott, hogy elmondja nekem legújabb tervét és azokat az intézkedéseket, amelyeket ezzel kapcsolatban nekem kellett volna tennem. Azt akarta, hogy Turkuba utazzam, és szivarral kínált. Őt nézegettem. A fél szemére vak, alsó ajka pedig alaktalan a fémipari sztrájk óta.

A vállam vonogattam, és azt mondtam, hogy a terve ostobaság. Ő kézzel sodort brazil szivarokat szív, amelyeket az általa épített hajó kapitánya hoz át neki a vámon. Ezek a szivarok feketék és erősek, mint a robbanótöltet.

– Ideges vagy – mondta. – Kevesebbet kellene innod.

– Keress másvalakit, aki jobban ért ehhez a munkához – mondtam. Kevés férfi teheti meg, hogy így beszéljen a munkaadójával. Nem tudom, én megtehetem-e. Bergas legalábbis ezt hiszi. Becsüli az olyan férfiakat, akik tudnak és mernek kíméletlenül, eszközökben nem válogatva cselekedni. Azt hiszem, hogy a maga nyers módján kedvel is engem, mivel gyakran hív meg az otthonába. A munkaköröm is olyan, hogy bizalmat követel.

Egyszer megütöttem a fiát. Az előző házasságából van egy fia. A fiú már tizennyolc éves, tagbaszakadt semmirekellő, aki apjának valamennyi rossz tulajdonságát örökölte, de semmit abból, ami magából Bergasból férfit csinált. A fiú korbáccsal vert egy kutyát az udvarukon, amikor megérkeztem, szünet nélkül korbácsolta a földre kuporodó terriert, minden látható ok nélkül, magában motyogva.

Láttam szenvedni embereket, saját kezűleg kellett agyonlőnöm embereket. Ám legyenek kegyetlenek egymáshoz az emberek, ez az ő dolguk, de valami tiltakozik bennem az állatokkal szemben tanúsított oktalan kegyetlenség ellen. Talán azért, mert az állatok némák, nem tudnak beszélni. Az ember legalább káromkodhat. Ez nem gyöngédség. Inkább büszkeség, hogy ember. Mindenesetre kitéptem a fiú kezéből a korbácsot, és a nyaka közé sóztam vele. A kis terrier reszketve, összegömbölyödve feküdt a földön, ránéztem, és újra ráhúztam a fiúra.

A fiú az apjához ment panaszkodni, a haragtól fújtatva és szemében a fájdalom könnyeivel. Bergas ezt kérdezte

tőle: – Visszaütöttél? Még csak meg sem próbáltál visszaütni? – kérdezte újra. – Fuj, a pokolba, micsoda fiú – mondta, amikor beléptem. A maga módján mégis nagyon gyengéd a gyermekéhez.

Megütöttem a fiát, anélkül hogy ezért megharagudott volna. Most sem haragudott meg rám.

– Akkor találj ki magad valamilyen jobb tervet – csak ennyit mondott. – És ne idegeskedj, az mindent elront.

Felesége az óriási íróasztal szélén ült cigarettázva, amikor délután bementem hozzá, hogy beszámoljak neki a saját intézkedési tervemről. Karcsú, szép nő, számító szempár. Szó nélkül megfordultam, és visszamentem a szobámba.

Egy pillanat múlva ő jött az ajtóhoz, és rám nézett, világospiros ajkával rám mosolygott.

– Bolond vagy – mondtam.

Mosolya megdermedt. Arca olyan volt, mint a festett álarc. Kérdőleg intett a fejével.

– Még semmi – mondtam. – Az égvilágon semmi. Ok nélkül ne idegeskedj.

– Egy napban huszonnégy óra van – mondta. – Egy órában hatvan perc. Egy percben hatvan másodperc. És minden másodperc fáj nekem. Ez szörnyű. Sohasem tudtam, hogy ilyesmi lehetséges.

– Bolond vagy – ismételtem meg. – Menj innét, Bergas.

– Ő maga küldött ide – mondta Astrid Bergas. – Azt mondja, ideges vagy.

Szitkozódtam.

– Jöjj hozzánk a hét végére – kérlelt. – Vidékre megyek, itt nem bírom tovább, ő a hét végére Stockholmba repül.

– Kötözni való bolond vagy – mondtam ismét.

– Ő maga tette ezt a javaslatot. Ez felüdítene engem. Attól tart, hogy unatkozom. Semmitől sem fél jobban, mint attól, hogy unatkozom. Olyankor nagyon nehezen bír velem.

– Tartsd meg magadnak a hálófülkédet – mondtam.

Ő cigarettája tüzes végét a kezem fejéhez nyomta. A kezem meg sem rezdült.

– Te magad vagy bolond – mondta.

A következő napon minden lapban benne volt. Szörnyű gaztett. Egy hatéves fiút az erdőben találtak meggyilkolva. Valamilyen tompa tárggyal a tarkója bal felére sújtottak. A szökött fegyenc a környéken bujkált.

Keréknyomokról az erdei úton semmit sem írtak. Furcsák az emberek. A fiút csak hétfőn kezdték keresni. Nevelőszülei a városban voltak, és a fiú egyik játszótársa egészen biztosan állította, hogy hétfőn délben még vele együtt úsztatta a papírcsónakokat a folyón. Nyilván nagyon fontosnak érezte önmagát a rendőri kihallgatáson. „Mikko vajas kenyérért ment haza", adta magyarázatát a játék félbeszakadásának. Az egyik lapban egy leleményes újságíró ezt a mondatot választotta a rémhistória alcímének.

Elismerem, hogy meglepődtem. Ekkora ostobaságra nem számítottam. Azt hittem, legalábbis az autót fogják keresni. Mindebből arra a következtetésre lehetett jutni, hogy a tettet a vasárnap megszökött bűnöző felfoghatat-

lan durva gaztettének tartják. Valahol a közelben egy felöltőt meg egy kerékpárt lopot t. De kézre fogják keríteni.

Hát aztán? Ilyen körülmények között nagyon valószínűnek tűnt, hogy végül is elismeri a bűnösségét.

Nem sejthetted, te szerencsétlen cimbora, milyen pácba keveredtél, amikor elillantál a rendőrség vizsgálati fogdájából.

Érzéketlenség. Talán. De mit érdekelt engem a már háromszor büntetett gonosztevő. Az egész ügy nem is tartozott többé rám, mivel szemlátomást elkerültük a leleplezés veszélyét; ezúttal. Igen, ezúttal. Hiszen egyikünk sem attól félt, hogy a nyilvánvaló balesetet jelentse a hatóságnak, hanem csupán attól, hogy akkor Bergas megtudhatta volna, hogy egész délelőtt kettesben autóztunk a gépkocsijával, bár a felesége azt mondta, hogy a nővéréhez megy.

Mindenesetre most már semmiképpen sem szerezhet tudomást róla. A veszélyt elkerültük, és nekem nyugodtnak kellett volna lennem. De nem nyugodtam meg.

Miért? Nem tudom. Egy kisfiú, akivel senki sem törődött, úgyhogy csak egy nap múlva vették egyáltalán észre távollétét. Szegény kisfiú, aki vajas kenyérért ment. Egyáltalán kaphatott volna valakitől vajas kenyeret? Megtermett férfi ócska ingéből kicsinyített, rongyosra hordott ing volt rajta. Lába csupasz és sebhelyes volt. De kis arca nagyon komoly volt, amint soványan és jelentéktelenül feküdt a fűzbokor tövében a fehér szellőrózsák között.

Ha nem szomjaztuk volna olyan esztelenül egymás

közelségét, hogy a leleplezés veszélyének tegyük ki magunkat csupán azért, hogy egész délelőtt kettesben lehessünk. Ha ő valóban a nővéréhez ment volna.

A HA szó olyan, mint a rozsdás tüske, amelyet lassan nyomnak az ember húsába.

Elhanyagolt kisfiú, aki a boldogságtól elvakultan egyenesen a csillogó halálba rohan, piszkos kis markában két nikkelmárkát szorongatva. A puskagolyónak is csillogó nikkelköpenye van. Ha ezek hegyét lefűrészelik vagy bevágják, a lövedék csésze nagyságú lyukat üt a testen. Abban az időben még ez is kicsi volt.

Este a klubban ültem és kártyáztam. Ritka rosszul játszottam, és sok pénzt vesztettem. – Nem értem, mi van velem. Bizonyára ideges vagyok, emeljük a tétet – mondtam. Emeltük, még több pénzt vesztettem. Az a férfi, aki véletlenül került az asztalunkhoz, és a legtöbbet nyert, készséges és barátságos lett. Pezsgőt rendelt, és kezdett dicsekedni. Orcája áttüzesedett a nyerészkedési vágytól, vörösleni kezdett, és homlokát kiverte a veríték.

Tokás álla és puha keze volt, és nem sajnáltam. Azon az estén sok pénzt nyert, leitta magát és dicsekedett. Mivel nyert, felsőbbrendűségének tudatában fontossá akarta tenni magát a szemünkben. Még kérdezgetnem sem kellett. Amikor végül gépkocsiba raktam, és a vezetőnek megadtam a címét, nem is csodálkozott, honnan tudtam. Nem sejtette, hogy a pénz, amit elnyert, az egyesülés pénze volt, és hogy megszabadultam a fáradságos turkui utazástól.

– Mennyit vesztettél? – kérdezte másnap Bergas. – Sem-

miség – mondta, és nevetett. – Szóval a hét végére vidékre utazol? Felfrissülsz. Más vendégek is jönnek.

Bergas nem tartja kívánatosnak, hogy a felesége igyék, ha ő maga távol van. Maga Bergas csak ritkán iszik. Ilyenkor betegesen lerészegedik, s ez az állapot néhány napig tart. Azt hiszem, ezt ő maga is szégyelli. Ezért sohasem iszik otthon.

– Szívesen, ha nem zavarok – mondtam. – Már csaknem itt a nyár.

– Vidd magaddal a teniszütőt – biztatott Bergas. – Astrid szereti a kemény játékot. A fajankók között nincs ellenfele.

Zavart volt. Kerülte a tekintetemet, és fölöslegesen veregette a hamut szivarjáról. Látszott, hogy szeretne mondani még valamit.

– Tehát friss levegő, és minél kevesebb alkohol, már amennyire rajtam múlik – mondtam.

Az arckifejezése megenyhült, felnevetett, és őszintén nézett rám egyetlen szemével. Ez Bergasnak az a ritka, csalókán nyílt pillantása volt, amellyel egyetlen pillanat alatt elmosta az életkori és a társadalmi határokat, és arra bírta az embereket, hogy minden ellenére szeressék őt. Ilyenkor talán őszinte volt, talán csak mesteri számításból tette. Nem tudom.

– Mutogasd a fogaidat, ha szükséges, farkaskutya – mondta, és mosolya ragadós volt. – Astrid hitvány társaságot gyűjt össze maga körül, de nem kell törődni vele, ha egyszer ez szórakoztatja.

Bergas nem szívesen árulta el az embereknek, hogy féltékeny a feleségére. Inkább csak a körmeit harapdálta,

és magába fojtotta. Bárki észrevehette ezt, noha ő talán azt hitte, hogy senki sem veszi észre. Ezt még előttem is szégyellte bevallani. Mintegy tíz évvel volt idősebb nálam, és szép feleséget vásárolt magának. Ez sem könnyű, de bennem megbízott.

A „farkaskutya" nevet egyszer Astrid adta nekem, Bergas pedig találónak tartotta. Furcsának tűnhet, hogy egy férfi becenevén említi a másikat, de Bergas olyan férfi aminőből csak kevés akad ezen a világon. Farkaskutya voltam, akire rábízta a feleségét, amikor ő távol volt. De a farkaskutyák szeszélyesek és kiszámíthatatlanok. Gondozójuk kezét is megharaphatják. A gyermekeket a farkasok olykor széttépik.

Pénteken Bergas Stockholmba repült. Szombaton a szökött fegyenc még mindig szökésben volt. Szombat délután a tengerparti úton vidékre hajtottam az egyesülés gépkocsijával.

4

Az udvarház régi. Bergas a válság kezdetén vette, és felújította. A főépület kétszintes, vakolt téglaépület, húsz helyiség van benne, központi fűtés és meleg meg hideg víz. A parkerdő szélére, egészen a tengerpartra, egy meredek sziklára verandás nyári pavilont építtetett. Mellette van a strand, ahová egy hajórakomány finom homokot terítettek. De miért tartozik ez ide? Nem tudom. Ez Astrid otthona.

Éles csattanások vezettek a part menti pavilon tornácára. A padló tele volt üres palackokkal.

– Whisky – mondta az egyik tökfilkó, és az üres palackot a korláton át a tengerbe dobta. Bergasné, néhány év múlva bizonyára bányafőtanácsosné, felemelte a kispuskát, és lőtt. A palack csörömpölve szilánkokra tört a vízben. Az ő keze nem remegett.

– Pommard – mondta a másik tökfilkó, és üres palackot hajított át a korláton. Ő Astrid unokaöccse volt, sovány fekete ifjú, aki művésznek képzeli magát. Talán az is. Nőket fest, akiknek vaskos a csípőjük és természetellenesen kicsi a fejük, dugóhúzószerű fürtökkel. „Veszek belőle, de az én falaimra ilyen képeket nem raknak" – mondja Bergas. Ő régi holland mestereket gyűjt, és van egy Cézanne-ja is, amelyet véletlenül sikerült megvásárolnia. Főként Daumier-t szereti. „Az az ember legalább tudott rajzolni." Ő maga kétségtelenül hálás téma lenne a könyörtelen rajzolónak.

A palack csörömpölt a vízben. A hideg víz nedvességet lehelt a sziklameredély alól az ő csupasz hátára. A harmadik tökfilkó megtöltötte a puskát, gondatlanul felém fordítva a csövét. Erős kézzel félretoltam a fegyvert, és így szóltam:

– Megfázol.

– Curaçao – közölte az első tökfilkó, és átdobta a korláton a palackot. A lövés élesen csattant. A víz fröcskölt.

– Hát aztán? – kérdezte Bergasné. Fekete unokaöccse barátságosan megsimogatta csupasz hátát. A háta is szép barna volt a téli kvarclámpa jóvoltából. Fehér bőrére

melegen és csábítóan ült ki a barnaság. Hosszú nadrágot viselt, de a háta csupasz volt. Friss levegő!

– Túl sok üres üveg – mondta. – El kell tüntetni őket, nehogy a személyzet észrevegye.

– Megrázó – szólalt meg az a férfi, aki a veranda padlóján ült keresztbe vetett lábbal, és gondos kimutatást vezetett minden lövésről és minden vízbe dobott palack fajtájáról. – Egész nap titokban hordtuk ki és ástuk el az árkokba a palackokat. A pinceablakokon dugtuk be, és a szomszédék kútjába dobáltuk őket. Kéjgyilkosokként sompolyogtunk üres palackokat rejtegetve a keblünkön, és kerülve minden szembejövő tekintetét, de az üvegek sohasem fogynak el.

Ez a férfi ismert sakkozó. Sok kávét iszik, sokat dohányzik és sakkozik. Ezenkívül nappal valamelyik hivatalban üldögél, így mondják, de ezt mintha senki sem hinné el. Ő maga titokzatosan csóválja a fejét, és azt állítja, hogy álmában is sakkozik.

– Megtöltjük a tengerfeneket üvegszilánkokkal – mondta a harmadik tökfilkó. – Kétezer év múlva a tudósok az algaréteg alól előássák az üvegréteget, és csodálatos elméleteket állítanak fel a tengervíz maró hatásától elhalványult üvegcserepekről. Most éppen történelmet csinálunk. Most szervezzük a tudománynak egyik legnehezebben megoldható rejtélyét. Mi is hagyunk magunk után valami maradandót, amikor a csontjaink már elporladtak a kannasi temető homokjában.

Ő azt állítja magáról, hogy költő. Legalábbis nincs semmilyen tisztességes foglalkozása. Valamennyien egy-

mással versengve igyekeztek azzal bosszantani engem, hogy a lehető leghosszadalmasabban és folyékonyan beszéltek bármiről, ami csak az eszükbe jutott. Valamennyien ittak már, és tudták, hogy én csak rövid mondatokat vagyok képes kimondani. Ez valamilyen beszédhiba. Egy szuszra csak néhány szót tudok kimondani, aztán a mondat megszakad, és olyan, mintha a mellemben hirtelen összecsomósodna valami. Aztán a feszültség újra felenged. Tudom folytatni, de néhány szó után újabb szakadás következik. Ez mulattatja őket, és mindig a legnagyobb igyekezettel próbálnak felbosszantani, hogy a szokásosnál többet beszéljek.

– Mondja azt, hogy Adrianopolis – javasolta a fekete unokaöcs. – Mondja azt, hogy Onomasotopulosz. Mondja azt, hogy „baskírlovasságizászlóaljhegyiosztagkatonainduló". Szívesen lefesteném az arcát, amikor ezt éppen kimondja.

– Leleményes – dicsértem –, szellemes, helyén az eszed, bravó.

Csak akkor próbálnak a fejemre nőni, ha csapatban vannak. Sokkal idősebb vagyok náluk, és egy csoportban sziklaszilárdan hiszik, hogy ez nagyon nevetséges. De amikor egyenként találkozom velük, zavarba jönnek, óvatosan a véleményemet kérdezgetik különböző dolgokról, sőt szégyenkezve még tanácsot is kérnek tőlem, mert elképesztően kicsi a tényleges tudásuk az életről meg az emberekről. Mindazt, amit megtanultak, a hasonszőrűek társaságától vagy könyvekből kapták. Papagáj módjára ismétlik önmagukat és egymást. Már-már azt

hiszem, homályosan tisztelnek engem mindazért, amit tapasztaltam, de amikor csapatostul vannak, ez átkozottul bosszantja őket.

– Vegyél kabátot magadra – mondtam. – Megfázol.

Ő az egyik tökfilkó markába nyomta a kispuskát, és felém fordult. Már alkonyodott, a tenger sápadtkékre változott, tükrén a messzeségben sötétvörös foltok úsztak valahol északon a Jeges-tenger partján vagy az Atlanti-óceánon. Tavasz. A tenger hideg párát árasztott a szikla-meredély tövéből, de mintha valaki lökésszerűen meleg vizet öntött volna a nyakamba. A kéklő, párás tenger tükrén a messzeségben sötétvörös foltok úsztak. Hirtelen mindenki elhallgatott, és senki sem nevetett többé. Leszállt az alkony, a gyufaláng kiszíneződött és testet öltött már, az arcok kifehéredtek.

– Bizonyára olvastad az újságot? – kérdeztem.

– Nem tudom, mi van velem – mondta. – Szüntelenül mosom a kezem. Minden öt percben meg kell mosnom a kezem. Nézd, a lakk leválik a körmeimről, és a bőröm megrepedezett.

– Már túl vagyunk rajta. Most már semmitől sem kell félnünk – mondtam.

– Azt hiszed? – nevetett fel. Kétségbeesettebb volt, mint én. A nőknek bizonyára van valamilyen homályos ösztönük, amiről mi, férfiak, semmit sem tudunk.

– Hű, az ördögbe – szólalt meg a sakkozó. – Hogyan nevetsz. Borsódzik tőle a hátam. Tulajdonképpen miről beszéltek?

– A szőke angyalt megbilincselték, drótvágó ollóval

csipdesték, és ricinusolajat itattak vele, de ő mennyei kacajjal nevetett – mondta a tökfilkó, aki költőnek képzeli magát. Undorító volt.

– Festeni szeretnék – kezdte a fekete unokaöcs, de hirtelen abbahagyta a mondatot, ránk nézett, és hosszan füttyentett. – Titkos szomorújáték – javasolta. – Kifizetetlen számlák. Bobi a szennyvízcsatornába pottyant.

Bobi Astrid Bergas híres platinalánca volt, amely csakugyan számtalan esetben elveszett már vendéglői előcsarnokokban és mosdókban, az utcákon és a benzinkutaknál. Mindig visszakerült, és valamiért Bobinak nevezik. Miért? Nem tudom. De mi másnak nevezhetnék?

– A parton maradhattok játszani, gyerekek – mondta Bergasné. – Elegem van már belőletek.

– Végre – örvendeztem. – Van-e undorítóbb a világon, mint ez a társaság, amit magad köré gyűjtesz?

Unottan a vállamra támasztotta a kezét.

– Hiszen egészen veszélytelenek – mondta. – Néha sikerül megnevettetniök. Hamarosan meg kell halniok, amikor minden véget ér. Miért ne lennék kedves hozzájuk? Ráuntam a szimfónia-hangversenyekre és a divatbemutatókra. Mi mást tehetnék?

A tenger mögöttünk maradt sápadtkéken, a naplemente bíborfoltjaival. Arany és bíbor, két teljesen elkoptatott szó. A hajában és a tengeren sötétvörös foltok úsztak. A kioszk szobáiban félhomály volt. Keze még mindig a vállamon időzött.

– Nézz a szemembe – kérleltem, és megszorítottam a csuklóját.

– Látlak, jól látlak – mondta. – Akarsz egy kortyot?

– Nézz a szemembe – szóltam rá ismét.

– Nem – mondta. – Nem, nem, nem.

Bergas fia a kioszkba jött nesztelen léptekkel, gumitalpú cipőjében. A tizennyolc éves fiú mohó tekintetével nézett ránk.

– Nini, anyám! – szólalt meg gonosz csengéssel a hangjában. Észrevette, hogy Astrid Bergas képtelen elviselni, hogy Bergas fia anyjának szólítsa. Azóta következetesen anyjának szólította a mostoháját. Gyengéden, simogatólag, zavartan, meglepetten tudta mondani ezt a szót. Sejtettem, hogy ő maga élvezi ezt. Ez a szó olyan volt számára, mintha a testét érintette volna, mintha kezét a csupasz bőrére tette volna. Astrid lassan elvette a kezét a vállamról.

A fiú rám csak dölyfös pillantásokat vetett, fekete szemöldökét vonogatva. Egyszer már megütöttem, erre mindig emlékezett. A tizennyolc éves fiú mohó tekintete. Sehol sem nehezebb kettesben maradni, mint egy nagy vidéki házban.

– Gong-gong – mondta. – Jöjjenek vacsorázni. Nem hallják?

A gong remegő hangja valóban csaknem hallhatatlanul suhant át a kioszkon. Felsóhajtottam. A vasököl könyörtelenül szorongatta a szívem tájékát.

A vacsoraasztal közepén ezüstváza állt virágokkal.

– A kéksav a másodperc töredéke alatt öl – mesélte a sakkozó. – Megbénítja a légzőszerveket vagy valami mást. Olvastam egy kiváló detektívregényt. Ebben a gyilkos kinyit egy diót, vékonyra kivájja a héját, kéksavval

tölti meg, és viasszal tömi be a nyílást. Az egész társaságban egyetlen személynek az a szokása, hogy a fogaival diót törjön fel. Az éjjeliszekrényén is diót tart.

– Ugyan ki tart diót az éjjeliszekrényén? – szólt közbe a fekete unokaöcs. – Esztelenség. Ugyan miért tartana valaki diót az éjjeliszekrényén?

– Izgalmas lenne, ha valaki közülünk hirtelen görcsösen összerándulna a székén, és élettelenül rogyna a padlóra – mondta a fiú, aki költőnek hitte magát. – Senki sem nyúlhatna semmihez, ujjlenyomatokat vennének rólunk, és fokozatosan fény derülne a vágyak és a bűnözés legmegrázóbb szövevényére. A Bergas nemzetség titka. Ezt meg kellene írni.

Különc akart lenni, és nyers darált húst meg vagdalt hagymát kért enni. Könnybe lábadt a szeme. Egyik kortyot a másik után itta, hogy lemenjen a torkán a falat.

– Ugyan ki lenne képes közülünk a fogával feltörni egy diót? – kérdezte panaszos hangon Bergas fia. – Anyám, miért nincs diónk?

A harmadik tökfilkó, aki az előbb a kispuskát töltögette, és általában semmit sem beszélt, hirtelen összegörnyedt a székén, és lassan a padlóra hanyatlott. Jó erősen belerúgtam, és ő jajgatva feltápászkodott.

– Az asztal alatt nem törölték fel a port – mondta szemrehányóan, és nadrágja ülepét porolta. Téglaszínű nyakkendőt és két sor gombos mellényt viselt, de nagyon gazdag volt. Gyakran járt a klubba csupán azért, hogy mocskolódjék. A gyámja gépkocsit vett neki, feltehetőleg abban a reményben, hogy a nyakát töri. Nem rendelkezhet

a vagyonával, mielőtt betöltené a harmincadik évét. Azért mégis volt egy kis esze a szüleinek.

Astrid Bergas hirtelen felállt az asztaltól, és kiment a szobából.

– Az idegei – szólalt meg a fekete unokaöcs. – Hosszú szezon, túl sok éjszakázás és alkohol. Túl sok ruha- meg kalapválogatás. Túl sok Helsinki.

– Hiszen Helsinkiben csak három hely van, ahová érdemes járni – jelentette ki a harmadik tökfilkó, aki még sohasem kapott verést, és ettől szenvedett.

– Az idegekről beszéltetek – mondtam. – Hogyan jelentkezik az idegesség? Remegés az arcon. Altesti zavarok.

A fekete unokaöcs egy pillanatra zavarba jött. Széles csípőjű nőket festett, akiknek aránytalanul kicsi fejük volt. És ennek megmagyarázására nincs szükség Freudra, ha az ember a szemébe néz.

– Csak a kezem mostam meg – mondta Bergasné, és visszaült az asztal mellé. – Nem értem, mi van a kezemmel. Szüntelenül kezet kell mosnom.

Gyümölcsöstálat hoztak az asztalra. A fiúk úgy faltak, mint a malacok.

– Gátlások – mondta a fiatal költő. Szája szögletéből csorgott a körte leve. Szellemesnek tartotta magát.

Az udvarban álltam. Az égbolt nagyon világos és bársonyos volt, és a fák csupasz ágain valami gyámoltalan volt a félhomályban. Mögöttem karácsonyfaként ragyogott a ház. Mindkét szint valamennyi ablakában égtek a lámpák. Bergaséknak megvolt az a szokásuk, hogy a többiek után végigjárták a szobákat, és eloltották a villanyt,

amelyeket ok nélkül égve hagytak. Nagy dolgokban nem kicsinyeskedtek, de az egész életükre beléjük rögződött ilyen apróságokból rá lehetett jönni, miért lettek gazdagok. Ő most távol volt, és a tökfilkók önfeledten szórakoztak. A jelenlétében feszélyezve érezték magukat, a nyakkendőjüket igazgatták, és egymás között sugdostak, vihogva, mint az iskolás lányok.

Bizonyos szempontból megértettem Astridot. Érett nő volt már, de sohasem tudta, mi a szabad gyermekkor. Apja hittérítő volt, anyja idegbeteg. Most igyekezett visszakapni valamit, amiről úgy érezte, hogy örökre, pótolhatatlanul elveszett számára. A drágakövek, a szőrmék, a luxusautó játékszer volt számára, amit kiskorában sohasem kapott. A serdületlen fiúk társasága szórakoztatta, mivel gyermekkorában tiltották neveletlen játszótársaitól.

Eleinte tapogatózva, csodálkozva látta, hogy dacolhat mindenkivel és mindennel. Most szemrebbenés nélkül tékozolta önmagát és Bergas pénzét. Úgy vezette Bergast, mint egy elefántot, amelyet a tarkóján ülő hajcsár szúrós vassal döfköd a füle mögött és a mellső lábának ízületeinél. Bergasnak megvan a maga gyengéje, a vágy a gyengéje. Miután ezt észrevette, Astrid a játékszerének tekintette, összetörve, majd ismét meggyógyítva kezének apró cirógatásaival, mint a gyermek, aki eleinte a saját szemének és ügyességének hinni nem akarva, bonyolult mechanikai játékszert vesz a kezébe.

A nagy ház kivilágítva ragyogott mögöttem, mint egy karácsonyfa. A faágak gyámoltalanul rajzolódtak a világos égboltra. A fiú két csupasz lába a mohán a berki szel-

lőrózsák között. Soha, ez a kép soha sem oszolhatott el bennem.

És ő mégsem volt boldog. Homályosan úgy érezte, hogy az orránál fogva vezetik. Talán ez az egész nem is volt igazi élet. Nyugtalanság fogta el. Ideges lett. Ok nélkül sírt. Kereste a veszekedést. Nem, nem, nem kell gyerek. E tekintetben Bergas is egy véleményen volt vele. Hiszen neki volt már egy fia az előző házasságából. Bergasné önmagát ápolta, növesztette a szempilláját, masszíroztatta a testét.

Hiábavaló töprengés. Hiszen úgysincs magyarázat semmire.

Megismerkedtünk egymással, és alóla kicsúszott a talaj. Nagyon hidegvérű, nagyon tapasztalatlan volt. Olyan volt, mint a sós forrás, amelytől csak égetőbb lesz a szomja annak, aki iszik belőle, anélkül hogy valaha is kielégülne tőle. Kiittam a csalóka serleget, nem tudva, mit cselekedtem. Voltaképpen mikor tudjuk, hogy a valóságban mit is teszünk?

Hozzászoktam, hogy elvegyem, amit felkínálnak nekem. Gyakran rajtakaptam magam, hogy úgy érzem, mintha csak szabadságon volnék a front mögött, vagy pedig a következő napon síjárőrrel kellene útra kelnem, a robbanóanyagtól súlyos kenyérzsákkal, hogy felrobbantsam a vasútvonalat. Az ilyesmit nem könnyű elfelejteni, ha egyszer átélte az ember. Ez hozzászoktatja a férfit, hogy vegye el, amit kínálnak neki, nem törődve a holnappal.

Az első hónapokban, amikor már az egyesülés irodájában dolgoztam, és felvettem előző tapasztalataimhoz

képest meglepően magas béremet, olykor homályos álmaim voltak a jövőről. Egy ház valahol messze, a rengeteg erdő közepén, ahol akad még vad és medve-körvadászat, olyan sok erdő, hogy kitermeléséből életem végéig eléldegélhetnék, zavartalan magány a havas erdők csendjében. Talán gyerekes dolog, ha valaki olyan élethez szokott, mint én, de azokban az első hónapokban tényleg kifizettem adósságaim egy részét, takarékoskodtam. Még bankszámlám is volt, bármennyire nevetségesnek tűnjék is.

Aztán megpillantottam őt, és tudtam, hogy az ember hiába menekül a saját sorsa elől, és hogy számomra nincs holnap. Ilyesmi előfordul, bár sohasem gondoltam volna, hogy egy nő miatt fogok megtörni. Nem állíthatom ugyan, hogy az egész valami említésre méltó mély ügy lett volna, a lopás nem mélyreható dolog, de aztán jött valami apróság, valami egészen jelentéktelen apróság. Egy maszatos gyermekmarok két egymárkást szorongatott.

Hogyan eshet meg ilyesmi? Hogyan szabad ilyesminek megesnie? Kezemmel megmarkoltam egy kopasz faágat, és az eget néztem. Minden szilánkokra tört bennem, ezt tudtam. Soha többé nem lehetek olyan, mint korábban voltam.

A földet alig láttam a lábam alatt. Besötétedett. Mögöttem fénylett a kivilágított ház. Újra a kormos teherhajó vasfedélzetén álltam a sötét tengeren, és mellettünk, egészen közel, óriási hajó suhant, kivilágított város, száz és száz fényfolttal, visszfénye a felhőkre verődött. A gépek tompa zakatolásán át zenét hallottam, és a hajó elsiklott mellettünk száz és száz fényfoltjával, eltűnve a messzeség-

ben a sötét tengeren. Akkor Dél-Amerikába utaztam, és nem tudtam, mi vár rám. Azt hiszem, az ember sehol sem foghatja fel olyan tisztán a világmindenség ürességét, mint a sötét óceán közepén.

Kijött a ház elé. A nyaka fehérlett a sötétségben.

– Gyere be – hívott. – Gyere játszani. Bújócskázunk.

5

Tényleg bújócskáztak. Egyik szobából a másikba futkostak a kivilágított házban, a küszöbökön botladozva, az örömtől és az alkoholtól kipirult arccal. Láttam, amint a sakkozó a terem nagy szőnyege alá bújt, és fókaként kúszott az asztal felé a kidudorodó szőnyeg alatt. Az asztal megbillent és csörömpölt. A szobák hirtelen kiürültek.

– Gyere gyorsan. Fuss! – Kézenfogva a felső szintre vitt, bár tiltakozva csóváltam a fejem.

Elrejtőztünk a padlásfeljárón. Ez volt az egyetlen sötét pont az egész házban. Hevesen szájon csókolt forró ajkával.

– Mégis megfáztál – mondtam. – Lázas vagy.

Hajfürtjei puhán az arcomon lebegtek. Valahonnét nagyon mélyről hangtalan zokogás tört fel belőle, görcsös zokogás. A töldszinten tompán megszólalt a gong. A hunyó elindult, hogy megkeresse a többieket.

– Nem tudom elviselni – panaszkodott. – Mindig csak arra gondolok. Nem tudok aludni. Nem kapok levegőt. A vére a kezemre folyt, látod?

– Hisztérikus vagy – mondtam, és igyekeztem gúnyosan szólni.

– Milyen érzés embert ölni? – kérdezte gyámoltalanul. – Miért érzem olyan rosszul magam?

– Baleset volt – mondtam csökönyösen. – Mindenkit érhet baleset. Ez ellen semmit sem lehet tenni.

A földszintről nevetés harsant fel, hangos beszéd és szemrehányás. A hunyó állítólag túl korán indult a többiek keresésére. Most már ketten voltak. Egymás között suttogva felkapaszkodtak a lépcsőn.

– Egyszer saját kezűleg kellett lelőnöm két férfit – mondtam. – Nem akadt önként jelentkező. Elöljárójuk voltam. Magamnak kellett megtennem. A példamutatás kedvéért.

– A példamutatás kedvéért – ismételte meg. A sötét padlásfeljáró lépcsőjén ültünk, és fekete borzadály dermesztett meg.

– A kezük puskaszíjjal volt hátrakötve – meséltem minden ok nélkül. – Nem is döbbentette meg őket. Ilyesmihez ők maguk is hozzászoktak. Ők maguk is tettek még ennél rosszabbat is.

– Biztosan meghal, aki a hatodik emeletről kiugrik az utcára? – kérdezte. A keze forró és száraz volt.

– Ne beszélj ostobaságokat! – förmedtem rá.

A tizennyolc éves meg a fekete unokaöcs a lépcső aljához ért. A fényből a sötétségbe néztek, felfelé, ránk.

– Van ott valaki? – kérdezte Bergas fia. A festő vihogott, és kezét a szája elé tette.

– Mit csinálnak a sötétben? – kérdezte Bergas fia, és

maga előtt tapogatózva, felkapaszkodott a lépcsőn. Mozdulatlanul ültem. – Nini, anyám! – mondta, és megérintette Astrid Bergas térdét. – Megtaláltalak – mondta, úgy tett, mintha véletlenül elesnék, és Astridot a vállánál a lépcsőre nyomta.

Astrid felkiáltott és dühösen ellökte magától a fiút. – Ne nyúlj hozzám! – mondta. A fiú néhány lépcsőfokot visszatántorodott, és idegesen felnevetett. – Kapitány? – mondta kérdőn, de nem nyújtotta felém a kezét. Óvatos volt, szaggatottan lélegzett.

– Ostoba játék – mondta Astrid, és lement a lépcsőn a fénybe, kezét védőn a melle elé tartva. Pipámat tömködve követtem. A fekete unokaöcs ránk nézett, és kezét a szája elé tartva újra vihogott. Bergas fiának fekete szeme vörösen villogott.

– Apád megtiltotta, hogy igyál – emlékeztette Astrid. A fiú a lábszárát nézegette, és semmit sem szólt.

– Kettőt még nem találtunk meg – magyarázta a fekete unokaöcs. – Jöjjenek, keressük meg őket együtt.

A lábszáránál fogva előhúztam a sakkozót a terem nagy szőnyege alól. Arca sötétvörös volt, és köhögött a portól.

– Ez aztán súlyos szőnyeg – mondta. – Kis híján megfulladtam. Szomjas vagyok.

Astrid pezsgőt ígért a fiúknak. Bergas távol volt. Jégdarabokat próbáltak egymás nyakába dugni. Jókedvűek voltak. A sakkozó orra sárgulni kezdett, sürgősen ki kellett mennie.

– Anyám, hol a nagy autó plédje? – kérdezte hirtelen Bergas fia. – A sofőr mondta, hogy hiányzik.

Ez túlságosan váratlanul jött. Nem rezzentem össze, de a fejemtől a lábamig hideg ólomsúly zuhant végig a testemen át. Astrid szeme tágra meredt a borzadálytól, dadogni kezdett.

– Mi lelt téged? – kérdezte a fekete unokaöcs. – Milyen pléd?

– Megijedtem – jelentette ki Astrid. – Valaki benézett az ablakon. Odakint jár valaki.

Mindenki az ablakra nézett. A fekete unokaöcs még sápadtabb lett a szokottnál. Az ablakhoz léptem, és kinyitottam. Kint senki sem volt. A fák ágai pőrén meredeztek az égbolton, a levegő a tenger nedvességét árasztotta magából. Bergas fia semmit sem szólt, nem volt ostoba. A szívem alját vasököl szorította.

– A pléd? – szólalt meg Astrid. – Honnét tudnám? Valaki persze ottfelejtette valahol. Vagy a sofőr vesztette el. Talán ellopták.

Túl gyorsan és túl sokat beszélt. Szemrebbenés nélkül néztem Bergas fiát. De ő nem törődött velem. Erősen töprengett magában, a homlokát ráncolta, határozatlanul nézett Astridra, maga sem tudta, milyen gyanú érlelődik benne.

– Mit jelent egy pléd? – kérdezte álmélkodva a fiatal költő. – Mit jelent egy pléd ezer év múlva? Sírhatnékom van. A pezsgőtől mindig sírhatnékom támad. A pezsgő számomra kidobott pénz. Szeretnék kimenni, és a kezemmel leszedni a csillagokat.

– Elkísérlek a fürdőszobába – ajánlkozott készségesen a fekete unokaöcs.

– Sokat – szólalt meg Bergas fia, szemében vöröslő izzással a mostoháját nézve. – Egyetlen pléd néha sokat jelenthet. Számomra nagyon sokat jelent. Tisztázzuk csak, hová tűnt az a pléd.

– A pléd jobb, mint a bunda – mondtam. – A bunda mindig tele lesz élősdiekkel. Aludtam a hóban a köpenyembe burkolózva. Ha az ember mélyen beássa magát a hóba, egyáltalán nem fázik. Sok kutya a hóban alszik.

Jobb lett volna, ha semmit sem mondtam volna.

– Ahá! – figyelt fel Bergas fia, és rám nézett. Csaknem szép volt, amint a hirtelen diadalittasság beragyogta az arcát. A csuklóm elernyedt, mint mindig a legnagyobb feszültség pillanataiban, amikor semmit sem lehet tenni, csak várni. Rossz érzés a fedezékben ülni, amikor útitáska nagyságú lövedék közeledik süvítve. Olyankor a másodperc mérhetetlenül hosszú.

Astrid rám nézett. Sápadt és mozdulatlan volt. Két szeme ismét mint két sötét ablak tekintett a kétségbeesésbe. Semmi sem jelent többé semmit számomra, hogy az edény összetört, és a bort felitta a föld.

– Bolondok vagytok mind a hárman? – kérdezte rosszallóan a fekete unokaöcs. – Valamilyen pléd miatt civakodtok. Mit csináljunk a pléddel? Semmilyen plédre nincs szükségünk. Hiszen van pezsgőnk.

Hirtelen nevetni kezdtem. Bizonyára a patkánynak is nevethetnékje támad, amikor hallja a kattanást, és látja, hogy a patkányfogó ajtaja becsapódott.

– Milyen kellemetlenül nevet – mondta vádlón az ittas fiú. – Juj, borzongok tőle. Még sohasem hallottam nevetni

hiénát. Azt hittem, a hiénák csak az angol regényekben nevetnek. A korkeasaari[4] hiéna nem nevet. Különben is van ott egyáltalán hiéna? De ez az ember nevet. Tiltsátok meg, hogy nevessen.

– A legjobb lesz aludni menned – jegyezte meg Astrid. – Túl sokat ittál, bár megtiltottam neked.

– Ki megy közülünk aludni? – kérdezte Bergas fia diadalittasan. – Találd ki. Fej vagy írás?

Egymárkás érmét dobott a levegőbe, és elkapta a kezével, majd a két tenyere közé rejtve mostohaanyja felé nyújtotta. Véletlen volt? Furcsább véletleneket is láttam már. De Astrid nem kiáltott fel. Felállt, tekintete üvegessé vált, előrenyújtotta a fejét, mintha szörnyű kíváncsiság kényszerítette volna rá.

– Fej – suttogta rekedt hangon, és az egyik kezével a torkát szorongatta. A fiú kinyitotta a tenyerét, és megmutatta az érmét. – Írás – mondta diadalittasan. Astrid gépiesen kinyújtotta a kezét, és elvette tenyeréről a pénzt, az ujjaival babrált rajta, és mereven nézte.

– Játszotok? – kérdezte a fekete unokaöcs. – De csak nem egymárkással! Páros vagy páratlan az utolsó előtti szám? – Mellényzsebéből bankjegyet húzott elő, a markába gyűrte, és reménykedve kinyújtotta a kezét. – Páros vagy páratlan az utolsó előtti szám? – ismételte meg, de senki sem válaszolt ajánlatára.

– Egy márkát adok anyám gondolatáért – mondta kíváncsian Bergas fia. – Két márkát? – Hirtelen meg-

4. A helsinki állatkert van ezen a szigeten.

merevedett álltában, tekintete kifejezéstelenné vált, a homlokát törölgette. – Mit mondtam? – kérdezte riadtan. Mintha egy pillanatra egy idegen lény kerítette volna a hatalmába, és most újra otthagyta volna. Talán gondolatátvitel. Nem tudom. Astrid a padlóra ejtette a pénzdarabot, ingujjából jelentéktelenül kicsi zsebkendőt vett elő, és az ujjait törölgette.

– Konyakot! – mondtam. – Hozzátok gyorsan!

– Mi baj voltaképpen? – kérdezte csodálkozva a fekete unokaöcs. Bergas fia az ebédlőszekrényből elővette a konyakos üveget, és töltött a pohárba. Zavarban volt, amikor a poharat nyújtotta. De Astrid hevesen rázta a fejét, és kezével elhárító mozdulatot tett. Mondani is próbált valamit, de nem jött ki hang a torkán.

– Igyál – mondtam –, igyál. Akkor jobb lesz. Rosszul érzed magad.

– Verje hátba – biztatott segítőkészen a fekete unokaöcs.

A sakkozó lépett be, és az ajtófélfába kapaszkodott. Zavartan mosolygott. – Ki kér halat? – kérdezte titokzatosan. – Van halam. – A háta mögül előhúzta a kezét, és nagy, piros halat mutatott fel. Gyermekjáték volt. A fürdőszobában találta.

– Könnyes szemmel nézte a piros halat – mondta a részeg költőifjú. – A hal a remény jelképe, a hal a halhatatlanság szimbóluma, a katakombák falán is halábrák vannak. Hisz valaki közületek a lélek halhatatlanságában?

– Kapcsoljátok be a gramofont – kérte Astrid Bergas. – Vegyétek elő a Caruso-lemezeket. El is törhetitek, ha akarjátok, azt sem bánom, ha eltöritek.

A konyaktól visszatért a szín az arcára, de a tekintete élettelenül tapogatózott a szobában, valamit keresve.

A halott tenorista ragyogó hangja betöltötte a szobát. Talán nincs halál. Akaratuk ellenére valamennyien odafordultak, hogy hallgassák. Talán mégis volt bennük valami, ami a halhatatlan hang hívó szavára válaszolt. Bergas fia is hallgatta, de másutt járt az esze. Láttam az arcán, milyen erősen töpreng valamin, ami bosszantó módon kitért a gondolatai elől.

A másodperc töredékéig ismét a kisfiú mosolya ragyogott rám, amint a nap forró sugarai a hűtő büszke ívén csillogtak a bársonyosan kék ég alatt. A jobb oldalon hajtottam, biztos, hogy a jobb oldalon, efelől nem lehetett tévedni. És ittas sem voltam. Ő pedig olyan hirtelen halt meg, hogy nem is tudta, hogy az autó alá kerül.

Mint a tojáshéj, úgy összetört a kemény útfelületen. Sovány végtagok a fűzbokor árnyékában. Aztán eső mosta az arcát. És mégis megértem a háborút. Hát valóban kezdenek cserbenhagyni az idegeim? De hiszen a kezem még csak nem is remegett, és az arcom meg sem rezdült. Az én arcom mögé senki sem tudott bepillantani.

– Lázas vagy – mondtam. – Meztelen a hátad. Megfáztál.

Astrid előre-hátra ingatta a fejét. A halott tenorista ragyogó hangja betöltötte a szobát, betöltötte az egész házat, amely kivilágított ablakaival ragyogott a sötétben.

– Bergas asszony beteg – mondtam valamennyiüknek. Senki meg sem moccant. – Van itthon valamilyen nyugtató? Bróm? Luminál? – kérdeztem türelmetlenül.

– Az éjjeliszekrény fiókjában biztosan van medinál – tanácsolta kényszeredetten Bergas fia.

Astrid rám nézett, és előttem ment át a hallba. A többiek maradtak. A fekete unokaöcs kezét a szája elé tartva ismét vihogni kezdett. – Kapcsoljátok ki a gramofont, és menjetek aludni – parancsoltam rájuk. Senki sem mozdult. Bergas fia nem kerülte a tekintetemet, mint máskor, nyílt, dacos pillantással válaszolt. Nem volt többé hatalmam fölötte. Már tudta. Végre kitalálta.

Felmentünk a lépcsőn. – Nem vagyok beteg – mondta Astrid. Keresztülmentünk a szobán. – Jó éjszakát – mondtam neki.

Egymással szemben álltunk a csukott ajtó előtt. – Beveszel egy medinált, alszol, és elmúlik az egész – mondtam.

– Hát csakugyan képes vagy egyedül hagyni? – kérdezte. Rám nézett, kezét védőn a melle előtt tartotta, szörnyülködve felém hajtotta a fejét, és az ajka félig nyitva volt. Szőke feje felém hajolt.

– Jó éjszakát – ismételtem meg. Ő úgy nézett rám, mintha először látott volna, és csodálkozott, valójában ki is vagyok én.

– A saját érdekedben – kérleltem – próbálj megnyugodni. – Kinyitottam neki az ajtót, a vállánál fogva be akartam tuszkolni, de ő meg sem moccant. Kezem alatt kerek volt a válla. Engem újra sötét borzadály töltött el.

– A pléd – suttogta –, két egymárkás. Hogyan lehetséges ez? Vajon ő tudta? A fiú szorongatta a markában a két pénzdarabot, amelyek még verítékesek és melegek voltak, amikor a kezembe vettem őket.

– Képzelődés – mondtam keményen, hogy segítsek rajta. – Menj az ágyadba. Olvass valamit. Fényezd a körmeidet. Jó éjszakát.

Meggyújtottam neki a lámpát, becsuktam mögötte az ajtót, de ott maradt állva, mindkét kezét az ajtó felé nyújtva. Hidegvérű, élvezethajhász, kegyetlen gyereknek ismertem őt. Most mindez lehullt róla, most egyedül volt, félt önmagától, attól az ismeretlentől, ami benne mozgott. Nem tudtam segíteni rajta. Egyszer minden embernek el kell szenvednie a magányt.

Unott léptekkel lementem a földszintre. Azok mind a négyen összedugott fejjel ültek, egymás közt sugdostak, lányok módjára vihogtak. Összerezzentek, amikor poharam fölött hosszan néztem rájuk.

– Levetkőztette? – kérdezte kíváncsian, jelentőségteljesen Bergas fia. – Jól betakarta? Kellemes volt?

Valamennyien szemtelenül, kíváncsian néztek rám, mintha azt lesték volna, meddig lehet bosszantani engem. Négy neveletlen fiú, akik a rácsokon keresztül botjukkal kíváncsian döfködik a fenevadat, amely a fejét forgatja, nem találva utat a menekülésre.

Fele grogomat otthagytam, és kimentem a szobából. Bergas távol volt. Az égbolton felhők gyülekeztek, az ég peremén magányos csillag ragyogott mesterkélten, a tenger dermesztő hideget árasztott a parkerdőbe. Körülöttem a föld pőre és reménytelen volt. A garázshoz mentem, szélesre kitártam az ajtaját. Az egyesülés gépkocsija játékszernek tűnt a hatalmas autó mellett. Azzal érkeztem, a sötétben beültem a volán mellé, erőtlen csuklóval

a fényszóró gombja után tapogattam. De nem kapcsoltam be.

A sötétben üldögéltem, körülöttem a garázs benzin- és zsírozottfém-szaga. A széles ajtószárnyak között feketélltek a fák, a tövüknél világosabb csíknak látszott az út. Ha most felkerekednék, nem maradna üres hely utánam. Vajon jobban érzi magát az ember, ha tudja, hogy magában egyedül hordozza bűnét? Mintha a szívem mélyén hamuvá égett volna valami, aminek csak a megperzselődött széle maradt vissza.

Talán mégis többet jelentene embernek lenni, mint hittem volna? Miféle férfi az, aki eldobja fegyverét, és futásnak ered, hátrahagyva magatehetetlen sebesült bajtársát az ellenség kénye-kedvére? A lövedékek úgyis keresztülütik mindkettőjüket, a lövedékek nem okoznak fájdalmat, az emberek csak a szavakkal okoznak fájdalmat egymásnak.

Sokáig üldögéltem a sötétben. A sötétség jólesett. Valahol kihunytak a fények. Előttem még sötétebb lett az udvar. Láttam egyszer egy műugrót, akinek a lába megcsúszott az ugródeszkán. Szép ugrásra készült, de hassal esett a vízbe. Ez őrült fájdalmat okoz. Talán én is így tettem. Talán megcsúszott a lábam. Felálltam az autó üléséről, betoltam a garázs ajtaját, és visszatértem a házba.

Az emeleti ablakok feketén meredtek a sötétségbe. Csupán a nappaliban és a hallban égett még a villany. Csendben bementem. A fajankók a nappali játékasztala mellett kártyáztak. A sötétzöld posztón pénz hevert. Nem néztek rám. Semmit sem jelentettem számukra.

Felmentem az emeletre. Bementem a szobámba anélkül, hogy lámpát gyújtottam volna. Bezártam az ajtót. Levetkőztem a sötétben. Most már semmi sem érdekelt. Tapogatózva megtaláltam az ágyat, kezem egy hűvös vállat érintett. Ő várt rám az ágyamban.

– Fázom – súgta halkan a sötétben.

Meg sem rezzentem. Hiszen előre tudtam ezt.

Fáradtság árasztotta el a testemet. A hiábavalóság érzése. Kezem a sötétben a hajához ért, a hideg arcához. Hanyatt feküdtem a sötétben a túlságosan puha ágyban. Azokra gondoltam, akik már meghaltak, azokra, akiknek soha sem kellett erre a kilátástalan régi világra születniök, amikor az új még csak születőben volt.

– Fázom – suttogta a sötétben. Hideg ujja gyámoltalanul rajzolgatta szám körvonalát.

6

– Fázom – ismételte meg szenvedélyesen. – Légy jó hozzám. – Az ágy reccsent. Hozzám bújt, arcát az arcom és a vállam közé rejtette. Mozdulatlanul feküdtem.

– Bolond vagy – mondtam. Szerettem. Jobban szerettem, mint bármi mást a világon. Nem volt olyan esztelenség, amit meg ne tudtam volna tenni érte.

– Bolond vagy – ismételtem meg. Ő sírva fakadt. Sóhajtott, és könnyeivel a nyakamat meg hálóruhám gallérját áztatta.

– Jobb, ha elmegyek, és soha többé nem térek vissza –

mondtam, és kezem a fejére tettem. – Jobb lett volna, ha soha nem is jöttem volna. Jöttöm előtt boldog voltál. Mindened megvolt, amit ember kívánhat.

– Nem élhetek nélküled – suttogta. Nedves és kétségbeesett ajkát a nyakamon éreztem.

– Régi nóta – mondtam. – Ostobaság. Hamarosan elfelejtesz. Minden nő gyorsan felejt. A nőknek nincs emlékezetük.

Bergasra gondoltam. Bergas becsületesen vásárolta meg: Bergas hitt az egyezségek sérthetetlenségében. Neki csak fél szeme volt, de ő férfi volt, és megbízott bennem. Ebben a kérdésben semmilyen problémája sem volt. Csupán felvonta volna a szemöldökét, és csodálkozott volna. Az áru az övé volt. Tessék, itt vannak a papírok, ezekben semmi sem lehet homályos.

Az áru az övé volt, és neki jogában állt a tetszése szerint használni. Szerelem. Puszta szó, amelyet a könyvekben használnak. Ragaszkodás, együttérzés, ilyesmi. Pajtásság is. Szerelem. Bergas a szemöldökét vonogatja és mosolyog. – Természetesen, gyermekem, természetesen. – A gyerekeknek szükségük van szavakra, amelyekkel játszanak. Bergasnak nincs szüksége rájuk. Bergas maga építi a saját mennyországát a kedve szerint.

– A fiú lelencgyerek volt – súgta ő a nyakamba. – Nem is voltak igazi szülei. Bizonyára verték is. Útban volt. Senki még észre sem vette a távollétét.

Volt nekem egy ifjúkori szerelmem. Valamikor, mielőtt még útra keltem volna. Ő is az arcomra borulva sírt. Én akkor még fejletlen fiú voltam, és nem nyúltam hozzá.

Ez nagyon romantikus volt. Titokzatosan beszéltem neki az utamról. Ő el volt bűvölve tőle, esküdözött, hogy vár rám, akár egész életén át. Nekem adta a fényképét, és egy hajtincsét az órám két fedele közé. Feltétlenül ki akart kísérni a vonathoz.

A mozdony gőzölgött a fagyban, az épülő állomást csúnya deszkák borították, a régi állomásépület zsúfolt várótermében az orosz katonák köpenyének nehéz szaga terjengett. Ő a peronon maradt, két kezét fekete muffjába dugva, vöröslő orral és könnyes szemmel. Nagyon szép volt, az égbolt tele volt a fagyos téli éjszaka apró csillagaival, a vasúti kocsi ablakait jégvirág borította. Akkor még senki sem tudta, hogy a világ hamarosan kifordul eresztékeiből, és hogy utána már semmi sem lehet ugyanolyan, mint korábban volt. Ő mindenesetre nagyon őszinte, nagyon lelkes és elvakult volt, amikor ígérgette, hogy vár rám.

Néhány év alatt férfivá serdültem. Ez nehéz időszak volt. Így utólag nem szégyellem ezt elismerni. A háborútól, a közös akarattól, a közös, állhatatos gondolattól erősített bajtársiasság lehet szép, de az ilyesmire is gyakran ráun az ember, amíg fiatal. A testem megedződött és férfiassá lett, a keménység és a nyerseség alatt elkényeztetett szívem megőrizte annak a fekete muffnak, annak a pirosló orrnak és azoknak a könnyes szemeknek a képét.

Olyan esztelenül magányosak voltunk ott messze Németországban mi, vadászok. Készségesen kapaszkodtunk minden mentő gondolatba. Képzeletünkben saját otthó-

nunk volt, és éveken át közösségi életet éltünk. Nézegettem a képét, amíg el nem rongyolódott és meg nem sárgult. Az órafedelek között szagolgattam hajfürtjét, és azt képzeltem, hogy még mindig érzem belőle hajának gyermekes illatát.

Ő Helsinkiben volt, a front mögött, amikor mi azt a munkát végeztük, amiért útnak indítottak bennünket. Már Vaasában hallottam, hogy férjhez ment, és hogy gyereke is született. Természetesen az egész csak képzelődés, csak egy kép volt, amelyet magamnak rakosgattam össze a gerendabarakkban, a fedezékben, vagy amikor vasárnaponként a napsütésben a tetveket szedegettem ingem hónaljából. Mégis úgy éreztem, hogy becsaptak, hogy az emberek nem olyanok, aminőknek hittem őket.

„Hős vagy", mondta, amikor Helsinkiben találkoztunk, és ragyogó szemmel mutatott be a férjének. Büszke volt, hogy ismert engem, és mellettem akart sétálni az utcán. A férjének puha keze és gyámoltalan tekintete volt, szégyenkeztem miatta. A hónom alját vakargattam, és sajnálkozva így szóltam: „Tetves vagyok." Ez akkor már nem volt igaz, de szerintem helyénvaló volt így beszélnem. „Juj – sikított fel –, miket beszélsz?" Értékem nagyot esett a szemében. Úgy hallottam, később azt mesélte, hogy én a távolban megkeményedtem, és különös ember lett belőlem. Sőt az eldurvult szót használta velem kapcsolatban. A férjének ugyanez volt a véleménye. Mások is sokan gondolkodtak így felőlünk.

Mozdulatlanul feküdtem az ágyban a hátamon, Astrid

Bergas pedig az arcomba lélegzett. – Nem tudok aludni – suttogta a sötétben –, fázom. – Újra sírni kezdett. Nem sajnáltam, ez csak jót tett neki, a könnyek megkönnyebbülést hoznak. Bizonyára csodálatos lenne a könnyekkel együtt minden rosszat kisírni magunkból, de a férfiak nem sírnak. Csúf látvány a síró férfi. Ilyenkor az ember elfordítja a fejét, és rúghatnékja támad.

Miért szerettem őt? Veszélyes szeretnie a férfinak, amikor a halántéka őszbe vegyült már, és azt hiszi, hogy mindent átélt, amit ezen a világon át kell élni, és hogy felégette már maga mögött az utolsó hidakat is. Olyan ez, mint az elmebetegség. Minden üres és céltalan, amikor ő nincs nálam. Láttam, amint ellágyult a tekintete, két szeme pedig szemhéjainak árnyékába bújt. Teste felébredt érintésemre, de ez is valami üres és céltalan volt. Először azt hittem, nem is létezik más. Eddig minden könnyű volt. De aztán jön valami, ami villámként sújtja az embert, és rádöbben, hogy van valami, ami többet jelent, mint hitte, és semmi sem olyan, mint hitte.

– Jöjj, menjünk innét – mondtam. – Sok ország van a világon, és olcsó az élet.

– Jöjj, menjünk innét – mondtam, és magamhoz szorítottam. – Jöjj, menjünk innét – mondtam, és a haját simogattam, az arcát meg a haját simogattam a sötétben. Ujjai a tarkóm szorították.

– Hová mehetnénk? – kérdezte. Ujjai a tarkóm szorították. – Mi lenne belőle? Semmihez sem értek. Kettőnk számára nincs hely a világon. Te is jól tudod. Miért gyötörsz?

Igen, ezt túlságosan is jól tudtam. A vállát simogattam. A csuklóm erőtlen volt. Megcsókoltam.

– Szeretlek – mondta –, szeretlek, nem élhetek nélküled, tudod.

Argentínában láttam egy vándorló párt. A férfi pisztollyal toll-labdákat lőtt le a nő feje búbjáról. A félvérek üvöltöztek a padokon. Az indiánok csendben ültek, és feszülten figyeltek. A társulat minden országot bejárt, megvesztegették a rendőröket meg a katonákat, savanyú bort ittak, aztán újra befogták a lovakat tarka kocsijuk elé. A férfi toll-labdákat lőtt le pisztolyával a nő feje búbjáról. Aztán a nő táncolt. A teste elnyűtt volt, de minden igyekezetével festette az arcát.

A munkaadó pénzt adott a férfinak, és éjszakára bádogkocsijába vitte a nőt. A levegőben fényes legyek zümmögtek. A férfi egy kicsit beszélt németül, porcelán bögréből falun készült pálinkát ittam vele. Cseh volt, harcolt Szibériában. A nő orosz tiszt özvegye volt. Egymásba szerettek, és otthontalanul egyik országból a másikba kóboroltak. Ilyesmi is előfordul. Reggel a nő kócos hajjal, fénytelen szemmel jött a cirkuszkocsiba. A férfi dühösen faggatta, kapott-e még pénzt. Aztán befogták a lovakat kocsijuk elé. Két hétig faluról falura együtt jártam velük. Finn dalokat énekeltem és harmonikáztam. Láttam, hogy valóban szerették egymást, de számukra nem akadt hely a világon. Ilyesmi előfordul.

Valamikor hiába próbáltam magamnak jövendőt építeni új országban. Akkor egyedül voltam és fiatalabb. Akkor még hittem. Most már lejárt az én időm, és az idegeim

kezdik felmondani a szolgálatot. Bergas néhány évig még alkalmazhat, de egyedül ő. Ő kedvelt engem. Tudtam, mi a szegénység, tudtam, mi az éhség. Tudtam, mi az. Astrid Bergas viszont képtelen volt francia fürdőső nélkül fürdeni. Régi volt az a ruha, amelyet kétszer hordott már. Nevetnem kellett volna, de nem tudtam. Összeszorult a torkom.

– Elmegyek – mondtam –, akkor újra minden jó lesz.

– Nem tudod, mit jelent számomra a szegénység – mondta ő, mint mindig. – Szeretnék veled együtt szegény lenni, de képtelen vagyok rá. Csak annyit tudok, hogy szeretlek. Hát ez nem elég?

– És a pléd? – kérdeztem. Megremegett, és tenyerét a számra szorította.

– Nem szabad! – mondta reszkető hangon. – Ez semmit sem jelent. A fiú holnapra el is felejti. Részeg volt.

– Ő már nem fiú. Tizennyolc éves. – Túl erősen szorítottam meg a csukleját. Feljajdult.

A lépcsőről csörömpöles és léptek hallatszottak. Mindketten megdermedtünk. Valaki ittasan egy dallamot próbált fütyörésztni a *Rigoletto*-ból. Valaki megbotlott, és orra bukott a lépcsőn. Panaszkodott, hogy eltört a lába. A fekete unokaöcs hangja azt válaszolta, remélt, hogy a nyelve is eltört. – Akkor könnyebb volna az élet – mondta. Mozdulatlanul feküdtünk. Ajtók csapódtak. Újra csönd lett. A szobában nagyon sötét volt. Csak az ablakot és a felhős égboltot tudtam megkülönböztetni. Az égbolt peremérél eltűnt a csillag.

– Ha elmegyek, minden jó lesz – mondtam csökönyö-

sen –, elfeledsz, soha senki sem fog emlékeztetni rá. Most mindig eszedbe jut, ha az arcom látod. Valahányszor hozzád érek, eszedbe jut. Ez ellen semmit sem tehetsz.

– A fiú vére a kezemre folyt – mondta vádlón. – Szörnyű volt.

– Egészen hirtelen halt meg. Még azt sem tudta, hogy meghal. Soha többé nem kell sírnia. Nem kell többé a két kezével dolgoznia. Nem kell megalázkodnia, hogy kenyeret kapjon. Neki már jó.

Sejtelmes volt szorosan mellettem, az oldalamhoz simulva érezni egy másik embert, hallani a hangját, és tudni, hogy örökre elérhetetlen. A teste halandó, a hangja halandó, a lélek elszáll belőle, és utána semmi sem lenne többé. A kisfiú teste köztünk feküdt, és tudtam, hogy soha többé nem tudok úgy hozzányúlni, mint azelőtt.

– Ha ez az élet – mondta –, szeretném, ha sohasem születtem volna meg. Előtted nem tudtam, mi az élet. Gyűlöllek, gyűlölök minden szót, amit neked mondok. Gyűlölöm a levegőt, amelyet belélegzel. Gyűlölöm a kezed, gyűlölöm a szemed, annyira gyűlöllek, hogy szeretnék az arcodba taposni.

– Nem, nem – mondta. – Ez nem igaz. Felejtsd el, amit mondtam. Kedvesem, felejtsd el, amit mondtam. Nem volt igaz. Csak magamat gyűlölöm. Gyűlölöm a testem, amiért szép. Gyűlölöm az arcom és a szemem, gyűlölöm hazudozó szám. Ha nem lennék szép, senki sem vett volna meg engem. Akkor is szeretnél, ha csúnya volnék? Akkor is szeretnél, ha öreg, civakodós és kövér lennék? Miért kell az életnek ilyennek lennie? Ez nem lehet igaz.

Kezem a szájára tettem. Beleharapott a tenyerembe. A teste remegett. Körmeit a csuklómba vájta. A szobában nagyon sötét volt. Az ablakon át belátszott a tavaszi, felhős éjszakai égbolt.

– Semmi sincs, amit az ember ki ne bírna – mondtam. – Az emberek majd meglátják ezt, amikor az égő kórházak fölött piros lesz az égbolt, és a légvédelmi ágyúk szakadatlanul fognak dörögni. Semmi sincs, amit az ember ki ne bírna. Kibírja a bombázásokat, az éhséget és a félelmet. Kibírja a járványos betegségeket és a gyermekek meg a nők sírását. Az ember szívós, mint a poloska. Az ember élősdi a föld színén.

Feje a vállamra billent. Szorosan fogtam a csuklóját. Karom elzsibbadt a nyaka alatt, de meg se moccantam. Sok éjszakát átvirrasztottam már. Sok éjszakát a téli égbolt alatt, és sok éjszakát villanyfényben, dohányfüstös szobában. Az éjszakák hosszúak, és az idő lassú. Aztán az égbolt gyöngyszürkére világosodott, és a szoba tárgyai kirajzolódtak. Kócos haját, kéklő szemhéjait nézegettem, fejének súlya jólesett a vállamon. Az ő válla csupasz és szép volt. Teste szép föld volt, de a halál nem szánja meg a szép földet.

Arca kicsiny és törékeny volt a hajnali derengésben, amikor az égbolt szürkesége fehér ragyogássá változott. Álmában gyengéd voltam hozzá, apja és anyja voltam, olyan apa meg anya, amilyen képzeletünkben van, vállam a kis otthona volt egy szép, nagyon szép világban. Szemem könnybe lábadt, sajgott a reggeli fénytől, a fény bántja a szemet, amely a sötétséghez szokott. Az idő senkin sem könyörül.

Én, az ember, azon az éjszakán tudtam, miért szomjúhozik az ember a halhatatlanságra, és miért merít kielégíthetetlenül az álmok kútjából. Ez szép, de keserű. Ezt nem akadályozza meg sem a szégyen, sem a gyilkosság, sőt még önmagunk lebecsülése sem. Keskeny csuklója a kezemben volt, feje álmában a vállamon pihent, és pirosló gyermekszája csendesen lélegzett, mit sem tudva a nélkülözésről meg a halálról. A sebhelyes, napbarnított gyermeklábszár meleg volt a könyörületes selyemtakaró alatt. Lelke szép reggelre fog ébredni, a tavasz ragyogására a virágzó cseresznyefák alatt.

Az égbolt vörösleni kezdett. Valahol a mérhetetlen messzeségben hajókürt szólalt meg hosszan. Ő riadtan feleszmélt. Szája legörbült az ébredés csalódásától.

– Jaj, nem is volt igaz! – mondta fáradtan. – Csak álmodtam. – Öklével a két szemét dörgölte és nyújtózkodott. Lába jéghideg volt a puha takaró alatt.

– Most már mennem kell – mondta. – Biztosan szörnyen nézek ki. Bocsáss meg. Már elmúlt.

A reggel még hosszú volt. Tüstént elaludtam, és nem voltak álmaim.

7

– Negyven, és előny itt! – kiáltottam. – Labda!
A háló drótkötele megpendült. Új labdát adtam. Ő egy pillanatra leengedte az ütőjét.

– Játssz! – mondtam –, játssz!

– Gém – mondta ő, és leejtette az ütőjét.

– Öt-négy – mondtam. – Játssz!

A tengeren milliónyi törött tükörszilánk ragyogott. A homok ruganyosan válaszolt a cipőtalpnak, és a pályavonalakat nemrég meszelték. A labda süvítve szállt át a háló felett, az ütő feszes húrjai megpendültek, a veríték csípte a bőrt.

– Anyám ma rosszul játszik – vélekedett Bergas fia.

Az utolsó labda erőtlenül a hálóba pottyant.

– Gém – mondtam. – Hat-négy. Szégyellheted magad. Mi bajod?

– Altatót vettem be, a testem még mindig zsibbadt tőle – mentegetődzött, mintha kívülről megtanult leckét mondott volna el.

– Hogyan képesek játszani, hű! – szólalt meg a fiú, aki költőnek tartotta magát, és lehorgasztott fejjel, mint valami varjú, ült a kerti pad támláján, hogy jobban lásson. – Nem volna szabad innom, ettől mindig rosszul érzem magam. Nincs szódabikarbónájuk? Azt hiszem, soha többé semmit sem iszom.

– Egy kis korty ital és bele néhány csepp angostura – javasolta reménykedve a fekete unokaöcs. – Hiszen ma vasárnap van. Beleizzadok, ha magukat nézem.

A part a hullámok és a friss tengervíz illatát árasztotta magából. Milliónyi összetört tükörszilánk villogott a tengeren. A napfény hullámokban nyaldosta az ember bőrét. Az ember arcát kiverte a forróság. Küszöbön állt a nyár.

– Ki jön autózni? – kérdezte Astrid anélkül, hogy rám

nézett volna. – Menjünk a dombhátra virágot szedni. Sok ott a kökörcsin.

– Ki vezet? – kérdezte viszolyogva Bergas fia. – Én legalábbis nem.

– Miért pont autózni? – kérdeztem.

Ő kerülte a tekintetemet, még az ajkát sem festette ki, arca fáradt és unott volt.

– Megint vasárnap van – mondta. – Mi mást tehetnénk?

Ő maga vezetett. Kezdetben nagyon óvatosan hajtott. A nagy gépkocsi tétován, csaknem hangtalanul mozgott a fehérre száradt úton. Mellette ült a fekete unokaöcs, és szakadatlanul beszélt. A táj festői voltáról és valőrjeiről beszélt, a klub bárjának új pincérlányáról beszélt, a képzőművész-társaság tavaszi kiállításáról beszélt, amelynek negyven csendéletén még mindig egy palack és három szem gyümölcs volt, ezenkívül egyetlenegyen meglepő vonásként egy döglött hal.

Az autó irama észrevétlenül fokozódott, nagy autó volt, amely erőlködés nélkül túllépte a százat, és amelyet jó úton nehéz volt nyolcvan alatt vezetni. A táj zöldellt. A sakkozó nyitott szájjal aludt mellettem a hátsó ülésen. A gazdag tökfilkó és az ifjú költő előttem ült a két pótszéken, és mérgelődtek, mivel az autó ezüstkulacsában semmi sem volt. Bergas fia szórakozottan meredt rám a sakkozó mellől. Töprengett. Tizennyolc éves volt.

– Túlhajtottál a dombtetőn – mondtam. Az ég derült volt, a gépkocsi hűtője szépen ragyogott a fehér úton.

– Kökörcsin – mondta ő örömtelenül –, hiszen ezt nem szabad letépni. Nem tudtad? – Keze erősen mar-

kolta a kormánykereket, kesztyűt viselt, csökönyösen maga elé meredt az útra.

Az út kanyarulatában a tengeröböl mögül elővillant a város vöröslő gyárkéményeivel, ablakokkal pöttyözött épületeivel és fekete szénhalmazaival. A villódzó tenger fölött szép látványt nyújtott az új híd vasszerkezete.

– Egy kis korty ital és bele egy csepp angostura – mondta újra reménykedve a fekete unokaöcs. Az autó letért a jó útról. Ez az út nem a városba vezetett, nem a szálloda vasárnapi békéjébe és jóllakottságába vezetett, nem az ismert és a biztonságos környezetbe vezetett. Az út távolodott a várostól, amely bőkezű, ragyogó otthonunk volt. Az út távolodott a várostól, és az északi országútba torkollt. Csillogó gépkocsik suhantak el mellettünk, és maradtak le mögöttünk, a kerékpározók mintha az életükért pedáloztak volna végig az aszfalton pirosló, izzadt arccal.

Már tudtam.

– Bolond vagy – jegyeztem meg félhangon. Nem először tettem, unos-untalan hangoztattam már ezt. A megerőltető játék, a testi fáradtság, a milliónyi tükörszilánk a csillogó tengeren őt nem gyógyította meg. A keserűség mardosta a szívemet, mint valami kopasz, falánk patkány. Hát nem elég, hogy én magam belebetegedtem a szomorúságba, a kilátástalanságba és a vereségbe? Minek kell kettőnek szenvednie, amikor ehhez egy is elég? Bergas fia furcsállón nézett rám. A fekete unokaöcs alázatosan vonogatta a vállát, hátradőlt ülésén, és abbahagyta a beszédet. A nagy gépkocsi süvített előre a kemény út-

burkolaton, esdeklő szemű sovány lány fonnyadt gyöngyvirágcsokrot nyújtott az autó ablaka felé, de az autó nem állt meg.

Elsuhant mellettünk az erdő új épületeivel. Előttünk a síkságon át nyílegyenesen folytatódott az út. Az autó irama hirtelen lelassult. Esztelenség.

– Hajts! – biztattam félhangon. – Hajts!

A közepén kettévágott szikla hirtelen megsokszorozta a gépkocsi halk zümmögését. A kanyarba értünk. Nem voltak emberek, sem település. Az út mindkét oldalán poros fű nőtte be a mély árkot. Az út tartós burkolata tiszta és kemény volt. A nap forró sugaraival tűzött ránk, a hűtő büszkén csillogott. A hideg borsódzott végig a hátamon, arcom kifejezéstelenné vált, tekintetem mereven bámult az útra.

Mögöttünk maradt a kanyar. A sebesség fokozódott. – Mi baja, kapitány? – kérdezte fölényesen Bergas fia. – Rosszul érzi magát?

Semmit sem válaszoltam. Az első ülésen meghajlott az a vékony nyak, a lehorgasztott fej a kemény útra meredt, a kesztyűbe bújtatott két kéz szorosan fogta a kormánykereket. Házak az út mindkét oldalán. Egy kopasz férfi a lépcsőn a verőfényben vastag újságot olvasott, felemelte a szemüvegét, és bosszús szemmel nézett ránk. Az udvaron a nyírfa sárgászöld fátyolba bújt.

A híd és alatta csendes, mohazöld víz. Az útelágazásnál sok vadonatúj csillogó autó állt. Vasárnapi kirándulók. Egy fiatal szőke férfi a kezével mutogatott a mellékútra, egyik lábával az autó hágcsóján, és az ablakon át kíváncsi

arccal mesélt valamit az autóban ülőknek. A nagy gépkocsi lelassult, tétovázott.

– Hajts! – mondtam rikácsoló hangon. – Hajts!

A nagy gépkocsi tétovázott, az út oldalára húzott, és megállt. A kormánykerék mellől természetellenesen fehér arc fordult hátra, és dadogva kérdezte:

– Mi történt itt? Miért mutogatnak az emberek?

– Gyilkosság történt – mondtam. – A hét elején megöltek itt egy kisfiút. A tetemét az erdőben találták meg, ott a mellékút mentén. Hajts tovább.

Az erdőből az úton egy bőrkabátos férfi jött elő. Lelkendezve magyarázott valamit a mellette lépkedő nőnek. A kesztyűbe bújt kéz kinyitotta az autó oldalablakát.

– Szörnyű! – mondta a nő a mellékúton, az izgalomtól kipirult arccal. – Embertelenség! Borzalmas!

– Izgalmas – lelkendezett a fekete unokaöcs, és kinyitotta a gépkocsi ajtaját. – Ki jön járni egyet? – kérdezte, és az útra lépett.

– Hajts tovább! – mondtam ernyedten. – Hajts tovább!

– A szökött fegyenc – emlékezett a költő fiú –, a tejeskanna, az ellopott kerékpár, emlékszem, olvastam az újságban. Lapáttal verte fejbe a fiút, ugye? Jó novellatéma, megjegyzem magamnak.

– Hajts tovább! – mondtam dühösen. – Hajts tovább! – Minden összetört bennem.

– A kapitány ideges – bosszankodott Bergas fia, és előrehajolt, hogy kinyissa a másik ajtót. – Egy kis séta jót tesz. – Félretolta útjából a gazdag tökfilkót.

– Én itt maradok – mondtam, és utolsónak szálltam ki.

Ők elindultak az úton, kikerülve a szembejövőket, én pedig követtem őket.

– A kapitánynak természetesen ez a mindennapi kenyere – jegyezte meg a gazdag tökfilkó. – Ő tapasztalt ember, de én még sohasem láttam gyilkosság színhelyét. Hosszú az út odáig?

– Nem lehet új autóval behajtani – állította a szőke férfi a gépkocsija mellett, behajolva az ablakon. – Túlságosan keskeny az út. Összekarmolódik az autó oldala.

Ő csak nézett rám. A szeme idegen ember szeme volt. Szemének környéke kéklett az árnyékban. Sápadt volt. Ezen a napon nem festette ki az arcát. Arca idegen arc volt.

– Rajzolni szeretnék – tűnődött a fekete unokaöcs, és hirtelen megállt, elharapva a szót. Az erdőből az árkon át öreg úriember ugrott az útra fekete felöltőben, és kinyújtotta a kezét, hogy átsegítse a feleségét. Egész család volt. Az öregúr, a felesége meg három nagy gyerek. Az asszony haja már őszült a kalap alatt.

– Szörnyű – mondta –, szörnyű! – Mint egy kacsa ugrotta át az árkot. – Eszünk már szendvicset? Korog a gyomrom.

Ott volt a hely. Az út nedves volt, és tele emberi lábnyomokkal. Az árokban uzsonnapapírok és tojáshéj.

– Új kirándulóhely – magyarázta a fekete unokaöcs. – Felüdítő testmozgás a friss levegőn, egy kis terep, aztán a reggeli. Én is megéheztem.

Astrid Bergas rám nézett. Aztán lassan lehúzta kezéről a kesztyűt. A gazdag tökfilkó verítékezett, és foltos zseb-

kendővel törölgette a homlokát. Valamennyien egymás után átugrottuk az árkot, és az erdőbe léptünk. Az utat nem lehetett eltéveszteni. Az erdőben már széles ösvényt tapostak ki. Csődülethez értünk. Emberek álltak ott, akik valamennyien ugyanarra a pontra meredtek a földön. Csatlakoztunk hozzájuk.

– Itt feküdt – magyarázta egy vállalkozó szellemű kisfiú, akinek szeplői voltak az orra körül. Piszkos ujjával szaporán mutogatta a fűzbokor tövében a letaposott halmocskát. A fehér szellőrózsákat a földbe tiporták.

– Így feküdt – magyarázta a fiú, gyorsan hanyatt vetette magát a földre, behunyta a szemét, és egyik kezét ernyedten a hasára tette. Talán tizenkét éves lehetett, arca sovány és vidám volt. Hirtelen felpattant a földről.

– Így volt – mondta, szerényen a földre sütötte a tekintetét, és bal lábának ujjaival a jobb lábát kezdte vakargatni. Lábszára csupasz és sebhelyes volt. A föld hideg és nyirkos volt. Valaki pénzt adott neki. Megköszönte, és fürgén megemelte a sapkáját. Valaki más is pénzt adott neki. Ő újra megköszönte, és ugyanolyan fürgén megemelte a sapkáját. Két szeme ragyogott.

– Rajzolni szeretnék – ismételte meg a fekete unokaöcs, és elragadtatva nézte a fiút.

– Gyerekes játék! – jelentette ki a sakkozó. – Feláldoznak egy jelentéktelen parasztot. A vezércsel már más!

Ránéztem. Ő megijedt.

– A szökött fegyencre céloztam – helyesbített gyorsan. – Semmi rosszat sem akartam mondani. Persze kegyelet, halott fiú, és így tovább. Disznóság!

A berki szellőrózsákat összetiporták, a földbe taposták, elhervadtak. A nap fényes csíkokban tűzött be az erdőbe. Valamennyien ugyanarra a pontra meredtek, ahol a kis halom összelapult a lombtalan fűzbokor tövében. Az út felől hangok, nevetés és kiáltások hallatszottak. Újabb nézők érkeztek. Astrid Bergas a földre meredt, mindkét kezével a táskáját szorongatva. Körmein nem volt festék. A körömágyból sejtelmesen emelkedtek ki a fehér félholdak.

– Jelenkor – mondta a költő fiú.

– Gyertek innét. Izzadok – kérlelte őket a gazdag tökfilkó.

Visszatértünk az útra. A föld nyirkos volt. A cipőnk átnedvesedett.

– Egy korty ital és bele egy csepp angostura – emlékeztetett reménykedve a fekete unokaöcs. Az égbolt kék volt az erdő fölött, és sütött a nap.

– Menjetek a pokolba! – fortyantam fel. A tökfilkók nevettek.

– Ki vezet? – kérdezte Astrid. – Én szédülök. Az árokba viszlek benneteket.

– Ki vezet? Én legalábbis nem – mondta Bergas fia, és követelőn nézett rám.

Én vezettem. Bergasné a hátsó ülésen ült, és lapos cigarettát szívott. Magam előtt a visszapillantó tükörben a tekintetét kerestem. A városba hajtottunk, és a klubba mentünk enni. A portás mosolygott, és a fejét csóválta, amikor látta, hogy Bergasné velünk van. Nőket nem lehetett a klubba hozni. Pénzt adtam neki, ő pedig szé-

lesre tárta a két kezét. Az ebédlőben senki sem volt. A kisterembe mentünk. A sakkozó néhányat lökött a biliárdasztalon. A tökfilkók ittak. Jókedvűek voltak. Lelkesen társalogtak egymással.

– Mondj valamit. Unalmas vagy – jegyezte meg Bergasné. De ő nem ivott. A pohár érintetlenül állt előtte. – Fázom – mondta. – Talán menjünk.

– A művészet csökevény – magyarázta a sakkozó. – A kultúra is csökevény. Mi valamennyien csökevények vagyunk.

– A szürrealizmus ugyanazt jelenti a művészetben, mint a parapszichológia a lélektanban – állította a fekete unokaöcs. – Ha létezik olyasmi, ami nincs, akkor olyasmit is tudni kell lefesteni, amit nem lát az ember. Ki állíthatja az ellenkezőjét?

– A vers több, mint az ember – ábrándozott a költő fiú. – A vers vér és föld. A költőnek többnek kell lennie, mint amennyi a valóságban. Ezért fiatalon kell meghalnom.

– A vers is csökevény – jelentette ki csökönyösen a sakkozó. – Ezért a legjobb, amit megtehetsz: meghalsz fiatalon. Minden csökevény fölösleges. Nem felel meg a matematikai eszménynek. Az egész világmindenség a matematikai eszménykép felé törekszik, bár ezt sohasem lehet elérni. A mikrokozmosz és a makrokozmosz csak a valószínűségszámításon alapszik. Az egész világmindenség tévedés, mert sohasem érheti el eszményét.

– Én nem hiszek a szerelemben – szólalt meg Bergas fia. Arca lassan kivörösödött, amikor apjának feleségére

nézett. – Nincs más, csak a vágy, és ez szörnyű. Merev testtel fekhetünk az ágyban, és hallgathatunk mindenféle hangot. Tizenkét éves korom óta éjszakánként ébren fekszem az ágyban, és minden hangot hallok.

– Gátlások – emlékeztetett a fekete unokaöcs. Azt hitte, tényleg szellemes.

– Én nem hiszek a szerelemben – ismételte meg Bergas fia kipirult arccal és az ökör csökönyösségével. Tizennyolc éves volt. – De nem bírom tovább. Beleuntam. Hallják? Beleuntam. – Poharát teljes erővel a falhoz csapta, hogy az üvegcserepek végigcsörömpöltek a padlón. A fekete ruhás pincér nyomban megjelent az ajtóban, nagyon csendesen, nagyon tapintatosan. – Az urak csengettek? – kérdezte, és egyetlen arcvonása sem rezdült. – Rögtön hozom a számlát. – Megszokta a tapintatosságot, ez volt a feladata.

– Én tudom – mondta Bergas fia, és kezével az asztal lapját szorítva felállt. – Én tudom. Semmit sem titkolhatnak el előttem. Hol van például az autó plédje? Azon feküdni lehet az erdőben. Én tudom.

– Te ezt honnét tudod? – kérdezte a sakkozó, de a lehető leghalkabb hangon. Nem tudott ellenállni a kísértésnek, hogy ne szellemeskedjék.

– Ez már megint részeg – jelentette ki becsmérlően a költő fiú, és kezével sárguló orra hegyét törölgette. Nem bírta az alkoholt.

– Ráuntam, hogy mindent hallgassak és lássak – kiáltotta Bergas fia. – Nem bírom tovább! – A tizennyolc év nehéz életkor.

– Menjünk – mondtam. A pincér csillogó kis tálcán

felém nyújtotta a kétrét hajtott számlát. A padlóra nézett, amelyen az üvegcserepek ropogtak az ember lába alatt, és köhécselt. Mélyen és udvariasan meghajolt, és köszönt:
– Viszontlátásra, kapitány úr.
– Menjünk – mondtam, és magam elé engedtem Bergasnét.
– A mosdóban van gyümölcs-só – szólt megnyugtatólag a fekete unokaöcs Bergas fiához. – Vegyél be belőle.
– Mi itt maradunk – mondta egyszerre a sakkozó és a gazdag tökfilkó. A költő fiú tétovázva megállt az ajtóban, és rájuk nézett. – Van nálatok pénz? – kérdezte meghökkent arckifejezéssel. – Ki hitelez nekem? – Mindhárman maradtak. Mi távoztunk.

8

– Miért kellene megtanulnom rajzolni, amikor körzők és vonalzók vannak a világon? – kérdezte őszinte csodálkozással a fekete unokaöcs. A part menti pavilon erkélyén ült, és olyan szemmel nézte a tengert, mint egy túlságosan megsütött hússzeletet. Egy csomó színes kréta, rajzpapír és egy nagy whiskysüveg állt előtte az asztalon.
– A rajzolás azt jelenti a művésznek... – kezdtem, de hirtelen abbahagytam. – Hol van Bergasné? – kérdeztem élesen. Hátam megmerevedett, mint egy vasrúd.
– Ön maradi, kapitány – magyarázta a fekete unokaöcs. – Önnek nincs fogalma az új művészet lényegéről. Ami a megszokott realizmus fölé emelkedik, az az ön szűk

felfogóképességét is meghaladja. Ön a kritikus közönség megtestesítője, de az új művészet sajnos nem a kritikából, hanem a hitből születik. Önből hiányzik a hit, ezért inkább igyék egy grogot.

Az est vöröslött, a tenger sápadtkék tükrén ismét bíborfoltok úsztak.

– Hol van Bergasné? – kérdeztem újra érccé keményedett hangon. Közeledett az est, mögöttem homályba borult a pavilon, de a veranda tele volt véres fénnyel.

– Önnek nincs humorérzéke – mondta szemrehányólag a fekete unokaöcs, de hirtelen abbahagyta a tréfálkozást, amikor az arcomba nézett. – Honnét tudjam? – panaszkodott mogorván. – Én dolgozom, nem látja? A parton, talán a toronyszobában, honnét tudjam?

Felkapaszkodtam a toronyszobába, a vadász nesztelen lépteivel mentem fel a lépcsőn, siettem. Halántékomban egy kis ér lüktetett, szaporán lélegeztem, egy-két emeletnyi lépcső, és már tudtam, hogy öreg vagyok. A toronyszoba ajtaja nyitva volt. A naplemente véresre festette a folyosó félhomályát. Bent a padlót hallottam recsegni.

– Miről van szó? – kérdeztem az ajtóból, dermedt szívvel.

Bergas fia felém fordult. Arca vörös volt a haragtól és az indulattól. Szemében vöröslő fény izzott, tarkója meggörbült.

– Semmiről – válaszolta Astrid Bergas, és remegve eltávolodott a fiútól.

Lassan a fiú felé lépkedtem.

– Ez semmit sem jelent – kiáltott fel Astrid, és elhárítólag felemelte a kezét. – Ne!

A fiú hátrált előlem, és a fal mellé lépett. A szeme vörösen villogott, és félrepillantott. Kezét hirtelen az oldalzsebébe dugta, kékes pisztolyt rántott elő, és rám fogta.

– Lelövöm, ha hozzám nyúl – mondta élesen. – Menjen innét!

A fegyver kéklő csövét néztem, mereven a fiú arcába néztem, és előreléptem. A toronyszoba ragyogott az alkonyfénytől, az ablakaiból nézve a végtelenségbe nyúlt a tenger.

– Lövök – nyögött fel a fiú. Arca egy másodperc alatt teljesen elsápadt. Hátát a falnak vetette. Kivettem a kezéből a fegyvert, és arcul csaptam.

– Ne légy esztelen – mondtam. – Ilyen nagy fiú.

Hirtelen görcsös zokogásban tört ki, és inge ujjával eltakarta a szemét, nehogy az arcát lássam. Csak tizennyolc éves volt, és még tudott sírni. Boldog fiú.

Astrid még remegett, de kezét nagyon szépen a fiú vállára tette. A fiú eltorzult arccal nézett rám, mint a kisgyerek, akitől elragadták a játékszerét, a szeme könnyben úszott.

– Miért olyan szép? – panaszkodott. – Róla álmodtam, álmomban odajön hozzám. Amikor felébredek, szeretném, ha halott lennék.

A levegő vöröslött a szobában, a tenger mérhetetlenül terült el az ablak alatt, és tükrén bíborszínű foltok úsztak.

– Túl sokat képzelődsz – mondtam –, gyerekes vagy. Csak a gyerekek látnak álmokat.

– Nem érdemes sírni – kérlelte Astrid, és szép keze még

mindig a fiú vállán nyugodott. – Nem haragszom rád, hiszen nem tehetsz róla. Igen, nagyon kedvellek. – Csendesen megveregette a fiú vállát.

– Hamarosan elfelejted – mondtam hideg szívvel. – Fiatal vagy. Előtted a jövő. Egyszer még nevetsz az egészen. Te boldog fiú.

A fiú sápadt és eltorzult arccal nézett rám.

– Soha – suttogta –, soha. Az ilyesmit nem lehet elfeledni. – Nagyon fiatal volt, és megszántam.

Astrid Bergas csendben simogatta a fiú nedves arcát. Már nem remegett. A fiú hirtelen megcsókolta a kezét, vadul, vágyakozva, tele az ifjúság határtalan gyengédségszomjával.

– Hát nem is igaz? – kérdezte szipogva, és esdőn nézett rám. – Hát csak képzelődtem?

A vöröslő fény kihunyt a szobában. A tenger hirtelen elsápadt, fölötte nagyon tiszta volt az ég. Valahol a távolban közeledett már a mindent elnyelő sötétség. Valahol a távolban hangtalan hullámokban hömpölygött a sötétség a toronyszoba felé.

– Rossz könyveket olvastál – mondtam mogorván, kifejezéstelen arccal. Hiszen még előtte állt az élet. – Ha okosabb lennél, magad is belátnád, mennyire gyerekes vagy. Ismered Astridot. Engem is ismersz. Tudod, menynyire bízik bennem az apád. Talán csak nem tartasz engem annyira hitványnak? Tényleg nagyon rossz könyveket olvastál.

Mohón szívta magába minden szavamat. Boldogtalan gyermekszeme felragyogott. Hitt, mivel ő maga is hinni

akart, miután fiús daca felszabadító könnyekben tört ki. Merev háttal néztem, és éreztem, hogy rossz ember vagyok.

– Gyere – mondtam, és pajtáskodva a vállára tettem a kezem. – Menjünk le, és gyújtsunk lámpát. Mindjárt sötét lesz. Bizonyára valamennyien kissé idegesek vagyunk, de ez elmúlik. Minden elmúlik. Ilyen az élet.

Rendhagyóan sokat beszéltem. Az ember mindig többet beszél a szokásosnál, amikor hazudik. Hazudozás közben az ember bizonyára önmagának is próbálja bizonygatni, hogy a hazugság talán mégis igaz. A fiú rám nézett, már mosolygott, bánatos fiúmosollyal.

– Kapitány, maga finom ember – mondta, szégyenkezve az ingujjamat érintve a kezével.

Astrid rám nézett. Én rá néztem. Csendben mentünk le a lépcsőn a földszintre. Astrid arcán csodálkozó kifejezés ült, mintha olyasvalaminek az emlékét próbálta volna felidézni, amit régen elfelejtett már. A fiú szeme ragyogott. Tizennyolc éves volt, és azt hiszem, gondolatban szilárdan elhatározta, hogy egyszer hozzám hasonló lesz. Férfi. Ő így hitte.

Túl voltunk az estebéden. Csak mi négyen a nagy asztal körül, a csillár fényében csillogó kristállyal és ezüsttel. Astrid Bergas nagyon szép volt. Úgy nézegettem, ahogyan a fuldokló nézi utoljára a távolban derengő szárazföldet. Őt néztem, hogy örökre emlékezetembe véssem az arcát, a két kezét, vállának minden vonását. Szemének ragyogása, ajkának pírja maró savként evődött belém, feloldva akaratomat. Hajának fénye az enyém volt. Ezt senki sem ragad-

hatta el tőlem. Az örökkévalóság hosszú, félelmetesen hosszú szó.

A fekete unokaöcs színes krétával szórakozottan semmitmondó ábrákat rajzolt papírra. Unatkozott, többször is ásított.

– Ha legalább a jövő volna mögöttünk, és nem előttünk, akkor könnyebb lenne az élet – mondta. – A jövő borzasztó szó a mi korunkban. Ilyesminek nem volna szabad lennie.

Bergas fia jó éjszakát kívánt, és a szobájába ment. Egyedül akart maradni. Astrid Bergas és én kettesben maradtunk a nagy szobában. A padló túl nagy volt körülöttünk, a falak túlságosan messze egymástól, a szőnyeg túl vastag és drága, a falakon a régi németalföldi képek megsötétedett keretükben túl értékesek.

– Magad is tudod, hogy így nem mehet tovább – mondtam.

– Szeretlek – válaszolta fakó hangon. Akarata megbénult, ereje megtört. Jól tudtam, hogy ha most hozzáérnék és elvinném, semmi sem választhatna el többé bennünket. Ő az enyém lenne, egy hétig, egy hónapig, két hónapig. Aztán csak az üresség tátongott.

De mielőtt engem megismert volna, boldog volt, mindent megkapott, amit csak kívánt, és nem akart többet. Az embernek sohasem volna szabad ennie a rossz tudás fájáról. Úgy ám, nem volna szabad.

Két kezem a zsebembe mélyesztettem, és nem nyúltam hozzá. Kettesben voltunk a túlságosan nagy szobában, túlságosan távol egymástól. Egy héttel korábban még

beértük azzal, hogy hidegvérűen ellopjunk mindent, amiről azt hittük, hogy kielégülést hoz számunkra. Most túl sok történt velünk. Azt hittem, hidegvérű, kemény és önző vagyok. De felébredtem, és most keserves árat fizetek érte.

– Gondolod, hogy mégiscsak van Isten? – kérdezte Astrid Bergas, és kezével elhessegette a szörnyű gondolatot. Figyelmesen néztem. Szája szeglete remegett, olyan volt, mint egy elkényeztetett gyermek, aki váratlanul valami keménybe ütötte a fejét, és rémülten tapogatja, nem tudva, hogy sírjon-e vagy sem.

– Ne légy esztelen – mondtam keserűen, nem is tudom, hányadszor. Hát nem elég, hogy csak az egyik szenvedjen?

– Soha többé nem lehetek olyan, mint eddig voltam – panaszkodott. – De szeretlek – ismételte meg makacsul, mint a gyermek.

– Semmi sem tart örökké – mondtam ridegen. – Nincs ennél igazabb mondás.

– Otthon piros plüssbútorunk volt – mesélte, szórakozottan valahová a távolba meredő tekintettel. – Mindig poros volt, és a székek támlája faragott és fekete volt. Örökölt ezüstkészletünk volt, amelyet minden szombaton fényesítettek. Öreg szarvasbőrdarabbal dörgöltem őket, és a kanalak meg a kések súlyos ezüstnyele kopott volt. A falakon képek voltak fekete keretben, és a férfiak egyenruhát viseltek és bajuszuk volt, a nőknek pedig vékony orruk. De apám hittérítő volt, és anyám ezt sohasem bocsátotta meg neki. Azt hiszem, senkinek sem lehetett olyan

rossz és üres gyermekkora, mint nekem, de most szeretnék újra otthon lenni.

A szoba túl nagy volt, a falak túlságosan távol álltak egymástól. Még távolabb mentek, szakadatlanul távolodtak egymástól. Kettesben ültünk az üres estében, és az élet a kezünkben volt, mint egy gyümölcs, amelyből egy érzéketlen kéz minden levet kifacsart.

Ránéztem, és gyorsan megszólaltam: – Mennem kell. Holnap hosszú munkanap lesz.

Ő tétovázott, feje lehanyatlott, mintha az utolsó pillanatban megfeledkezett volna valami döntő fontosságú dologról, és kétségbeesetten kutatott volna utána az emlékezetében.

– Jusson eszedbe, semmi sem tart örökké – ismételtem meg. – Jó éjszakát.

A régi németalföldiek megsötétült színeikkel néztek le a falakról a mesterséges fényben. A súlyos szőnyegen nem hallatszott a léptek zaja. Kezem még mindig a zsebemben tartottam, és nem néztem rá. Hiszen szerettem őt.

– Jó éjszakát – válaszolta, és hangjából kihunyt minden szín, minden melegség. – Jó éjszakát – ismételte meg, és utánam nyújtotta üres kezét, de nem fordultam meg többé. Lenyomtam a kilincset, és nem tört össze a kezemben. Kiléptem az ajtón, és az ajtó nem hasadt ketté. Kiléptem a magas, fehér ajtón, amelyet aranyoroszlánok őriztek, nyelvükön és farkukon díszes cikornyával, és nem néztem többé hátra.

Kint kék volt az est. A nagy ház mozdulatlanul állt mögöttem néhány kivilágított ablakával. A fák feketék

voltak, az út világosabb folt a lábam alatt. Mérhetetlenül nagy cölöpverő valahol cölöpöket vert a szívós agyagba. Körülöttem remegett az éjszaka az ütések súlyától. Megálltam, hogy hallgatózzam, honnét hallatszik az a dübörgés. Csak ekkor vettem észre, hogy a saját szívem volt.

A garázsba mentem, minden lámpát meggyújtottam. Az egyesülés gépkocsija a fal mellett állt, játékszer a nagy fekete gépkocsi mellett. Beültem az autóba, a fényszórók felvillantak, a gépkocsi az útra gördült. A nyár első pillangója tévedt a fényszóró varázskörébe, és nem tudta többé áttörni a sötétség falát. Biztos kézzel, gondosan becsuktam a garázs széles ajtaját. A benzin és az olajos fém szaga mögöttem maradt. A park sötét fái elsuhantak mellettem. Körülöttem kék volt az éjszaka. Elhajtottam Bergas házából, és az autót az országút felé fordítottam.

Messze előttem a kék éjszakában a város lámpáinak visszfénye az égig emelkedett. Tompa dübörgéssel utasszállító gép szállt el fölöttem. Kivilágított ablakai úgy ragyogtak, mint megannyi csillogó dongó. Éber és magányos voltam, amint a kocsival a leszálló éjszakába robogtam. Így jobb volt, így mégiscsak jobb volt. Mielőtt engem megismert volna, boldog volt, bár utánam nyújtotta üres kezét. De semmi sem tart örökké. Nincs ennél igazabb mondás.

Csillogó, tűzszemű autók jöttek velem szembe. A hátam mögül autók robogtak el mellettem a sötét úton, és a piros helyzetjelző lámpák izzó pontokként tűntek el az éjszakában. Lassan és egyenletesen vezettem, tántoríthatat-

lanul csendes ütemben hajtottam tovább a sötét úton. Így mégiscsak jobb volt.

Egy idő múlva a város fényei pettyezték be a sötétséget a sötét tengeröböl mögött. A szénhalmazok mellett a lámpasorok fénye a mozdulatlan vízben tükröződött. Egyenesen, könyörtelenül vezetett át a sötét tengeröböl fölött a város felé az új híd kivilágított acélgerendázata. Körülöttem zúgott az acél, amint a kivilágított hídon a városba hajtottam.

9

Hétfőn délután Bergas visszatért Stockholmból. A repülőtérről egyenesen az egyesülés irodaházába jött, és a szobájába ment, hogy kiürítse zárt irattáskáját. Számtalan papírlap várt rá, szakadatlanul csöngtek a telefonok, fél szemében kisfiús vidámság ragyogott a sikeres út után. Csak néhány évvel volt túl az ötvenen.

Vártam a soromra az előszobájában. Jöttek-mentek az emberek. Az írógép szapora ütemben levelet kopogott le, a kész oldalak röpködtek. A kísérleti intézet doktora is a sorára várt. Nagyon gondterhelt volt, és szüntelenül két kis gömbölyű kezét dörgölte. Még több pénzt szeretett volna a laboratórium számára. A laboratórium nyelte a pénzt, mint koldus a vajat. Jobban tisztelte Bergast, mint bárki más emberfiát ezen a földön. Nagyon alacsony termetű volt, és merő tiszteletből lábujjhegyre emelkedett, amikor Bergasszal beszélt. Bergas volt a jótevője, Bergas

adott neki lehetőséget tudományos munka végzésére, bár ez a munka nem volt jövedelmező az egyesülés számára. Bergas messzire látott.

– Valójában mit is tudunk a fémekről? – kérdezte tőlem idegesen és zavartan. – Semmit sem tudunk. Ismereteink határait már akkor kimerítjük, amikor három vagy négy fémet keverünk egymáshoz. Ötvözetek, könnyűfémek, elméletileg semmit sem tudunk róluk, noha a gyakorlatban kopási és szilárdsági próbákkal valószerű következtetéseket vonhatunk le róluk.

A laboratórium eredetileg csupán az egyesülés gyakorlati anyagvizsgáló intézete volt. A doktor valami egészen mást csinált belőle. A mérnökök és az eladási osztályvezetők keserűen szidták. Bergas magabiztosan mosolygott, és órákat töltött el a doktor társaságában, aki elméleteit és feltevéseit fejtette ki neki a fémek tényleges szerkezetéről, noha ennek az egyesülés számára semmilyen gyakorlati értéke sem volt egyelőre. Bergas eredetileg maga is mérnökdoktor volt, bár otthagyta a műszaki területet, hogy kereskedelmi igazgató, majd az egyesülés vezérigazgatója legyen belőle. A szakképzett és öntudatos fémmunkások is tisztelték a doktort, amikor kormosan és fekete kézzel jöttek a laboratóriumba, hogy behozzák a kísérleti darabokat. Egy kicsit bolondnak tartották és nagyon tisztelték, mivel az elektronokról és az ionokról beszélt nekik.

– Ha egy spektrálmikroszkópot kaphatnék! – mondta nekem bánatosan a doktor, rövidlátó szemével rám nézett, és már előre csalódottan dörgölte két kövér kezét. – Tudja

ön, hogy amikor az atomokat bombázzák, akkor a proton és a neutronok...

– Megfeledkezik magáról az emberről – vetettem közbe szórakozottan. – Hát maga az ember semmit sem jelent?

A kis doktor zavartan nézett rám. Nem értette, mit akarok. Boldog ember volt, amíg csak elegendő pénz jutott a laboratóriumra. Egyszer nevének visszhangja talán bejárja még a szakemberek köreit az egész világon, és az egyesülést levelekkel és táviratokkal kezdik majd bombázni. Ő maga még csak nem is gondolt és még kevésbé értett olyasminek a gyakorlati alkalmazásához, ami valami újat hozott a világnak. De ezért vannak a mérnökök, akiknek ez a feladatuk. Az egyesülés egyszer talán még busás kamatot kaphat a kis doktorba befektetett pénzösszegek után. Valamilyen szilánk vagy tény, amely az ő forró gondolatainak köréből pattan ki, milliókra kerekedhet, és új üzemeket emelhet a semmiből. Bergas jól tudta, nagy játszma volt ez, kedvére való játszma.

– Nem szenved néha miatta, hogy egy olyan férfi, mint ön, kolduskénti áll sorba a pénzemberek ajtaja előtt, támogatásért könyörögve? – kérdeztem. – Nem szenved ettől az önbecsülése? Ön sohasem keserű?

– Hiszen kapok pénzt, természetellenesen sok pénzt mindig újabb és újabb kísérletekre – válaszolta meglepetten. Egyáltalán nem értette, mit akarok mondani. – Bergas nagy ember. Néha dörgölöm a szemem, attól tartva, hogy álmodom, és még az egyetemen vagyok.

Lelke rugalmas fémgömb leple alatt forrt. Ennek felü-

letét semmi sem törhette át. Egyetlen érintkezési pont sem volt közöttünk. Ő boldog ember volt.

– Menjen be ön elsőnek – kérlelt aggodalmaskodva. – Aztán mondja el, jókedvű-e, merészelhetem-e ma zavarni. – Lábujjhegyre emelkedett, és kérlelően nézett rám rövidlátó, világoskék szemével. Olyan volt, mint egy kis porcelánkutya.

– Nem, menjen csak ön előbb – mondtam. – Megkapja a spektrálmikroszkópját, vagy mit. Ha én kijövök a szobájából, már nem lesz jókedvű. És aztán elutazik. Most vagy soha, itt az ön lehetősége. Ragadja meg mindkét kezével.

Két kézzel szorította meg az ajtókilincset, már előre lábujjhegyre emelkedett, és a feje remegett az izgalomtól. Aztán bement. Újra egyedül álltam Bergas városszobájának ablaka mellett, és kinéztem. Küszöbön állt a nyár, szép napok, ez is szép nap volt. Messze a kikötő szélén a mérhetetlenül nagy kőszénhalmazok fekete csillogással emelkedtek a tenger fodrozódó tükrére. Óceánjáró hajók várakoztak a rakpart mellett, és az emelődaruk óriási fémujjaikkal az ég peremére rajzoltak. Az üzem vörös, még tiszta új falán száz széles ablak. A földszint ajtaja hol kinyílt, hol becsukódott, sistergő, kékesfehér izzást árasztva az udvarra. De sápadt volt a napfényhez képest.

Hiába próbáltam keserűségre lovalni magamat Bergas ellen. Nem éreztem haragot. Más ember voltam, mint egy héttel ezelőtt. Ő könyörtelen az ellenfeleihez, de jó a barátaihoz. Az üzleti ügyekben kíméletlen, és megvetette a régi erkölcsöt, de mit jelentett ez, amikor a kor

hideg istenei már habozás nélkül jóváhagyták a célszerűséget és a provokációt, mint a nagyhatalmak létfeltételeit.

Megvett engem a szolgálatára, és jó árat fizetett értem, de kedvelt is engem, és megbízott bennem. A régi erkölcs szerint a munka, ami a feladatom volt, sem tiszta, sem feddhetetlen, de nélkülözhetetlen munka, a kor követelte meg. Béremet az egyesülés könyvelésében a reklámkiadások rovatában szerepeltették. Papírforma szerint konjunktúramegfigyelőként alkalmaztak.

Bergas kíméletlen volt, néha ivott, és ivászatairól csúnya dolgokat is meséltek, bár ugyan kiről ne mesélnének ilyesmit. De jó volt a barátaihoz, és gondolatban magam előtt láttam otthon, kopott dohányzóköntösében és piszkos papuccsal a lábán a könyvei és a képei között. Amikor otthon pihent, nem adott ruházatára, és most először jutott eszembe, hogy nagyon magányos ember. Egyedül vívta nagy csatáját. Erős férfi volt, ritka férfiú. Az erő könyörtelen jogán sajátította ki a szépséget is. Az erő csak szépséggel körülvéve közeledik végső céljához.

Az ajtón a kis doktor lépett ki. Lábujjhegyen járt, mintha álmodnék, és két világoskék porcelánszeme szórakozottan csillogott. Tökéletesen boldog volt. Beléptem. A hatalmas íróasztal tele volt papírlapokkal, a telefonok csengtek. Bergas ingujjban ült, és fél szemében teljes boldogság ragyogott. Rossz ember voltam.

– Stockholmban nagy dolog nyomára bukkantam – kezdte –, jó, hogy itt vagy. Gyújts rá egy szivarra.

– Bergas – mondtam, és ujjaim között figyelmesen néze-

gettem a feketészöld brazil szivart. – Mikor voltál utoljára szabadságon?

Ő összerezzent, és szemének pillantása hirtelen megkeményedett. De a másik szeme üvegből volt, élettelen, bár követte jobb szemének mozgását. Az erős férfiakra mindig olyankor sújtanak, amikor minden jól megy nekik, és felhőtlen az ég. És mindig olyan ponton sújtanak rájuk, amelyen egyáltalán nem számítanak ütésre.

– Mit akarsz mondani? – kérdezte, és rám nézett. De én a fekete szivart nézegettem figyelmesen, és forgattam az ujjaim között. Ő türelmetlenül nyújtotta a szivarvágót.

– Menj üdülni, Bergas – kérleltem. – Tavaly nyáron bővítették az üzemet, és nem vettél ki szabadságot. Az előző nyáron három hetet töltöttél külföldön, de minden este ülésed volt.

– Mit akarsz mondani? – ismételte meg kemény villanással a szemében. De már tétovázott, félt. Az erős férfiak is ismerik a félelmet, nem szégyen ez.

– Menj szabadságra, Bergas – mondtam, és hangom rekedtre vált. – Utazz külföldre, vidd magaddal a feleségedet. Ő ideges és beteg, szüksége van rád. Nagyon megérdemled a szeretetét.

– Farkaskutya – motyogta szórakozottan, és szívében mérhetetlen, keserű gyanakvással nézett rám.

– Magad is tudod – mondtam szaporán –, hogy rossz társasága van. Boldogtalan. Elhanyagolod. Utazz vele külföldre. Menj a Földközi-tengerre. A gesztenyefák még virágzanak Párizsban. Utazz el már holnap. Még van idő.

– A munkám – kapott észbe. – Nélkülem nem boldogulnak az üzemek, a részvényesek. De talán a nyár végén.

– Az egyesülés te vagy – mondtam békésen. – Ezt jól tudod. Senki sem pótolhatatlan, ezt is tudod. Ha megbetegednél, ha váratlanul meghalnál, az üzemek nélküled is boldogulnának. Tégy egy próbát.

– Ebben van valami – ismerte el, az asztalára meredt, és már nem nézett rám. Gondolatai tétováztak, gyanakodtak, keresték mindazt, amiről nem akart, és nem is tudott tőlem kérdezősködni. Büszke férfi volt. Férfi volt.

– A nyár végén ugyanannyi munkád lesz, mint most – mondtam –, ezt magad is tudod. A hét végén is ugyanannyi lesz a munkád, mint most. Utazz azonnal, utazz holnap!

– Milliós veszteség – mondta. – Egy lépés hátrafelé. Nem tehetem. Bizonyára túlzol. Ideges vagy.

– Ne számolj mindent pénzben, Bergas – kérleltem. – Olyasmi is van, amit nem lehet pénzben értékelni, ezt is tudod.

Kifejezéstelen arccal néztem rá. A szivar erős volt, mint a robbanótöltet. Az ablak mögött ott az udvar, az udvar mögött pedig a hatalmas üzem. De az ablak mögött az udvaron megmaradt egy fa, amely kormosan is a földbe mélyesztette gyökereit, és ágaival a levegőből meg a fényből megszerezte a nyár első zöldjét.

– Feltételezem, hogy okod van rá, amiért így beszélsz – mondta nyersen, és nem nézett rám. – Nem tudakolom az okokat. Bízom benned. De először Astriddal akarok találkozni.

– Kimerült – mondtam gyorsan –, csak altatóval tud aludni. Valami megrendítette. El kell vinni innen, egészen más környezetbe, hogy másra terelődjék a figyelme.

Bergas fürkészőleg nézett rám. A szivart tartó keze remegett, amint újabb gondolat jutott eszébe.

– Az anyja idegbeteg volt – emlékezett Bergas.

– Apja hittérítő volt – mondtam ugyanolyan komolyan. – Ez talán még súlyosabb. – De Bergas elhitte. Mégsem volt nevethetnékem. Ez a jelenkor. Esztelenségét talán még sohasem éreztem át olyan keserűen, mint ebben a komikus pillanatban Bergas hatalmas íróasztala mellett. Az erős férfiaknak is megvannak a gyenge pontjaik.

– Jól van – mondta és felállt. – Ezúttal hagyjuk a stockholmi dolgot. Köszönöm neked. – Egy másodpercig habozott, és aztán a kezét nyújtotta. Megszorítottam a kezét. Ő köszönetet mondott nekem.

A szobámba mentem. Sütött a nap. Átfutottam az újsághalmazt, forgattam a lapokat, és semmit sem láttam. A zárt fiókból fekete kötésű könyvet vettem elő, és feljegyzéseket írtam bele jövendő feladataimról, anélkül hogy tudnám, mit írok. Két levelet írtam, és borítékba tettem, amelyen nem volt rajta az egyesülés cégjelzése.

Az egyesülés irodai személyzete fölösleges fényűzésnek tartott engem, akinek valamilyen korábbi érdemei vagy baráti kapcsolatai miatt névleges munkakört szerveztek az egyesülésnél. Ilyesmi előfordul. De saját szobám és két telefonom volt, és senki sem zavart. Egy konjunktúramegfigyelő, aki szép fizetést kap, és nem szégyenkezik miatta.

Egyszer komor parasztokhoz beszéltem a kemény télben

egy nagy gerendaházban. Általában beszédes emberek voltak, és túlságosan sokat is fecsegtek nekem gyerekes kíváncsisággal idegenes nyelvjárásukban. De ezúttal semmit sem szóltak többé. Csak néztek rám bizalmatlan tekintettel, ahogyan a szobában ültem szőrkucsmával a fejemen, a fegyverem pedig esetlenül a két térdem között. Feláldozták otthonukat és házukat, vagyonukat és jószágukat egy homályos álomért, amelyet talán nem is értettek meg egészen valamennyien.

Voltak köztük ősz szakállú aggastyánok és szégyenlős fiúk, akiknek homlokuk tiszta és gyermekszemük fényes. Valamennyien rám néztek, és semmit sem mondtak, semmit sem kérdeztek. A zöld vadászegyenruhát viseltem a rangjelzéssel. Ők még mindig hinni akartak, én pedig azt hazudtam nekik, hogy minden rendben van, a határ mögül útnak indították már a segédcsapatokat, a lőszer- és az élelmiszer-szállítmányt. Csak ki kell tartani, csak még egyszer meg kell próbálni. Így beszéltem nekik, bár jól tudtam, hogy a parancsnokságon szánra csomagolták már a papírokat, az írógépeket és a telefonokat. Bár tudtam, hogy minden elveszett, és kezdődik a menekülés. Ezt kellett tennem. Valakinek fedeznie kellett a visszavonulás utolsó nyomorúságos napjait.

Akkor szégyelltem magam. Amikor a gerendaházból kimentem a fagyos ég alá, és körülöttem ott volt a párás erdő meg a számomra idegenszerűen épített és faragott házak csoportja, a pisztoly nyomta a csípőm, és elfogott a kísértés, hogy csövét a halántékomra szorítsam, és meghúzzam a ravaszt, mert minden túlságosan is hiábavaló.

Most már nem szégyenkeztem emiatt. A háború kényszere. Most más miatt szégyenkeztem.

Olyan fájón szégyenkeztem, hogy még ételre sem tudtam gondolni, testem nem fogadta volna be. Egyenesen hazamentem. Az emberek arca vidám és eleven volt az utcákon, a kirakatokban megjelentek a fürdőruhák és a kirándulófelszerelések, a nap ragyogva sütött a magas házak tetejére, melyek között villogva imbolyogtak a rádióantennák. Elnyújtóztam az ágyon, és egyedül maradtam, mardosó szégyenemmel.

Valamikor este megszólalt a telefon. Hirtelen feltápászkodtam, és a hideg borsódzott a hátamon. Csuklóm elerőtlenedett, és tudtam, hogy az arcom már nem kifejezéstelen. De ez semmit sem jelentett. Hiszen egyedül voltam. Csak a hangomon kellett uralkodnom. Még egy tett állt előttem, az egyetlen tett hosszú évekig, amelyért tisztelhetem önmagamat. De a tisztelet puszta szó, és számomra nincs ragyogása.

Ő telefonált. Hangja olyan közel volt hozzám, mintha a szobában lett volna. Kemény dió.

– Nem bírom – mondta –, nem bírom tovább. Bergas ma jött haza, nagyon boldog, holnapután Párizsba akar utazni a világkiállításra, és engem is magával akar vinni. Mit tegyek? Semmit sem értek, teljesen üres vagyok, kétségbeesett vagyok.

– Bocsánat – mondtam –, ki beszél?

Elnémult. Szinte láttam az arcát a félhomályban.

– Mi, mit mondasz? – suttogta csendben, mint aki nem akar hinni a saját fülének, a kegyetlen szerkezetnek, amely-

nek hallgatóját a kezében tartotta. – Hát meg sem ismered már a hangomat? – kérdezte, mint aki visszahőköl a szakadék pereméről.

– Bocsánat – kérleltem nagyon személytelen hangon –, komolyan bocsáss meg. Valószínűleg részeg vagyok.

– Találkoznom kell veled – mondta hevesen, de a szavak után meg-megállva, mintegy a lélegzetemet hallgatva. – Nem utazhatom el anélkül, hogy veled találkoztam volna. Nem tudom, mit tegyek. Egyedül vagyok. Autóba ülök és hozzád jövök. Jöjjek?

– Nagyon sajnálom – dadogtam zavartan. – De sajnos éppen most más vendégem van, egy nő.

Újra elnémult. Zihálva lélegzett. A csuklóm annyira elerőtlenedett, hogy könyökömmel az asztalra támaszkodtam, hogy a kezemben tarthassam a hallgatót. Öreg voltam már, a halántékomon sok az ősz hajszál.

– Ez nem igaz – mondta hevesen –, ez nem lehet igaz.

– Őszintén sajnálom – mondtam bocsánatkérőleg, és úgy tettem, mintha a kezemmel befogtam volna a hallgatót, hogy így beszéljek az üres szobában: – Csak egy pillanat. Nem tart sokáig.

Ő felsóhajtott, a hangja tele volt mérhetetlen csalódással, amikor megszólalt:

– Gondolkodtam. Már a szegénységtől sem félek. Semmitől sem félnék. Nem bírom tovább, az a kisfiú.

– Sajnálom – ismételtem meg unott hangon –, de csakugyan egy kicsit részeg lehetek, és nem hallok jól.

Ő egy pillanatig csendben maradt. Aztán halkan súgta:

– Gyűlöllek.

– Ne viccelj – szakítottam félbe együgyűen, ahogyan indulatos gyermeket csitítgatnak.

– Jobban gyűlöllek, mint bármi mást a világon – mondta megtört hangon.

– No, igen, ez ellen semmit sem lehet tenni – mondtam mogorván, és gyűlöltem önmagamat. – Semmi sem tart örökké.

– Holnapután elutazom – mondta fagyosan, mintha idegenhez beszélne.

– Jó utat – kívántam megkönnyebbülten. Ő letette a hallgatót.

Magam voltam a fénytelen szobában, amelynek ablakait függönyök takarták. Senki sem látta az arcomat. Én magam sem. Ilyen nagyon szerettem.

Hosszú idő múlva lámpát gyújtottam és körülnéztem. Ez volt a lakásom egy új házban, az értelmetlen világban, és hamarosan itt fogom hagyni. De nem fájlaltam, mert sohasem éreztem otthonomnak, ahogyan a kényelmes és szép szállodai szobát sem. Számomra nem otthon, egyedül voltam és fölösleges. Lassan a bárszekrényhez mentem, és töltöttem magamnak egy kortyot. De nem nyúltam a pohárhoz. Csak néztem a falat. Szürke ólom folyt az ereimben.

A halott fiú ott feküdt előttem komoly, sovány arcával. Napbarnított markában a még meleg két egymárkást szorongatta, és két lábszára mezítelen és csupa sebhely. De neki soha többé nem kell idegen világban élnie, nem kell ütlegektől és rossz szavaktól tar-

tania, nem kell hiába kenyeret kérnie, sem két kezével dolgoznia, és nem áll előtte kísértetként a jövő. Ez volt az egyetlen dolog, aminek örültem.

10

– Igazad volt – mondta Bergas –, holnap utazunk. Valami megrázkódtatás érte, nem olyan, mint azelőtt.

– Talán ember lesz belőle – vélekedtem. – Ilyesmi is megesik, ilyesmi néha tényleg megesik, bár nem hinné az ember.

– Fáradtnak látszol – jegyezte meg Bergas, és fél szemével fürkészőleg nézett rám. – Mi bánt? – Nagyon boldognak látszott, felszabadult, és arcára fiús mosoly ült ki. Mulatságos csínynek tartotta, hogy rövid időre vezető nélkül hagyja az üzemet. Hogyan átkozódnak majd a mérnökök, hogyan vakarják a fejüket az osztályvezetők, amikor megtanulják, hogyan cselekedjenek a saját felelősségükre. Ez fejleszti a kezdeményezőkészséget, ez jót tesz nekik.

– Ugyan mi bajom lenne? – mondtam fagyosan. – Az este úgy adódott, hogy sokat ittam.

– Nem kellene ilyen sokat innod – korholt barátilag Bergas. – Az ilyesmi idővel megárt, hidd el nekem.

– Elvégzem a munkámat – mondtam dölyfösen. – Vagy talán van valami panaszod?

– Nem, nem – tiltakozott gyorsan Bergas. – Nem ezt akartam mondani. – Elhallgatott, és kinézett az ablakon,

könyörtelen arca elérzékenyült. – Ó, farkaskutya! – mondta –, valóban csodálatos egyszer kiszabadulni. Ha tényleg meghalnék, ha tényleg megbetegednék. Ő szép, az életem gazdag, miért ne örülnék neki? Reggel hét órakor repülőgépre szállunk, és ebéd előtt Párizsban még át is öltözhetünk. Estére táviratilag jegyet rendeltem Menuhin hangversenyére. Új képeket akarok venni. Ez csodálatos.

– Jelenkor – mondtam. – Európa ismét aranyesztendőket él át, mint a világháború előtt. Valóban, miért gondolnál mindig a holnapra. Senki sem gondol többé a holnapra. Senki sem akar erre gondolni. És ez helyes. A holnapot mégsem akadályozhatja meg többé senki.

– Ez igaz – ismerte el, és elkomolyodott. – Eljön a holnap, de akkor erősek leszünk. Jól tudod, hogy akkor erősek leszünk. Mindhalálig. Miért ne lennénk boldogok, amíg megtehetjük, mert akkor senki sem lesz boldog többé.

– Boldogság – mondtam –, ritka szó ez Bergas szájából. Bergas, benned egy iskolás lány lelke lakozik.

– Lélek – mondta utánam szórakozottan mosolyogva, és kinézett az ablakon. A kormos fa sárgászölden ragyogott az ablak mögött. Ő megrészegült az örömtől és a várakozástól. Talán olyasvalami nyiladozott előtte, amire nem is számított többé. Csak néhány évvel volt túl az ötvenen. – Lélek – ismételte meg. – Talán mégiscsak van valamilyen lelkünk. Nem csodálnám.

– Bergas – mondtam szemrehányóan. – Ittál, te, délelőtt, tizenkét óra előtt. Nem szégyelled magad?

Ő a vállamra tette a kezét, és rám nézett. Nagyon

közel álltunk egymáshoz, és elfordítottam a fejem, mert éreztem, hogy remeg az arcom.

– Ó, farkaskutya! – csak ennyit mondott. Ez gyerekes volt, de talán szép is.

És újra este lett, és tudtam, hogy ezután számos este jön el, üres, végtelen esték a magányos odúban, kizárólag emlékeim társaságában. De miért kellene kettőnek szenvednie, amikor egy is megteheti. És én voltam az oka. Nekem kellett vezekelnem is.

A lakásomon levél várt, de ki sem nyitottam. Lassan apró darabokra téptem, csupán azért, hogy csináljak valamit. Teltek az órák, besötétedett, a könyörtelen óra mérte az időt a félhomályban fénylő mutatóival. Mérte azt az időt, ameddig ő még a közelemben tartózkodik, ugyanabban a városban, ugyanaz alatt az ég alatt.

Csengett a telefon. Nem vettem fel. A telefon szakadatlanul csengett. Fülem betapasztottam a párnával. Ideges voltam, beteg voltam, előfordul ilyesmi. A test nem tart ki örökké. Csak a lélek tart ki.

A könyörtelen óra mérte az időt világító mutatóival, amikor összetéptem papírjaimat, és indulásra készülődtem. Teltek az éjszaka órái. Az égboltra ismét halvány gyöngyházfény kúszott fel, a kezdődő nyár szép ragyogása.

Lassacskán, testem fáradtságával együtt, békesség szállt rám, a vereség békessége. Korábban is éreztem már ezt.

Akkor éreztem ezt, amikor valahol messze mögöttem égő falu fekete füstje emelkedett a téli nap aranyos csillogásába, amikor a fegyverropogás kezdett elcsendesedni

és megszakadni, és végül teljesen elhalt a deres vadonban egy-egy dörgő lövésbe fulladva. Minden elveszett, tettünk hiábavaló volt, és csak nyomorúságot, könnyeket meg halált hagytunk magunk mögött. A szánsorok lassan haladtak előre a vastag hóban, és mindkét oldalukon fáradt, szitkozódó férfiak síztek. De a deres erdő közepén a csalódásra és a kilátástalanságra a vereség megbékélése borított takarót, olyan békesség, aminőt azelőtt még sosem tapasztaltam.

Akkor is, amikor visszatértem Dél-Amerikából, és a szürke esőben a teherhajóról újra a hazai partra szálltam, és nem volt egyebem, mint a törött utazótáska és utolsó reménységeim hamuja, szívem megtelt a vereség békességével. Ritka érzés ez, mintha az ember semmit sem veszíthetne el többé, mert már mindene elveszett. Csalóka érzés is ez, mert utána is sok vesztenivalója marad még az embernek. Éltének napjaiban az ember sohasem lehet annyira üres, hogy ne lenne még valami vesztenivalója.

De semmi sem tart örökké. Nincs ennél igazabb mondás. Ettől az ember a vér sós ízét érzi a szájában, de áldom ezt a mondást.

Az égbolt gyöngyházszínű ragyogása arannyá és kékséggé változott. Az óra fémmutatói elvesztették színüket. Nappalodott. Az első autó végigsuhant az üres utcákon, az alvó városon. Az idő kezdett beteljesedni. Hideg vízzel megmostam az arcom. Megöregedett, ráncos arc volt, kifejezéstelen arc, a halántékom körül sok ősz hajszállal. De senki sem láthatott mögé, és ez jó volt, mert szemernyi büszkeség maradt még bennem.

Amikor közeledett a hét óra, lépésben lovagoltam a város szélén a lovaglóúton egy okos és szép ló nyergében. Tudtam, hogy sok hosszú évig utoljára teszem ezt, és élveztem a lovaglást. Az első nyári reggel volt. A fák néhány nap alatt csillogó zöldbe burkolóztak. A föld megtelt a reggel frisseségével. Az átvirrasztott éjszaka után, miután mindent elvesztettem, jólesett a reggeli fényben egy szép és okos ló hátán lovagolnom.

Karórámra pillantottam. A gépkocsivezető most veszi ki a bőröndöket a repülőtér épülete előtt. Most adják át lebélyegzésre az útlevelüket, és a repülőtér szélére kigördülnek az ezüstszürke óriás szárnyak. A virágzó cseresznyefákra gondoltam a kisvárosban, meg a szürke macskára, amely mancsával óvatosan a ribizlibokrok között zümmögő méh után nyúlt. Az iram és a bor megszédítő hatására gondoltam, ami örökre elmúlt. Arra a kisfiúra is gondoltam, aki az új burkolatú úton esdő szemmel nyújtotta kezében a hervadt gyöngyvirágcsokrot a csillogó autók felé. Astrid Bergas a keskeny erdei úton állt a nagy gépkocsi mellett, és parányi díszzsebkendőjével szórakozottan törölgette az ujjait. Körmei olyanok voltak, mint apró tükrök, a szeme pedig feketén tekintett rám. A cseresznyevirágokra gondoltam, amelyek a kisváros öreg udvarán egyszer a hajába hulltak.

Az óra mutatója hetet mutatott. Paripám hátrahúzta kecses fülét, és felkapta a fejét, gyors ügetésbe fogva. Nem kellett volna megsarkantyúzni, a szó is elég lett volna. Ezért nagyon megsértődött, és kapkodta a fejét, amint szép ügetésben végigfutott a lovaglóúton a zöldellő fák

között. Valahol messze az ezüstszürke óriásszárnyak lassan a kifutópálya vége felé mozogtak, a kerekek forogtak, a reggeli fény vakítóan sütött be a fülke ablakán, és a hajtóművek dübörgése minden szót elnyomott. A gép előrelendült, a motorok dübörgése óriási mennydörgéssé fokozódott, a gép észrevétlenül elhagyta a földet, és a levegőbe emelkedett. Szelíd ívben emelkedett a levegőbe, egyre csak emelkedett, és a hajtóművek vakító fénykörei a kék ég alatt nyugat felé fordultak.

Minden elmúlt.

Lehajoltam, hogy bocsánatkérően megveregessem paripám nyakát. Vöröslő orrlyuka kitágult, és füle kecsesen kiegyenesedett. Lassította iramát, és pompás ügetésbe fogott ez a szép ló a napfényes reggelen.

Valami okból éppen ekkor jutott eszembe az a hely egy csillogó erdei tó partján néhány évvel ezelőtt, amikor hosszú útra indultam rossz ruhában, batyumba rejtett térképpel és iránytűvel. Akkor tapogatózva kerestem a múltat, de az utak megváltoztak, és a leégett falvakat újjáépítették vagy parlagon hagyták, hogy belepje őket a fű, az emberek pedig, akikkel volt bátorságom találkozni, szorongó szemmel néztek rám, attól tartva, hogy még több szenvedést hoztam magammal, mint amennyit évekkel azelőtt megértek. Még a sírok nyomait sem találtam meg, besüppedtek már, lutheránus keresztjeiket pedig eltüntették.

A távolból, a levegőből tompa dübörgés hallatszott, és a tavaszi égen álomszerű árnyként tovatűnt az utasszállító gép, csillogó acélmadár, nyugat felé, Európa felé,

amely hamarosan véresre fogja marcangolni önmagát a hiábavaló, aranycsillogású évek után.

Visszalovagoltam az istállóhoz, és utoljára adtam át a lovat az istállómesternek, aki megemelte előttem a sapkáját. Még egyszer elmentem abba a lakásba, amelyet otthonomnak neveztek. Gondtalanul, szinte játékosan kihúztam a fiókot, és a pisztolyomra pillantottam. Ránéztem, és elnevettem magam. Aztán újra bezártam a fiókot, mivel az önként választott halál nem jóvátétel annak a férfinak, aki mindazt tapasztalta, amin nekem keresztül kellett mennem.

Utolsó pillantást vetettem magam köré, és láttam, hogy minden kész az indulásra. A város központjába mentem. Nem siettem, nem kellett sietnem.

A rendőrparancsnok személyes ismerősöm volt, és ezért nála jelentkeztem a főkapitányságon. Ez enyhítette az ügyet, bár nem vágytam enyhítésre, amikor egy halott kisfiú miatt az ítélet útjára léptem.

Jól és könnyűnek éreztem magam, mint amikor az ember végre álomba merül az átvirrasztott éjszaka után. A hosszú, visszhangzó folyosón a kiengesztelődés keserű békessége áradt a szívembe. Aztán a vasajtó csörömpölve bezárult mögöttem.

Schütz István

EZ MEG SEM TÖRTÉNHET

1939

I

A férfi mozdulatlanul feküdt a széles ágyon. A fémernyős éjjelilámpa ragyogó fénybe borította az arcát, a szoba többi része azonban homályban maradt. Az éjjeliszekrényen levő hamutartó tele volt csikkel. Az ébresztőóra sárgán fluoreszkáló mutatói a négyhez közeledtek. Már szinte hajnalodott, de a férfi nem aludt.

Mozdulatlanul feküdt. Egyenletesen lélegzett, tökéletesen nyugodt volt. A cigaretta tövig égett. Oda sem pillantva nyomta el a csikket a hamutartóban. Aztán épp csak a fejét mozdítva egy pillantást vetett az órára. Négyet mutatott.

Egy árva hang sem hallatszott. A vastag függönyök kizárták az ablakok mögötti mozdulatlan szobából a hajnali világot.

A bőrönd útra készen állt a sarokban, előtte kulcsra zárt irattáska. Kabátja fölső zsebében az útlevél és az úticsekk. A férfinak már csak pár órája maradt alvásra – ám az álom csak nem jött.

Sok minden magyarázhatta ezt, például a legutóbbi pár nap izgalmai. Meg aztán fél éjszakába is beletelt, mire mindent rendben összekészített az útra. A nemzetközi helyzet feszültsége miatt még az is kérdéses volt, hogy sor kerül-e egyáltalán az utazásra. Hiszen ha a feszültség

fokozódik, az adott helyzetben aligha képzelhetők el sikeres kereskedelmi tárgyalások. Így aztán kénytelen volt bizonyos óvintézkedéseket is tenni, még evvel az egy hétnél hosszabbra semmiképp sem nyúló úttal kapcsolatban is. Mindenesetre úgy tervezte, hogy a hétvégét Athénban tölti, Athénban – vagy Budapesten. Budapesten barátai is voltak.

Csendesen és egyenletesen lélegzett. Érzékei azonban éberen lesték a rebbenő neszeket is, és egy pillanatra a szívverése is elállt, valahányszor autó fékezett a ház előtt, vagy a liftajtó óvatos csukódását hallotta a lépcsőházból. Percről percre éberebb lett, de akarata minden erejével megpróbálta kiűzni magából a várakozás jól ismert érzését. Senkire és semmire nem akart többé várni. Nem érdekelte semmi, minden mindegy volt már.

Eltette a cigarettát, amelyre épp rá akart gyújtani. Fölkelt, belebújt a köntösébe, és átment a dolgozószobába. Villanyt gyújtott. Leült az üres íróasztalhoz, és szórakozottan nyitogatni kezdte a fiókokat. Mindegyik dugig volt papírokkal, levelekkel, számlákkal, mind teletömve nyugtákkal, katalógusokkal, okmányokkal, különféle szerződéstervezetekkel, jelentésekkel. Két marokra fogva kiemelt a legfölső fiókból egy halom papírt, és módszeresen rendezgetni kezdte az asztalon.

A papírhalom egy része valamikor, a maga idejében fontos volt számára, értékes és megőrzésre méltó. Néhányra viszont már egyáltalán nem emlékezett, miért is gondolta úgy akkoriban, hogy meg kell őriznie őket. A lába közé fogta a papírkosarat, majd sorra vette az

iratokat, egyiket a másik után. Kettétépte őket, kétszer is, aztán bedobta a papírfecniket a kosárba. Az iromány közt akadtak levelek, akadt számtalan összefűzött tagdíjnyugta. Tépdeste őket egy darabig. Aztán fölnyalábolta a maradék haszontalan papírhalmazt, és belevágta az egészet a kosárba.

Így tett a második fiók tartalmával is, épp csak arra vetve egy futó pillantást, ami fölül volt. Két fiók ürült ki ily módon játszi könnyedséggel, és a férfi meghökkenve gondolt arra, vajon miért nem fogott hozzá ehhez a tisztogatáshoz már évekkel ezelőtt. Igaz, soha semmire sem volt ideje. De most valahogy hirtelen másképp látta a dolgokat. Hiszen ezek közül a papírok közül egy sem akadt, amely érzelmileg egy kicsit is érintette volna. Haszontalan papírok voltak csupán, egytől egyig. Egyetlen szavuk sem ébresztett benne emléket, egyik sem támasztott szívében reményt.

A legalsó fiókhoz nem nyúlt. Hátradőlt a széken, és pillantásával szórakozottan cigaretta után kutatott. A lába fázni kezdett. Hajnaltájt a fűtés leállt, és még benne voltak a télben.

Aztán hirtelen hangtalanul fölugrott. A bejárati ajtó kinyílt, majd becsapódott. Pár bizonytalan lépés koppant. Valaki támaszt keresve a ruhafogasba kapaszkodott, suttogás hallatszott, majd valaki fölnevetett.

A férfi kiegyenesedett. Szíve vadul dobogott, majd szétvetette mellkasát. Érezte, hogy kar- és lábizmai puhák, ernyedtek. A túl sok ülőmunka, a sok bőséges ebéd, a sok-sok hánykolódva átaludt éjszaka! Nyu-

galma elszállt, hasizmai remegni kezdtek, mintha önálló életre keltek volna.

Tett egy lépést az ajtó felé, de nyomban meg is állt. A bejárati ajtó ismét megnyílt, a biztonsági lánc bizonytalanul a helyére csapódott. Az éjszaka csendjében minden hang fölerősödött. Aztán föltárult az ajtó, és a hall bántóan éles fényében megjelent a felesége. Görcsösen kapaszkodott az ajtófélfába.

– Te még min-dig nem al-szol? – kérdezte teljesen fölöslegesen, láthatóan gondosan formálva minden neheznek tűnő szótagot. A festék elkenődött az arcán, mellén viharverten lógott a virág, estélyi ruháján egy folt éktelenkedett.

A férfi hosszan nézte. Az átható pillantás zavarta az asszonyt. Elengedte az ajtófélfát, a karosszék felé botladozott, belevetette magát, hátradőlt. Aztán nevetni kezdett, ernyedten tapogatva a homlokát.

– El se hiszed, milyen remekül éreztük magunkat – csacsogta. – Milyen kár, hogy nem tudtál eljönni. De megünnepeltük a te utadat is, mert beszéltünk ám rólad! Mindenki megígérte, hogy törődik majd velem, amíg távol leszel. Ajjaj, megint elszakítottam a harisnyámat az autóban.

A férfi figyelmesen nézte. A nő tekintete réveteg volt, és az egyik fülbevalója hiányzott.

– Mit nézel olyan merően? – tapogatta a nő az arcát. – Ó, biztosan iszonyúan nézek ki. Csak nem haragszol? Na, ne légy nevetséges! Úristen, de unalmas vagy! Megyek és lefekszem.

A férfi nem szólt egy szót sem. Kezét köntöse zsebébe süllyesztve, fásultan mosolygott. A nő fölállt, igyekezett egyensúlyba jönni, aztán óvatosan lépkedve, csupasz hátát fordítva a férfi felé, kiment. Az ajtót kissé nyitva hagyta. A hallból áradó fény kihunyt, és derengő félhomály borult a szobára. A férfi mereven állt, a lába fázott. Aztán megfordult, az íróasztalhoz lépett, szórakozottan leült, és kihúzta a legalsó fiókot.

Tartalmát kiborította az asztalra. Volt ott minden. Hatalmas erdőségekben levő régi-régi munkahelyek. Működési bizonyítványok. Egy gyönyörű nyomású, dátummal ellátott étlap. Erről eszébe jutott győzelmeinek egyike, és most képzeletében megpróbálta úgy fölidézni az évek folyamán túlságosan is ismertté vált arcokat, mint amikor először látta őket. Éber figyelemmel, régi önmagaként nézte ezeket az arcokat – és nem mindegyik iránt érzett szeretetet. Volt ott néhány túlságosan életerős, túl pirospozsgás, túl mohó és számító arc. Később azonban megtanulta szeretni ezeket is.

A papírok és levelek közül fényképek hullottak ki. Köztük volt az esküvői képük. Bíráló szemmel, szenvtelenül nézte, és egy csepp lehangoltságot sem érzett. A lába még mindig fázott. A felesége nagyon szép volt a képen, termete karcsúbb, mint most, tekintete szelídebb. A múló évek megvastagították a finom arcvonásokat. A beleivódott púder elnyűtte a bársonyos bőrt. De a válla és a lába most is éppoly csábító volt, mint annak idején.

A férfi arca most megkeményedett. Két levél közül kicsúszott az asztalra egy kis amatőr kép. Ő csinálta évek-

kel ezelőtt. Szikrázó homok a parton, a gyerek ott játszik. Nála a kis játék vödre és lapátja. Volt egy másik kép is. A gyerek aludt rácsos ágyacskájában. A halvány, fakó kis piros selyemszalag, amely egykor a vékony szálú gyerekhajat összefogta, szíven ütötte. Elerőtlenedett ujjakkal simítgatta végig. De aztán egy hirtelen mozdulattal félredobta egész eltemetett életét, visszalökte a papírokat és fényképeket a fiókba, ráfordította a kulcsot, s villámgyorsan az ajtó felé fordult, nehogy rajtaüthessen az ellenség.

A felesége állt az ajtóban. Letisztogatott, fénylő arcán az alkoholmámor pírja ragyogott.

– Megyek lefeküdni. Te nem jössz? – kérdezte hívó hangsúllyal, békülni akarón, mintegy érezve, hogy valami nincs egészen rendben.

A férfi a fejét rázta, és egyenesen a felesége szemébe nézett, mélyen a szemébe, amely azonban üres volt, csak békés közömbösséggel nézett vissza.

– Köszönöm – mondta a nő. – Úgyis holtfáradt vagyok, itt helyben el tudnék aludni, azonnal. – Kinyújtoztatta a derekát és ásított, majd szórakozottan meredt meztelen lábára. – De ha szeretted volna – hisz reggel elutazol. Aztán kelts föl, mielőtt indulsz.

– Miért? – kérdezte a férfi. Szája sajgott a szárazságtól. Túl sokat dohányzott.

– Hát csak! Hogy ásványvizet hozzál nekem! – A nő gyanakodva pillantott rá. – Csak nem vagy beteg?

A férfi megrázta a fejét, fáradtan, de egészen barátságosan mosolygott.

– Hát akkor jó éjt – mondta a nő. – Hozz nekem valami kis meglepetést Berlinből!

– Nem állok meg Berlinben – jegyezte meg a férfi kissé bizonytalanul. – Talán esetleg visszafelé – tette hozzá gondolatban.

– Hát akkor Bécsből – mondta az asszony unottan. – Ne lovagolj a szavakon. Jó éjt!

– Aludj jól – mondta a férfi minden gúny nélkül. Őszintén kívánta. Nem irigyelte a felesége másnapját.

Amikor visszajött a fürdőszobából és a nyakkendőjét kötötte, a tükörből egy idegen, gyűlöletes arc nézett rá. Torkig volt ezzel az arccal. Fölemelte a padlóról a bőröndjét és az irattáskát, végigjártatta szemét a fényűző bútorokon, és egész valóját átjárta a tudat, hogy soha nem szeretett itt lenni. Tudta, hogy ha elmegy, a legparányibb vágyat sem érzi majd utána. Kész volt az indulásra. Megcsömörlött mindattól, amit hosszú évek alatt szerzett magának. Annyira elege volt mindabból, amit a magáénak mondhatott, hogy az út, az utazás bárhová a világon a legfőbb jót jelentette számára. Olyan volt számára az út, mint rabnak a szabadulás.

2

Sötét reggel volt. Jeges szél süvített az utcán, a lámpák dermesztő kéken fénylettek. A város központjában csak a repülőtársaság irodájának ablakai világítottak magányos fényfoltokként. Az iroda előtt várakozó busz az ablakokból

kiömlő fényben szürkésfehéren és kéken csillogott. A férfi köszönt, megmérette bőröndjét, és az órájára pillantott. Az újság még nedves volt, széles sávokban nagy, fekete betűs címek futottak végig az egész első oldalon. A szűk kis váróteremben jöttek-mentek az utasok. Egy három prémet is viselő álmos hölgy. Egy körmét idegesen rágó német. Egy miniszter, aki rendíthetetlen nyugalommal szívta reggeli cigarettáját.

A férfi nem elegyedett beszédbe senkivel, konok mozdulatlansággal nézett kifelé a fényben úszó ablakon. Ahogy ott állt nehéz felöltőjében, vállas, jól megtermett embernek látszott. Szája erős, kemény vonalú. Pillantása határozott, egy cseppet sem álmos, mint a többieké.

Az utazás nem lesz sima, ezt tudta minden beszélgetés nélkül is. A gépet nem törölték. S a Baltikum fölött majd biztosan jobb idő lesz. Az újságok a helyzet kiéleződéséről írtak. A nagyhatalmak mozgósítottak néhány korosztályt. A férfi azonban olyan csömört érzett, és olyan heves vágyat az elutazás után, hogy meggyőzte magát: háború ezúttal sem lesz. Persze tudta, hogy a háború csak idő kérdése, de ez még pár évbe beletelhet. A világ tőzsdéi érzékeny műszerként már jelezték volna, ha a háború valóban a nyakunkon lenne. Nos, talán valóban folyik háború valahol, de az majd lokalizálódik. Görögország nem keveredik bele. Most is Közép-Európáról volt szó, mint mindig, ennek előtte is. 1939 márciusát írták.

Az idő kétségbeejtő volt. A bádogtetők üvöltve csattogtak. Tervezett útjáról mégsem mondott le senki sem. Gyakorlott repülőutasok voltak mindannyian. A gépet

nem törölték, ez garantálta biztonságukat. Az utolsó cigaretták kihunytak az utca jéghártyás felületén. A busz méltóságteljesen, egyre gyorsulva kigördült. Kelet felől, a hosszú utca végén ezüstös füstszürkén már derengeni kezdett.

A repülőtéren ellenőrizték az útleveleket. A határőr tenyerébe fojtotta ásítását. Az ajtó kinyílásakor behallatszott a repülőgép tompa dübörgése. A körvonalak egyre határozottabban kirajzolódtak. Az égen száguldó felhők űzték egymást, a repülőtér jeges szürkeségéből fémesszürkén emelkedett ki a nagy utasszállító repülőgép. A gépben hideg volt. Az utastér csak az indulás után kezdett fölmelegedni.

A férfi helyet keresett magának, irattáskáját föltette a feje fölé a hálóba, és kinézett az ablakon. Megadták a jelet az indulásra. A motorok zúgása fölerősödött, a gép mozgásba lendült. Átgördült a repülőtér másik oldalára, megfordult, majd egyre gyorsuló sebességgel vetette magát a szárnyakat vadul tépdeső viharos ellenszélbe. Óriás szárnyak a reggel szürke fényében. A föld lassan távolodott, a motorok dübörgése egyenletessé vált, s a férfi érezni kezdte fülében az ismerős pattogást. Száguldó ködfoszlányok hömpölyögtek a gép körül. A miniszter ezüstdobozkából egy tablettát dugott a szájába. Az utazás megkezdődött.

Aztán megcsillant az ablakokon át a magasságok örök verőfénye. A férfi nézte a napot, nézte a mozdulatlan messzeségben a felhők birodalmának fehér gleccsereit, és egész valóját, minden érzékét valami roppant békesség,

határtalan jó érzés kerítette hatalmába. Füle már alig érzékelte a motorok egyhangú zúgását. Hátradőlt az ülésen, és pár pillanat múlva elaludt.

A légörvények, a közbülső leszállásokat megelőző heves hánykolódások nem zavarták. Mikor a gép megállt, és utasok szálltak le-föl, résnyire nyitott szemmel, szórakozottan bámult ki az ablakon a szárny biztonságos ezüstvonala mentén anélkül, hogy bármit is fölfogott volna abból, amit lát. A motorzúgás aztán ismét üdítő álomba ringatta a kényelmes ülésen. Mennyire belecsömörlött mindabba, amit maga mögött hagyott. Rosszul volt, ha csak rágondolt. Görögországban biztosan zöldell már minden. Ott tavasz van, és a tenger kéken lángol az izzó napfényben. Igen, a hét végén Athénban marad, és megcsodálja majd az Akropolisz sárgásszürke oszlopait. Keserű bort iszik, és olívabogyót harapdál hozzá. Pár napra elfelejt mindent, elfelejti, hogy vissza kell térnie.

Déltájban landoltak egy nagy repülőtéren, ahol a férfinak át kellett szállnia egy másik gépre. Az égbolt ragyogott, de még mindig viharos szél száguldott a síkság fölött. Itt már nem volt hó, a vidék borzongatóan sivár, barnás és acélszürke volt, de a fák ágai már élettől duzzadón nyújtóztak a sugárzó égbolt felé. A gép enyhe lejtéssel ereszkedett, s a férfi előtt a távolban egy nagyváros hatalmas körvonalai tűntek föl, a sima úton pedig lassú sorokban barnásszürke katonai autók. A repülőtérről szuronyos puskák meredtek a gépre. Izgatott tisztviselők rohangáltak ide-oda, különböző nyelveken szigorú vezényszavak harsantak. A miniszter távozóban kö-

szönt a férfinak, sokatmondóan a katonák felé intett a fejével, majd beszállt az őt váró autóba, és azonnal elhajtatott. A férfi nézte a repülőtér szélén sorakozó hatalmas teherautókat, melyek ponyvái alól kirajzolódtak a légvédelmi ágyúk, a magasba irányuló ágyúcsövek.

A hatalmas repülőtér szinte sistergett a nyugtalanságtól. A déli újságok címfeliratai fenyegetően sütöttek a kioszk faláról. A gép indítása késett. Mondták, hogy az időjárás megbízhatatlansága miatt nem adták még meg a felszállási engedélyt. Kevés utas volt. A nagy étterem szinte üresen kongott. Mikor bejelentették az észak felé induló gépet, majdnem ki is ürült egészen. Csak az ablakmélyedésben ült még egy törékeny nő, térdén útitakaróval, előtte az asztalon nagyméretű ridikül.

A várakozás hosszúra nyúlt, az általános idegesség azonban nem ragadt rá a férfira. Nyugodtan megebédelt, rágyújtott egy szivarra, majd kivett az irattáskájából egy vaskos dossziét, melybe már pár hónap óta gyűlt az anyag. Az iratcsomó Görögország export-importtevékenységével, az import finanszírozásával, az ország faáruszükségletével és az ott használatos szabványméretekkel foglalkozott. Lapozgatni kezdte, írt bele egyet s mást, de végül is képtelen volt összpontosítani. Abbahagyta a munkát, és jóleső érzéssel, kis mosollyal nézett maga elé.

A repülőtér riasztóan csendes volt, szélén hangtalan gépóriások sorakoztak. A nemzetközi nagy utasszállító gépek egyike sem indult. Erre a repülőtérre rendes körülmények között legalább negyedóránként érkeztek gépek. Most viszont egy óra is eltelt az északra tartó repülő

indulása óta. Ha az ő gépük rövidesen nem indul, a sötétség beállta előtt nem érhetnek célhoz. A vakrepülés pedig egyáltalán nem kellemes ilyen bizonytalan időjárási viszonyok között. A férfi fölkelt, hogy utánanézzen a dolognak. Semmi kedve sem volt itt éjszakázni. Tovább akart jutni mindenáron, délutáni álmát már a felhők fölött, az örök napsütés birodalmában akarta aludni. Joga volt hozzá, menetjegye és útlevele a legteljesebb rendben volt.

Az üres folyosón kinyílt egy ajtó. Egy vitatkozó férfi lépett ki rajta kék pilóta-egyenruhában, és indulatosan magyarázott egy ismeretlen nyelven. Amint megpillantotta a férfit, azonnal elhallgatott. A nyomában jött egy tisztviselő, aki bocsánatkérőn fordult a férfi felé, hozzá intézve szavait. Néhány gépet a nem megfelelő légköri viszonyok miatt nem engedtek felszállni, és jött egy rendelkezés, mely szerint ezeket a gépeket más célra kell tartalékolni. A nemzetközi helyzet feszült, nagyon feszült. A legjobb lenne, ha az utas a saját érdekében is itt töltené az éjszakát. A határra menő vasúti forgalom is leállt, az utolsó vonat délben elment, s a dél felé menő gépre sincs több, csak két utas.

A pilóta hevesen közbevágott. Ő kész elindulni, mondta, bár a navigátorát jogtalanul letartóztatták. Ő mégis hazai földre akarná vinni a gépét. És ugyebár a két utas szintén folytatni óhajtaná az utat.

A férfi parancsoláshoz szokott hangon kijelentette, hogy feltétlenül folytatni akarja az utat, ha egyszer a gép kész

az indulásra. Ő úgy látja, hogy az idő nem olyan rossz. És ő megfizette az utat. Ő külföldi.

– Jöjjön – mondta a pilóta –, felszállunk navigátor nélkül. Az útvonalat töviről hegyire ismerem. Le tudom adni az érkezési jeleket, és tudom fogni a meteorológiai jelentést is. Vállalkozik az útra?

Gyors léptekkel siettek az étterembe. Az ablakmélyedésből a nő felállt, útitakarója a térdéről a padlóra csúszott. A férfi vette az irattáskáját, a pilóta bekiáltott valami utasítást a csomagokat irányító irodába. Aztán kiléptek a repülőtérre. Jeges szél csapott az arcukba. A hordár még piszmogott valamit a bőröndökkel. A nő sápadtan mosolygott.

– Izgalmas – mondta németül.

A férfi nem válaszolt. A pilóta egyszer csak váratlanul futásnak eredt, s a gép felé tartott öklét rázva és kiabálva.

Az étterem üvegajtajában egy egyensapkás férfi jelent meg, és a szavakat hosszan elnyújtva kiabálni kezdte különböző nyelveken:

– Beszállás a dél felé tartó gépre. Beszállás a dél felé tartó gépre. B folyosó.

A repülőtér széle felől a gép úgy gördült lassan feléjük, mint egy szürke fenyegetés. A szél zúgása tompította a motorok zakatolását. Egy vézna fiatalember futott feléjük a repülőtér épületéből. Szolgálati sapkája szemmel láthatóan nagyobb méretre készült.

– A navigátor vagyok – hadarta. – Elengedtek. És megvan a felszállási engedély.

Mindhárman a magas üvegtorony felé fordultak, ahonnan jeleket adtak le. A gép megállt előttük, a hordár az

ajtóhoz támasztotta a lépcsőt, kinyitotta az ajtót, majd becsúsztatta a bőröndöket a poggyásztérbe. A navigátor fölszaladt a lépcsőn. Utána ment a nő, karján az útitakaróval, másik kezével magához szorítva a ridiküljét. A férfi lépett be utolsónak. Az ajtó dörrenve csukódott be mögötte, majd nyomban fölhangzott a motorok fülsiketítő robaja.

3

A férfi alighogy leült, gyöngéd érintést érzett a karján. Szinte összerezzenve fordult meg, olyan furcsa volt az egész. Hosszú ideje első ízben érintette meg valaki. Valaki, akinek őrá volt szüksége. Az idegen nő ért a karjához. A férfi megfordult, hogy megnézze útitársát. Tulajdonképpen most vette szemügyre először.

A nő vállán levő szürke prém és a kis fekete útikalap kiemelte keskeny, finom vonású arcát. Nagyon nyílt, őszinte szempár nézett a férfi szemébe. Fejével az oldalablak felé intett, és szájáról azt lehetett leolvasni: – Nézze! – Hangját elnyelte a motorok zaja.

A férfi kinézett. A gép szelíd ívben a felhők fölé emelkedett. A végtelen földek ferdén terültek el alattuk, oldalt dőlve, a nagyváros körvonalai már félig ködbe oszlottak. Az utak mint vonallá simított vasszürke szalagok húzódtak a talaj barna és pirosló paralelogrammái közt, s a távolban, mint jelentéktelen kis játékszer, csúszott rajtuk előre egyik autóoszlop a másik után. A férfi meg tudta különböztetni

a traktorok vontatta óriás ágyúkat és a tankok kis kupolatetőit is. Megértése jeléül bólintott a nő felé.

A gép a felhőkbe merült. Gomolygó szürke köd vette körül őket, amely komor árnyékot vetett a nő arcára is. A pilótafülke ajtaja kinyílt, és a fiatal, szinte még gyerek navigátor lépett ki az utastérbe. Megpróbált udvariasan mosolyogni, de kicsit gyakorlatlanra sikerült. A gép kibukkant a felhők közül, és a napfény zöldes árnyfoltokat festett a fiú orra köré.

– Steward nincs velünk az úton – kiáltotta egészen a fülükhöz hajolva nyelvkönyv-ízű, gondos németséggel, mint egy iskolás. – Ha mélyen tisztelt utasaink megengedik, én leszek szolgálatukra. – Kérdőn a nőre nézett, majd hozzákezdett, hogy megismételje angolul. A nő elhárítólag fölemelte a kezét. A férfi azon a nézeten volt, hogy talán nem ártana egy pohárka konyak.

A fiú megörült a rendelésnek, és az üres széksorok között óvatosan lépkedve az utastér hátsó része felé tartott. Pár pillanat múlva visszatért, kezében egy üveggel és tálcán poharakkal. A férfi kérdőn a nőre pillantott, mire az bólintott. A navigátor töltött, majd visszavitte az üveget.

– Egészségére – emelte meg a nő a poharat, kissé megnyitva a szürke prémet a nyakán. A végtelen messzeségben, a látóhatár szélén a felhőtenger fölött havas hegycsúcsok sora rajzolódott ki.

– A Kárpátok – mondta a nő. Halványpiros szája kissé nyitva maradt, s szeme tágra nyílt a csodálkozástól.

– A Kárpátok – mondta a navigátor. Udvariasan meghajolva melléjük lépett. – Ha megengedik, megszakítás

nélkül repülünk. A gép kétórás késésben van, és délről vihargóc közeledik. – Aztán visszament a vezetőfülkébe, és becsukta maga mögött az ajtót. Ismét ketten voltak az ürességtől kongó utastérben.

– Nem fázik? – kérdezte a férfi.

A nő megrázta a fejét, és szorosabbra igazgatta a takarót a térde körül. A szeme ragyogott. Válla keskeny volt, a melle beesett.

A férfi megvonta a vállát, kiitta a konyakot, és a poharat a tartóba állította. Aztán felöltőjét a térdére terítette, hátradőlt, és hamarosan álomba merült. A nap egy ideig vörös-lőn áttűzött a szemhéján, aztán lassan minden elsötétedett, és a férfi álmában ismét egy végtelen folyosón ment, egy fehér ruhás ápolónő után. Aztán egy szobában találta magát, melynek falai hűvös-zöldre voltak festve, és egy bágyadt, láztól tüzes testű gyereket szorított a karjába. Érezte a mellén a rémült szívdobbanásokat. A gyerek nyöszörgött, és azt suttogta: „Apa". Akkor hirtelen sötét lett, ütődés koppanása hallatszott, s a férfi erejét megfeszítve kitépte magát az álomból, kinyitotta a szemét, és összerezzenve kiegyenesedett.

A gép vadul himbálózott a sötétségben. Szemmagasságban jégdarabok süvítettek az üvegtáblához pattanva, bár hangjuk nem hallatszott a motorok dübörgésétől. A gép hatalmas szárnyai ide-oda billegtek, a rádió élesen sivító vészjeleket adott. A férfi útitársára pillantott. A nő holtsápadtan ült, térdén a takaróval. A gép hömpölygő felhőkbe nyomulva fúrta magát előre, a motorok fulladozó zihálással dübörögtek, mintha a végüket járnák.

A navigátor a vezetőfülke ajtajában állt, és őket nézte. Tölcsért formált a kezéből, és tele torokból ordította: – Nincs semmi baj! – A férfi odament hozzá, a gép himbálózása miatt útközben az ülések hátába kapaszkodva.

– Keletről vihargóc közeledik – magyarázta a navigátor. – Megpróbáljuk kikerülni, de nem lehet túl messzire eltérni az iránytól. Sok terület tilos most errefelé.

– Na de viharban? – kérdezte a férfi.

– Rendes körülmények között talán, de most? – vonta föl a vállát a navigátor, és a férfi észrevette, hogy a fiú szemhéja megrebbent a félelemtől. Ebben a pillanatban a gép irányt változtatott, és észrevehetően megdőlt. A navigátor visszament a helyére, és becsukta az ajtót. A férfinak még volt ideje, hogy egy pillantást vessen a műszerfal előtt ülő pilóta vakmerően feszes hátára.

A nagy gép vadul hánykolódott. A légörvényben a férfi ösztönszerűen a padlóhoz feszítette a lábát. A felhők pillanatnyi résén át köves hegyoldalt látott felderengeni. A gép meredeken szállt fölfelé, míg egy, az előbbinél még nagyobb légáram oldalra nem vetette. A férfi halkan füttyentett magában, és útitársa felé fordult.

Az csukott szemmel ült a helyén, ajkait hangtalanul mozgatva. Törékeny ujjai a térdét védő takarót babrálták. A szőrme betakarta a nyakát. Bal kezén keskeny gyűrűt viselt, melyen pókháló vékonyságú keretben borsó nagyságú gyémánt volt. A pilótafülke falán a magasságmérő mutatója hirtelen zuhanni kezdett. A rádió élesen sivított.

Nagy, száguldó felhőcsoportokat hagytak el. Amint alászálltak, látni lehetett az egyenetlen és vad földfelszínt,

ahonnan hatalmas, szélhajtotta porfellegek emelkedtek a magasba. A gép most egyenesbe jött, a magasságmérő mutatója egy helyben remegett.

A navigátor kijött a vezetőfülkéből, s a férfi felé hajolt. A nő hirtelen kinyitotta a szemét, és fölegyenesedett, hogy ő is hallja, mit mond.

– A vihar kilendítette a gépet a számunkra kijelölt útvonalról! – kiabálta. – De nincs semmi baj, tudjuk irányítani a gépet. Minden állomás egyfolytában viharveszélyt jelez. Most bemérem magunkat, hol is vagyunk. Épp közeledünk egy térkép által jelölt légitámaszponthoz. Ott leszállnánk, ha megengedik. Az biztonságos lesz.

A pilóta megjelent az ajtóban, elszántságtól merev arccal. A navigátor visszament a helyére. A rádió ismét rákezdett a fájdalmasan sivító jelekre. A gép alatt dőlt szögben látni lehetett a puszta síkságot. A nő fölemelte a fejét, és feszülten figyelt. Szája kinyílt, és szemébe furcsa hitetlenkedés ült. Keskeny keze váratlan erővel ragadta meg a férfi vállát.

– Azok megtiltják a leszállást – suttogta a férfi fülébe. – A leghatározottabban megtiltják.

A rádiójelek fölerősödtek.

– Ön érti a rádiójeleket? – kérdezte a férfi gyanakodva. A magasságmutató egyenletesen süllyedt. A gép szelíden ívelő csigavonalban közelített a göröngyös felületen kiépített repülőtér felé. Látni lehetett, amint katonák futnak rohamléptekkel a repülőtér szélére, és rajokba tömörülnek. A gép meglódult, és a férfi úgy érezte, mintha valaki hasba rúgta volna. A szeme előtt billegő ezüst-

szürke szárnyakon egy sor repedés jelent meg. A gép oldalra bukva meredeken emelkedni kezdett. A föld és a repülőtér függőleges helyzetbe lendült a férfi szeme előtt.

– De hisz ezek lőnek ránk! – mondta, és nem hitt a saját szemének. – Ez lehetetlen.

A gép szelíd ívben lassan eredeti helyzetébe fordult. Aztán körös-körül elsötétedett, és a gép visszanyomult a felhők közé. A szélroham megragadta, és zúgása a motorok zaját is letompította. A rádió elhallgatott.

– Odaülhetnék maga mellé? – kérdezte a nő. A férfi bólintott. A nő tántorogva jött, erősen kapaszkodva a karfába. Ott ültek egymás mellett, és a nő rátette a kezét a férfi keze fejére. Keskeny keze tűzforró volt.

– Önnek láza van – mondta a férfi. A nő szeme ragyogott, sápadtsága eltűnt. Megrándította a vállát, és a mellére mutatott.

– Egyiptomba megyek – magyarázta. – A március veszélyes északon. Tudja, a tüdőm.

A gép a szélvihartól rázkódva és bömbölve száguldott előre a süvítő felhők között.

A navigátor kijött a fülkéből, s az ablakon át a nyílegyenes vonalban húzódó lyukakat nézte a fejét rázva. – Folytatjuk az utat! – üvöltötte túl a motorok dübörgését. Aztán hátrament, hozta az üveget, hogy töltsön. A férfi nyújtotta a poharát, a nő megrázta a fejét. A navigátor először töltött a férfinak, aztán ráült a szemben levő ülés karfájára, és töltött magának is. Majd beleállította az üveget a tartóba.

– Nem félnek? – kérdezte, és megpróbált mosolyogni.

Egyikük sem válaszolt. A navigátor egy hajtásra kiitta az italt, majd ujjai közt forgatni kezdte a poharat.

A férfin látszott, hogy egyre idegesebb. – Miért nincs a helyén? – kérdezte indulatosan.

A fiú nem felelt, poharát hanyagul a padlóra dobta, és csak egy kézmozdulattal intett a férfinak, hogy jöjjön, nézze meg a saját szemével. A férfi egy pillanatig habozott, de aztán követte. A pilótafülke ajtajához érve meglátta a magyarázatot.

A széles műszerfalat golyó lyuggatta repedések egész sora borította. Két üvegezett mérőműszer szilánkokra törött, mutatói elgörbültek. A navigátor fölkapta a fülhallgatót, és dühödten rázni kezdte. Arca kivörösödött, ordított és káromkodott egy ismeretlen nyelven. Ekkor a pilóta megfordult az ülésen, megragadta, és olyan hevesen lenyomta a székre, hogy a fiú fölüvöltött a fájdalomtól. Aztán merev mosollyal az utas felé fordult:

– Elnézését kérem, uram – mondta németül. – A társam még nem véglegesített navigátor. Épp hogy befejezte az iskolát. De mint látja, azok jól eltaláltak minket – mutatott a golyók nyomaira a műszertáblán.

– De hát miért nem engedtek minket leszállni? – kérdezte a férfi.

A pilóta a fejét ingatta. – Mozgósítás – mondta. – Hadiállapot van. Négy ország határain repülünk, és talán az egyik holnap már nem is fog létezni. Ki tudja. Sajnos, a helyzetünket sem tudjuk bemérni. A rádió tönkrement.

– Rágyújthatok? – kérdezte a férfi csendesen.

A pilóta a társára pillantott, majd kemény tekintettel az utasra.

– Ne gyújtson rá – mondta. – Csak azért ne, mert a benzintartály talán szivárog. A mérőműszer tönkrement, így nem tudom ellenőrizni.

A férfi lassan bólintott. – Aha – mondta aztán. Tűnődött egy kicsit, aztán megkérdezte: – Tudnék valamit segíteni? – De nyomban látta a kérdés hiábavalóságát, és csak hümmögött. A gép a felhők fölé emelkedett, és szemet bántó fény ragyogott föl.

A férfi lehajolt, és lenézett. A gép hevesen himbálózott, árnyéka száguldani látszott az alant mozgó felhővilágban. A szárnyak golyó ütötte lyukain át sivított a levegő. A navigátor arca kékeszöld volt, fejét kezébe temette.

– Bocsánatát kérem – mondta a pilóta. – Még gyerek. – Figyelmesen a férfira nézett, majd ismét mosolygott. – Ön bizonyára katonatiszt – mondta.

– Nem – mondta a férfi, és hirtelen gyerekes vágy kerítette hatalmába, hogy finn mivoltát hangsúlyozza, érthetetlen vágy, melyet egy pillanat múlva már maga is szégyellt. – Csak finn vagyok – felelte.

– No igen – bólintott a pilóta udvariasan és helyeslőleg. – Akkor a sport teszi. Nálunk is nagyon sokan futballoznak.

Az épen maradt mérőműszereken ugráltak a mutatók. A nap megcsillant a pilóta barna arcán. A férfi megfordult, kiment, és becsukta a fülke ajtaját maga mögött. Jöttére a nő fölemelte szempilláit.

– Kérem, legyen olyan jó, és fogja a kezem – kérte egyszerűen. – Félek.

A férfi megszorította a nő forró kezét, és nyugtatólag fölnevetett: – Nem érdemes félni. – Évekkel ezelőtt egyszer az ölében tartotta haldokló gyermekét. Nem volt érdemes félni, tudta már. Mert az annyit szenvedett gyerek arcát boldog pír öntötte el, amikor a halál pillanata közeledett.

A gép ismét felhők között száguldott. Olyan sötét lett, hogy amikor a nőre nézett, csak a sápadt arcában csillogó szemét tudta kivenni. Erős kezével keményen fogta a nő kezét. Hatalmas felhőfoszlányok úsztak el rohanva a gép mellett, az ablakokat rögtön olvadozni kezdő jégréteg vonta be újra és újra.

– Hisz én még érzem önt – mondta a nő meglepett hangon, és arcát a férfi karjához nyomta. Olyan erősen odaszorította fejét a durva kabátujjhoz, hogy a férfi a karizmaiban is érezte a nő arcának forróságát.

És ebben a pillanatban hosszú évek óta először ragadta magával az a csodálatos tudat, hogy él. Hogy él, és az élete a saját tulajdon élete, hogy él és szabad, hogy senkinek sem tartozik számadással. A halál határán repültek, ezt nagyon jól tudta. És mégis mindannak, ami évek folyamán áthatolhatatlan hálóként szövődött köréje, nem volt számára többé semmi jelentősége, semmi fontossága. Társtalan magányossága olyan volt, mint a bemohosodott kő, amely most hirtelen nekiindult egyre fokozódó iramal görögve, és a moha nagy darabokban levált róla.

A puhány évek alatt elpuhult kezét védőn a nő arcához szorította. Viszonozta a nő szorítását.

A nagy gép hózivatarba került. A hópelyhek szikrázó vonalként suhantak el, és az ablaktáblákhoz verődtek. A motorok robajába néha tompa csattanások vegyültek, és a magasságmérő mutatója viharos gyorsasággal süllyedni kezdett. A pilótafülke falán piros figyelmeztető tábla gyulladt ki: Az öveket kérjük becsatolni. A tábla fölvillant, majd kialudt, újra meg újra. A férfi ráébredt, hogy a pilóta nyilván figyelmeztetni akarja őket. A gép hevesen hánykolódva átfúrta magát a hóesésen. A motorok szaggatottan, hörögve ziháltak utolsó, maradék erejükkel. A feketéllő táj rohanó ferde falként láthatóvá vált a gép oldalánál, ám ekkor óriási forgószél ragadta magával a gépet, s a motorok hangja még egyszer reménytelen üvöltéssé erősödött.

A férfi látni akarta, hol, milyen tájon éri a halál. Komor, fekete vidék volt, rajta sok durva kiszögellésű hegycsúcs, a távoli, elérhetetlen messzeségben azonban alföld barnállott. A vészjelző tábla vörösen fölvillant az elsötétedett fülkében, majd ismét elaludt. A férfi gyorsan bekapcsolta a nő övét, majd elszántan nekifeszítette kezét és lábát az előző ülésnek. A föld egyenesen feléjük száguldott. Hirtelen mindketten fölemelték a fejüket, és egymásra néztek. Iszonyatos volt a csönd körülöttük, semmi nem hallatszott, csak a szél süvített szilajul a gép óriási szárnyainak golyó ütötte nyílásain át. A motorok leálltak. Fekete hegyek és kiszögellésekkel tűzdelt domboldalak száguldottak el alattuk, s a magasságmérő mutatója egyre zuhant.

A nagy utasszállító gép nem tudott sértetlenül leereszkedni a völgyszorosban. Ez teljes képtelenség volt. Sebessége miatt nagy területre, súlya miatt egy nagy repülőtér erős, szilárd betonjára lett volna szüksége. Jókora földdarab száguldott velük szemben. Most mindkét oldalmotor ismét működni kezdett egyenetlen, rekedt dohogással, és a gép megpróbált fölszállni. De ekkor hatalmas légtömeg zúdult le a magasból. A gép ettől egyensúlyát vesztve megingott, és himbálózni kezdett. A férfi görcsösen kapaszkodott az előző ülés háttámlájába, és a halál csendjének karmai közt átsuhant rajta, mennyi, de mennyi megadott lehetőség ment veszendőbe életében.

– Jó éjszakát – mondta a nő halkan. Hangja egészen nyugodt volt, de egész teste remegett a biztonsági öv szorításában. Ajka, az egész arca, a szemöldöke is remegett.

A magasságmérő mutatója a nullához közeledett. A barnásfekete, emelkedő hegyoldal száguldva futott feléjük. A gép súrolta a cserjék tetejét, és földet ért a völgyben, ahonnan többé már nem lehetett fölszállni. A piros vészjelző tábla még egyszer fölvillant játékosan, játszi búcsúként. A férfi hallotta, hogy a gép recsegve törik ketté a lába alatt. Látta maga mellett könnyedén eltörni a hatalmas fémszárnyakat, miközben ő az ülés hátának támaszkodott, kezét-lábát görcsösen megfeszítve. A gép fejre állt, a légcsavarok letörtek, a motorok vonítva összezúzódtak, a fal benyomódott előtte, és az ablaktáblák csörömpölve darabokra törtek. A füstölgéssel kí-

sért recsegés-ropogás és csörömpölés óriás pörölycsapásként zúdult a fülére, úgy érezte, hogy testéből hörögve tör föl a levegő, és ő összepréselődik, mint egy féreg a kalapács alatt. Még vetett egy pillantást a nőre, aki kétrét görnyedt mellette az öv védelmében. Ekkor a gép egyet még billent, aztán nem mozdult többé. És most már a férfi sem hallott egyetlen hangot sem, és látni sem látott semmit. Érzékei fölmondták a szolgálatot.

4

Olyan erős és borzalmas fájdalom térítette magához, amilyet azelőtt elképzelni sem tudott. Érezte, hogy kapkodva szedi a levegőt, szinte falja, mintha a tüdejét prés nyomná össze. Meghökkentően közel, közvetlen előtte volt a pilótafülke kettéhasadt fala. Az elgörbült magasságmutató a darabokra tört üveg alatt a nulla közelében állt. Az előző ülésre támaszkodva nagy nehezen fölemelkedett, és megpróbálta megmozgatni magát. Keze-lába mozgott, a fejét is tudta forgatni, tudott gondolkodni, érezni és látni. Szájában vér ízét érezte. Megtörölte az arcát, és látta, hogy orrlyukaiból is vér szivárog. Aztán minden erejét összeszedve oldalra fordult. A nő kétrét görnyedt, feje a térdére hanyatlott, s a biztonsági öv tartotta ülő helyzetben a széken. A férfi megemelte, és nekitámasztotta az ülés hátának. Megoldotta a biztonsági övet, és dörzsölgetni, melengetni kezdte a kezét. Tartotta az ernyedt, sovány kezet, és csak ekkor fogták fel ér-

zékei, milyen viharos erejű huzat süvít az arcába a betört ablakokon át.

Megfordult, és kúszni kezdett a lejtőssé vált padlón fölfelé, a pilótafülke megrepedt ajtajához. Próbálkozott a fogantyúval, de az ajtó nem mozdult. Nyilván a nagy nyomástól becsapódott a zár nyelve. Öklével verni kezdte az ajtó piros fáját. Az ajtó azonnal bezuhant, és a férfi egyenesen beláthatott a pilótafülkébe.

A pilóta még mindig a helyén ült, de a feje ernyedt vállai közé kókadt, nem is látszott. Lapockacsontjánál, a hátgerinc bal oldalán a kabátszövet hasadékából egy tompa, csillogó fémrúd állt ki. Körülötte vérfoltok piroslottak a kabát kék szövetén.

A férfi egy lépéssel közelebb ment, és megkapaszkodott az ülés háttámlájában. A pilóta arca szürke volt, de résnyire nyitott szeme olyan eleven barnán ragyogott, mintha csak kissé meghajolva a padlót vizsgálgatná. De halott volt. A fémrúd átlyukasztotta, mint tű a férget.

A bedöntött ajtó alól előnyúlt a navigátor lába, viseltes, de gondosan kifényesített cipője. A férfi megemelte az ajtót, és a falhoz támasztotta. Saját fájdalmáról megfeledkezve szinte könnyedén mozgott. A fiú hason feküdt a padlón. Az egyenruha kissé bő kabátja fölcsúszott a hátán, csíkos inge kilátszott. De a feje nem volt sehol. Iszonyú, természetellenes, esztelen látvány volt. A férfi erőt vett magán, és fölemelte a vállánál fogva, de nyomban eleresztette. A navigátor feje ott volt a test alatt. Arca zöldes volt a vérfoltok között.

A férfit erős rosszullét kerítette hatalmába. Égő me-

legség öntötte el, mintha forró vízbe nyomták volna, és hányni kezdett. Miután mindent kiadott magából, valahogy magához tért, és az a homályos gondolata támadt, hogy biztosan agyrázkódást kapott. Még akkor is reszketett, amikor visszatért az utastérbe, és megpróbált az ajtóhoz jutni. Egy darabig matatott a biztonsági zárat keresve, de aztán csodálkozva fedezte föl, hogy az ajtó tárva-nyitva áll. Kilépett a világba. Egy pillanatnyi időt sem hagyva, a szél dühös fenevadként vetette rá magát, és úgy a tüdejébe markolt, hogy meggörnyedve a repülőgép falához kellett támaszkodnia. Az ég fekete felhőként száguldott fölötte, s a vihar mindkét hegygerinc felől vastag porfelhőt zúdított a völgybe. Távolabb törpebozót ágai súrolták a földet, reszkető gallyaikkal hajlongva a szélben.

Visszament a gépbe. A konyakosüveg darabokra tört a tartóban, ahová annak idején a navigátor tette, tartalma szétfolyt a falon és a földön. A férfi zsebkendőjével néhány cseppet fölitatott az üvegcserepekről, és a nő fölé hajolva dörzsölgetni kezdte vele a halántékát. A nő még eszméletlen volt. A férfi fekvő helyzetbe engedte az ülését, és betakargatta. Aztán maga is le akart ülni, de már képtelen volt rá. Eszméletét vesztve arcra bukott a padlón, ismét elájult.

Arra a homályos érzésre ébredt, hogy valaki a nevét mondja. Koromsötét volt körülötte, és ő önkéntelenül az éjjelilámpa kapcsolóját kereste ujjaival. Keze azonban csak hideg fémet tapintott, és akkor döbbent rá, hogy hol is van. Félelem helyett azonban határtalan megköny-

nyebbülést érzett, szabadnak, végtelenül szabadnak érezte magát. Rettentően fázott, a lába olyan merev volt, hogy nem is érezte. Feje a padlón nyugodott, és a betört ablakon át a feketén kirajzolódó hegyoldalak fölött, a sötét égbolton tündöklő csillagokat pillantott meg. Az ég felhőtlen volt, a szél lecsendesedett.

Aztán meghallotta a nő suttogó hangját: – Ki van ott? Ki van ott? – ismételte iszonyú félelemtől remegő hangon. A férfi üggyel-bajjal térdre emelkedett, és tapogatózni kezdett a sötétben. Keze elérte a nő bebugyolált térdét, följebb csúszott, majd érintve a mellét, védő mozdulattal az arcához simult.

– Ne féljen, minden rendben van – mondta ő is suttogva. Olyan komor sötétség volt körülöttük, hogy nem mertek hangosan beszélni. A forró arc azonban elhúzódott, s a férfi érezte, hogy a nő kapkodva szedi a levegőt. Hallotta, amint a sötétben tapogatózik; aztán a kézitáska kattanása ütötte meg a fülét, végül gyufa sercenése hallatszott. A férfi villámgyorsan, találomra a sötétségbe öklözött. A kézitáska csörömpölve a földre esett, és a nő fölkiáltott a fájdalomtól. – Észnél legyen! – suttogta a férfi kiszáradt torokkal. – Hát nem érzi? – A padló benzinnel vegyes égésszagot árasztott. – Elevenen elégünk, ha gyufát gyújt!

A nő egy darabig hallgatott. – Hol a pilóta? – kérdezte aztán csendesen. – Hol vagyunk? Szomjas vagyok.

– Aludjon – kérlelte a férfi. – Úgy jobb lesz. Aludjon egy kicsit. Most éjjel van. – Kezével vigyázva hátrafelé nyomta a nőt, míg az ellenszegülő test felsóhajtva el nem

ernyedt. A férfi sokáig ott tartotta kezét a nő nyakán, amely meleg volt, és lassanként csillapult rajta az ütőér heves lüktetése. A nő ott lélegzett közvetlen mellette. Végül aztán elvette a kezét, de már nem volt ereje fölállni a padlóról. Ott ült elég kényelmetlen pózban, feje a keze közé csuklott. A hegyoldal fölött a messze távolban egy csillag ragyogott. Nagyon hideg volt.

5

Amikor ismét kinyitotta a szemét, a reggel szürke kísértetként lopózott a tájék fölött. Az égbolt ragyogott, a völgy árnyékban volt, egy magányos bokor ágai meredtek reménytelenül az ég felé. A nő az ülésen feküdt, a takaró alatt behajlított térddel. Szeme csukva volt, és nyugodtan lélegzett, de álmában feltépte a mellénél a ruhát, s kezét ökölbe szorítva még mindig ott tartotta a ruha szegélyénél, mintha nehéz lenne lélegeznie. A férfi fémes ízt érzett a szájpadlásán. A padló benzinbűzétől émelygett a gyomra. Reggel volt, és nekik el kellett jutniok innen. A történteket haladéktalanul jelenteni kellett a hatóságoknak, és folytatniok kellett az utat. Minél előbb folytatni az utat. A férfit türelmetlen tettvágy sarkallta, ki akart kerülni innen, tovább akart jutni. Fölkelt, kitapogatózott.

Különös érzés volt, hogy szilárd talajt érzett a lába alatt. Mintha álomból ébredne, lehajolt, és kitépett a földből néhány tavalyi fűszálat. Forgatta a kezében a sár-

gásbarna szálakat, hosszan nézegetve őket. Hirtelen úgy érezte, hogy már nem sürgős semmi, már nem siet sehova. Mélyeket lélegzett, és körülnézett. Az égről már eloszlott a reggeli szürkeség, a szemben levő hegyoldal izzó vörösen villant a szemébe. Egyre erősebben világosodott, és a férfi látta, hogy a völgy déli lejtője már zöldell. Elindult, hogy járjon egyet, elindult vizet keresni. Járás közben kimelegedett. Amikor kissé távolabb megfordult, hogy egy pillantást vessen a megtett útra, látta a repülőgép hegyfalnak támaszkodó összetört szárnyát. Irreális látvány volt a komor és zord vidéken.

A zöld hegyoldal tele volt hosszú vízmosásokkal, melyekben iszapos, barnás víz csörgedezett. Látott virágokat is, a mező tarkállott a fehér és kékespiros virágoktól. Levette a kabátját, és lehajolt, hogy megmosakodjék az iszapos vízben. A borosta szúrta a kezét, a felső ajkára alvadt vér száradt. A kezében a víznek földszaga volt. A nap vakítóan ragyogott a fölötte levő domboldalon. „Virágok", gondolta magában. „Itt már márciusban tavasz van." Határtalan boldogságot érzett.

Ekkor hirtelen eszébe jutott a pilótafülkében heverő két holttest, de megpróbált kíméletlenül, érzés nélkül gondolni rájuk, mint holmi idegen tárgyakra. Nekik nem kedvezett a sors. Ő életben maradt, de megtörténhetett volna az ellenkezője is. Ez idő tájt olcsó volt az emberélet. Képzeletében megjelent a hegycsúcson egy hatalmas játékasztal, mely körül érzéketlen istenek ülnek, és kockát vetnek az emberek sorsára.

Már egészen világos volt, amikor visszatért, és körül-

járta a hatalmas gép összetört törzsét. Mély barázdák mutatták a völgyben azokat a helyeket, ahol a kerekek érintették a földet. Látta azt az éles, kiugró sziklát, amely fékezőn végighasította a repülőgép alsó részét. Bizonyára ennek jóvoltából volt a hegynek ütközés olyan enyhe. Ez olyan vakvéletlen volt, melyhez hasonlót elképzelni is nehéz. Az adott helyzetben annyi esélyük volt az életben maradásra, mint egy a millióhoz. De vajon miért kísérelt meg a pilóta kényszerleszállást, ezt képtelen volt fölfogni. Bizonyára kényszerhelyzet volt, feltétlenül szükség volt rá. A fülkében a pilóta résnyire nyitott szeme még mindig a vezérlőpult alsó részére, egy műszerre meredt. Jobb lesz mindent ennyiben hagyni. Rajta már úgysem lehet segíteni.

Kinyitotta az ajtót, és bement. Látta, hogy a nő ugyanabban a helyzetben fekszik, és mélyen alszik. Vizsgálgatni kezdte a gép belsejét. Kinyitotta a vöröskeresztes szekrénykét, melynek tartalma a legnagyobb összevisszaságban hevert. Aztán a konyharészlegbe ment. Amint belépett, erős alkoholszag csapta meg. Minden üveg szilánkokra tört. Talált kávéport, cukrot és egy belapult konzervtejes dobozt. A hűtőszekrényben minden össze volt készítve a villásreggelihez. Némi tétovázás után összeszedte, amit a legjobbnak tartott, és kivitte az ennivalót a napsütéses hegyoldalra, jó messzire a géptől. Gyomra teljesen üres volt, s ahogy kiért a napfényre, rettentő éhség tört rá. Élni akart, mindenáron, a megkésett életösztön mohón követelte az életadó táplálékot, ha már a véletlen szeszélyéből elkerülte az elpusztulást.

Gyorsan hozzálátott a reggelikészítéshez. Ahogy ott tett-vett, minden úgy ment, mint a karikacsapás, mintha világéletében ezt csinálta volna. Gondolkodnia sem kellett, ösztönei biztosan vezették. A nedves lomb és fű nem akart tüzet fogni. Megkereste az olajoskannát, a tisztítógyapotot jól átitatta olajjal, és így gyújtott tüzet. Csend volt, nem fújt a szél, a levél se rebbent. Miközben vizet forralt egy lapos kannában, lelke mélyén emlékek kezdtek ébredezni az ifjabb korában, ereje teljében tett kirándulásokról, sűrű erdőkről, tábortűz melletti falatozásokról. Elkészítette a kávét, majd visszament a gépbe, hogy pár bádogbögrét hozzon. Odament a nőhöz, hogy felébressze. Kezét a vállára tette, majd fedetlen nyakához ért.

A nő oldalra fordult, és teljesen összekucorodott, szemét összeszorítva a fejét rázta, és nem akart fölébredni. A férfi megrázta a vállát, s a szék támláját a szokásos ülő helyzetbe hozta. Az alvástól pirosló csíkok látszottak a nő arcán, kezét még mindig ökölbe szorítva tartotta ruhája szegélyénél, ujján szikrázott a borsó nagyságú gyémánt. – Ébredjen – mondta a férfi. – Főztem kávét!

A nő lassan kinyitotta a szemét, és egyenesen ránézett. Kezével önkéntelenül fölemelte a ruhája szélét, s szeme döbbent volt a csodálkozástól. – Hol vagyunk? – kérdezte. – Éppen álmodtam. – Bizonytalanul a férfira nézett, majd pír szökött az arcába. – Menjen előre – mondta –, jövök azonnal.

A férfi előrement, és levette a felöltőjét az akasztóról. Az ajtóból látta, hogy a nő kinyitja a padlóra esett ridiküljét.

A napsütésben ült a kihunyó parázs mellett, hörpölte a kávét a bádogbögréből és a szívós zsemlét rágcsálta, amikor a nő kilépett a gépből. Idegenkedve körülnézett, majd lassan feléje indult. Látszott, hogy megfésülködött, arcát letisztogatta. Ajkai halványpirosak voltak a ragyogó fényben, és arcán ott virult a tüdőbetegek áttetsző bőrének pírja. A férfi fölállt, öntött kávét a nő bögréjébe, tejkonzervvel és cukorral kínálta, majd hozzáfogott, hogy lekvárt kenjen a zsemlére az elgörbült késsel. A nő elvette a bögrét, de úgy nézett körül, mintha álmodna.

– Hol vannak a többiek? – kérdezte aztán. – A pilóta. Segítségért ment?

A férfi szótlanul a gép roncsai felé intett a fejével. A nő követte pillantásával, és megértette.

– Meghaltak. Mindketten – mondta rosszat sejtve. – Így hát csak ketten... ketten maradtunk.

A férfi bólintott, és a bádogedény fedelére kapargatta ki a konzervdobozból a kocsonyás zsiradékba dermedt zöldségdarabokat.

– Hol vagyunk? – kérdezte a nő. – Úgy értem, melyik országban? – Hangjában megmagyarázhatatlan félelem bujkált.

A férfi megvonta a vállát. – Akárhol – mondta. – Valahol. A fődolog, hogy élünk. Amikor lezuhantunk, síkságot láttam a hegy másik oldalán. Ott biztosan van valami falu.

A nő lassan körüljártatta a szemét a vidéken. Az erősödő napsütés vakította a szemét. Már meleg volt.

– Virágok – mondta egy kis idő múlva, szinte ijedt

csodálkozással. – Ott a hegyoldalon virágok nyílnak. És nem haltunk meg.

A férfi rágyújtott. Szétterítette a térképet, amelyet az egyik ülésen levő hálóból vett ki. Ujjával követte a vastag piros vonalat, amely a repülőgép útirányát mutatta négy országon át. A térképtől sem lettek okosabbak. Ujjával egy széles félkört húzott. – Itt akárhol lehetünk – mondta. – De hát nem mindegy?

Félhangon, mintegy magának mondta, de a nő a térképért nyúlt, hogy megnézze, majd eltöprengett egy kicsit. Szeme tágra nyílt, és a messzeségbe meredt.

– Igen. Tényleg nincs semmi jelentősége – mondta aztán kissé meghökkenve. – Hiszen élünk. Ez a fontos, egyedül ez.

Jó darabig csendben ültek. A férfi elszívta a cigarettát, majd lassan elnyomta a barna földben. – Elmegyek segítséget hozni – mondta kissé tétovázva. – A rendőrségen mindenesetre be kell jelenteni a dolgot. Majd jegyzőkönyvet vesznek föl a szerencsétlenségről. Aztán lehet folytatni az utat.

– Egyiptomba... – mondta a nő csodálkozó, álmodozó hangon. Kitépett a földből egy elszáradt fűszálat, óvatosan ráfújt, és nézte, ahogy száll vissza a földre. – Igen, Egyiptomba készültem. Beteg voltam. Utaztam valahová.

– A legjobb lesz, ha én elindulok – mondta a férfi, azzal fölkelt, fölvette a felöltőjét a földről, és szórakozottan lerázta. A nő gyorsan föltérdelt, és megragadta a kabátot, hogy megállítsa a férfit.

– Nem hagyhat itt engem egyedül – hadarta. – Mi-

csoda ország ez? Ez nem valami jó hely. Nem maradhatok itt egyedül. Én is megyek.

Gyorsan, kissé botladozva talpra állt a férfi karjába kapaszkodva. Az ránézett a pókhálófinom harisnyába, az első éles kőtől kikészülő cipőbe bújtatott lábára. Furcsa pár voltak ezen a vidéken, kétségkívül.

– Nos, jöjjön – mondta belenyugodva a férfi. – Menjünk akkor. Van valamire szüksége a gépből? Megkereshetjük a bőröndjét, ha akarja.

Aztán saját holmijaira gondolt, a papírokkal tömött irattárcára, és vállat vont. – Induljunk – mondta. – Talán találunk valami utat.

Még átfutott az agyán, hogy hozza-e a fegyvert, amelyet ott látott lógni a pilótafülke falán. De az egész helyzet olyan volt, mint valami kalandfilmben – erre gondolt, és elnevette magát. – Gyerünk – mondta harmadszor is, és most végre elindultak szépen sétálva a völgytorok felé, a férfi hajadonfőtt, a nő szőrmegallérral a vállán, kezében ridiküllel.

6

Ömlött róla a veríték, zihálva lélegzett, felöltője ólomsúllyal nehezedett a karjára. Már két órája gyalogoltak, lépteik alatt szétmálló köveken csúszkálva. A tüskés bokrok bele-beleakadtak a nő szoknyájába. A férfit dühítette saját testének gyengesége, nem nézett se jobbra, se balra, csak ment elszántan előre, bár perc-

ről percre közönyösebbé vált, úgy érezte, hogy minden mindegy.

Végül aztán megálltak egy kicsit, hogy kifújják magukat. A nő lóbálni kezdte a szőrmegallért a kezében. – Tulajdonképpen mi szükségem lehet erre? – kérdezte bámulva. – Hiszen élünk, életben vagyunk – nevetett félig magában. Arcát finom pír öntötte el, és a drága prémet egy bokorra hajította. Az ágak sóhajtva felnyögtek, s a bunda még himbálózott egy kicsit. A férfi cigarettát és gyufát vett elő, aztán leterítette a felöltőjét a földre.

– Igaza van, hiszen élünk – mondta. – Jöjjön.

Mintegy fél napot pihentek a hegyoldalban, melynek lábánál végtelen, sárgásszürke síkság nyújtózott. A messzi távolban, a látóhatár szélén magányos facsoport csupasz ágai látszottak, s a napfény megcsillant egy tavacska felszínén. A férfi fürkésző szemmel kutatta végig a tengerhez hasonló végtelen, egyhangú rónát, míg egyszer csak a szürke mezőség közepén észrevett egy világosabb, keskeny szalagot, amely a messzeségbe vitt.

– Út – mondta. – Az utak mindig vezetnek valahova.

A hegyek mögöttük árnyékban voltak. Sziklás kiszögellésekben gazdag csúcsaik élesen meredtek az ég felé, és a meredek sziklafalakon kékespiros lánggal csillant meg a napfény.

– Virágok – mondta a nő.

A lábuk alatt elnyúló száraz, homokos mező is tele volt kis, piros virágokkal, a föld csak úgy tarkállott tőlük.

Ahogy ereszkedtek lefelé a hegyoldalon, az út szürke szalagján a távolban porfelleg kavargott a magasban.

Lovascsapat vágtatott egyre távolodva, karabélyuk csövén megvillant a napfény. A férfi tölcsért formált a kezéből, és jó párat kiáltott, ahogy csak a torkán kifért. Aztán ráébredt, hogy hangját úgyis elnyeli a lódobogás. Ők meg nem látszhattak a hegyoldal kékesvörös hátterében. A lovasok már eltűntek a látóhatár mögött, mire ők rátaláltak az útra.

Nyomorúságos egy út volt, esős időben biztosan kötésig ért errefelé a sár. Leültek az út szélére. A nő arca kipirult, de szeme fénylőn és bátran csillogott a napfényben. A férfi nehezen szedte a levegőt, s hogy zihálását palástolja, rágyújtott. A túl sok ínyenc ebéd, a hosszú, átüldögélt évek! Most aztán nem lehetett panasz, mozgott eleget.

Távolról gyors egymásutánban tompa lövések visszhangoztak. Fejüket fölkapva figyeltek, de utána már csak a síkság meleg csöndje ölelte körül őket. A nő a kezére nézett. Csak úgy sötétlett a piszoktól, és tüskék karcolásai tarkították. Halványvörösre festett körme még csak rontott az összképen.

– Fürdő – sóhajtott elmosolyodva. – Egy jó fürdőt szeretnék, meg tiszta ruhát.

A férfi hümmögött valamit, nem válaszolt. A napsütötte síkságból békesség áradt, és ő boldognak érezte magát.

– Nekem nincs szükségem semmire – mondta aztán.

A nő vizsgálódva nézett rá. – Én szomjas vagyok – mondta.

A férfi a szemébe nézett, és elmosolyodott. – Mint egy gyerek, mindig szomjas – válaszolta.

Aztán sokáig csendben ültek. Egy nagy madár tartott nehéz szárnycsapásokkal a hegy felől a síkságon át a messzi fák felé. A nő végigsimított a térdén. Harisnyáján futottak a szemek. Hirtelen mozdulattal föltépte szűk szoknyáján a varrást, hogy könnyebben járhasson. Majd kérdő tekintetet vetett a férfira, kibújt a cipőjéből, és nagyot sóhajtva megmozgatta a lábujjait.

Sokáig ültek ott. A férfi kedvetlenül már épp fölállni készült, hogy folytassák az utat, amikor messziről szekérzörgés és keréknyikorgás ütötte meg a fülüket. Egy szekér közeledett, előtte baktatott egy fejét lehorgasztó ló. Ösztövér volt és kimerült, bordáit meg lehetett számolni. A gyeplőt egy fekete báránybőr sapkás öregember tartotta. Az első ülésen ült, fejét lehorgasztotta, két kezét a térde között lógatta. A ló vonszolta a szekeret a végtelen síkságot átszelő út végtelen csíkján.

Amikor a szekér a közelükbe ért, a férfi fölállt az út széléről, és fölemelte a kezét. A ló azonnal megállt, hátravetette a fejét a gazdája felé. A bakon ülő férfi rekedt, nógató hangot adott, és fölemelte az ostort, amikor azonban észrevette az út szélén fölemelt kézzel álló jól megtermett alakot, meglepő fürgeséggel leugrott a szekérről, a kocsi mögött termett, és toronyiránt futni kezdett a mezőn. Kezét komikusan a magasba emelte.

A szekér az úton maradt, a ló lehorgasztotta a fejét, és tépdesni kezdte az útszéli száraz fűszálakat.

A férfi annyira meglepődött, hogy nem is tudta, mit

kiáltson a menekülő után. A nő melléje lépett, és csodálkozva meredtek egymásra. Jó hosszú út megtétele után az öreg megfordult, és visszanézett. A férfi integetni kezdett, hogy jöjjön vissza, fölemelte a puszta kezét, a mellette álló nőre és a lóra mutatott.

Lassan, gyanakodva, oldalazó léptekkel közeledett az öreg, készen arra, hogy az első gyanús mozdulatra azonnal futásnak eredjen. Végül aztán ott álltak egymással szemben az úton. Az öregnek sárgásfehér szakálla volt, s a por mélyen, kitörölhetetlenül beleivódott arcának barázdáiba. Fejéről levette a kerek báránybőr sapkát, többször is meghajolt előttük, és gyorsan beszélni kezdett egy ismeretlen nyelven.

– Lengyel? – kezdte kérdezgetni a férfi németül. – Ukrán? Rutén? Talán magyar? Román?

Az öreg bólintott. Nagyon alázatosan és barátságosan viselkedett. Öreg parasztember volt, rövid csizmája istállószagot árasztott. Egy szót sem értett a férfi beszédéből. Nem volt se hazája, se nemzetisége. Ő csak egy egyszerű öreg paraszt volt, aki rakományát fuvarozta a síkságon a végtelen út szalagján.

A férfi pénzt kotort elő a pénztárcájából. Volt nála néhány font az útra váltópénzül. Ezt bármely országban elfogadják. Odanyújtott egyet az öregnek. Az kellő tisztelettel nézegette, forgatta a kezében, majd megrázta a fejét, és visszaadta.

– Van a közelben valami falu? Város? Telefon? – próbált megtudni valamit a férfi, végső kétségbeesésében mutogatással a gyermeknyelv egyszerű jelrendszerét is

latba vetve. Akkor aztán az öreg földtől feketéllő ujjával a napra mutatott, majd ívben lefelé hajlított ujjal a rakományra, aztán a síkságon át hosszan a messzi távolba vivő útra.

– Azt hiszem, azt mondja, hogy néhány óra, míg terhével az út végére ér – vélte a nő.

Miután az öreg észrevette, hogy akik így megijesztették, veszélytelenek, fölébredt benne a paraszti kíváncsiság. Tapogatni kezdte a férfi ruhaujját, és kérdő taglejtéssel mutatott kettőjükre. Hogy honnan jönnek. A férfi ujjával az égre mutatott, majd motorberregést utánozva keze megkísérelte eljátszani a repülőgép lezuhanását és eltörését.

Az öreg hosszan bámult rá, majd hirtelen nevetésben tört ki. A nő is nevetni kezdett, tiszta, csengő hangon. A férfi nyakszirtje vörösleni kezdett. Apróságok miatt is könnyen dühbe jövő típus volt. A nő odament a szekérhez, és fölkapaszkodott hátulra, a takaró tetejére. A férfi is fölült melléje, lábát lelógatva a szekérről. Az öreg paraszt odament hozzájuk. A férfi cigarettát nyújtott feléje. Mint a napfény, úgy ragyogott föl a mosoly a gyanakvó, ráncok barázdálta arcon. Aztán az öreg kikotort a takaró alól egy tarkára pingált fakulacsot, és a férfi felé nyújtotta. A nő kikapta a kezéből, mohón kirántotta a dugót, és a szájához emelte a kulacsot, hogy végre oltsa szomját.

– Borzasztó. Iszonyatos. Meghalok! – zihálta utána köhögve, köpködve, miközben a könnyei potyogtak. A férfi elvette tőle a kulacsot, és óvatosan megkóstolta az italt. Szilvapálinka volt, sárga és erős, a korty tűzként

égette a torkát. Fölnyögött, megtörölte a száját, és visszaadta a kulacsot az öregnek. A szekér útnak indult éktelen nyikorgással, szinte jajgatva.

Kényelmetlen ülés esett a szekéren. Vele együtt hánykolódtak a gidres-gödrös úton, görcsösen kapaszkodva a szekérdeszkába és egymásba. A napfény végigbizsergette a férfi testét. Hirtelen nevetni kezdett, a nő ránézett, és vele együtt nevetett. Lekapta a kalapot a fejéről, és kisimítgatta a haját a homlokából, melyet finom izzadságcseppek borítottak. A férfinak az jutott az eszébe, hogy a gép roncsai között, a hálóban maradt az irattáskája, teli azokkal a papírokkal, amelyek fontosságukkal tegnap még rábírhatták őt erre az utazásra, amelyek miatt jelentősnek és sürgősnek érezte az útját. Aztán arra gondolt, hogy a távol messzeségben egy gondosan bezárt szobában egy széles ágy vár rá. Még most is a kezében van a kulcscsomó, mellyel egy messzi északi város egyik új házában egy tágas, nagy lakásban ajtókat lehet kinyitni. Ez most őrültségnek tűnt, ezen most csak nevetni lehetett.

A végtelen síkság megnyugtatta a szemet. Elhaladtak egy facsoport mellett, és valahol a látóhatár peremén már tornyok és épületek kezdtek kirajzolódni. Egy szalmatetős agyagház mellett mentek el, melynek kihalt környéke az élet semmi jelét sem mutatta. Aztán egy útkereszteződéshez értek. Az öreg megfordult az ülésen, és az ostornyéllel szó nélkül az árok felé bökött.

Egy ingujjas férfi holtteste hevert ott. Csizmáját már lelopták a lábáról, mely csupaszon fehérlett a barnás árok-

fenéken. A fehér ingen vérfoltos lyukak vöröslöttek. Szemét legyek döngték körül.

Az öreg mondott egy szót, többször is megismételte, de nem értette egyikük sem. A nő hevesen megszorította a férfi karját. Már nem volt kedvük nevetni. A férfi épp föl akart állni, hogy közelebb menjen, mikor az öreg csettintett a lónak, és ismét útnak eredtek a látóhatáron kirajzolódó tornyok felé. A síkság mozdulatlan csöndje már nem volt megnyugtató, megmagyarázhatatlan fenyegetés áradt belőle.

Nemsokára előtűnt az út szélén emelkedő töltés, mely egyenesen a város felé vezetett. – Vasút – mondta gyorsan a férfi. A síkság peremén már alacsony házak sorakoztak. Az öreg nógatta a lovat, és időről időre bizalmatlanul körbejártatta a tekintetét. Körös-körül ijesztő csendesség volt.

Az első házak közelében leeresztett sorompó állta útjukat, mely előtt egy csapatnyi sárgásbarna egyenruhás katona állt a város felé fordulva, hevesen vitatkozva. Mikor a szekér a sorompóhoz ért, egy tiszthelyettes futott a sorompóhoz pisztollyal a kezében. A férfi lelépett az útra, és a nőt is lesegítette maga mellé. Elkezdte magyarázni a helyzetüket, de a tiszthelyettes türelmetlenül legyintett a pisztolyával, és hadarni kezdett egy ismeretlen nyelven. Az öreg válaszolt neki. A katonák villámgyorsan lerántották a takarót a szekérről, és megvizsgálták a batyukat és zsákokat. Az öreg is leszállt, és kezét megszokott mozdulattal a feje fölé emelte. A tiszt szakszerű mozdulatokkal megmotozta, és intett, hogy folytathatja az

utat. Az öreg hajlongott, sapkáját markában szorongatta. Most a férfin volt a sor, hogy szembenézzen a zord arccal. Gyakorlott kéz tapogatta végig kívülről a zsebét. A férfi odanyújtotta az útlevelét, de a másik egy pillantásra sem méltatta. A sorompó csikorogva fölemelkedett, és a szekér elindult. A férfi tétován állt, és próbált újra magyarázkodni, de puskatus nyomódott az oldalába, és sürgetőleg lökött rajta. Mindketten a szekér után indultak. A férfi visszanézett. A katonák szemében a várakozás bizonytalanságát pillantotta meg, amint a város felé néztek.

Az út mindkét oldalán fakó, földszintes házak emelkedtek. A ló fölkapta a fejét, és gyorsabban húzta a szekeret. Az öreg úgy ült az első ülésen, mintha megfeledkezett volna kísérőiről. Egy út menti függönytelen ablak mögül gyerekfej kandikált elő, de rögtön vissza is húzódott a biztos rejtekhelyre. Felnőtt embert egyet sem láttak.

Mikor a szekér befordult egy kövezett utcára, távolabb föltűnt egy széles, napsütötte tér. Megrakott lovas szekerek látszottak, és a zajos nyikorgásban ide-oda futkosó, hangosan kiabáló emberek. A nyüzsgő jövés-menés a tér túlsó oldalára irányult, és az öregen a nyugtalanság jeleit lehetett észrevenni, ahogy arrafelé hajtott. A tér szélén pár kőépület emelkedett, s néhány nagy, ablaktalan gazdasági épület, melyeknek falán tarka plakátok, filmreklámok virítottak, meg egy benzinkutat jelző piros szivattyú. A szekér megállt egy földszintes kis bolt előtt, de az ablaktáblái zárva voltak, és keresztben az ajtót is vastag vaspánt szelte ketté. Az öreg fölemelkedett ültéből, és az

ostornyéllel dörömbölni kezdett az ajtón. Egy kis idő múlva valamit dörmögve jelt adott nekik, hogy várjanak, és bement a deszkakerítés kapuján az udvarra.

Vártak. Ingujjas férfiak futottak át mellettük a tér másik oldalára. A nő hátrasimította a haját a homlokából, és kérés bujkált a hangjában: – Szomjas vagyok. – Ekkor megjelent az ajtó mögött egy fekete taláros zsidó. Beszélt valamelyest németül, eléggé törve, de érthetően. A paraszt mondta, hogy az úr pénzt óhajt váltani. Igen, ő szívesen vált pénzt, de erről senkinek sem szabad tudnia.

A férfi elővett az erszényéből két fontot, és átnyújtotta őket a zsidónak. Az tisztelettel kisimítgatta a bankjegyeket a kezében, hajlongott egy darabig előttük, majd eltűnt. Ismét csak vártak. Az öreg lekuporodott a lépcsőre. A férfi adott neki egy cigarettát. A zsidó visszajött, és egy egész csomó sárga bankjegyet számolt a férfi kezébe, meg egy maroknyi aprót. A férfi az apró felét az öregnek akarta adni, de az félve elhárította, és lopva körülnézett. Aztán egy bankjegyet vett el, hálálkodva hajlongni kezdett, majd a szekérhez ment, és áthajtott a tér túlsó oldalára, időnként gyanakvóan visszapillantgatva.

– Milyen város ez? Hol vagyunk, melyik országban? – kérdezte a férfi, miután sikertelenül betűzgette a furcsa írást a bankjegyeken.

– Melyik országban? – A zsidó megszeppent, és hátrálni kezdett. Alázatosan dörzsölte a kezét, és arcán ravasz kifejezés ömlött el. – Nem tudom – bizonygatta. – Isten legyen nekem irgalmas, uram, de nem tudom!

A férfi és a nő egymásra pillantott. Egy őrült, esztelen

országba jutottak. Ekkor a férfi egy kisebb embercsoportra figyelt föl, amely a tér másik oldalán kivált a többiek közül, és elszántan elindult a tér széléről nyíló utca felé. Mind férfiak voltak, és sorokba rendeződve mentek, gyors léptekkel. A zsidó is látta őket, és a mosoly eltűnt az arcáról. Sietve bezárta a kaput, és többé már nem nyitotta ki, hiába dörömbölt rajta a férfi, hogy megkérdezze, hol a rendőrőrs.

Találomra elindultak a legközelebbi utcán, és a város központja felé igyekeztek. A férfi menet közben rágyújtott. A nő a karjába kapaszkodott, és alig vonszolta magát. Mindketten fülig porosak és piszkosak voltak. A férfi nagyon szeretett volna kezet mosni.

Ahogy egy nagyobb útkereszteződéshez értek, meglátott egy kőépületet és előtte egy kutat, melynek ivómedencéjében friss víz csillogott. Ebben a percben azonban fölbukkant velük szemben a sorokban menetelő, térről jövő csoport, az utca teljes szélességét elfoglalva. Most látta a férfi, hogy mindegyiküknek van fegyvere, néhánynál csak pisztoly, párnál vadászpuska. A kihalt, csendes utcán az embersor feléjük tartott, és a férfi egy pillanatnyi habozás nélkül elkapta a nő karját, és futásnak eredtek vissza, a tér felé.

Ekkor egész közelről harsány trombitajel csendült, és ablaktáblák csörömpölése hallatszott az utca szélén álló házak felől. A falkiszögellések mögül az utca mindkét oldaláról katonák rohantak az úttestre. Éles láng lövellt a puskacsövekből, és a visszhangzó fegyverropogástól a férfi füle teljesen bedugult. A lövésekre újabb lövések

feleltek, ezúttal az ablakok mögül, melyekből csörömpölve tört ki az üveg az előtűnő puskacsövek nyomán. A férfi egy falkiszögellésbe rántotta a nőt, és lepillantott a lábánál a sötét mélységbe vezető kőlépcsőn. Az előrenyomuló ingujjas embercsoport csapatba verődve megállt. Hátuk mögül láncban felzárkózó katonák futottak elő. A nő térdre rogyott a férfi lábánál. A férfi hallotta a puskagolyók süvítését, és látta, hogy zuhannak egymás után a földre halomba az emberek. Csak kettő próbált elmenekülni. Látta, amint az egyikük a kétségbeeséstől megsokszorozott erővel felugrik a ház emeletének szintjéig, és ott sikerül elkapnia az erkély szegélyét, de azonnal ott termett egy sárga ruhás katona, és puskáját fölemelve a puskatussal teljes erőből a menekülő hátára ütött, mire a szerencsétlen lezuhant az utcára.

Azok, akik elestek, mind kiáltottak valamit, de a férfi nem értette, mit. Egy ház falához lapulva állt, a nő a lábánál kuporgott. A házból hirtelen egy kerek arcú férfi rohant elő, kezében villogó kést rázva. Ő is kiáltott valamit, kétségbeesett szúró mozdulatokat téve a levegőbe. A férfi elkapta a csuklóját, kicsavarta belőle a kést, mely leesett a földre. Elrúgta magától, s az csengő hangot adva gurult lefelé a pincelépcsőn. Az embert is a kése után lökte a sötétbe. Még látta a kerek arcon fölvillanó hálát.

A lövöldözés abbamaradt, de a hirtelen támadt csend szinte üvöltött a fülükben. A nő elvette kezét az arca elől, és csak suttogott:

– Menjünk innen. El akarok menni innen.

A férfi tenyerével magához szorította a nő fejét. Kicsinek érezte a kezében, haja puha és vékony szálú volt. A puskalövések még mindig csengtek a fülében, bár most csend volt. Nemsokára azonban csizmák dobogása hallatszott az utca kőkockáin, majd ismét trombitajel csendült. Váratlanul föltűnt egy nyitott autó, és a kút kőből készült ivómedencéje előtt állt meg. A hátsó ülésen egy kék szemű tiszt ült. Annyi fáradságot sem vett, hogy kiszálljon a kocsiból, csak rosszallóan végigjártatta tekintetét az utcán, ahol egymás hegyén-hátán hevertek a civil ruhás, ingujjas tetemek. Néhány katona puskáját a falhoz támasztva az elesettekhez ment, és megfordítgatva őket gyors, szakszerű mozdulatokkal gondosan átvizsgálta a zsebüket. Az egyik fekvő test váratlanul bizonytalanul térdre emelkedett, kiáltott valamit, és meghökkentő gyorsasággal mászni kezdett a kövezeten. A legközelebb álló katona közönyösen tarkón vágta a puskájával, mire az arcra bukott, és többé nem mozdult.

– Menjünk innen – könyörgött a nő csendesen nyöszörögve –, menjünk el innen.

A férfi erős kézzel fölemelve lábra állította, és belekarolva kilépett vele a beugróból. Egyenes háttal, határozott léptekkel vezette a nőt a kút és az autó felé. A katonák közelebb lépve azonnal útjukat akarták állni, de a férfi rájuk sem pillantva egyenesen az autó felé tartott, szabad kezével elhárítólag félretolva a puskákat. A katonák elbizonytalanodva megálltak, és az autóra bámultak. A tiszt kivette a cigarettát a szájából, és elhűlten meredt

rájuk. Amint közelebb értek, a férfi látta, hogy ezredesi rangjelzései vannak.

De nem törődött az ezredessel, a kúthoz lépett. A víz a vöröslő kőből készült ivómedencébe csordogált, melynek peremére fémláncon egy ivóedény volt odaerősítve. A víz átlátszóan tiszta volt, és gyöngyöző fodrozódással folyt megállás nélkül. A férfi fölemelte az ivóedényt, kiöblítette, a vizet az utcára löttyintve újra teletöltötte, és odanyújtotta a nőnek.

– Tessék – mondta –, igyék, hisz szomjas.

A katonák puskával a kézben köréjük tömörültek, és csodálkozásukban ostobán meredtek maguk elé. A nő lassan ivott, mindkét kezével tartva az edényt. De aztán kiejtette a kezéből, és a kút peremére támaszkodott. Az edény csörömpölve a kút kőrámájára hullott. A nő egész idő alatt fölfelé bámult, az előtte álló sárgásszürke ház emeletére, melynek ablakfái széttörve lógtak, és az ablakok be voltak törve. Legyek raja szállt döngve az ernyedten fekvő testek felé.

Az ezredes leverte a hamut az autó peremén. A magas állógallér miatt fejtartása még gőgösebbnek tűnt.

– Önök ugyebár külföldiek – mondta. – Sajnálom. A turistaszezon igencsak rossz előjelekkel kezdődik az idén.

Gondosan és tisztán artikulálva beszélt franciául, mintegy élvezve saját tudását.

A férfi elővette az útlevelét a zsebéből, az autóhoz lépett, és odanyújtotta az ezredesnek, de ott is maradt az autó mellett, lábát a lépcsőfokon tartva. Az ezredes

lapozgatta az útlevelet, nézegette a képet, nézte a nőt is, aki még mindig a kút szélébe kapaszkodva, egyre a levegőbe bámult. – A felesége? – kérdezte. A férfi megvonta a vállát, nem felelt.

– Egy utasszállító gépről vagyunk, amely az este lezuhant a hegyek között, légvonalban úgy negyven kilométerre nyugatra a városuktól – magyarázta aztán nehézkesen, tört franciasággal, egyre keresgélve a megfelelő kifejezéseket, jól meggondolva minden egyes szót. – Csak mi éltük túl a katasztrófát. A pilóta kényszerleszállást kísérelt meg egy ismeretlen repülőtéren, de onnan lőtték a gépet. Még csak azt sem tudjuk, melyik országban vagyunk.

Az ezredes rosszallóan nézett rá, aztán a nőre, majd ismét rá.

– Feltételezem, nincs fegyverük. Ha fegyver van a birtokukban, jogomban áll kivégeztetni önöket. Itt hadiállapot van, ez háborús terület.

A férfi ismét megvonta a vállát. – Mindamellett, gondolom, mégis kultúrállamban vagyunk – mondta. – Az önök országában egyelőre merőben csak baráti magatartást tapasztaltunk. Szabadna az útlevelemet?

Az ezredes roppant udvariasan átnyújtotta. A férfi a zsebébe dugta az útlevelet, és a nőre pillantott. – Egész nap gyalogoltunk. Fáradtak és piszkosak vagyunk. A repülőgép roncsai közt két halott is van. Azokat feltétlenül el kellene szállítani. Az útiholmijaink is ott vannak.

– Sajnálatos – mondta az ezredes. – Igen sajnálatos. – Mást azonban nem mondott. Majd fürgén kiszállt az

autóból, és tartotta a nyitott ajtót. – Parancsoljon, asszonyom – mondta a nőnek. – Kérem, parancsoljon.

A nő beszállt, de nem nézett az ezredesre. A hátsó ülésen mindhárman elfértek egymás mellett. Az autó elindult. A katonák ekkor gyorsan körülvették az elesetteket, és nagy mozgolódás támadt. Az autóval szemközt föltűnt egy tarka kendős fiatal nő. Az autó felé futott. Arcát kezébe temette. Futott és zokogott, szívet tépő jajgatással.

– Megkínálhatom egy cigarettával? – kérdezte az ezredes udvariasan, és fölkattintotta ezüst cigarettatárcáját. Szeme kék volt. Barátságos, önelégült tekintet ült benne. Orrán és járomcsontján a bőr elmeszesedett hajszálerei kékesvörösbe játszottak. A szája színében is volt egy kis kékes árnyalat.

7

– Így akkor sokáig iránytájolás nélkül repültek – mondta az ezredes tűnődve. Az autó puhán himbálózott az utca hepehupás kövezetén. – Nem tudják, hogy melyik országban vannak. A helyzetük szerfölött sajnálatos. Ma nem tudok járőröket küldeni, hogy megkeressék a gépet. Talán holnap vagy holnapután. Esetleg egy hét múlva. Értékesek az útiholmijaik? De hisz mondtam már, hogy itt ostromállapot van. Nem, nem háború. Felsőbb körökben már minden elintéződött, de nekünk megvannak a saját helyi, kisebbségi problémáink. Nem, a rendőrség

nem tud segíteni. A rendőrfőnök is be van börtönözve. Az összes kihallgatási szoba is tele van. Még börtönben sem tudnám elszállásolni önöket. Ha szabadna így kifejezni magam, önök a legrosszabbkor érkeztek, és e pillanatban csak az utunkban vannak.

Az autó megállt egy hepehupás, verőfényben fürdő tisztáson, egy épület előtt. A bejárat mindkét oldalán katonák álltak, és tisztelegtek. A férfi valamivel távolabb megpillantotta a vasúti töltést és a sínpár csillogását.

– Csak teával és hagymás kolbásszal tudom megkínálni önöket – sajnálkozott az ezredes, miközben kisegítette a nőt az autóból. – Az egyetlen hotel tulajdonosa be van börtönözve. Ott bomba robbant tegnap este. Igaz ugyan, hogy senki sem sérült meg. De nekem beteg a szívem. Jöjjenek, kérem.

Az állomás piszkosszürke épületébe léptek, majd egy fapult által két részre osztott étterembe, s ott leültek egy terítetlen asztalhoz. Csúnya arcú, mogorva tekintetű, tagbaszakadt nő jött fölvenni a rendelést.

– Nyomtalanul eltűnt egy utasszállító gép a viharban – mondta az ezredes mintegy magában. – Megesik az ilyesmi. A roncsok maradványait csak több heti kutatás után találják meg. Ezekben a napokban az újságokban annyi fontosabb dolog van, hogy ez négy sornyi híranyagot ha jelent. Természetesen, ha óhajtják, itt tarthatom önöket, amíg hozzákezdhetünk a kutatáshoz. De nem gondolnám, hogy ez megfelelő hely lenne az önök számára. A nemzeti kisebbség mindig annyi gondot okoz.

Ha esetleg tapasztaltak volna valami sajnálatosat, amiről további felvilágosításokat óhajtanának...

Itt egy kis kérdő szünetet tartott, és mesterkélt szórakozottsággal nézett mindkettőjükre. A férfi lassan megrázta a fejét.

– Nem, semmi különöset nem láttunk – mondta.

A nő rápillantott, és gyorsan ő is így szólt: – Nem, nem láttunk semmit.

– Itt bizony mindenféle féreg is előfordul – sajnálkozott az ezredes. – A hastífusz is terjed. Az egész városban csak két fürdőszoba van. Ezek is a szállodában, ahol tönkrement a vízvezeték. Végtelenül sajnálom. Önök bizonyára nem kedvelik a fokhagymát, de itt sajnos nincs más.

A fölszolgáló leterítette az asztalt, erős fokhagymaillatot árasztó szeletelt kolbászt, szürkés kenyeret, sót hozott, meg teát poharakban.

– Szívesen hozatok egy korty pálinkát is – nézett rájuk az ezredes kérdően. – De nekem nem szabad, az orvos eltiltott tőle, rossz a szívem. Tessék csak, fogyasszák, parancsoljanak.

A nő megégette a száját a pohár forró szélével, és most a kanálból kezdte lassan hörpölgetni a teát.

– A gyorsvonatok itt nem állnak meg – mondta az ezredes közlékenyen. – De hamarosan jön egy vonat, amellyel elutazhatnak. Két óra múlva a második legnagyobb városunkba érnek, és onnan már csak rövid út a határ. A határon már minden bizonnyal át lehet kelni. Úgy is fölfoghatjuk a dolgot, mintha én nem is láttam

volna önöket. Amikor a gép roncsait megtalálják, az önök holmijait gondosan lepecsételve a repülőtársasághoz küldik. Biztosíthatom, hogy hiánytalanul megérkezik minden. Az önök helyében én kétségkívül folytatnám az utat, és ezt az egész intermezzót elfelejteném. Hiszen önöknek van pénzük. Higgyék el, jobban fel tudom mérni a helyzetüket, mint önök.

A férfi nem volt ilyen biztos a dologban, és fürkészőn nézett az ezredesre: – Az útlevelemben nincs beutazási engedély, és nincsenek vízumok. És ilyen helyzetben amúgy is nehéz lehet átjutni a határon.

– A-ah! – mondta az ezredes, és legyintett. – Ugyan. Önök külföldiek. Nem újságírók, és nem is zsidók. Én ismerem ezt az országot. Már nem is egy olyan esetről hallottam, amikor az útlevélben a vizsgálatkor hogy, hogy nem, egy ott felejtett bankjegyet találtak. Magam is szívesen lennék ilyenkor vámtiszt. – Az órájára pillantott. – A vonat azonnal itt lesz. – Kihajolt az ablakon, és intett valakinek. Pár pillanat múlva egy altiszt lépett be, és tisztelgett.

– Adjon neki pénzt – tanácsolta az ezredes. – Ő majd megveszi a jegyeket.

A férfi kivett egy köteg bankjegyet a zsebéből, és bizonytalanul forgatta a kezében. Az ezredes átnyúlt az asztalon, kiemelt két sárga bankjegyet, parancsot adott az altisztnek, majd hátradőlt és rágyújtott.

– Ön szerfölött barátságos – mondta a férfi mereven.

– Ugyan miért támasztanék önöknek nehézségeket? – csodálkozott az ezredes, kezét széttárva. – Abból nekem

magamnak is csak bosszúság származnék. Kihallgatások, jegyzőkönyvek, talán újságcikkek is. Az országunkban levő nemzeti kisebbség amúgy is nagyon rossz propagandát csinál nekünk külföldön. Sokan viszik a bőrüket a vásárra ezekben a napokban abban a tudatban, hogy külföldön majd dicshimnuszokat zengenek róluk. Ezek az emberek bombákat robbantanak, lesből lövik a katonákat, és megmérgezik a vízvezetékeket. De mindez csak néhány napig tart már. Ők még nem tudják, de valójában már senki nem törődik velük. Már mindent fölgöngyölítettünk.

– Nagyon figyelemreméltó – mondta a nő.

Az altiszt visszajött, és átnyújtotta a menetjegyeket az ezredesnek. Kezdte leszámolni a visszajáró aprót az asztalra, de az ezredes egy nemtörődöm kézmozdulattal elhárította. – Talán megtarthatná, ami maradt. A mi pénzünk alig ér valamit.

A messze távolból már hallatszott a vonat elnyúlt fütyülése. Az ezredes a távozó altiszt után kiáltott valamit, mire az visszafordult, és csizmasarkát összeütve tisztelgett. A férfi a felszolgáló felé intett, jelezve, hogy fizetni szeretne, de az ezredes határozottan elhárította. – Jöjjenek – mondta. – A vonat azonnal itt lesz. Nagy örömömre szolgált, hogy e rövid időre vendégül láthattam önöket.

Mindhárman kiléptek a peronra. Az ég világoskék volt. A fából épült peronon sárgásbarna egyenruhás katonák sora állt lomhán, laza láncban. A távoli síkságon már látszott a vonat fehér füstje.

– Sajnos csak harmadosztályú kocsik – sajnálkozott az

ezredes –, de talán kibírnak még két órát. Hiszen rosszabbakat is átéltek már. Kiüríttetek az önök számára egy szakaszt.

– Ne – kérte a nő, továbbra is az ezredes mellett a levegőbe bámulva. – Kérem, ne tegye!

– A végállomás igazi nagyváros – bizonygatta az ezredes. – Ott vannak szállodák, fürdőszobák, áruházak, van fodrász is. Éttermeinkben remek cigányzenekarok vannak, ha óhajtanának egy kicsit tovább ott időzni, asszonyom.

A vonat fújtatva és zihálva lassan bezötyögött. Katonai őrség vigyázta a mozdonyt szuronyos puskákkal. A kocsik zsúfolásig tömve voltak. Az ablakokból komor arcok néztek kifelé. Az altiszt, aki a jegyeket vette, futva közeledett. – Egy pillanat – mondta az ezredes. Elvett az altiszt kezéből egy szál kék virágot, és a nő felé nyújtotta. – Ha megengedi, asszonyom. Hazai földből nőtt virág. Ezek mindegyike a háborúban elesett honfitársaim szíve véréből nőtt.

A nő szórakozottan elvette a virágot. Az ezredes tisztelgett. A mozdony rekedten sípolt. A férfi és a nő fölment a kocsi lépcsőjén, és belépett a vonatba. Batyuk és csomagok állták útjukat a szűk folyosón. Egyik fülkét a másik után hagyták maguk mögött, de mindegyik tömve volt helyüket konokul féltő, ijedt emberekkel. A nőkön tarkán virító kendő pompázott, a férfiak ujjatlan mellényben voltak. A vonat elindult. Az ezredes a peronon állva tisztelgett, a nő gondolattalanul meredt a kezében levő kék virágra. Nem volt illata, harangszerű pártája viasszerű volt.

Valaki fölrántotta az előttük levő fülke ajtaját, és rájuk nézett. Egy sovány férfi állt előttük kifényesedett, kopott kék ruhában. Keze fején virító tetoválások, szomorú szeme körül feketésbarna ráncok. Először valami idegen nyelven szólalt meg, aztán németül mondta:

– Jöjjenek be. Itt van hely.

8

Beléptek a nyolcszemélyes fülkébe. A nő megállt, és bizonytalanul körülnézett. A padlón szanaszét batyuk, különféle edények, elemózsiás kosarak hevertek. Az ablak mellett ráncos szoknyában egy szép cigánylány ült. Sima barna arca kifejezéstelen volt, mint egy kőszoboré. Előtte kuporgott egy törpe, ormótlan nagy feje le-lekókadt gyenge vállára. Kerek, tányérszerű arcát feléjük fordítva, rájuk vigyorgott, kivillantva piros ínyét. A szemben levő padon egy gondosan nyírt fekete uszkár ült. Hátát hegek borították. Egy sovány nő ült mellette, kezét a kutya nyakán tartva. Mindkét arccsontján élénkpiros festékfolt virított, s ez még jobban kiemelte arcának szokatlan sápadtságát. Kalapot viselt, rajta viharvert madártoll díszlett. Feje fölött a csomagtartón egy bőrnadrágba bújtatott cerkófmajom ült, nadrágját keresztpántok tartották. Arcát szomorúan a kezébe temette, és a fogát vicsorgatta.

– Parancsoljanak – mondta a tetovált férfi, és várakozón nyitva tartotta az ajtót. – Itt van hely. Önök külföldiek. A következő állomáson katonák szállnak föl a vo-

natra, de nem mernek elzavarni minket, ha önök velünk vannak. Tessék, parancsoljanak.

Az ablak nyitva volt, az egész fülkében mégis erős orvosságszag terjengett. Az átható szagot a kutya árasztotta, jobban mondva, a hátára kent kenőcs, melyet hasztalan igyekezett lenyalni, mert a tollas kalapos nő vasmarokkal szorította a nyakát.

– Üdvözöld a királyt, Hektor! – vezényelt a kutyának a tetovált férfi. A kutya fölpattant a padon a hátsó lábára, és jobb mellső mancsát a levegőbe emelte. – Ért franciául és olaszul is – dicsekedett elbizakodott arccal a tetovált. – Rengeteg trükköt tud, még létrára is tud mászni.

A nő még mindig a kezében tartotta a virágot. Leroskadt a foltoktól tarkálló mocskos fapadra, lábát föltámasztotta egy ruhás batyura, és hátradőlt. Mélyen, szinte zokogón felsóhajtott. A cerkóf erre fürgén melléje szökkent, és a nő ujját ráncos, meleg markába szorította.

– A cerkóf tud biciklizni és kötélen is járni – hencegett tovább a tetovált. A törpe cuppogó, csettintő hangokat kezdett kiadni a száján, de a tollas kalapos nő az ujjára koppintott, mire az vérig sértve elhallgatott, nyakát behúzva a mozdulatlan cigánylány felé fordult, és hatalmas fejét a kezére támasztva, kinézett az ablakon. Barnálló síkság látszott a vonatablakból. A távoli ködből kéklő hegyek bontakoztak ki.

A férfi leült a nő mellé, és fáradt fejét a vállára hajtotta. – Ez nem lehet igaz – mondta a nő csöndesen –, ilyen a valóságban nincs. Ez meg sem történhet! – Hirtelen

mozdulattal markába gyűrte a kék virágot, majd ledobta, és cipője talpával széttaposta. A cerkóf egy ugrással lent termett a zötyögő padlón, fölkapta a szétzúzott virágot, nézegette, majd rosszalló rikácsolásban tört ki.

– Ez mind csak álom volt – mondta a férfi, és kezét a nő forró arcára tette. – Csak álom volt, amit még tovább álmodunk, de nem lesz semmi baj, ne féljen!

A földön levő elemózsiás kosárból a tetovált kivett egy félbe vágott kenyeret, melyben szalonna volt, szelt belőle egy darabot a zsebkésével, és a törpének nyújtotta. Az dacos gyerek módjára levágta a földre. A kutya vizsla szemmel nézegette a falatot, majd óvatosan leereszkedett a padról, és kiette a szalonnát. A kenyérhez nem nyúlt. A tollas kalapos nő dühösen ráförmedt, mire a kutya kelletlenül behúzta a farkát, és besomfordált a pad alá. Zöld szeme onnan villogott elő sértődötten.

– Szoríts, szoríts erősen – kérte a nő, és odabújt a férfihoz. Az ablakból tóduló légáram simogatón meglebegtette a haját, s a homlokán gyöngyöző izzadságcseppekbe koromszemcsék tapadtak. – Olyan érzésem van, mintha sötétbe zuhannék – mondta. – Szoríts erősen! A fejem majd szétmegy. Szoríts erősen!

A tetovált együttérző szánalommal nézett rá, majd kivett az elemózsiás kosárból egy lapos üveget. Rápillantott a tollas kalapos nőre és a törpére is. A cerkóf kérőn nyújtotta a kezét, de a férfi egykedvűen eltolta magától. Az üveg nem volt félig sem. Szomorúan nézte, de erőt vett magán.

– Adjon a hölgynek egy kortyot – mondta a férfinak,

és készségesen feléje nyújtotta az üveget. – Bántotta valaki? Erőszakoskodtak vele?

A férfi megrázta a fejét, és pillantásával valami ivóalkalmatosságot keresett. A cigánylány értette meg elsőnek. Egy fületlen porceláncsészét vett elő a köténye zsebéből, a szoknyája belsejével kitörölgette, és a férfinak nyújtotta. A csészére egy fekete mikiegér volt festve, piros nadrágban. A férfi töltött az üvegből egy jó kortynyit, némi gyanakvással beleszagolt, majd a nő szájához emelte az italt. A nő tiltakozva megrázta a fejét, majd mégis belekóstolt, és köhögés fogta el. Köhögött hosszan, szinte zokogón, és kezét a melléhez szorította.

Egész arca kipirult, szeme ragyogva fénylett.

A férfi visszaadta az üveget és a csészét. A tetovált gyorsan, mintegy mellékesen töltött magának is egy kortyot, és fölhajtotta. Aztán egy fenyegető pillantást vetett a törpére, majd visszalökte az üveget a kosárba, a csészét meg odaadta a cigánylánynak. Az visszatette a tarka köténye zsebébe, majd tekintete a nő kezére tévedt. Ekkor arca megtelt élettel, átnyúlt a törpe fölött, óvatosan megfogta a nő kezét, és a gyűrűt a fény felé emelte. A tetovált is a gyűrűt nézte, és kérdőn a férfira pillantott, hogy valódi-e a kő. A férfi tétován megemelte a kezét. Nem tudta. Talán.

– Legalább fordítsa lefelé a követ – tanácsolta gondoskodón a tetovált. – Nem vezet jóra, ha ilyen kő szem előtt van!

A nő még mindig a férfihoz bújt, arcát egyre szorosabban a férfi vállához szorította. Keze ernyedten pihent

a cigánylány kezében. Az lehúzta a gyűrűt az ujjáról, és gyönyörködve nézte. Aztán mondott valamit, mire a tetovált nevetésben tört ki.

– Mit mondott? – kérdezte a nő.

– Bolond nő. Azt kérdezi, nem adná-e neki a gyűrűt.

A cigánylány nagyot sóhajtott, és visszahúzta a gyűrűt a nő ujjára. Csak bámulta a szikrázó gyémántot, és mondott még valamit. A tetovált lefordította:

– Azt mondja, hogy az asszonyság biztosan csodálatosan tud szeretni, ha ilyen ajándékokat adnak neki.

A cigánylány a férfira nézett, és szinte új életre kelt. Szemében ugyanaz a zöldes fény gyúlt, amely a pad alatt a sötétben kucorgó uszkár szeméből sütött. Tekintete kényszerítően fogva tartotta a férfit, s az érezte, hogy elgyengül, gyomra remeg. A lány keze beszélni kezdett. A nő alakjára mutatott, sápadt arcára, beesett mellére, és csodálkozva rázta a fejét. Az ő arca sima volt, mint a barna bársony. Kemény mellére mutatott, öklével a hasára ütött, és kihívóan riszálta magát a padon. A tetovált ismét nevetésbe tört ki.

– Ne törődjék vele. Bolond egy kicsit. Azt mondja, hogy szeretni is tud. Azt mondja, hogy tud olyat is, amiről ez a sovány nő még álmában sem hallott.

– Meglehetősen udvariatlan – mondta a nő, és mosolygott. Arca tüzelt, szeme ragyogott. – Ne higgyen annak a lánynak! – mondta. Megszorította a férfi kezét, majd mutatóujját a férfi tenyerébe fúrva, simogatón végigcirógatta. – Hazudik összevissza, egyáltalán nem tud szeretni, egyáltalán nem. Nem tud semmit sem.

A férfi megrökönyödve nézett, majd fölnevetett. A nő nyilván becsípett attól az egy kortytól. Elhúzta a kezét a nőtől, és némi rosszallással megrázta a fejét. A nő zavarba jött, s kerülve mindenki tekintetét, a semmibe bámult. A cerkóf megrángatta a szoknyáját, mire ölbe vette. Az boldogan hátravetette magát, és tetvészkedéshez látott. A cigánylány beszédes keze elcsitult, tenyerét fölfelé fordította, hátradőlt, s arca újra mozdulatlanná merevedett. A törpe súlyos fejét két keze közé ejtve horkolt. Gondozatlan haja zsíros fürtökben lógott kabátja gallérjára. A kocsikon át fülükbe hatolt a mozdony rekedtes sípolása.

Mikor a vonat megállt, a peronról csoportokba verődött katonák rohantak a kocsikba. A tetovált az ajtóhoz futott, és kezét széttárva védte a bejáratot, mintha kész lenne életét is adni a helyek védelmében. A katonák a válla fölött bekukucskáltak a fülkébe, odakiabáltak a cigánylánynak, durván lökdösték a tetováltat, de aztán továbbmentek, nevető arccal. A mellettük levő fülkéből sikoltozás és káromkodás hallatszott. A katonák teljes menetfelszerelésben voltak, övüket súlyos tölténytárak húzták le. A vonat nehézkesen zötyögve elindult. A nő ölében a cerkóf szamárfület mutatott. A síkságot elárasztotta a naplemente előtti ragyogás, élesebbé téve minden színt, izzóvá az árnyékokat.

Már sötét volt, és a rendezőpályaudvaron égtek a fények, amikor megérkeztek a zajos vasúti csomópontra, amely lehetett a világ bármelyik országában. Fehér kocsikon frissítőket és bonbonosdobozokat húztak a vonat

mentén. Az utazási iroda kék ruhás, karszalagos idegenvezetője kezét a háta mögé téve állt, a tetőzet oszlopainak támaszkodva. Álltak ugyan katonák őrséget itt is az állomás teljes hosszában, de nemsokára belevesztek a hömpölygő forgatagba. Mozdonyok fütyülése, kerekek csattogása, hordárok egyhangú kiáltozása hallatszott. A tetovált összeszedte a batyukat, és sorban odaadta őket a tollas kalapos nőnek, a törpének és a cigánylánynak. Ő az edényeket és a cerkófot fogta. Az uszkár lelkesen tipegett hátsó lábain a kocsi folyosóján, ki-kinézve az ablakon. Fogát vicsorgatta, és meg-megrántotta a mellettük elhaladók kabátjának alsó szegélyét, mintegy siettetve őket.

– Mennek a határ felé? Jöjjenek, mutatom az utat – mondta a tetovált. Az ölében a cerkóf az összenyomott kék virágot szorongatta ráncos öklében.

9

Látták a nemzetközi gyors előkelő kocsisorát a fedett csarnok tetőzete alatt. Barnásvörös mahagóni kocsijai csillogtak a kék lámpások fényében. Az egyik széles kocsiablakból fekete hajú férfi nézte a nyüzsgő embertömeget, s kezét szája elé téve igyekezett palástolni ásítását. A katonai őrség láncot alkotva próbálta távol tartani a vonattól a hangosan kiáltozó embereket, akik batyukkal, csomagokkal megrakodva, gyerekeket cipelve iparkodtak feléje.

– Nem – mondta a nő hirtelen, és megállította a férfit,

aki hajadonfőtt, kezét kabátzsebébe süllyesztve épp a vonat felé indult. – Nem utazunk evvel! Nem utazhatunk evvel!

A férfi meglepetten nézett rá. A nő elhagyta valahol a kalapját, haja csapzottan összetapadva lógott, homlokán koromszemcsék feketéllettek. Térdnél szakadt harisnyája kivilággott szoknyája repedéséből. A tetovált a peronon állt, ölében a cerkóffal, és segítőkész udvariassággal nézett rájuk, de tekintetében végtelen szomorúság volt.

– De hát el tudunk utazni vele! – bizonygatta a férfi. – Fél óra múlva már a határon vagyunk. Valahol megtaláljuk a délre tartó gyorsvonatot is. Az közvetlen vonat Athénba. És Athénból eljuthat hajón Egyiptomba.

– Nem akarok Athénba menni – mondta a nő olyan üres arckifejezéssel, mint aki azt sem tudja, hol van. – Nem akarok Athénba menni. Rosszul vagyok, ha csak látom az Akropoliszt. Nem akarok utazni. Félek. A vonat kisiklik.

– Ön egyszerűen ideges – mondta a férfi csendesen, és tanácstalanul a tetováltra nézett. A tollas kalapos nő közelebb jött. Az uszkár a hátsó lábain ment mellette. A cigánylány rezzenéstelen arccal, pillantás nélkül állt a kék lámpák fényében. Erős mellén megfeszült a redőkbe szedett blúz. Arca kifejezéstelen volt.

– Itt akarok maradni – ismételte a nő csökönyösen. – Meg akarok mosakodni. Látni akarom a cigánylány táncát. Akarom látni a kötéltáncos kutyát és a biciklizó cerkófot. Valami jó ételt akarok enni... és bort inni.

A tetovált lelkesen közelebb lépett: – Ma este egy

kávéházban lépünk föl. A műsor első osztályú. Holnap folytatjuk az utat a folyón lefelé. Üdvözöld a királyt, Hektor!

A kutya a hátsó lábára állt, és fölemelte a mancsát. A törpe letette nagy batyuját a peronra, és ráült, idomtalan fejét két keze közé szorítva.

– Ha szállodába megyünk – mondta a férfi –, útlevelünket elküldik a rendőrségre, hogy megnézzék. Biztosan ott tartják egy jó darabig, minket meg kihallgatnak, és nem tudjuk folytatni az utat.

– Meg akarok mosakodni – mondta követelőn, türelmetlenül a nő. – Akarok venni egy új harisnyát és egy fésűt.

– Meg akar mosakodni – ismételte szelíd megértéssel a tetovált. – Új harisnyát akar. Jöjjenek, menjünk a kávéházba. Ott jó konyha van. Van meleg víz. A lány megmosdatja.

A férfi szó nélkül karon fogta a nőt, és a tetovált mellé lépett. Az egész társaság együtt igyekezett a nagy tolongáson át az állomás kijáratához. A távozók papírjait vizsgáló katonák nevettek. A cerkóf dühösen rikoltozott rájuk. A nemzetközi gyors vörösesbarna kocsijai hangtalanul távolodtak a lámpák fényéből, mígnem elnyelte őket a sötétség. Az égen néhány fénylő csillag ragyogott. Fokhagymaszag, szemétbűz és száraz fű illata csapta meg őket a téren, melyet alacsony kőépületek szegélyeztek, s melyről ragyogóan kivilágított főutca vezetett a városba. Autólámpák fénye villant föl, villamos csengetése hallatszott. A tetovált ment elöl. A többiek követték a

keskeny mellékutcán, ahol az útszéli házak kitárt ajtaiból sülő hal és zsír szaga áradt.

– Aztán majd erre – magyarázta előzékenyen a tetovált. – Nem hosszú út. Ne törődjenek semmivel. Minden rendben lesz, mindent elrendezek.

A nyomukban katonai őrjárat közelgett vállra akasztott puskákkal. Lépteik súlyosan csendültek a kövezeten. A katonák közrefogták a cigánylányt, és ide-oda lökdösték maguk között. Az közönyös egykedvűséggel tűrte, minden ellenkezés nélkül, mire a katonák egy idő múlva ráuntak a heccelődésre. Még kérdeztek valamit, majd folytatták útjukat.

– Azt mondták, hogy feltétlenül eljönnek a kávéházba, ha kapnak kimenőt – mondta a tetovált. – Nekik soha sincs pénzük, csak botrányt csinálnak, összetörik a berendezést, és zaklatják a nőket az udvaron. De ne aggódjanak, ma estére nem kapnak szabadságot.

Az uszkár hirtelen megállt, majd leült az utcára, és dühödten nyalta a hátát. A tollas kalapos nő ingerülten belerúgott. A kutya fájdalmasan nyüszített, hátrahúzódott, és rávicsorított.

Színes lámpafüzérek díszítették a terasz mindkét oldalát. A fénylő ablakszemek mögött gramofon harsogott. Ők a sötét udvar felé tartottak, ahonnan erős lótrágyaszag áradt. A tetovált belépett a tágas konyhába, melynek ajtajából pára és gőz csapott a hűvösödő estébe. A tűzhely előtt foglalatoskodó nő hátrafordult, meglepetten felkiáltott, majd kövér ujjait a kötényébe törölve, odafutott a tetováltho z, hogy megölelje, miközben egy érthetetlen

nyelven hadart valamit. A cigánylány is elmosolyodott, és batyuját leeresztette a padlóra.

Az oldalajtó kinyílt, és az ajtórésből egy villanásnyira látni lehetett a füstös étterem faasztalait, a pultot, s mögötte a polcot színes üvegekkel. A gazda lépett a konyhába. Fekete haja fénylett a zsírtól, ingujja könyékig fölgyűrve. Karját csuklótól könyékig olyan sűrű szőr borította, hogy szinte kékesfekete volt a lámpa fényében. A tetovált kezet rázott vele, és hosszú magyarázatba fogott. A gazda hallgatta, időnként bólintott, és olykor-olykor vetett egy sötét pillantást a vendégekre. Végül határozottan bólintott, és hívó kézmozdulattal a két vendég felé intett, hogy fölvezesse őket az emeletre.

– Hát nem voltam bölcs? – kérdezte a nő a tűzhelyen sistergő serpenyők felé szimatolva. – Miért is folytattuk volna az utat? – Kezét fesztelenül a férfi karjára tette, és gyengéden megszorította. A férfi nem válaszolt.

A keskeny kis szoba legnagyobb részét egy széles ágy foglalta el. A lámpán vöröses ernyő pompázott, és a levegőben olcsó púder és pacsuli szaga terjengett. A nő tűnődve nézegette magát a ruhásszekrény nagy tükrében.

– Akárcsak Párizsban – mutatott körbe szőrös karjával gőgösen, széles gesztussal a gazda. – Az úr és a hölgy elégedett lesz. Azonnal küldöm a lányt, hogy hozzon vizet és tiszta törülközőket.

Kiment, és becsukta maga mögött az ajtót. A férfi nevetésben tört ki. Óvatosan letelepedett az ágy szélére, és úgy nevetett. A nő megbántva nézett rá.

– Nem egészen így képzeltem – mondta némi éllel

a hangjában. – Menjen, kérem, és gondoskodjék róla, hogy miután megmosakodtam, kapjak valami ennivalót. Adjon pénzt a cigánylánynak, hogy vegyen számomra harisnyát és fésűt.

– Köszönöm – mondta a férfi nyugodtan.

Ekkor a nő hozzálépett, és a férfi fejét a keze közé fogta. – Menj ki – kérte, majd lassan szájon csókolta. Ajka puha volt. – Menj ki – ismételte. – Csúnya vagyok és borzalmas. – Ujjai simogatón végigszántották a férfi arcát. – Meg kell borotválkoznod.

A férfi csendben ült, és a padlót nézte. A szőnyegen egy lyuk volt, és a lyukban egy hajtű. – Szép vagy – mondta –, nagyon szép!

A nő a vállánál fogva eltolta magától. – Piszkos vagyok. Piszkos vagyok és borzalmas. Menj már, és küldd ide a cigánylányt. Van pénzed? – kinyitotta a ridiküljét.

– Van pénzem – mondta gyorsan a férfi, és fölállt. Ebben a percben belépett a cigánylány. Vizet hozott két vödörben. Kíváncsian odakandikált a toalettasztal nevetségesen kicsi mosdótálkájára, fölnevetett, kezébe vette és utálkozva szagolgatta a szappant. A férfi kiment a szobából, leült a lépcsőre, és szórakozottan rágyújtott. Egy idő múlva, nyomában az uszkárral, odajött a tetovált. A férfi vizet kért tőle a borotválkozáshoz. Az uszkár letelepedett a lépcsőre, és bohókás-gúnyosan utánozta a mellette ülő férfi testtartását.

– A törpével borotváltassa meg magát – tanácsolta a tetovált. – Remekül ért hozzá. Megmutatom, hol tud megmosdani, ha nem veti meg. Azok ott – s fejével

lenézően az ajtó felé intett – az egész estét ott töltik. Megihatnánk együtt egy üveg bort.

A sötét udvar fölött megsokasodtak a szikrázó csillagok. Az istállóba mentek. A tetovált lámpát gyújtott, és a szivattyúra meg az itatóvályúra mutatott. – Hozok önnek szappant és törülközőt – mondta.

A vízben barnás színárnyalat ragyogott. A férfi gyorsan levetkőzött, és locsolgatta magára a vizet. A síkság pora maróan beleivódott a pórusaiba. A törpe lépett be, kezében borotvával. A férfi, amúgy ruha nélkül, leült a küszöbre, és hagyta, hogy a törpe nekikészüljön a borotválásnak. Az, miközben sürgött-forgott, szüntelenül beszélt, csettintett, időnként nevetgélt, és a mondottakat mindenféle drasztikus mozdulattal illusztrálta. Bizonyára trágár vicceket mesélt, keleti borbélyok módjára. A gyerekkéz azonban, amely a kést tartotta, könnyű és meglepően ügyes volt. Visszatért a tetovált is. A férfi kérte, hogy hozzon neki egy tiszta inget a piszkosért cserébe. A tetovált szemmel láthatóan megörült a cserének, és gyönyörködve simogatta az átizzadt ing finom anyagát. Aztán visszatért egy foltos inggel, amely vállban szűk, derékban meg túl bő volt a férfinak.

– A kísérője ügyesebben oldotta meg a dolgot – mondta a tetovált kacsintva. – Meghagyta a cigánylánynak, hogy mossa ki a szennyest. Na, hát megiszunk akkor egy kis bort?

Visszamentek a házba a sötét udvaron keresztül. A férfit kellemes, jó érzés töltötte el, és hirtelen újra érezte, menynyire éhes. Átmentek a konyhából az étterembe, ahol

a tollas kalapos nő üldögélt meglehetős lehangoltan egy pohárnyi zöldes folyadék meg a cerkóf társaságában. A cerkóf élénk szökkenésekkel üdvözölte az érkezőket, és pillanatok alatt fölkapaszkodott a férfi nadrágszárán, kezével tolakodón matatott a zsebeiben, és kis kérő rikácsolásokat hallatott. A férfi eltolta magától a majmot, de fölemelt a tányérról egy légypiszokkal sűrűn tarkított cukordarabot, és odadobta neki. A tetovált fölélénkült, heves taglejtésekkel vezette a vendégét egy oldalszobába. Maga megállt az ajtóban, és a válla fölött visszaszólva a gazdáért kiáltott.

A gazda jött is, és hozott nekik egy hasas boroskancsót. A tetovált tüstént teletöltötte a poharát, egy hajtásra kiitta, és nagyot, jólesőt sóhajtott: – Csak megkóstoltam, hogy megfelel-e – magyarázta aztán bocsánatkérően. – Tessék, parancsoljon. – Tekintete megnyugodott, a keze már nem remegett. A férfi az étel után érdeklődött, mire a gazda kezét széttárva, heves szóáradatba kezdett. A tetovált hallgatta.

– Egy percig se aggódjék. Ne törődjék semmivel, az egész konyha önök körül forog – mondta. – Kapnak hagymalevest, birkapörköltet, sült rákot, olyan vacsorát kapnak, amelyhez foghatót még életükben nem ettek. A hölgy meg lesz elégedve.

A férfi szomjas volt, fölhajtotta a pohár bort. Savanyú volt, de üdítő. A tetovált is gyorsan teletöltötte a poharát, és vele együtt ivott. Majd mintegy mellékesen letette a poharát az asztalra, és a kancsóból újra teletöltötte. – Jó bor – mondta. – A folyó mentén, a dombok déli lejtőin

szőlőtermő vidékek vannak. A rómaiak telepítették ide a szőlőt. Én művelt ember vagyok, tudom. Holnap korán reggel elindulunk a folyón lefelé. A folyó éppen árad. Széles, mint a tenger.

A kancsó fenekén sárgán csillogott még egy ujjnyi bor. A tetovált megragadta a nyakánál a kancsót, és bánatosan nézte a maradék bort. Aztán nehéz sóhajtással újratöltötte a vendég poharát. – Azonnal készen lesz az étel – mondta. – Ha megengedik, önökkel tartok.

A cerkóf odament az ajtóhoz, ráugrott a kilincsre, és azon lógva hintázni kezdett. Az ajtóvasak éktelenül csikorogtak. Kintről nagy zajjal egy csapat férfi jött az étterembe. Súlyos léptekkel a faasztalokhoz mentek, leültek, és a gazdáért kiáltottak.

– Természetesen – mondta a férfi. – Szeretném meghívni az egész társulatot vacsorára. Mindannyian együtt eszünk.

A tetovált azonban enyhe szemrehányással rázta a fejét: – Ez nem volna illendő – mondta csüggedten. – Ők a konyhában esznek, az az ő helyük. Én igazgató és művelt ember vagyok. Tudom, mi a spektrum. Tudok olvasni angolul is. Holnap korán reggel elindulunk lefelé a folyón.

Egy karcsú lány jött oda ujjatlan ruhában, hogy megterítsen. Dús haja fekete volt és erős szálú. Kíváncsian nézegette a férfit, és rámosolygott. Az egyik első foga hiányzott. Bizonytalankodva letette a vaskos tányérokat, elment az asztalterítőért, és gyakorlatlanul elsimítgatta az asztalon.

– Még bizonyára iszunk egy kis bort – mondta félénken a tetovált, bizonytalanul pillantva a férfira, mintegy fölkészülve a csalódásra.

– Nem – mondta a férfi. – Azaz iszunk még bort, de igazi, tisztességes bort. Hol van a gazda? A legjobb borából akarok inni.

– Az drága – mondta a tetovált félénk óvatossággal. – Az asztali bora is egészen jó. Ha ezt issza az ember, nem kell szomorkodnia.

– Nekem van pénzem – jegyezte meg a férfi ingerülten. – A gazda bizonyára vált nekem pénzt. Értelmes ember, bár azt hiszi, hogy Párizsban nincs más, csak széles ágyak, nagy tükrök, piros lámpák és aprócska mosdótálak. Én meg különben sem vagyok szomorú. Minek is lennék az. Tegnap este majdnem ugyanebben az órában meghaltam. Ez csak elég ok az ünneplésre.

– Én már évekkel ezelőtt meghaltam – jelentette ki a tetovált. – Azon nincs mit ünnepelni. Bár a pokol nem olyan rossz, mint ahogy képzeltem.

– Bocsánat – mondta a férfi meghökkenve, és könyökére támaszkodva közelebb hajolt. – Ön arra gondol, hogy a pokolban vagyunk? Bátorkodom kételkedni benne. Félek, ön téved.

– A pokol és a mennyország egyazon helyen van – mondta a tetovált, és öklével úgy vágott az asztalra, hogy összevissza ugráltak a tányérok. – Hol van már az a bor?! Úgy áll a helyzet, hogy nem is lehet azonnal észrevenni. Az emberek ki-be járnak egyikből a másikba anélkül, hogy tudatában lennének ennek. Így az, aki a paradicsom-

ban van, nem is sejti, hogy a pokol a közvetlen közelében és benne saját magában van.

A karcsú lány bejött, és tele kancsó bort tett az asztalra. A tetovált gyorsan megragadta – mielőtt még a férfinak ideje lett volna visszaküldeni – és töltött a poharába. Az ajtó nyitva maradt. Az uszkár tipegett be hátsó lábán, foga között vízszintesen tartva egy bádogtányért. Odament a gazdája elé, és az gyengéden a fenekére paskolt. – Nem sietünk, még nem tartunk ott, Hektor! – csendesítette.

A férfi kivett a nadrágzsebéből egy marék aprópénzt, és előrenyúlt, hogy beletegye a pénzt a tányérba. Az uszkár annyira meglepődött, hogy elejtette a tányért. Az csörömpölve a padlóra esett, és a pénz szanaszét gurult. A kutya reménytelenül pillantott körül, a sarokba szaladt, elnyúlt a földön, és mancsával eltakarta a szemét.

– Nem szokta meg, hogy munka nélkül pénzt kap – jegyezte meg a tetovált, anélkül hogy lehajolt volna összeszedni a pénzt. – Most aztán szégyelli magát, fél, hogy tévedésből valami rosszat tett.

A törpe jött be az étteremből, és fölszedegette a pénzt a padlóról, közben sűrűn a boroskancsóra pillantgatva. Kerek, tányérszerű arca kifejezéstelen volt. Csikorgatta a fogát egy darabig, aztán kiment. Aztán a gazda jött be a szobába egy tálcával, hogy tálalja a vacsorát. Kövér arca fölhevült, és fénylett a rajta végigcsorgó zsírtól. Erős fűszerek, fortyogó ételek illata áradt a tálcáról, a lefedett edényből.

A gazda nyomában a nő lépett be, nedves haja kö-

rül vékony kendő, mintha fürdőből jött volna. Egy bő esőköpeny volt rajta. Lábszára meztelen volt, s lábán vadonatúj bőrpapucs. Leült a férfi mellé, még mielőtt annak ideje lett volna fölállni, és kezét rátette a férfi karjára.

– Csodálatos – mondta –, itt a vacsora! Éhes és szomjas vagyok. Megmosdattak: új ember lett belőlem!

A gazda meghajolt feléje, és színpadias, nagyzoló mozdulattal leemelte az edényről a fedőt.

– Megmosdattak – ismételte a nő. – A ruhám is mosásban van. Nincs rajtam más, csak ez az esőköpeny. A lány csodálatos, semmi rendes nyelvet nem beszél, de még a hajamat is megmosta. Szagold meg a hajam!

Fejét a férfi felé fordította. A haja sztyeppei fű illatát árasztotta. A tetovált fölállt, és finoman meghajolt. – Bocsánat, egy pillanat – mondta. – Megyek és megnézem, hogy társulatom megkapta-e a vacsorát. Meg borért megyek a gazdához. Egy pillanat! – És elment. Az éteremből sárgaréz csengők hangja csendült.

– Kedvesem – mondta a nő –, adj ennem. Megborotválkoztál. Szép vagy és erős. A lány egészen bolondos, szagold meg a hajam, a bőröm! Ez egy keleti ország. Ő lesz a szépségápolóm, magammal viszem. Megrészegültem a mosdástól. Azt hiszem, szeretlek téged.

– Rák – mondta a férfi –, sült rák. Vigyázz, a mártás erős. Szereted a paprikát?

Evéshez látott, és az erős fűszerek tűzként égették a szájpadlását. Asztalkendő nem volt, a keze fejével törölte meg a száját.

– Melyik országban vagyunk? – kérdezte a nő tele szájjal. – Megkérdezted? Iszonyú szomjas vagyok!

– Hát nem mindegy? – felelte a férfi. – Az a bor a fejedbe száll, mint a széngáz. Kértem jobb bort. Nem vágyol haza?

– Nincs hazám – mondta a nő, és félretolva a villát, kanalazta az ételt. – Nekem nincs otthonom, nincs hazám, nincs nemzetiségem. Nevem sincs, hacsak te nem akarod. Az étel remek. Már nem is vagyok beteg.

A cerkóf fölugrott az asztalra, megégette az ujját a tálban, felvisított, és a kezét fújogatta, mint egy gyerek. A tetovált bejött, és a karján egy kosárban poros üvegeket hozott.

10

Az étteremből a csörgődob hangja hallatszott. A cigánylány táncolt. Az uszkár bádogtányérral a szájában egyik asztaltól a másikig tipegett. A törpe bűvészmutatványokat csinált: pénzt varázsolt elő a füstös levegőből, csengőt bűvölt az üres tenyerébe. A tollas kalapos nő levette a kalapját, és kék trikóba bújt, amitől egyszeribe csúnya drótkötéllé változott. Csomóba kunkorodott, mint a giliszta, s fejét a lába közé téve, karikaként pörgött végig a fűrészporos padlón. A cerkóf piros esernyővel a kezében egyensúlyozott végig egy hosszú kötélen, amelyről színes lámpák lógtak. Ínyét mutogatva vigyorgott, majd dühösen csikorgatta a fogát, amikor senki nem figyelt rá.

Az oldalszoba ajtajában állva a férfi és a nő is nézte a műsort. A fapadokon férfiak ültek előrehajolva, fekete szemük csillogott a lámpák színes fényében, fekete bajszuk zsírosan fénylett, ingnyakuk nyitva volt. Rakodók, kormányosok, gépészek voltak ezek az emberek, a folyón, az uszályokon dolgoztak, mondta a tetovált. Oldalt fekete kabátos kereskedők ültek, tarkójuk vörös hurkákba gyűrődött ingnyakuk fölött, ujjaikon aranygyűrűk. Egyetlen nő sem volt az étteremben. A cigánylány táncolt, a csörgődobot rázta. Piros papírvirág virított fekete hajában, és a foga fehéren villogott, akárcsak a szivardoboz fedelén levő képen. A rézcsengők csengtek, és az uszkár hűségesen gyűjtötte a pénzt a bádogtányérra, fáradhatatlanul tipegve hátsó lábain.

– Ne nézd őt – mondta a nő, és ujjaival befogta a férfi szemét. Kezéből bor illata áradt, halványpiros körmei ragyogtak. – Nem engedem, hogy őt nézd! Gyere, ülj le. Tölts nekem bort!

Leültek az üres oldalszobában az asztal mellé. Az asztalterítőn foltok éktelenkedtek. A falon bekeretezve egy király képe függött, üvegét légypiszok borította.

– Szarvasagancsok – mondta a nő körülpillantva. – Hol vannak a szarvasagancsok? Kár, hogy itt nincsenek szarvasagancsok. Ajándékozok a gazdának szarvasagancsokat. Ételei csodálatosak. Megmérgezte a gyomrom a fűszereivel. Elviszem magammal szakácsomnak. Minden ér lüktet és ég bennem. Megszakad a szívem.

Rágyújtott, és átvetette egyik lábát a másikon. Az eső-

kabát fölcsúszott, és a térde kivillant, de ő nem is törődött vele, nem változtatott a helyzetén.

– Még meg sem kérdeztem a nevedet – mondta a férfi szórakozottan. – Mi a neved? – De a nő hevesen rázta a fejét.

– Nekem nincs nevem – mondta. – Szólíts, ahogy akarsz, ahogy csak akarsz. Mi ketten tegnap meghaltunk. Csodálatos dolog együtt meghalni. Föltéptem a ruhám a sötétben, bár fáztam. Most meg egészen meztelen vagyok itt melletted.

A rézcsengők a csörgődobon összecsendültek. Rekedtes hangok kezdtek egy monoton dallamot, melynek néhány sora egyre csak ismétlődött panaszosan jajdulva, mint a szél zúgása.

– Emlékszem egy emberre, aki pénzből kovácsolt magának bilincset – mondta a férfi. – Részvényekből épített házat magának, amelyben nem volt levegő. Mindig csak ült és evett, evett akkor is, ha nem volt éhes. Már nem látta az erdőt a fáitól. Csak a fákat látta, a fát. Széles pallókat, gerendákat, gömbfákat, furnérlemezeket. Az erdőt nem is látta többé, és ki-kifulladt, ha járnia kellett, izmai petyhüdtre hájasodtak.

– Minden szállodában van egy nagy hall, kényelmes székekkel és süppedő szőnyegekkel – mondta a nő. – Gyakran pálmakert is van. A fürdőszobában a csapból a nap minden szakában hideg-meleg víz folyik. Minden városban ugyanazok az üzletek és ugyanazok az emberek vannak. Mit ér akkor, miért öröm a pénz, ha nem lehet mást venni rajta, csak kényelmet és csömört?

Dühösen bort töltött a poharába. – Csupa tűz a szám, éget és csíp szinte az ujjam hegyéig. Milyen jó meghalni, amikor soha nem is éltünk!

A dal erősödött, majd zümmögéssé halkult, mint a szél zúgása. Hirtelen feldőlő lóca robaja és pohárcsörgés szakította félbe, majd valaki indulatosan a gazdáért kiáltott.

– Nekem volt egy gyerekem valamikor, évekkel ezelőtt – mondta a férfi lassan. – Egy ősszel vízbe esett, és megfázott. Kórházba vitték, és rengeteg orvosságot kapott. Az ölemben, a karjaimban tartottam, amikor meghalt.

A nő csodálkozó szemmel nézett rá. – Emlékszel arra a lányra, akinek a fején tarka kendő volt? – kérdezte a férfi felé hajolva. – Az autó felé rohant, hangosan zokogva és jajveszékelve. Az ezredes mondta, hogy városaikban jó cigányzenekarok vannak.

A tetovált aggasztóan imbolygó léptekkel közeledett az étterem felől. Kétmaroknyi pénz volt a kezében, melyet hasztalan igyekezett megszámolni. Abbahagyva a próbálkozást, leroskadt egy székre, és a pénzt a kabátja oldalsó zsebébe tömte. A súlyos zseb mélyen lecsüngött az oldalán. – Sok pénzt kerestünk – mondta, gondosan formálva a szavakat. – Művelt ember vagyok. Ha óhajtják, rendelek egy üveg bort. Hol van a gazda? Vagy talán ki is fizették már a számlájukat?

Óvatosan megkopogtatta a tányérral az asztalt, de a tányér kettétört, és ő bámulva meredt a kezében maradt fél tányérra. A férfi bort töltött a poharába. A tetovált vigyázva letette a fél tányért az asztalra, és fölhajtotta

a bort. – Ha megengedik – mondta –, távozom. Ha megengedik, kezét csókolom. – Feszes tartással felállt, megkapaszkodott az asztal sarkában, és meghajolt. A barnásfekete ráncok körülölelték merev tekintetét.

– Ők korán reggel lefelé indulnak a folyón – jegyezte meg a férfi. – Elindul a folyón lefelé az egész társulat.

– Hova vezet az a folyó? – kérdezte a nő álmosan. A férfi ránézett, és mosolygott. A nő ásított, kezét a nyakára téve. – Nem tudom – felelte a férfi.

– Jól van. – A nő fölállt, és megkapaszkodott az asztal szegélyében. – Ne felejts el időben fölébreszteni. Akár erővel is, ha másképp nem megy.

Visszamentek az étterem ajtajához. A terem már üres volt. A gazda a kötélről függő színes lámpákat csavargatta vigyázva, míg ki nem aludtak. Az egyik oldalsó asztalnál ülő kereskedő vastag aranygyűrűs kezével derékon ragadta a cigánylányt, magához húzta, és hangosan cuppantva a nyakába csókolt. A lány közönyösen próbálta eltolni magától. Az uszályon dolgozó férfiak fölálltak az ajtó mellől, és kimentek. Az ajtó recsegve megremegett. Az utcán sötét volt, csak a csillagok szikráztak fehéren. Ahogy a fölfelé vezető lépcsőre értek, kintről üvöltést hallottak, mire azonnal megálltak.

A gazda abbahagyta a kék lámpák csavargatását, és fülelt. A kereskedő eleresztette a cigánylányt, és fölkapta a fejét. Két lövés dörrent tompán a házak között. Nyomban ezután kivágódott a külső ajtó, és beesett rajta, térdre zuhanva, egy katonaruhás férfi. Kabátujján ezüst szalagok csillogtak. Bal kezével az ajtófélfába kapaszkodva, óriási

erőfeszítéssel föltápászkodott. Katonazubbonya hasítékából vér bugyogott a mellére. Fölemelte a fegyverét, és vaktában pár lövést adott le a szobában. Aztán a keze lehanyatlott, lassan lerogyott a padlóra, majd arcra bukott. A pisztoly kihullott a kezéből. A gazda csendesen fölvette a fűrészporos padlóról.

– Bocsánat, asszonyom, nagyon sajnálom – mondta a tetovált. – De ne féljen, ez nem jelent semmit. A férfi engedély nélkül távozott a laktanyából. Egypár lövés éjnek idején igazán nem jelent semmit. Nincs, aki meghallja őket. Fölvisszük az utcára. És ha holnap jön az ellenőrzés, senki nem látott semmit.

– Vagy látott? – ismételte a gazda bámulva. – Láttak maguk egyáltalán valamit?

A kereskedő begombolta a kabátját, és gyorsan kifelé indult. Mikor a padlón fekvő testhez ért, óvatosan emelte a lábát, nehogy bevérezze a cipőjét.

– Menjünk – mondta a nő, és szorosan kapaszkodott a férfi karjába. – Időben föl kell kelnünk.

– Mi is szívesen elmennénk önökkel lefelé a folyón – fordult magyarázkodva a férfi a tetoválthoz. – Ha kívánják, megfizetem az utat. Van útlevelünk, semmitől sem kell tartaniok.

– Tudok énekelni is, ha kívánják – bizonygatta a nő. – Te nem tudod, de tudok énekelni, ha akarok. Valamikor biztosan láttad a fényképemet valahol, ha nem is emlékszel rá. Aztán megbetegedtem.

– Fölébresztem önöket, amikor indulunk – ígérte megértően a tetovált. – Azok holnap betörnek valamelyik

házba, és elhurcolnak néhány embert. A kávéházat soha nem bántják, mert a gazda ingyen itatja őket.

Elindultak fölfelé a lépcsőn. A tetovált ott maradt a korlátra támaszkodva, és leverten bámult maga elé. A cigánylány letérdelt a padlón fekvő test mellé, óvatosan kigombolta a katonazubbonyt, és tapogatózva kutakozott a belső zsebekben. Fölértek a lépcsőn. Az emeleti előtér padlóján feküdt a törpe, összegömbölyödve, fejét egy nagy batyun nyugtatva. Mellé simulva feküdt az uszkár, mancsával a falhoz támaszkodott. Mikor elmentek mellette, résnyire kinyitotta a szemét, de nem mozdult az útból.

II

A szoba megtelt a szappan illatával. A piros szőnyeg nedves volt. A nő ruháját kiterítették az ágyra, kivasalva. A szegélyén levő szakadást gondosan megvarrták. De a lámpa vöröslő fénye olyan otrombán hatott, mint valami sértés egy nyílt levelezőlapon.

– Ne oltsd el a lámpát – kérte gyorsan a nő. – Tegnap sötétben aludtam, és fáztam. Soha többé nem alszom sötétben! Bebújhatok a takaró alá, ha zavar, hogy meztelen vagyok. A ruháim még nem szárazak. Nem kell nézned engem. A cigánylány sokkal szebb. Biztosan jobban tetszik neked, mint én. Én sem nézek oda, amikor vetkőzöl. Szerinted biztosan túl sokat fecsegek. De hallgathatok is, ha akarod.

A férfi rágyújtott, és hanyatt dőlt az ágyon a nő mellett. A nő átfogta a férfi nyakát, és fölsóhajtott. – Olyan jó így – mondta. – Az az érzésem, hogy zuhanok, ha nem érhetek hozzád.

A férfi nem szólt semmit, csak a hamut verte le a szőnyegre az ágy mellé. A nő válla bársonysima volt, de a karja sovány, kulcscsontja kiállt. Arcát a férfi karjához szorította, s átölelte a mellét.

– Aludj – szólt rá a férfi, és elfordult, hogy elnyomja a csikket. – Próbálj aludni. Időben föl kell kelnünk, ha folytatni akarjuk az utat a folyón lefelé.

– Nem tudok szeretni – mondta a nő panaszosan. – Ha megölellek, egész idő alatt az jár a fejemben, hogy a karom csúnya. Ha csókollak, úgy érzem, nem tudlak úgy csókolni, ahogy neked jó. Biztosan ellenszenves vagyok neked.

– Minden nő egyforma – mondta a férfi. – Aludjál.

Elhelyezkedett kicsit kényelmesebben, és behunyta a szemét. Egy idő múlva érezte, hogy a nő szájon csókolja. – No, jól van – mormolta félhangon, de szemét nem nyitotta ki. Szabad kezével átfogta a nő derekát. A nő testének melege jólesőn átjárta. Holtfáradt volt. A bor ólomsúllyal nehezedett a halántékára. Pár pillanat múlva elaludt.

Dörömbölésre ébredt. A vöröses lámpa égett, és minden ugyanúgy volt, mint amikor elnyomta az álom. A nő arcával a karjához bújt. Olyan sovány volt, hogy minden

csigolyát érezni lehetett a hátán. A tetovált dörömbölt az ajtón, és a foga között káromkodott. – Igen! – válaszolta a férfi, majd fölrázta a nőt is, fölkelt, és kiitta a kancsóban levő vizet. Aztán egy kis rést nyitott az ajtón. A tetovált az ajtóban állt, teljesen fölöltözve, és benyújtotta a nő kimosott fehérneműjét.

Szomorú és hűvös reggeli szürkeség derengett az utcán, amint kimentek. A járda tele volt szeméttel, hulladékkal. A nő álmosan botorkált, arca duzzadt volt, szeme vörös. Már mentek egy ideje, mikor a férfi egy keskeny sikátor szögletében meglátott egy fekvő holttestet. A vér megalvadt a mellén, s a hajnali szürkületben szinte feketének látszott. Katonazubbonya nyitva volt, zsebei kiforgatva. A nő észre sem vette. Érzékei még zsibbadtak voltak az álomtól. A férfi kénytelen volt támogatni, hogy menet közben el ne essen. A nő nyöszörögve, magában dünnyögve botladozott. Az uszkár remegett a hidegtől. Sértett testtartással, merev tagokkal lépkedett a többiek nyomában, farkát behúzta.

És egyszer csak a férfi maga előtt látta a sebes sodrású folyó óriási sárgás felületét. A szemközti partot homályba borította a reggel ködös párája, s a rakparton sem látszott egy teremtett lélek sem. A férfi megállt, és egy nagyot, mélyet lélegzett. S ez a mély sóhaj, mint a parttalan, hatalmas folyó, ellenállhatatlan hömpölygéssel egész valóját átjárta, úgy érezte, mellkasa szinte szétreped. Mélyet lélegzett, és a füle úgy bedugult, hogy a tetovált hangja csak messziről hatolt el a tudatáig, jelentéktelen, lényegtelen tényként, eltörpülve a hatalmas folyó látványa mellett.

Állt a parton és nézte, mint tűnnek föl a sárga víztükrön színes csíkok, mintha hatalmas festékes dobozokat borítottak volna a folyóba, s a színek feloldódtak volna a vízben. Az előbb még ködös égbolt is szikrázó színekben csillogott. A tetovált azonban nem engedte megállni őket, sürgette egyre a törpét is, aki majdnem lemaradt mögöttük batyujával együtt. A motoros uszály, amelyet el akartak érni, pirkadatkor indulni készült.

Az uszály alaposan megrakva majdnem teljesen a folyó zavaros vizébe merült. Fedett uszály volt. Ahogy fölmentek a deszkalépcsőn a fedélzetre, kijött a kormányfülkéből egy álmos férfi ujjatlan ingben, és megszámolta, hányan vannak, aztán eloldotta a köteleket, és egy hosszú rúddal az uszályt eltolta az iszapos parttól. A sodró ár belekapott, majd elragadta az uszályt, lassan a vállára emelte, és vitte magával.

Kelet felől a homályból ekkor bukkant föl a nap halványpiros gömbje. Az uszály belsejében a motor halkan felzakatolt. A kormány elfordult, és a súlyos uszály engedelmesen a folyó középső, hajózható része felé indult. A nagyváros, amelyet elhagytak, lankás domboldal lejtőjén tárult a férfi szeme elé. A szürke és fehér épületcsoportok közül itt-ott tornyok és kupolák nyújtóztak az ég felé. A fény egyre erősödött az égbolton, és valahol a messze távolban megcsendült egy harang tiszta, örömteli hangja. A sűrű parti cserjés kékesvörösen lángolt a felkelő nap sugaraiban.

A férfi azon vette észre magát, hogy egyedül áll a fedélzeten. Lement a lépcsőn az uszály belsejébe. Talált egy

szűk kis fülkét, amelyet poros olajlámpás világított meg. Falait körben lócák szegélyezték, amelyek elé függönyt lehetett húzni. A nő már aludt az egyik lócán. A cigánylány betakarta egy pokróccal. A férfi leült a padlóra, és fejét ráhajtotta a törpe batyujára. A reszkető cerkóf az ölébe mászott, és összegömbölyödve hozzábújt. A tetovált kivett az elemózsiás kosárból egy üveget. A többieknek hátat fordítva, jót húzott belőle, majd visszadugta a helyére, és bizonytalan pillantásokkal nézett körül. A tollas kalapos nő fakó hangon, kárálva zsörtölődött. A motor halk zakatolása hamar elbágyasztotta a férfit.

Arra ébredt, hogy a nő előtte térdel, és ujjával a szemhéját cirógatja. Eltolta magától, kinyújtóztatta a karját, és ásított. A levegő áporodott volt. Szó nélkül fölállt, és fölment a fedélzetre. A nő követte.

A folyó összeszűkült. Magas hegyek közt haladtak, amelyek elzárták a kilátást, de az égbolt a tavasz kékjében tündöklött fölöttük. A napfényes lankák zölden virultak, az árnyékos oldalon kékespiros fennsíkok magasodtak.

A férfi végigment az uszály szélén, és talált egy szélmentes, napsütötte szögletet. Oda leült, hátát a falnak támasztotta, és bámulta az uszály oldalát csapdosó sárgás hullámokat. Még mindig áradt, és a folyó mindenféle hordalékot sodort a messzi tenger felé.

– Biztosan meguntál már – mondta a nő, és ránézett. – Hagyj csak ott a parton, ha meguntál. Elmegyek magamtól is, ha rám untál már. Reggel fogok elmenni, amikor még alszol, hogy soha többé ne találj rám.

– Visszahozlak – felelte a férfi.

– Ha megkérem, a cigánylány készít nekem varázsitalt – mondta a nő. – Ha nekiadom a gyűrűmet, biztosan készít nekem varázsitalt. Aki iszik belőle, egész múltját elfelejti, és követi párját a világ végéig. Hiszed-e?

A férfi mosolyogva, szinte alig érintve, megsimogatta a nő nyakát. – Én már elfelejtettem a múltat – mondta. – Az álomtól teljesen üresnek érzem magam. Miért ébresztettél föl?

– Tudom, hogy van az, tudom, mit tesz a varázsital – töprengett tovább a nő a vízbe bámulva, amelynek felszínén a mélységek fodrai suhantak. – Nagyon is jól tudom. A szívem a torkomban dobog, a szívem ki akar ugrani a helyéből. Fáj minden tagom. Nem is álmodtam eddig, hogy ilyen is létezik. Inni akarok, bár nem vagyok szomjas. Törni-zúzni szeretnék. Miért mentettél meg ott a hegyek között, ha most nem vagy jó hozzám? Talán elsüllyedünk, odaveszünk. Talán felébredünk. Odaadom a gyűrűmet a cigánylánynak, és megkérem, bűvöljön meg téged.

– Dobd a vízbe! – mondta a férfi. – Dobd a gyűrűd a vízbe, akkor nem veszünk el!

A nő rápillantott, lehúzta ujjáról a gyűrűt, és nézte. A borsó nagyságú gyémánt ragyogott a napfényben.

– Hát nem látod? – kérdezte a férfi. – Szép és kegyetlen istenek ülnek a hegy ormán, és kockát vetnek az ember sorsára. Vesd a gyűrűd a vízbe, próbáld megajándékozni őket, hátha megbékélnek veled!

A nő nézegette a gyűrűt a kezében, majd hirtelen

belehajította a vízbe. A kő megvillant a napfényben, gyöngyöző vízcsepp rebbent föl a folyó tükréből, de a csobbanás nem hallatszott a motor egyenletes dohogásától.

12

Este kikötöttek az iszapos, kopár bokrok szegélyezte rakpart szélén. A falu apraja-nagyja odagyűlt megbámulni az uszályt. A falu kicsi volt és szürke, közepén a templom, vele szemben a kocsma. A gépész és a kormányos fölment a tetőre. Kinyitották a rakodásnál használt csapóajtót, és hozzáláttak kihordani a falépcsőn a zsákokat a partra. A férfi talált a hálófülke fogasán egy kopott munkaruhát, fölvette, és beállt segíteni. A gépész beszédbe elegyedett vele, és jót nevetett, amikor észrevette, hogy nem érti a nyelvet. A gépész száján látszott, hogy valamikor belevágtak egy késsel, mert a szemfoga akkor is kilátszott, amikor nem nevetett. A keze olyan fekete volt a koromtól és a gépzsírtól, hogy nyomokat hagyott a zsákokon.

A férfi hordta a zsákokat a deszkalépcsőn a partra. Dagadó büszkeség töltötte el, amikor látta, hogy két társa sem erősebb nála. Hosszú-hosszú évek óta nem végzett fizikai munkát. Most olyan volt neki a munka, mint ízes fekete kenyér a sok íztelen, ehetetlen, elrontott étel után.

Napszálltáig hordták a zsákokat, magas halomba rakva a parton. Az uszályról nézve azonban jelentéktelennek, szinte gyermekjátéknak látszott az egész halom a hatal-

mas, végtelen parton. A falu is kicsi volt, szinte a földhöz tapadt, összenyomódva ég és föld között.

A cigánylány főzött nekik az uszály mocskos kis fülkéjében. Mind együtt ettek az uszály szélén ülve, a lábukat lógatva. A kormányos beszélt valamicskét németül. Elmondta, hogy nehéz fuvarhoz jutni, és rosszul is fizetik. Ő kormányozza most az uszályt, mert a tulajdonos börtönben ül. Azzal gyanúsították, hogy fegyvert csempész a határtartományokba. Azt egy szóval sem kérdezte a férfitól, hogy honnan jönnek vagy hova készülnek. Kissé határozatlanul csak annyit mondott, hogy a férfinak nem kell fizetnie az útért, ha továbbra is segít a rakodásnál. Bizonyára azt hitte, hogy nincs pénzük.

Hamarosan leszállt a szürkület. A kormányos pipára gyújtott, és erős dohányfüst szállongott a hűvösödő levegőben. Egy csillag szokatlan erős fénnyel ragyogott föl a falucska fölött. A tetovált a piactér felé vette útját társulatával. Folyami hajó úszott el lassan mellettük, kerek ablakaiból fény áradt. Fegyveres katonarendőr jött a faluból, hogy átvizsgálja a rakományt. A kormányos adott neki egy bögre savanyú bort és egy kis dohányt, így aztán a rakparton maradt. Ott üldögélt, puskáját térde közé szorítva. Arca kipirult a bortól.

A férfi kinyújtóztatta testét és fájó vállát. Jólesett az étel, és utána csendes elégedettség töltötte el. Elment egy takaróért a hálófülkébe, átvágott a fedélzeten a szélvédett kis zugba, beburkolózott a pokrócba, és gondolattalanul bámulta a fölragyogó csillagokat. A nő egy idő múlva utánajött, megemelte a takarót, és odabújt hozzá.

A folyó hullámai hol feketén, hol fényesen villogtak. A csillagok ezüst csíkja tükröződött a felszínen. A víz televény illatát árasztotta, a fedélzet másik feléről meg olcsó dohányfüst illatát hozta a szellő.

A nő meleg karjával átfogta a férfi derekát, és gyengéden simogatni kezdte a mellkasát. A parti bokrok közt ágak reccsenése hallatszott, majd vízcsobbanás és vízimadár rikoltása. A férfi átkarolta és magához húzta a nőt, aki olyan kis hangot adott, mint egy madár. A férfi elmosolyodott a sötétben.

Az ég olyan volt, mint egy szénfekete mező, telis-tele égő, tüzes kalászokkal. A férfi később fölemelte a fejét, és fölnézett a sötétségbe. – Boldog vagy? – kérdezte.

Fekete hullámok sustorogtak az uszály oldalánál. Csillagok tündököltek a víz tükrében. A nő szívén aggodalom suhant át, és csókolta, csókolta a férfi arcát, míg csak az el nem húzódott és föl nem ült.

– Lökj a folyóba, ha rám untál – kérte a nő. – Ölj a vízbe, ha megelégeltél, de ne hagyj el. Neked is jó velem?

– Napkeltekor folytatjuk az utat – felelte a férfi. – A folyó hosszú. Az út napokig eltart.

A nő nem felelt, egész testével a férfihoz simult, ujjai fájós vállát szorították.

– Talán folytatjuk az utat, talán visszatérünk a folyó mentén – mondta a férfi félig magának a sötétben. – A folyó hosszú. A folyó mentén sok nép, sok millió ember él. Közöttük senki nem talál meg minket.

Az éjszaka csendjében messziről, a faluból a vízen át

hallatszott a csörgődob csengőinek hangja. Kábító méregként áradt szét a férfiban a feledés. Eltolta magától a nőt, beburkolózott a takaróba, és ledőlt aludni a kemény fedélzetre. A nő remegő sóhajtással közelebb húzódott, és melengetően hozzábújt.

Hajnalban a gépész ásítozva följött a fedélzetre, eloldotta a rögzítőkötelet, és egy hosszú rúddal ellökte az uszályt a homokos rakparttól. Aztán lement a gépterembe, és a motor halkan felzakatolt. Az uszály, az irányításnak engedelmeskedve, lassan a folyó közepe felé tartott.

H. Laborc Júlia

ARANYHAJÚ

1946

1

Talán minden abból ered, hogy bűnből születtem. Tudom, ez nevetségesen hangzik, meg kell tehát magyaráznom. Harmadik gyerek voltam, és születésem idején apa már másfél éve távol volt tőlünk. Féléves koromban látott először. Nem örült nekem. Anyám attól tartott, hogy megöl, mert apa nem szokta fékezni indulatait, különösen, ha ivott. Akkor még legszebb férfikorában volt, fekete, mint az ördög, ahogy az emberek mondogatták. Fényes, fekete haja volt, fényes, fekete bajusza.

Szitkozódott, káromkodott, de akkor még semmit se csinálhatott velem. Túl kicsi voltam hozzá. Aztán valahogy átevickéltem azon az időszakon. Utánam még két gyerek született, összesen tehát öten voltunk. Mind életben maradtunk, olyan erősek voltunk, olyan szenvedélyesen ragaszkodtunk az élethez. Pedig akkor is volt háború, akkor is volt éhezés. S egyszoba-konyhás lakásban éltünk összezsúfolva, egy faházban az udvar végén, Ruoholahtiban. A fivéreim sokszor ordítottak az éhségtől. Mert apa ivott. Különben nem lett volna baj, mert jól keresett, amikor dolgozott. Jobban, mint az átlagmunkás.

Az első világháború két évre elvitte otthonról, elvitte Finnországból is. A jobb kereset vágya hajtotta. És az új iránti vágy. A nyugtalanság. Talán az, ami bennem is

megvan. Mert anyámtól semmit sem örököltem, mindent apámtól. Pedig nem is ő volt az igazi apám. Már a külsőmben is elütöttem a többiektől. Apa és a fiúk feketék voltak, anyám is sötét hajú. Csak én voltam szőke. Aranyhajú, ahogy később mondták rólam. Amikor azzá lettem, aki vagyok.

Apa a háború alatt Észtországban és Lengyelországban szokott rá az ivásra, ott vált belőle fékezhetetlen verekedő. Így mondogatta később anyám. Nem tudom, megfelelt-e a valóságnak. Talán a hazatérés sebezte meg apát. Két év idegen földön, hazatérés az eltervezett kereset nélkül, otthon meg egy idegen férfi féléves gyereke a kosárban. Hangtalan gyerek, feje teli apró, szőke fürtökkel. Alighanem kínos dolog lehetett. Mert talán szerette anyát. Hiszen születtek gyerekeik még utánam is. Azt hiszem, hangtalan gyerekségem marta őt leginkább. Mert ha sírtam, üvöltöttem volna, mint ahogy általában a többi gyerek teszi, talán elviselt volna. Ám én túl csendes, szokatlanul csendes gyerek voltam. Ez váratlanul érte. Mert ő maga ahhoz szokott, hogy ordítson, szitkozódjék, és gátlástalanul engedje szabadjára indulatait. Hangtalanságom ijesztő volt számára. Talán nincs is furcsább egy hangtalan csecsemőnél, aki mást se csinál, csak nagy komolyan bámul bele a világba.

Apa hazatérésétől kezdve ivott. Hogy én voltam-e az oka mindennek vagy anyám vagy az idegen országok, nem tudom. De ilyen volt a természete. Annyira részeges azért nem lett, hogy teljesen tönkretegye az életét. Néhány verekedés, néhány pénzbírság. Az ivás miatt soha-

sem vesztette el a munkahelyét, mert jó szakmunkás volt, és egyébként is akkor vett le mindenkit a lábáról, amikor akart. Mindig megbocsátottak neki, ha részeg volt. Csak öregebb korára tette az ital komorrá.

De miért is beszéljek arról, hogy milyen volt hazatérésekor? Hiszen arra az időre egyáltalán nem emlékszem. Túl kicsi voltam még akkor. Csak anyám elbeszélése alapján tudom, amit tudok. Azt viszont, hogy ki volt az igazi apám, anyám soha nem mondta meg. Eltitkolta előlem. Sejtelmem sincs hát róla, milyen volt, nem tudom, miféle szeszély vagy véletlen hozott a világra. Soha nem is tudhatom meg. Csak fantaziálhatok. Noha volt olyan idő, amikor mindenáron ismerni szerettem volna, hogy az arcába köphessek, hogy kikaparhassam a szemét.

De ez gyerekes indulat volt, ma már másképp gondolkodom. Arra gondolok, hogy – ki tudja – még él valahol. Nem lehetetlen, mert még nem vagyok olyan idős. Talán egy városban él velem, és nem is sejti, hiszen a legapróbb jele sincs annak, hogy anyám találkozott volna vele azután, ami köztük történt, apa távollétében. Talán sohasem találkoztak többé. Azt hiszem, soha. Mert a gyerekek rettentő éles szeműek. Megsejtettem volna, láthatatlan jelekből is megéreztem volna, ha találkoznak.

Igazi apám így csupán árnyék maradt számomra. Egyetlen ismertetőjele sincs meg bennem. Csak a saját arcom. Hajam szőkesége. Esetleg a szemem. Biztos jóképű férfi lehetett.

Mert én már gyerekkoromban szép voltam. Tudtam magam is. Túl korán és túlságosan jól tudtam, hogy

szép vagyok. Ezért volt számomra oly érthetetlen, hogy apa nem akart szeretni engem.

Pedig a gyermeki hízelkedés minden fortélyát latba vetettem hogy megszeressen. Kiskoromban jobban rajongtam érte, mint bármi másért a világon. Akkor még nem is sejtettem, hogy nem ő az igazi apám. Szememben mindenekfelett ő volt a legjobb. Szombatonként, a munkából hazatérve, időt szakított rá, hogy átöltözzék. Simára fésülte a haját. Haja a feketénél is feketébb volt, szinte kéklett.

Már volt benne néhány korty ital, rámosolygott tükörképére, és azokat a dalokat énekelte, amelyeket vándorlásai idején tanult. Tömör, mély, férfias hangja volt. Magával ragadó. Az idegen nyelvű dalok melankóliája és szenvedélye hihetetlenül megindított, pedig a szövegüket nem is értettem. Te jó ég, még a lábam is elerőtlenedett, amint apát bámultam. Olyan erős, olyan fekete, olyan szép volt. Mit nem adtam volna érte, ha lehajol hozzám, és odadörgöli megborotvált, kéklően sima arcát az enyémhez, mint ahogy olykor a fiúkkal tette. Meg anyámmal.

Aztán elment. És csak későn tért haza. Teljesen megváltozva, félelmetesen és mégis vonzón, akár az égiháború. Mi, gyerekek, persze már aludtunk, de felébredtünk az ajtócsapkodásra. Anyám villanyt gyújtott, apa ott állt az ajtóban mindkét kezével a kilincsbe kapaszkodva, vadul forgó szemekkel, nedves szájjal, megtépett gallérral. Olykor férfiakat hozott magával a konyhánkba, ott ittak tovább. Az ilyesmi mindig verekedéssel végződött. Azért

volt olyan kevés ép bútordarab a lakásban. Törött lábú székek, lécekkel megtámogatott, billegő asztal. Egyszer megkéselték apát, de az nem a mi konyhánkban történt.

Természetesen féltem. Mégis, hacsak lehetett, kisettenkedtem az ágyból az ajtóhoz, és a kamraajtó résén át belestem a konyhába. Teli voltam dermesztő félelemmel és kíváncsisággal. Valami ismeretlen erő késztetett a leselkedésre, noha tudtam, hogy ha észrevesznek, olyat kapok, hogy belecseng a fülem, és az arcom kigyullad tőle. Fiatalabb korában gyakran anyám is felkelt, és ő is kiment inni a férfiakkal. Mást nem tehetett, sem képessége, sem ereje nem volt már ahhoz, hogy apát féken tartsa. Örökös aggodalomban élt, attól tartott, hogy apát valami baj éri. Szombat éjszakánként ezért iszogatott ő is, nem törődött a házban lakó vénasszonyok megbotránkozásával. Az ő megbotránkozásukba különben irigység vegyült, olyan daliás, félelmet nem ismerő és magával ragadó férfi volt apa. Még anyámban is volt valami báj és szépség, pedig már öt gyereket hozott a világra. Amikor a gyerekek nőni kezdtek, ő is elment dolgozni, irodákat takarított, hogy javítson a család anyagi helyzetén, mert egy-egy vasárnap után apa pénzéből ennivalóra nemigen maradt. Apa csak a lakbért fizette rendesen, és ha anyám nyaggatni kezdte, olykor adott valamit ruhára is.

Pedig anyám nem volt nyafogó természetű. Nem is tudom, minek beszélek annyit apáról, amikor sokkal több okom van rá, hogy anyámról beszéljek. Valóban, anyám sokkal inkább megérdemelte volna, hogy rajongjak érte, noha míg élt, erre nem gondoltam. Csak

halála után döbbentem rá. Egyik pillanatról a másikra világosodott meg előttem, hogy anyám megérdemelte volna a rajongásomat. Őt sohasem szerettem így. Nem csodáltam gyermekként, de nem csodáltam közvetlen a halála után sem, pedig az eszem akkor már azt súgta, hogy megérdemelné. Már gyerekkoromban ellenszenvet éreztem iránta, furcsa ridegséget, melyet képtelen voltam megmagyarázni magamnak. Anyám szívesen megsimogatott volna, amikor apa nem volt ott, és a fiúk sem láthatták. Talán élt benne a titkolt érzés, hogy bűnt követett el ellenem, mikor a világra hívott, talán ezt a bűnt szerette volna jóvátenni azzal, hogy titokban több gyengédséget pazarolt rám, mint a testvéreimre. Ám én ügyet sem vetettem rá, és ridegen elhárítottam simogató kezét.

Olykor, ha szombatonként jó pénzt hozott haza, apa adott belőle a fiúknak. Nekem sohasem, hiába igyekeztem hízelkedőn szeme elé kerülni. Egyetlen márkát sem adott soha. Amikor aztán elment, a fiúk pedig nagy rivalgással kirohantak az udvarra meg az utcára, anyám mindannyiszor legalább annyi pénzt adott nekem, mint amennyit a fiúk kaptak apától. Egy márkát, kettőt is. Gondosan ügyelt arra, hogy ne érjen igazságtalanság, mindig ugyanannyit kaptam, mint a fiúk, bár neki a háztartási pénzhez kellett ilyenkor hozzányúlnia. Nem tudta megérteni, hogy ez a titkos manipuláció csak növelte bennem az elszenvedett igazságtalanság érzését, és még jobban elkeserített.

Hiszen nem maga a pénz érdekelt, még akkor se, ha az egyúttal süteményt, szörpöt, karamellát vagy piros

hajszalagot jelentett. Arra vágytam, hogy apa adjon nekem pénzt, éppúgy, mint a fiúknak. Csak az apa által adott pénznek lett volna értéke szememben. Anyámtól mogorván és gyűlölködőn fogadtam a pénzajándékot.

Néha azzal a gondolattal próbáltam vigasztalódni, hogy apa véleménye szerint nem volt szükségem a pénzre, mert lány vagyok. Apa szerint pénzre csak a fiúknak van szükségük. Persze, ez a magyarázat sem tudott megvigasztalni. Tudtam, egész lényemben éreztem, hogy apa idegenkedik tőlem. Túl világosan éreztette velem. Valahányszor pénzt osztogatva a fiúknak az én kérlelő tekintetemmel találkozott a szeme, elhidegedett, és vad, fekete fejét rögtön elfordította.

Olykor vasárnap délutánonként ingujjban leheveredett az ágyra, újságot olvasott, és odahúzta kisöcsémet maga mellé. A nagyobbak ott térdeltek az ágy fejrészénél, apa pedig kibetűzte és magyarázta nekik a rajzos történeteket. Mit nem adtam volna, ha én is odaheveredhettem volna melléje, úgy, mint kisöcsém, az oldalához bújva, fejem izmos vállára hajtva. Elképzeltem, hogyan dörgölném pofácskámat az ő kemény arcához. Elképzeltem, hogyan szorongatja meg robusztus gyöngédséggel a fejemet, és hogyan csipked belém, ahogy a fiúkkal tette, ha túl közel furakodtak és zavarták.

Ott feküdt az ágyon másnaposan és mosolygón, az ágy mellett nyitott sörösüveg, a levegőben átható alkoholszag a leheletétől. Olyan bálványozva szerettem őt, ahogyan csak egy kislány szeretheti az édesapját. Az ágy végében térdeltem, hogy ne vegyen észre. Az újságpapír fedezé-

kében olykor könnyedén megérintettem a lábát, de ő felismerte érintésemet, és odarúgott felém.

– Mi a fenét akarsz, te lány? Kotródj a pokolba!

Nem emlékszem, hogy valaha is szitkozódás nélkül beszélt volna velem.

Így nőttem fel idegenként az otthonunkban, és apa valamilyen módon minden áldott nap éreztette velem idegenkedését, úgyannyira, hogy fivéreim is elhidegültek tőlem, és játékaikban nem vehettem részt. Anyám szívesen pótolta volna a hiányzó gyöngédséget, de az ő kedveskedésére rá se hederítettem. Semmit sem jelentett számomra. Látva, hogy mogorvaságom anyámnak bánatot okoz, és gyűlölködésem elkeseríti, igyekeztem rajta megbosszulni, hogy apa kerül engem. Gyerekesen ostoba és képtelen ötlet volt. Ahogyan engem került apám, ugyanúgy próbáltam én is anyámat kerülni, a szívem és a torkom pedig mindannyiszor görcsbe szorult, és szememet égették az el nem sírt könnyek.

Ilyen esztelen az élet. Már nem emlékszem, hány évig vívtam ezt a hiábavaló küzdelmet, de egy szombati napon, amikor apa már elment, a fiúk pedig az udvaron egy macskát kínoztak üvöltözve, és anyám ismét pénzt adott nekem, úgy a kezére csaptam, hogy a pénzdarabok szerteszét gurultak, és zokogva kirohantam a lakásból. Kibőgtem magam a fészerben, aztán kimentem az utcára, és csak későn tértem haza, amikor a fiúk már rég megvacsoráztak és lefeküdtek.

Ettől kezdve szórakozásomat és barátaimat az utcáról szereztem, és gyűlöltem otthonunkat, noha ez csupán egy

elhagyatott gyermek szomorú gyűlölete volt, mely saját magamnak okozta a legnagyobb fájdalmat. Ettől kezdve gyakran az utcán kerestem vigasztalást, és megtanultam minden rút és gonosz dolgot, amire az utca megtaníthat. A káromkodást, a gazemberséget, a lopást, a nyughatatlanságot. Akkor már iskolába jártam, és a nagyobb fiúk megpróbáltak megcsipkedni, megfogdosni, de mindez semmiféle élvezetet vagy izgalmat nem okozott nekem, hiszen még gyerek voltam. Rideg, zárkózott gyerek voltam még, és nem vágytam semmi másra, csupán gyöngédségre. De nem volt gyöngéd hozzám senki...

Szombat éjszakánként a csupasz padlón gubbasztva virrasztottam dideregve és öklöm rágcsálva, amikor megjött apa, anyám ivott apa üvegéből, szeme fényleni kezdett, arca kipirult, szép volt, pedig már öt gyereket hozott a világra. Cicázni kezdett apával, levetkőzött, és rávette apát, hogy ő is levetkőzzék, és befeküdjön vele az ágyba. Amikor pedig eloltották a lámpát, mintha parázson feküdtem volna, hallottam minden egyes hangot, és gyűlöltem anyámat és lihegő sikkantásait a sötétben. Apától féltem, anyámat pedig olyan kétségbeesetten gyűlöltem, hogy súlyos álomba zuhantam végül, mint aki elveszítette eszméletét.

2

Származásom rejtélyét anyám magával vitte a sírba, sohasem tudhatom hát meg, ki volt az igazi apám. Miután anyám betegen és vakon meghalt, nemegyszer gyötörtem magam, miért nem csikartam ki belőle az igazságot. Pedig anyám úgyse árulta volna el, bár gyönge volt, öreg és vak, és poloskák marták össze testét. Szokatlanul büszke és hallgatag volt. Sohasem könyörgött segítségért, pedig a későbbi években apa részegen gyakran megverte. Hallgatott, és amíg képes volt munkába járni, megőrizte tartását. Csak szeme világának elvesztése roppantotta össze, mikor már a kezét sem látta többé.

Serdülőkoromból még ma is emlékszem a mosolyára. Büszke és ereje tudatában levő nő igéző mosolya volt, mely magára vonta apa tekintetét, és őt is mosolyra késztette. Ha apa távollétében anya el is követte azt a bűnt, bizonyára büszkén és tudatosan tette. Köntörfalazás, megbánás nélkül, annak tudatában, hogy érdemes. Csak énrám nem gondolt akkor. Én csupán véletlen voltam, tévedés, gonosz tréfa. Ahogy anyámra visszagondolok, nagyon is elképzelhető, hogy csak akkor, egyetlenegyszer találkozott azzal a férfival, és többé nem is kívánt vele találkozni. De abban a férfiban mégiscsak kellett valami különösnek lenni, valami rendkívülinek, másként anyám nem csalta volna meg vele apát és saját magát is.

Vagy csupán arról van szó, hogy apa túl sokáig maradt távol, és anyám még fiatal volt, és elgyöngült egy pillanatra? Úgy hiszem, ugyanaz a mosoly ült akkor is az

arcán, amire máig emlékszem, az a szórakozott, igéző mosoly. Bár felesleges kínoznom magam olyasmivel, amit úgysem tudhatok meg soha. A menhelyen olykor nappal is álmodoztam, este pedig, mikor elült a sustorgás, behunyt szemmel virrasztottam ágyamban, ismeretlen apámra gondoltam, és mindenfélét fantaziáltam róla.

Annyit tudtam mindenesetre, hogy anyám akkortájt szállodai takarítónő volt. Elgondoltam, meglehet, apám szőke orosz tiszt volt, talán herceg, aki visszament Katajanokkán[1] a hadihajójára, és örökre eltűnt. Vagy előkelő földbirtokos, aki bankügyeinek rendezésére felutazott Helsinkibe. Ez utóbbi gondolat nagyon megtetszett nekem. Elképzeltem apámat, mint keskeny arcú, ezüstszürke hajú urat, aki délceg paripa hátán lovagol a szántón valami fehér épület felé, s a sugárzó őszi égbolt alatt pompás szetter rohan paripája nyomában. Hát ilyesmiket fantaziáltam apámról, és már egyáltalán nem akartam kikaparni a szemét, s nem akartam az arcába köpni.

Elképzeléseim persze nevetségesek és gyerekesek voltak. Nyilvánvaló, hogy apám afféle átlag helsinki úriember volt, azok közül való, akiket túlságosan is jól ismerek. Táskás szemű, evéstől és ivástól puffadt arcú, egyik keze a pénztárcáján, a másik meg egy kislány blúzának gombjain. Ki tudhatja, talán még le is feküdtem vele legroszszabb éveimben.

De nem, apámmal kapcsolatban semmire se akarok gondolni. Ő csupán árnyék, csupán lehetőség számomra.

1. Helsinki egyik városrésze és kikötőnegyede.

Ezért biztosan jobb is, ha nem ismerem kilétét. Csak az arcom és szemem alapján sejthetek valamit felőle. Kissé megvigasztal az a bizonyosság, hogy szép férfi volt, biztosan higgadtabb, és nem olyan goromba, mint törvény szerinti apám, akit szerettem. Fölösleges és ostoba dolog fecsegnem róla, akiről semmit sem tudok. Anyám nem beszélt róla, ezért úgy halt meg, hogy őt sem ismerhettem meg igazán. Minden büszke ember úgy száll sírjába, hogy még legközelebbi hozzátartozói sem ismerik. De milyen sokba kerül ez a büszkeség!

Már tízéves koromban jól tudtam, hogy szép lány vagyok, szebb, mint fivéreim, és szebb, mint az utcában lakó hasonló korú lányok. Úgy nézegettem magam a tükörben, mint egy kis majom, pántlikákat kötöztem a hajamba, és gyűlöltem nyűtt ruháimat, stoppolt harisnyáimat és ócska cipőmet. Mert szép akartam lenni. Azt gondoltam, azt képzeltem, hogy ha apa észreveszi, hogy szép vagyok, talán majd megkedvel, és felenged annyira, hogy megsimogat. Noha már az utca volt a játszóhelyem, noha a szájam már trágár szavakhoz szokott, és az utca nyugtalansága költözött belém, még mindig olthatatlan vágyat éreztem, hogy megnyerjem apa szeretetét.

Sötét szemöldököm volt, nem kellett bekormoznom ellobbant gyufafejekkel, mint ahogy a korombeli lányok csinálták. Fényes, fekete szemem volt, hajam pedig káprázatosan szőke, mikor már értettem a mosásához és a fésülködéshez. Az utcasarkon álldogáló nagyobb fiúk is szívesen füttyögettek utánam, és megengedték, hogy egy-egy slukkot szívjak a cigarettájukból. Belőlem, aki

gyermekkoromban hangtalan és félénk voltam, az utcán szájas és hangoskodó lány lett. Kiabáltam és vihogtam, akár a többi lány, mintha valami titkos erő kényszerített volna, hogy élénkebb, temperamentumosabb és szájasabb legyek mindenki másnál. Kis fenevad voltam, gonoszkodtam, verekedtem, rúgtam-haraptam verekedés közben. Mégsem én voltam ez. Nem éreztem jól magam az utcán, valami egészen másra szomjaztam. Apám szerető érintésére. Folyton azt reméltem, hogy ha még hangosabban ordítozom, még féktelenebbül rohangálok, még vadabbul harapok, majd valami bezárul bennem, és majd akkor jól fogom érezni magam.

Tizenhárom éves koromban értem nővé. Már türelmetlenül és szégyenkezve vártam. És gondolatban számomra semmi furcsa nem volt abban, ami a férfiakkal és a nőkkel történik. A fiúk már meg-megtapogattak. A nagyobb lányok vihorászva és kuncogva meséltek el nekem mindent, amit tudni kell, bár talán jobb lett volna, ha tudatlan maradok. Anyám nem mondott nekem semmit, nem világosított fel. Nyilván nem tudta, hogyan fejezze ki magát, így van vele a legtöbb asszony. De nem volt szükségem a segítségére. Nem ijedtem meg, amikor az megtörtént velem, sőt, diadalittas érzés töltött el. Több lettem, mint addig voltam. Az a meglepő valami, ami történt velem, lecsillapított és csendessé tett, mintha valamiféle forró és kellemes dologra szentelt volna fel.

Olyan zsúfoltan laktunk, hogy lehetetlen volt teljesen eltitkolnom a bennem végbement változást. Fivéreim grimaszokat vágtak, és gúnyolódtak velem, de elenged-

tem a fülem mellett. Nő lettem, és ez csillapítólag hatott rám. Kezdtem megválogatni társaságomat, a vad játékokban már nem találtam örömöt, újra álmodozó és hallgatag lettem. Tétován ábrándozni kezdtem jövőmről, melyre csinos arcom és a bennem kibontakozó nő feljogosított. Nyúlánk végtagjaim voltak, alakom hónapról hónapra fejlődött, derekam karcsúsodott, kezemmel kitapinthattam melleim duzzadását. Kezdtem megsejteni vonzerőmet is. A fiúk, akik azelőtt megcsipkedtek, most félénkké váltak pillantásomtól, és zavartan gyúrogatták kezüket. A boltos fia moziba vitt, és mazsolát meg édességet hozott nekem apja üzletéből. Valami kimondhatatlanul hízelgő volt számomra abban a tudatban, hogy kaptam valamit, anélkül hogy bármit is adtam volna cserébe.

Egy szombati napon, mikor apa megjött a munkából, és munkaruhában leült enni a konyhaasztalhoz, odamentem hozzá. Kicsinosítottam magamat, amennyire csak tudtam, hullámosra fésültem a hajam, és piros szalagot kötöttem bele. Blúz volt rajtam és szoknya, mint a nagylányokon. Megérkezésekor apa felhajtott két pohárkával, és az üveget eldugta az előszobában. Jó hangulatban volt. Izgalomtól remegve simultam hozzá, átöleltem a nyakát, és arcomat az övéhez érintettem.

– Apa, új blúzom van! – mondtam, és bátortalanul rámosolyogtam.

Rám nézett, és minden mosolygós vidámság eltűnt belőle. Tekintete fagyossá vált, vadul ellökött magától, úgy nézett rám. Rólam meg anyámra. És elkáromkodta

magát. Megtaszította az asztalt, hogy az edények, tányérok csak úgy csörömpöltek, felállt, fogta a sapkáját, az előszobában felkapta a pálinkásüveget, és elviharzott. Anyám dermedten nézett utána, aztán felém fordult, szórakozottan babrálni kezdte a szalagot a hajamban, és megigazította elöl a blúzomat. Olyan rettenetesen megrémültem, és olyan boldogtalan voltam, hogy ezúttal nem is löktem félre a kezét.

Ekkor apa már egyre gyakrabban ment a maga útjára szombatonként, anélkül, hogy átöltözött volna, rendbe hozta volna magát. Tetőpontján volt a gazdasági válság, apa komor lett, megkeseredett, és már csak akkor mosolygott, ha az első pár korty lecsúszott a torkán. Igaz, munkája volt, de keresete egyre csökkent, és otthonunkban lassacskán minden kicsúszott alólunk. Amikor tizennégy éves koromban befejeztem a tanulást, el kellett mennem dolgozni.

Az idő tájt a fiúk már táncolni vittek, én pedig szenvedélyesen vágytam arra, hogy saját pénzem legyen, amin jobb ruhákat, vékonyabb harisnyákat, szebb cipőket vásárolhatok. Egyáltalán nem volt ellenemre az álláskeresés, sőt, izgalmasnak éreztem. Mindent izgalmasnak éreztem, ami új volt. Ezért engedtem meg a fiúknak is, hogy tánc után megszorongassanak és megcsókoljanak az udvari kapu fedezékében, ezért engedtem meg, hogy blúzomat babrálják. Magam teljesen hideg voltam, és éreztem erőmet és fölényemet, mikor lihegni kezdtek, vagy szitkozódni, ha ügyesen kisiklottam az ölelésükből, mert szerintem már eleget kaptak.

Az álláskeresés és a pénzszerzés is izgalmas volt számomra. Hiszen elvitt a megszokott otthonból, elvitt a városba, az utcákra és új emberek közé. Kifutó lettem egy belvárosi szőnyegüzletben. Anyám szerezte a helyet, négyszáz márkában szabták meg a havi fizetésemet. A külföldi származású tulajdonos alaposan szemügyre vett, fénylő képén kifürkészhetetlen, homályos kifejezés ült. Úgy éreztem, hogy nagyon finom, idős úr, mert fényes gyűrűket viselt, és pompás nyakkendőt. Két hetet dolgoztam ott, boldog voltam, és lelkes, mert munkám sokféle üzletbe és irodába vitt, és mindenki barátságos volt hozzám, különösen az urak.

A tulajdonos is szívesen nézegetett, én pedig legjobb tudásom szerint mosolyogtam rá, és kellettem magam. Idősebbnek mondtam magam, és anyám is, hogy megkapjam a helyet, hiszen nyugodtan tizenhatnak nézhetett bárki, és abban az időben még kifutói álláshoz is nehéz volt jutni. Beköszöntött a nyár, és a tulajdonos elküldte a családját vidékre. Egy napon üzleti tárgyalásra ment valamelyik szállodába, délután pedig betelefonált az üzletbe, és meghagyta, hogy vigyek el a lakására néhány papírt és számlát, mert szüksége van rájuk.

Izgalmasnak tűnt a feladat: elmenni hozzá a lakására. Rendbe hoztam magam, ahogy csak tudtam. Szégyelltem kopott cipőmet és stoppolt harisnyámat, de a júniusi város olyan vidám és napfényes volt, hogy végül is dudorászva, ugrándozva mentem végig az utcán a lakásáig. Az Eira negyedben lakott egy szép házban, és amikor becsöngettem, maga jött ajtót nyitni. Ingujjban volt,

fénylett az arca. Mosolygott és hajvíz-, alkohol- és szivarszag áradt belőle.

Betessékelt, és közölte, hogy nem kell sietnem vissza az üzletbe, ráérek. Lakása a legszebb és legelőkelőbb volt, amit valaha láttam. Süppedő fotelek, keleti szőnyegek a padlón, magas tükrök és aranyozott kisasztalok a falak mellett. Félszegen és lábujjhegyen léptem be, de aztán megnyugtatott az a tudat, hogy a családja vidékre utazott, és ő egyedül van otthon. El se tudtam képzelni, mit csináltam volna, ha váratlanul belép a felesége is.

Leültetett, kinyitott egy dobozt, csokoládéval kínált. – Végy, amennyit akarsz – mondta barátságosan. – Csinos lány vagy, Maire. Hány éves is vagy?

– Tizenhét – hazudtam erre, és olyan szépen és kacéran mosolyogtam rá, ahogy csak tudtam.

– Tizenhét? – ismételte, és kávébarna szemeibe gyöngédség költözött. Tenyerét a térdemre tette, megszorított, és kábulttá vált az arca. – Vedd le a kabátodat! Nem kell sietned sehová.

Levette fejemről a kis kötött sapkát, megsimogatta a hajamat. – Mutatok neked érdekes képeket – indítványozta kisvártatva.

Udvariassága hízelgett nekem, barátságos modora, a finom csokoládé és a gyönyörű berendezés megszédített. Rátett a térdemre egy nagy, német nyelvű könyvet, odaült mellém a fotel karfájára, egyik kezét a vállamra tette, másikkal pedig lapozni kezdte a könyvet, és képeket mutatott nekem.

A képek láttán hol megdermedtem, hol kigyulladtam

az ijedtségtől, mert kizárólag meztelen férfiak és nők voltak rajtuk, akik egymással szeretkeztek. Olyan rettentően megijedtem, hogy rá se mertem nézni, csak sietve félretoltam a könyvet a térdemről. De ő megragadta a vállamat, ijedtségemen jót szórakozott, és tovább lapozta a könyvet, arra kényszerített, hogy nézzem tovább. A rémület elgyengített, és attól féltem, hogy magamra haragítom. De amikor maga alá gyűrt, és átkarolt, sikítani kezdtem. Semmi másra nem voltam képes, de a sikítás mégis megkönnyebbített, úgyhogy már segítségért kiabáltam.

Teljes súlyával a fotelba nyomott, kezével betapasztotta a számat, de én beleharaptam a kezébe, és kiszabadítottam magam. Könnyeimtől megvakultan menekültem, kijutottam az ajtón át a lépcsőházba, és sikoltozva lerohantam a lépcsőn, ügyet se vetve a kiáltozására.

Annyira meg voltam rémülve, hogy nem mertem az üzletbe visszamenni, csak lődörögtem az utcán, hazamenni is féltem. Végül is haza kellett térnem, de kabátom és sapkám nála maradt, ezért otthon kénytelen voltam mindent elmondani. Ez egyszer apa mellém állt, megkérdezte tőlem a címet, és elment az üzlettulajdonoshoz. Visszatérve magával hozta kabátomat és sapkámat, és négyszáz márkát, vagyis az egész havi fizetésemet, pedig csak két hétig dolgoztam.

Noha rettentően meg voltam rémülve, később szégyelltem saját rémületemet, és sok nyári éjszakát virrasztottam át azokra a meztelen képekre meg a gyűrűktől csillogó kövér kezekre gondolva, melyek belenyomtak

engem a fotelba. Forróság öntött el, és rémület kerített hatalmába, szorosan behunytam a szemem, de nem tudtam megszabadulni mindattól, ami történt velem.

Ezután, ha valamelyik fiú hazakísért, és meg akart csókolni a kapualjban, odanyomakodtam hozzá, izgatottan csókoltam vissza, és megengedtem, hogy nyugtalan kézzel tapogassa testemet, de aztán szúrós fájdalom nyilallt a hasamba, rémült vadként szabadítottam ki magam, és menekültem.

3

Új helyet kellett keresnem, de ott sem jártam jobban. Apa beszerzett egy cipőraktárba, ahol egy este, mikor a többiek hazamentek, a raktáros visszatartott túlórázni, bezárta az ajtót, és meg akart erőszakolni. Most már nem rémültem meg annyira, mint az előző alkalommal; karmoltam és rúgkapáltam, és úgy ordítottam, hogy nem tehetett mást, elengedett. Amikor apa meghallotta a dolgot, ismét vette a kalapját, elment, és elagyabugyálta a raktárost, de én persze nem maradhattam a raktárban. Amikor hazatért, szeme sarka fel volt repedve, homloka véres volt, komoran nézett rám, és így szólt: – Ugyanolyan ringyó lesz belőled is, mint anyád. Nem a férfiak tehetnek róla. Te izgatod fel őket. Legjobb lesz, ha megöllek!

Úgy nézett rám, hogy azt hittem, csakugyan megöl, ha valami olyat teszek, ami őt szégyenbe hozná. Így

munka nélkül maradtam, míg be nem kerültem egy virágüzletbe kisegítőnek. Mindössze ötven márkát kaptam egy hónapra, az asszony pedig gonosz volt és erőszakos, de anyám azt akarta, hogy inkább legyek azon a helyen, mint munka nélkül. Úgy vélte, hogy az asszony majd megtanít koszorút kötni, így szakmát is szerzek magamnak, amivel jól kereshetek. De az asszony nem sokat tanított, és engem sem érdekelt a tanulás, sokkal szívesebben álmodoztam autókról és filmekről, gazdagságról, elegáns szobákról meg fiúkról.

Dolgozott abban a virágüzletben egy nálam idősebb lány is. Orvokkinak hívták. Ő tanított meg a púder és a rúzs használatára, és mindenfélét mesélt arról, hogy egy szép lány milyen könnyen kereshet pénzt, ha szerencséje van. A virágüzletben unatkoztam. Az asszony főleg kifutónak használt, reggeltől estig róttam a várost, hordtam a virágokat, nyomkodtam az ajtócsengőket, anélkül hogy rendes fizetést kaptam volna a munkámért. Olykor azért kaptam borravalót, új selyemharisnyát is vásároltam rajta, Orvokki pedig nekem ajándékozta régi cipőjét, ami kicsit nagy volt nekem. Nem mertem otthagyni az üzletet, de igyekeztem minél több időt kint tölteni a városban, aminek az lett az eredménye, hogy az asszony lehordott lustának és naplopónak, és megjósolta, hogy egyszer még el fogok züllení. Pedig talán nem lettem volna olyan lusta, ha tisztességes bért fizet.

Apa kezdett jobban szemügyre venni, és egy szombat este meglepett a kapualjban, amint a boltos fiával csókolóztam. Rettentően megijedtem, de apa ezúttal nem

szólt semmit, mert egy idegen férfi volt a társaságában. Felmentek a lépcsőn, és nagy ajtócsapkodás közepette bevonultak a lakásba. Már éjfélre járt, de a nyári éjszaka olyan világos volt, hogy biztosan felismert.

Csak hosszú idő múlva mertem besurranni, és amikor beléptem a kivilágított konyhába, apa nevetett, és azt mondta a vendégnek: – No lám, hazatért a leányzó is!

Mindketten alaposan felöntöttek a garatra, anyám nem volt ott. – Mutasd meg, hogyan csókolózol, úgy látom, értesz hozzá! – parancsolt rám apa. Olyan kiismerhetetlen volt mindig, hogy csakugyan nem tudtam, jó vagy gonosz szándékkal mondja-e, vagy egyszerűen annyira részeg, hogy megfeledkezett a gyűlöletéről is.

– Pfuj! – ellenkeztem undorral, amikor az idegen férfi kormos, szurtos munkaruhájában ölelgetni kezdett, hogy megcsókoljon. De apa érdeklődése és szelídsége az első ijedség után annyira megszédített, hogy végül kábultan engedtem, az idegen az ölébe vett, és szájon csókolt. Elfordítottam a fejem, és apára néztem.

– Hát ez meg mi volt? – kérdezte apa, és részegen, teli torokból hahotázni kezdett. – Nem tudsz még, te leányzó, semmit se! Gyere, majd én megmutatom, hogyan kell csókot adni!

Az ölébe kapott, és én teljesen elgyengültem, amikor hátradöntött, ajkát a szájamra nyomta, és megcsókolt. Még egyetlen fiú sem tudott így megcsókolni. Úgy csókolt, ahogyan a férfi csókolja a nőt; izzadtam és elernyedtem az ölében. Így csókolt meg apa, így simogatott meg egyetlenegyszer, de nem gyöngédség volt abban, hanem

gyűlölet. Mert olyan hirtelen engedett el az öléből, hogy a falnak estem, és a pálinkától meg az indulattól puffadt volt az arca, amint gonoszul rám nézett. Sziszegve mondta: – Gondoltam, hogy efféle vagy. De tartsd eszedben, Maire, inkább megöllek!

Még túlságosan gyerek voltam ahhoz, hogy bármit is megértsek belőle, de amikor dühösen az ágyba kergetett, egyre az ölében éreztem magam, és éreztem, hogy egyetlen fiú sem csókolt még meg úgy, mint ahogyan ő. Egyre éreztem ajkamon az ő erős ajkát, és testem körül rettentő izmos karjait. Éreztem, hogy valami szörnyű és valami csodálatos történt velem, és arra gondoltam, hátha apa mégiscsak szeret. Hiszen miattam ment el ahhoz a gazdag üzlettulajdonoshoz a kabátomért meg a sapkámért, és miattam verte össze azt a ronda raktárost is. Eszembe jutott mindaz, amit csodáltam benne, az ereje, a féktelensége, a bátorsága és viharos szeszélyei. Azt hiszem, ha ez után a dolog után barátságos lett volna hozzám, és néha megsimogatott volna, egészen más lett volna belőlem, mint aki vagyok.

De az után az este után apa barátságtalanabb lett hozzám, mint valaha, másnap széttépte szép blúzomat és a hajszalagomat, és azt mondta: – Most már szemmel foglak tartani, Maire. – Ettől fogva őrizni kezdett, megtiltotta, hogy sétálni menjek, megtiltotta, hogy moziba járjak, és táncolni a fiúkkal. Miután a munkából hazatért, csak azért ment ki az utcára, hogy kémkedjen utánam. Ha a boltos fiával beszélgetve, nevetgélve, gyanútlanul belébotlottam, megragadta a karomat, hazacipelt, és azzal

fenyegetőzött, hogy megöl minden fiút, akit a társaságomban lát, így aztán a fiúk kerülni kezdtek.

Ha viszont szépen otthon ültem, és kölcsönkönyvtárból hozott könyveket olvasgattam, rám se bagózott, csak dühösen pislogott oda olykor, és mogorván rám förmedt, ha útjában voltam. Magatartása késztetett arra, hogy rosszat tegyek, olyat, amit tiltott nekem. Mert ha rosszat tettem, kénytelen volt figyelni, gondolni rám, őrködni kellett felettem. Akartam, hogy gondoljon rám. Nem tudom már, mi mindent gondoltam felőle és saját magamról, de úgy éreztem, jobb, ha megüt, mert akkor legalább törődik velem. Azt hittem, mégiscsak szeret, ha egyszer fáradságot vesz arra, hogy silbakoljon engem.

Próbáltam jó is lenni: otthon maradtam esténként, kötöttem vagy olvastam, és odatettem apa elé a borravalót, amit azoktól kaptam, akikhez virágokat vittem az üzletből. De apa félresöpörte a pénzt, és átkozódott. Ezért, amint elkerültem a tekintetét, ismét kiszöktem az utcára. Nem mertem a környéken maradni, ezért egyre gyakrabban kerestem Orvokki társaságát, együtt mentem vele táncolni. De a fiúktól, akik elkísértek, még mielőtt utcánk sarkára értünk, elbúcsúztam. Hasam fel volt ingerelve csókjaiktól és simogatásaiktól; zihálva és remegve mentem be a ház kapuján, attól rettegve, hogy apa még mindig ott kémlel utánam, de titokban kívántam is, hogy ott legyen. Egyszerre kívántam is, hogy ott legyen, meg rettegtem is tőle.

Ilyen hazatérések után apa olykor úgy megvert, hogy testem teli lett kék foltokkal, és zokognom kellett.

Ha megvert, sosem jajgattam fennhangon, csak remegve bebújtam az ágyamba, szemem könnyezett, tagjaim nyilalltak az ütésektől, fülemben egyre visszhangzott a táncterem zenéje. Még a fájdalom is félelmetes élvezetet okozott, amint a csókoktól és a veréstől betegen feküdtem, és apára gondoltam.

Mindez gyorsan történt, egyetlen rövid nyáron. Hétről hétre vadabb lettem, egész éjszakákat kimaradoztam, anyám sem tudott többé megfékezni, nem is törődtem figyelmeztetéseivel. Egy vasárnapon a boltos fia elvitt Seurasaarira.[2] Nemrég vendégek voltak náluk, csórt hát egy kis bort otthonról, és elhozta nekem egy limonádésüvegben. Barna, édes bor volt, mindketten ittunk belőle. Sütött a nap, szél fújt a tenger felől, és a parti sziklák átforrósodtak a napsugaraktól. A bor elbódított, hagytam, hogy a boltos fia megcsókoljon, és simogassa testemet, amennyire ügyetlenül erre képes volt. – Az egész világon nincs még egy olyan lány, mint te, Maire – súgta a fülembe.

De én egyáltalán nem estem bele. Csupán tetszett nekem, hogy jó ruhái vannak, hogy a zsebében mindig akad pénz, és hogy iskolába jár, mert le akar érettségizni, noha sose lett belőle egyetemista. Nem hatott rám az érintése sem, csak feküdtem a forró sziklán, miközben lábamat és karomat simogatta, és behunytam a szemem. Magamban azt reméltem, hogy az élet talán mégiscsak szép, és hogy számomra is sok csodát tartogat, mert szép

2. Helsinki egyik szigete

voltam, szebb, mint a többi lány, akkor is, ha csak egy faházban laktam az udvar végében, akkor is, ha apám ivott, és anyám takarítónő volt.

Elolvastam a könyvtári könyveket is, és igyekeztem úgy beszélni, ahogyan a könyvekben beszélnek, ha olyan fiúval találkoztam, aki még nem ismert, és nem tudta, hogy egy udvar végében cseperedtem fel. Ilyen voltam tizenöt éves koromban, akkor még biztosan nem voltam romlott. Talán szívesen dolgoztam is volna, ha rendes bért kapok érte, meglehet, elmentem volna esti tanfolyamra svédet tanulni, igyekeztem volna bejutni kereskedelmi iskolába, ha apám bátorított és szeretett volna. Ha szeretett volna, biztosan megteszek bármit, hiszen még olyan fiatal voltam, könnyen tudtam lelkesülni, és kész voltam arra, hogy rajongjak érte, noha ivott, komor és szeszélyes volt.

Szépségem azonban magabiztossá tett, így izgattam fel a fiúkat, a boltos fiát is. Talán csakugyan volt bennem valami, ahogy apa mondta, ami felizgatta a férfiakat, habár magam nem tudtam róla, olyan voltam, amilyen, anélkül hogy eltűnődtem volna az egészen. Később arra gondoltam, hogy ha szőke hajamat levágattam volna, és elnyűtt cipőben, szutykos kézzel sétáltam volna, még akkor is ugyanúgy felizgatom a férfiakat, akaratlanul.

Miután egyszer már elbódított a bor, újra érezni szerettem volna azt a bódultságot, mert azt éreztem akkor, hogy szabad vagyok, enyém az egész világ, és senki sem állhat az utamba. Ezért a tánchelyiségekben kóstolgatni kezdtem az üvegeket, melyeket a fiúk hoztak a zsebükben

magukkal, pedig nem is bor volt bennük, hanem mindenféle kevert szesz. Bármennyire is rossz volt, megkívántam, mert apa is ivott. Nem rúgtam be, csak annyit ittam, hogy a fiúk sutyorogni kezdtek rólam, a vénasszonyok meg szidtak.

Őszintén szólva nem is tudom, miképp mentek a dolgok, mi történt, és miért történt, de azt hiszem, apa már tudta, hogy beteg, és meg fog halni. Valószínűleg megérezte, hogy már vége az erejének. A fiúk is felnőttek, a két idősebb már dolgozott, anyám is megöregedett, és cicázás közben már nem pirult ki szürke arca. Úgy tűnt, apa megcsömörlött az udvar végén levő lakásunktól, a rozoga bútoroktól meg a rongyos ágytakaróktól, és érezte már, hogy élete a vég felé hanyatlik.

Alighanem azonban titkolni akarta mindezt, és e sötét dolgok mögött engem látott, úgy gondolta, én vagyok az oka mindennek, és gyűlölt engem. Egy egész hétig komor némaságba burkolózott, szombaton még enni sem jött haza, hanem egyenesen inni ment, úgyhogy nyugodtan megmosakodhattam, felöltözhettem, megfésülhettem hajamat, és óvatosan ajkamat is kirúzsozhattam a tánchoz.

Orvokki mutatott nekem egy helyet. Régi istállóépület volt, közel a tengerparthoz, nem túl messze a lakásunktól. Tarka papírernyős lámpákkal volt kivilágítva, nyárestéken táncolni lehetett ott. Meglehet, nem volt valami finom hely, mert ittak és verekedtek az épületben, és a rendőrség hamarosan eltüntette az egészet, de számomra rendkívül izgalmas volt, még akkor is, ha nálam idősebb és

tapasztaltabb lányok látogatták. Talán épp azért tartottam olyan izgalmasnak, mert táncolhattam ott, és mindenki idősebbnek nézett a koromnál. A férfiak közül egy sem bántott, egy sem akart nekem semmi rosszat, csak nevetgéltek és tréfálkoztak, és odakínálták az üveget, húzzam meg.

De azon az estén egy begerjedt vénasszony bement hozzánk, és azt mondta anyámnak:

– Jobban is ügyelhetnél a lányodra. Már megint ott tántorog az istállóban részegen, belefekszik a fiúk ölébe, és még őket is elrontja.

Apa korábban jött haza a szokásosnál, és miután ivott, ott ült mogorván, térdére lógó karokkal, és mindent hallott. Rögtön felállt, és azt mondta: – Az istenfáját! Ami sok, az sok. Megyek, megölöm azt a ringyót! – Anyám hiába ragadta meg a karját, apa szitkozódva félrelökte, a fészerből kivette a fejszét, bedugta a kabátja alá, és elindult, de annyira részeg volt, hogy a házak falához kellett támaszkodnia.

Anyám tudta, apa megöl, ha kezébe kerít. Ismerte annyira. Rettentően megrémült. Átrohant az udvarokon keresztül, apát megelőzve ért oda az istállóépülethez, a tánc kellős közepén elvitt onnét, és magával vonszolt a temető szélére, noha dulakodtam vele és szitkozódtam, mert ahogy az a vénasszony mondta, talán csakugyan részeg voltam kissé, ha nem is tudtam róla.

Anyám sírt, pedig nemigen volt szokása, és folyvást hajtogatta: – Maire, aranyom, Maire, drágám, gyere, bújjunk el, különben apád megöl.

De én makacskodva azt feleltem: – Hadd öljön meg! Legalább megszabadultok tőlem, úgyis mindnyájan gyűlöltök.

– Gyere, siess már, Maire, drágám, apád már jön a fejszével! – hajtogatta anyám.

A fejsze hallatára megrémültem, és noha megszökhettem volna, nem rántottam ki magam anyám kezéből, hanem engedelmesen követtem a sötét temetőbe a kőfal mellé. A temetőfal mellett szemétkupacokban botladoztunk, aztán leültünk a meleg fűbe, és hátunkat nekivetettük a falnak. Anyám sírt, és talán én is pityeregtem

– Nem csináltam semmi rosszat – mondtam anyámnak. – Semmi rosszat.

– Ittál – korholt ő bánatosan. – Érzem a leheletedből, ha a vénasszonynak nem is hiszek. Ne is tagadd.

– Apa is iszik – feleltem konokul. De anyám ettől még bánatosabb lett, ezért rögtön mentegetőzni kezdtem: – Csak tréfából ittam, a fiúk bosszantására. Nem csináltam semmi rosszat, ha megkóstoltam is kicsit az üveget. Valami szórakozásra nekem is szükségem van, mikor örökké magamra hagytok.

Közben engem is elfogott a keserűség, elsírtam magam, hiszen gyerek voltam még. Anyám szoknyájához nyomtam a fejemet, és azt mondtam neki: – Anyám, drága, én nem vagyok rossz, hát mért gyűlöl az apám? Amióta élek, nem szólt hozzám egyetlen jó szót sem, most meg fejszével kerget, hogy megöljön. Hát elment az esze, vagy én vagyok bolond?

Anyám csak jajveszékelt: – Hová dugjalak, édes gyer-

mekem, éjszakára? Addig nem jöhetsz haza, amíg azt nem látom, hogy apád kijózanodott.

Könyörögve megragadtam anyám kezét: – Az isten szerelmére, anyám, mondd meg, mért gyűlöl apa! Egyetlen gyereknek sincs olyan gonosz apja, mint nekem. Akármit csinálok, sehogy se tetszik neki. Tudod te is, mennyi mindent megpróbáltam.

Nem tudom, elmondta volna-e anyám valaha is az igazat, ha nem ülünk ott a sötétben, hátunkat a temető kőfalának vetve, míg a város fényei ott világlottak előttünk az égen, s a falnál ettől még mélyebbre vált a feketeség. Helsinki fényei ott világlottak előttünk az égen, és meglehet, anyám szemében most minden hiábavalónak tűnt, mert a város a válság éveit élte, és telis-teli volt nyomorúsággal, alkohollal és feslettséggel. Bizony, nem gondolhatott anyám más jövőre, csak arra, hogy megöregszik, tönkremegy és lassan meghal.

Ezért így szólt: – Én vagyok a bűnös, gyermekem. Talán már régen el kellett volna mondanom neked, hogy jobban vigyázhass magadra. Mert apa nem a te apád. Az én bűnömből születtél, amikor másfél évig távol volt, és nem tudtam, visszatér-e valaha. Az én bűnömből születtél, és ő nem téged gyűlöl, hanem engem gyűlöl benned, mert nem tudta megtartóztatni magát tőlem, és nem tudta megállni, hogy gyereket ne csináljon nekem. Így áll a dolog, drága Maire. Bűnt követtem el ellene, és bűnt követtem el ellened is. Mondd, meg tudsz bocsátani nekem?

Elhallgattam, megnémultam, mert annyira gyerek vol-

tam még, hogy álmomban sem gondoltam volna ilyesmire. Pedig mindig sejtettem, hogy apa és énközöttem valami szörnyű titok lappang. A kábulat mind elszállt belőlem. Fázni kezdtem, és valami végtelen, halálhoz hasonló érzés telepedett rám, amint a város visszfényeit bámultam az égen. Nem is töprengtem azon, amit anyám mondott, minden világossá vált előttem egyetlen pillanat alatt, tudtam mindent, mintha magam éltem volna át, és nem értettem, miért nem voltam tudatában ennek már eddig is.

Elhallgattam, teljesen megnémultam, és anyám erős munkáskezével simogatni kezdte hideg kezemet, és halkan zokogva mondta el mindazt, amit én is elmeséltem már születésemről. Ám igazi apámról nem mesélt semmit, én pedig nem kérdeztem felőle, hiszen éppen eleget tudtam már. Olyan volt bennem mindez, mint valami nyílt seb, olyan seb, mely ha nem mozdulsz, nem fáj, de ha csak egy picit is megmoccansz, rettentően beléd hasít. Ezért tökéletes csendben és némán ültem ott, hátamat a temető kőfalának vetve, anyám pedig kérges kezével simogatta a kezem, és egyre zokogott.

4

Így ültünk ott, a sötétben, a meleg fűben, talán két órát is. Késő volt már, és mivel a város fényei is kihunytak lassan, az égbolt egyre sápadt. – Mi lesz most veled, drága Maire? Nem merlek hazavinni – mondta végül anyám.

Szorosan összekulcsoltam a két kezem, és azt feleltem neki: – Soha többé nem megyek haza. Ne törődjetek velem. Nem kell aggódnod miattam, anyám. – Amikor pedig anyám megrémült, és tiltakozni próbált, józanul így folytattam: – Mi lenne, ha hazamennék? Apa megölne egyszer, ha méregbe jönne. És ennek nincs értelme. Mert van két öcsém is. Börtönbe jutna miattam. Talán már bolond is kicsit, mert annyit ivott, és évről évre magába fojtotta a gondolatait, meg baja is volt elég, mert szegények voltunk. Majd elmegyek Orvokkihoz éjszakára, remélem, ellakhatok nála. Valahogy majd csak megleszek, ha anyám elküldi a ruháimat, mert apát soha többé nem akarom látni.

Így beszéltem teljes józansággal, és talán így is gondolkodtam. De valahol a legbensőmben, titokban egy másik érzés is beszélt bennem, szörnyű és perzselő érzés, melyet nem tudtam megmagyarázni magamnak. Valami azt mondta bennem, hogy a szavak, melyeket kimondtam, csak külső lepel voltak és takaró, és nem volt semmiféle jelentőségük e titkos, kínzó, égető érzés mellett. Csak azt tudtam, hogy soha többé nem kívánom látni apát, mert nem volt az igazi apám.

Ugyanakkor felszabadult, hideg érzés bódított el, a szabadság érzése; éreztem, hogy szabadabb vagyok, mint a többi ember, magam vezérelhetem az életemet a pokolba vagy a mennybe anélkül, hogy bárkitől is tanácsot kérnék, és bárki tiltásának engedelmeskednék. Mert amikor anyám elmesélte nekem, amit elmesélt, elveszítette felettem való hatalmát is, nem kívántam neki engedel-

meskedni többé, bármit is mondott volna. Mert ha hazatérnék, és ott élnék továbbra is apával, anyámmal és családommal, egyszer biztosan valami szörnyű és visszavonhatatlan dolog történne. Meglehet, apa megölne engem, vagy valami ennél is szörnyűbb dolog történne, aminek soha nem szabad megtörténnie, mert akkor minden összeomlana bennem és körülöttem. Így éreztem, így gondolkoztam, és anyám sem ellenkezett többé, hanem beleegyezett, hogy éjszakára Orvokkihoz menjek, és megígérte, hogy eljuttatja hozzám ruháimat.

De miután megegyeztünk, elfogott a sírhatnék a bizonyosság miatt, hogy ilyen egyedül maradtam, és ennyire független lettem tizenöt éves koromra. A sírás fojtogatta torkomat, de nem akartam sírni anyám előtt, hiszen most magam döntöttem életemről. Oly sok év után először éreztem gyengédséget anyám iránt, mert rádöbbentem, hogy ő sohasem gyűlölt, mindig jó akart lenni hozzám, noha én nem akartam elfogadni jóságát. Talán neki is meg lett volna az oka arra, hogy gyűlöljön engem, hiszen örökösen ott voltam előtte, a szeme láttára növekedtem, minden pillanatban emlékeztetve őt a bűnre, melyet apa nem bocsátott meg neki szíve mélyén.

Ám anyám soha nem gyűlölt engem, oly erős ember volt. És talán éppen ezért érdemelte volna meg a szeretetemet. Az is meglehet, hogy a saját mércéjével mért, ezért hagyott magamra a nagyvilágban; úgy gondolta, hogy ugyanúgy megélek egyedül, ahogy ő is megélt, amikor ugyanennyi idős korában a városba jött. De én nem voltam olyan, mint ő, hanem a szívem mélyén

ugyanolyan rettenetes voltam, mint apa, noha akkor még nem tudtam ezt.

Így indultunk el a temetőfal mellől, mikor már hajnalodott. Először kézen fogva hazafelé kísértem anyámat, bár egész a házig nem mertem elkísérni, mert attól féltem, hogy apa még mindig les rám a fejszével. Azonban anyám sem tudott elválni tőlem, hanem elkísért Orvokkiék udvaráig, s közben állandóan fogta a kezem. Orvokki egy köves udvarban lakott, vaskapu zárta le az udvart, de én ki tudtam nyitni a zárat, mert kezemet a vasoszlopok közé dugtam, és benyomtam a kilincs nyelvét; így jutottam be az udvarra. Anyám csak ekkor fordult meg, hogy hazamenjen.

Orvokki külön bejáratú szobában lakott, nyáron nem volt szobatársa sem. Ezért gondoltam, megengedi, hogy nála lakjam, amíg annyit nem keresek, hogy kifizethetem neki a rám eső lakbért. Szörnyen megrémült, amikor ilyen különös időben bekopogtam az ajtaján, először nem is akarta kinyitni, mert férfi volt nála. De én addig kopogtam, amíg kénytelen volt beereszteni, hiszen nem akadt más helyem, ahová elmehettem volna éjszakára. Nagy nehezen kinyitotta hát az ajtót, nem volt sok ruha rajta, és ivott is. – Megijesztettél, Maire! – mondta szemrehányóan. – A háziasszonyom elküld engem a pokolba innét, ha felébred.

Szégyelltem, hogy akkor zavarok, amikor a vőlegénye van nála, mert valóban azt hittem, hogy az a férfi a vőlegénye, hiszen együtt töltötték az éjszakát. Ilyen gyerek voltam még, noha már a tizenötödik évemben jártam. Orvokki

viszont azt mondta a férfinak: – Mairével nem kell törődni. Be kell fogadnom éjszakára, mert az apja elkergette otthonról.

Akkor elmeséltem nekik, hogyan keresett apa, fejszével a kezében. Megsajnáltak, vigasztalni kezdtek, mert már volt bennük jócskán ital, és engem is kínáltak. De én nem akartam többet inni, és nem akartam zavarni őket. Orvokki megágyazott nekem a földre, adott takarót, és miután eloltotta a lámpát, ügyet se vetettek rám többé. Olyan fáradt voltam, hogy én sem törődtem velük, hanem kíváncsiságom ellenére hamarosan elaludtam.

Csak akkor ébredtem fel, mikor a férfi eltávozott, de Orvokki még aludni akart, így sokáig aludtunk, mert vasárnap volt. Amikor újra felébredtünk, lementem a tejboltba, főztem Orvokkinak kávét, ő pedig megmutatta a százmárkást, amit a férfi adott neki távozásakor. Nem volt az a férfi egy cseppet sem ellenszenves, fiatal volt és barátságos, és nem is nagyon részeg. – Undok dolog férfitól pénzt elfogadni, de mi a francot csináljak, ha egyszer ki kell fizetni azt a lakbért – mondta Orvokki.

– Hol szedted fel? – kérdeztem tőle. – Az utcán – hangzott Orvokki válasza. Többet a dologról nem beszéltünk, jól éreztük magunkat, sok kávét ittunk, nagy vajas kenyereket csináltunk, én pedig szabadabbnak éreztem magam, mint bármikor, pedig valahol ott volt bennem a mély seb, melyhez nem akartam hozzáérni. Boldog is voltam, hogy együtt lakhatom Orvokkival, mert annyira fiatal voltam még, hogy nem törődtem a jövővel, szerettem az augusztusi várost, meleg utcáit, sötétzöld fáit a parkokban, és az időt, mely az enyém volt.

A virágboltba már nem mertem elmenni, mert apám ott rám talált volna, de Orvokki azt mondta: – Tudok valamit, amivel pénzt kereshetünk. – Amikor a virágbolt bezárt, elhozta onnét az elfonnyadt és szemétre való virágokat. Ezekből csokrokat kötöttünk, és egy kosárban házról házra vittük, becsengettünk a lakásokba, és árultuk őket. Biztosan törvényellenes volt ez a házalás, de nem gondoltunk rá, mert mindketten fiatalok voltunk és vidámak.

Izgalmas volt becsengetni az ajtókon, és meglátni, mikor ki jön ajtót nyitni. Az asszonyok legtöbbször becsapták orrunk előtt az ajtót, és szidalmaztak, de a férfiak annál gyakrabban vettek tőlünk virágot. Sok férfi vásárolt tőlünk, aki maga nyitotta ki az ajtót a csöngetésünkre. Legjobban azok vásároltak, akiknek családja még nyaralt, és akik unalmas vagy éppen kellemes estét töltöttek otthonukban. Egyszer be is hívtak bennünket, és rákkal meg borral kínáltak. Többször is behívtak volna, de Orvokki nem egyezett bele, sőt nagyon is megnézte, hová lehet bemenni, és hol a legokosabb visszakozni.

Így aztán annyit kerestem, hogy kifizethettem Orvokkinak a rám eső lakbért. Nem törődtem a ruhámmal, gondtalan virágáruslány akartam lenni csupán. Mint virágárusnak, még előnyös is volt, hogy nem öltözködtem túl jól. Meztelen lábszárral, rövid szoknyában hordtam a virágot, és minden pénzemet ennivalóra költöttem, mert a sok járástól örökösen éhes voltam.

Naphosszat szabadon tekeregtem a városban, közös szobánkban pedig otthont játszottam. Csodálatos volt szá-

momra, hogy saját szobánk van. Szorgalmasan takarítottam, az ágyneműket kiszellőztettem az erkélyen, és kivittem kiporolni a szőnyeg gyanánt szolgáló rongyot. Tökéletesen boldog és gondtalan voltam Orvokkinál, és nemigen gondoltam az otthonomra, sőt úgy éreztem, mintha valami gonosz, sötét helyről szabadultam volna ki.

Ekkor lettem először szerelmes is. Elmesélem, mert valóban komolyan szerelmes lettem, és nagyon is szerettem volna, ha lett volna rá lehetőségem. Egyik este becsöngettünk egy lakásba, egy férfi nyitott ajtót, foltos fehér köpenyt viselt. Kínáltam a virágot, rámosolyogtam, olyan szépen, ahogy csak tudtam, és Orvokki is mosolygott, noha kissé távolabb maradt. Barna, hullámos hajú férfi volt, villogóan fehér fogakkal. Ránk nevetett és így szólt:

– Nahát, ez kitűnő! Éppen szükségem van virágra, és veszek is, ha meg tudunk állapodni az árban. Talán legjobb lesz, ha a kisasszonyok bejönnek, hogy megbeszélhessük a dolgot.

Orvokkira néztem, aki jóváhagyólag bólintott, így aztán karomon a kosárral beléptem az ajtón, Orvokki utánam. A férfi ugyanolyan hangnemben csevegett tovább, mint amikor kinyitotta az ajtót, és bevezetett minket egy nagy, világos szobába, ahol sok könyv volt és cigarettafüst, és rajzok egy rajzasztalon. Elmondta, hogy építész, és házakat tervez. Tréfásan cigarettával kínált, mivel úgymond, nincs más kínálnivalója. Természetesen egyikünk se kért, mire megígérte, hogy ha legközelebb eljövünk, valami jobb is akad majd. Azután gondosan

válogatni kezdett a virágok között, úgy tett, mint aki hibákat keres bennük, és alkudozásba fogott. Mindez, persze, csak játék volt, mert egész idő alatt mosolygott, és gyakran pillantott énrám, úgyhogy nem engedtünk, és ő végül ki is fizette a kért árat, hanyagul szedve ki a pénzt a mellényzsebéből. Nagyon udvarias volt hozzánk, mintha csakugyan finom kisasszonyok lettünk volna, saját kezűleg nyitotta ki az ajtót, és csukta be utánunk, amikor elmentünk.

Néhány nappal később, amikor esősre fordult az idő, és átázott cipőben róttuk az utcákat, és sehogy se ment az üzlet, Orvokki felvetette: – Mi lenne, ha meglátogatnánk az építészt? – Nagyon megörültem az ötletnek, noha kicsit ijesztett is a gondolat, hogy ilyen hamar újra zavarni fogjuk. Toronyiránt mentünk a házhoz, amelyben lakott, pedig a város másik végében volt. Mind a ketten át voltunk ázva, amikor végre bejutottunk a lépcsőházba, a víz csak úgy cuppogott rongyos cipőmben.

Elcsodálkozott, mikor kinyitotta az ajtót, de hamarosan ismét tréfára fogta a dolgot: – Aha, a kisasszonyok kitalálták, hogy a virágok már elhervadtak az asztalomon. Igazán kedves. Köszönöm a figyelmességüket. Engedjék meg, hogy megkínáljam a kisasszonyokat, és valami jobbal, mint a múltkor.

Mélyen meghajolva vezetett be minket, és kabátunkat kiterítette száradni. – Várjuk ki együtt az esőt! – indítványozta, lámpát gyújtott, poharakba bort töltött, és bekapcsolta a gramofont. A bor kellemesen felmelegített, úgy éreztem magam, mintha ismét a legszebb nyár lett

volna, és ott feküdnék a forró sziklákon. Orvokki nevetgélt és fecsegett, de én nem nagyon tudtam beszélni, annyira meg voltam illetődve ennek a felnőtt férfinak a kedvességétől. Valahányszor félénken ránéztem, barátságos, mosolygó tekintetével találkoztam.

Legalább egy órát töltöttünk nála, és ő úgy beszélt velünk, mint felnőtt nőkkel. Orvokki merész pillantásokat vetett rá, én pedig féltékeny voltam Orvokkira minden egyes szóért, melyet a férfi neki mondott. Ettől függetlenül úgy éreztem, hogy miközben Orvokkihoz beszélt, tulajdonképpen énhozzám szólt, és ez bódító érzéssel töltött el. Mégsem voltam biztos magamban, és még elfogódottabban viselkedtem, mint az első alkalommal, noha borral kínált. Igaz, csak két kis pohár bort adott nekünk, mert nem akart leitatni bennünket.

Attól az estétől éjjel-nappal rá gondoltam, barátságos arcára, jóságos szemeire, és kezemben éreztem erős kezét, búcsúzó kézszorítását. Vártam a napot, amikor ismét elmehetek hozzá, meg akartam mondani neki, hogy egyáltalán nem kell minden alkalommal virágot vennie tőlünk, ha nem akar. De amikor Orvokki előtt szóba hoztam, így szólt: – Legközelebb menj egyedül, Maire. Ő téged akar, nem pedig engem.

Forróság öntött el Orvokki szavaira. Hímezni-hámozni kezdtem, azt állítottam, hogy soha az életben nem mennék el hozzá egyedül, pedig nagyon szívesen megtettem volna. Titokban magam is morfondíroztam rajta, hogyan látogathatnám meg Orvokki nélkül, mert féltékeny voltam, és kettesben szerettem volna vele maradni,

hogyha behív. Azon az estén sok helyen megfordultunk, míg végül Orvokki megbökött, és azt mondta: – Talán az építész megveszi a megmaradt virágot. Menj el hozzá. Nekem más dolgom van.

Én pedig elmentem, és a szívem majd kiugrott, amikor felfelé mentem a lépcsőn, annyira féltem, hogy zavarom, annyira restelkedtem. Azért beszélek erről, mert mindez, úgy érzem, nagyon szép volt, és más szépet nem is tudok elmondani már. Ismét maga nyitott ajtót, és így üdvözölt: – Aha, Aranyhajú kisasszony most egyedül jött. Hol maradt a barátnő?

Olyan félénken néztem rá, hogy még mosolyogni sem mertem, és azt motyogtam, hogy Orvokkinak más dolga akadt. Hozzá akartam tenni, hogy nem kell virágot vennie, ha nem akar, mert már csak a legfonnyadtabbak maradtak meg, de ő kivette a kosarat kezemből, bevezetett, és azt mondta: – Milyen kevés virágod van! Azt hiszem, megveszem mind, és akkor nem kell ma már sötét kapualjakban járkálnod.

Meg se kérdezte, mennyibe kerül, csak elővett egy gyűrött bankjegyet a zsebéből, és odaadta nekem. Szörnyen le voltam törve, semmiképpen sem akartam elfogadni. – Ez túl sok – mondtam neki. De nem engedte, hogy visszaadjak. Akkor elrendeztem a virágokat egy vázában, olyan szépen, ahogyan csak tudtam. Maga hozta a vázát, vízzel töltötte meg a fürdőszobában, amikor pedig a virágokat elrendeztem benne, mellettem állt, simogatta a hajamat, mosolygott, és egészen mély hangon elismételte: – Aranyhajú.

Amikor a keze hozzáért a nyakamhoz, megremegtem, mintha tűz érintett volna meg, ő pedig azt hitte, félek, és azonnal elhúzódott. – Biztosan mennél már – mondta. – Egyáltalán nem akarok elmenni – ráztam a fejem. – Ha nem zavarok.

Félrehajtott fejjel nézett rám, és füttyentett. A mosoly eltűnt arcáról, komoly lett, és átnézett rajtam, valahová a távolba. – Kislány, kislány, mi lesz belőled is! – mondta, amint ott álltam előtte, arcomat felé fordítva, kérőn és rajongva. Mert valóban rajongtam érte, bár biztosan kétszer annyi idős volt, mint én. Jobb kifejezést nem találok rá.

Végül egész gyengéden átkarolt, és könnyedén, barátságosan megcsókolta az ajkam. Akár a testi fájdalom, úgy sajgott valami bennem, olyan kimondhatatlanul kívántam, hogy erősen az ölébe szorítson és csókoljon. Úgy, ahogyan azok csókolnak, akik igazán szeretnek. De ő leültetett egy karosszékbe, és egy pohár bort hozott nekem.

– Te gyerek, te gyerek! – hajtogatta, de engem határtalan szerelem és vágyódás gyötört, ezért makacsul azt feleltem: – Nem vagyok már gyerek. – Akkor hozzám hajolt, megcsókolt, és nagyon gyengéden és jóakaratúan megsimogatott. Megnyitottam az ajkamat, hogy úgy csókoljon, de ő nem akart úgy megcsókolni.

– Hány éves vagy, Aranyhajú? – kérdezte, én pedig nem akartam és nem is tudtam hazudni neki. – Nemsokára tizenöt – suttogtam.

Akkor összerezzent, és körülnézett, mintha attól félne,

hogy valaki meglát bennünket. – Hű, a mindenit! – mondta, és újra elmosolyodott. – Azt hittem, idősebb vagy. Jól megnőttél. De csakugyan, mi lesz belőled? Talán nem is tudod, hogy milyen veszélyes kislány vagy.

– Miért volnék veszélyes? – kérdeztem csodálkozva. De ő szigorúra fogta a szót. – Tudja a barátnőd, hogy itt vagy nálam? – Elképedve motyogtam, hogy éppen azt is mondhatom Orvokkinak, hogy nem találtam otthon, ha így jobbnak látja. Erre újra elmosolyodott, és így szólt: – Nem akarok semmi rosszat gondolni felőled, Aranyhajú, de az emberek mindenfélét beszélnek olyan lányokról, akik közül az egyik kiskorú. Kettesben járnak, mindenfélével házalnak, és az idősebbik kint várja a másikat a kapuban.

Sehogy se értettem, mire céloz. Akkor megmagyarázta: – Ha most hozzád nyúlnék, és segítségért kiabálnál, barátnőd bejöhetne, megfenyegethetne a rendőrséggel, és pénzt zsarolhatna tőlem, mert az olyan férfira, aki kiskorúhoz nyúl, börtön vár.

Rémülten meredtem rá, és forró pír öntötte el az arcomat. – Inkább meghalnék, semmint hogy ilyet tegyek magával. Soha, senki nem volt még hozzám olyan jó, mint maga.

Ekkor így szólt: – Mesélj magadról, Aranyhajú! Hogy kerültél ilyen lány társaságába?

Én pedig meséltem neki az otthonomról, elmondtam, hogyan kergetett apa, fejszével a kezében, amikor táncolni voltam, és ittam a fiúkkal, és befeküdtem az ölükbe, és nem mertem hazamenni. Azt is elmondtam, hogy

nem volt az igazi apám, pedig azt hittem, hogy ilyesmit idegen embernek soha nem fogok elmondani. Figyelmesen hallgatott, aztán azt mondta: – Nemsokára itt az ősz meg a tél, és az emberek nem vásárolnak már virágot. Miből akarsz megélni?

– Én mindig megélek valahogy – feleltem vidáman. Egyszerre bolondos, gyermekes remény gyúlt ki bennem. Megpróbáltam mosolyogni, és azt mondtam: – Vegyen fel szobalánynak télre! Kitakarítok magának, és ételt is főzök, amennyire csak tőlem telik. – Ez meghökkentette, de én hevesen így folytattam: – Még fizetést sem kérek. Nem kérek mást, csak egy kis zugot, ahol elalhatom, meg ennivalót. Magánál mindig jól érezném magam.

Szórakozottan megsimogatta a hajam, mint ahogy a kiskutyákat szokták simogatni, és sajnálkozva így szólt: – Ó, te gyerek! Ez nem megy, sajnos. Hiszen nekem feleségem van, meg két gyerekem is, csak most nyaralnak. Feleségem beteges, és a helsinki éghajlat ősszel nem tesz neki jót. Hát nem gondoltad, hogy nős vagyok, Aranyhajú?

Valami összeomlott bennem, de arra gondoltam, hogy talán csak gonosz tréfát űz. Halványuló reményeimbe kapaszkodva, hitetlenkedve feleltem: – Hiszen nem is hord gyűrűt! – Rajzolás közben nem hordom – magyarázta. – Amint látod, esténként házakat tervezek, hogy pénzt keressek, és eltöltsem vele az időt, amíg a feleségem nincs itt.

Most, amikor megéreztem, hogy eltávolodik tőlem, átkaroltam a nyakát, magamhoz szorítottam, szenvedé-

lyesen csókolgatni kezdtem arcát, állát; még a száját is megcsókoltam, olyan forrón, ahogy csak tudtam, hogy ne küldjön el magától. Szemrehányón és ijedten fejtette le karjaimat. – Kislány, kislány! – hajtogatta. Aztán remegő ujjal cigarettára gyújtott, mosolyogni próbált, és azt mondta: – Nem kéne már hazamenned aludni, Aranyhajú?

– Nekem nincs hová hazamennem – feleltem, miközben szenvedélyem és bánatom könnyei marták a szememet. – Magával szeretnék aludni – folytattam suttogva. Nem tudtam megmagyarázni, mit akarok, sírva fakadtam, mert kimondhatatlan csalódás kerített hatalmába. – Szeretnék a karjában aludni, mintha a kistestvére lennék. Szeretném, ha képregényeket mutatna az újságokból. – Ezt is szerettem volna, és azért mondtam, mert sehogy se tudtam megmagyarázni, mit is akarok valójában.

Felnevetett, és azt felelte: – Nem bánom, egyszer megcsinálhatjuk. De most el kell menned, mert én is csak férfi vagyok. – Vállamat átfogva kivezetett az előszobába, rám adta a kabátomat, kituszkolt az ajtón, és becsukta utánam.

Ezután egyszer voltam még nála. A díványon fekve átkarolt, képeket mutatott egy angol újságból, lefordította nekem a képregények szövegét, és kicsit meg is csókolt. Némán feküdtem a karjában, fejem a vállára hajtva, és kimondhatatlanul szerettem, hiszen egyetlen férfival sem volt olyan csodálatosan jó és kellemes, mint vele akkor, amikor fejemet a vállára hajtottam.

Amikor el kellett mennem, azt mondta: – Jobb, ha

nem látogatsz meg többé, kislány. Családom a napokban hazatér, feleségem félreérthetné a dolgot, és abból csak kellemetlenség származna neked is, meg nekem is. De gyere el jövő nyáron, és meséld el, hogy élsz.

Pénzt is akart adni, de nem fogadtam el. Rá se hederítettem, olyan boldogtalannak éreztem magam. A következő nyáron pedig már nem látogathattam meg, mert akkor már menhelyen voltam, és négy évig ott tartottak. Azután már nem akartam többé találkozni vele, pedig biztosan emlékezett volna rám, mert nem akartam, hogy ugyanúgy lelepleződjék előttem, mint a többi férfi.

De talán mégis jobb lett volna, ha akkor nem olyan óvatos és gyáva, ha magáévá tesz egészen és feltétel nélkül, és szeret is egy kicsit, úgy, ahogy akarom, még akkor is, ha mindkettőnknek baja származik később belőle. Semmiképp sem hiszem, hogy megbántam volna, ha úgy történik. Ha elgondolom, ami történt velem később, bizony jobb lett volna úgy. Akkor legalább neki is több emlékeznivalója maradt volna rólam. De ő gyáva volt, és nem értett meg engem, amikor olyan szabadnak és gyermekien boldognak éreztem magam vele.

5

Úgy történt, ahogyan megjósolta nekem. Beköszöntött az ősz és a hideg, és az emberek nem akartak többé virágot vásárolni. Nem volt valami kellemes kapuról kapura járni, náthásan, könnyező szemmel, átázott cipőben.

Orvokki is idegeskedni kezdett, és értésemre adta, hogy jobb volna olyan szobatársat tartania, aki pénzt hoz a házhoz. Magam is megértettem, hogy nem tarthat el.

Megpróbáltam munkát szerezni, kétségbeesve kutattam állás után, de csak valami kifutói munkát kaphattam volna, abból a fizetésből pedig nem lehetett megélni, ha az embernek nem volt lakása a városban. Ha lettek volna ismerőseim, és futotta volna rendes ruhára, talán felvesznek valami nagyobb vendéglőbe kenyereslánynak, és legalább ételt kapok. De nem voltak összeköttetéseim. Nincs értelme, hogy bárkit is vádoljak, mert előbb-utóbb mindenképp megjártam volna, az biztos, de mégis azt mondom, bárcsak sohasem akadtam volna össze azzal a banyával.

De összeakadtam vele, és ő elmondta, hogy az albérlője, egy lány, éppen elköltözött tőle, van egy üres szobája. Ellakhatok ott, ha kitakarítom, és munka után nézek. Egyáltalán nem tetszett az a banya, és kezdettől fogva gyanakvást éreztem iránta, de nem volt más választásom, hiszen nem akartam többé Orvokki nyakán élni. Orvokkit furdalta a lelkiismeret, hogy szélnek eresztett, és odaengedett lakni ehhez a rossz hírű banyához, de nem szólt semmit, mert talán ő is azt gondolta, hogy előbb-utóbb úgyis elér a sorsom.

A lakás szörnyű mocskos és rossz szagú volt, félig a pincében, egyenesen a kapualjból nyílt. Volt benne egy konyha, ott lakott a banya a férjével, a hátsó szobában pedig általában lányok laktak, most üres volt. A férfi pincérkedett valami étteremben, talán jól is keresett,

de mindketten rettentő fösvények voltak, csak a pénzen járt az eszük, és ételmaradékokon éltek, amit a férfi a vendéglőből hozott.

A banyának bankbetétje is volt, mégis egyre siránkozott, hogy gondolnia kell a jövőjére, és takarékoskodnia kell a szűkösebb napokra. Akkor még nem tudtam, hogy a legtöbb jövedelmük abból származott, hogy lányoknak kiadták a szobát, a férfi pedig a vendéglőből részeg urakat hozott a lányokhoz. Ezért tartott a banya otthon pálinkát is. Az a lány, aki előttem lakott a szobában, kórházba került, mert egy férfi megfertőzte.

Azt hiszem, akkor még nem voltam rossz lány, se romlott. De alighogy odakerültem, a banya nyafogni kezdett, hogy a szobáért valamit fizetnem is kéne. Nem telt bele két nap, és a férfi már hozott az étteremből egy idősebb urat. Finom ételt, konyakot és bort is hoztak magukkal, és az úr vizsga szemekkel mért végig, amiből sejtettem, hogy a pincér már beszélt neki rólam. A banya egész idő alatt azt sutyorogta-pusmogta nekem, hogy barátságosan kell viselkednem, ki kell szolgálnom a vendéget, hogy pénzt kapjak tőle. Igyekeztem is mosolyogni, hálás voltam a finom ételért, mert kínzott már az éhség. Bort is ittam, mert azzal is megkínáltak. Különben fáztam, boldogtalan voltam, és nagyon árva.

Nincs értelme, hogy sokat szaporítsam a szót, nem akartak mást, mint leitatni. Mikor elfáradtam, rávettek, hogy levetkőzzem, és bebújjak az ágyba, és amikor elaludtam, odafeküdt mellém az idegen férfi, és megerőszakolt. Mivel rettentő ordításba fogtam, visszahőkölt

és elengedett, de akkor bejött a pincér, megragadta a torkomat, és azzal fenyegetett, hogy kiveri a fogaimat a számból, és cédaságért feljelent a rendőrségen, ha folytatni merem a kiabálást. Ezért nem is kiabáltam tovább.

Azt hiszem, a vendég jócskán fizetett is a banyának meg a férjének. Nekem is kínált pénzt, de nem törődtem vele, csak sírtam. Ezért, mielőtt elment, odatette az asztalra, és amint kitette a lábát, a banya mindjárt lecsapott rá. Fogalmam sem volt a férfi kiléte felől, de soha nem felejtem el az arcát, és később még találkoztam vele, ezt majd elmesélem. Nincs értelme, hogy őt vádoljam, mert nem ártott nekem többet, mint ami kellett ahhoz, hogy megkapja, amit akart. Nyilván úgy gondolkodott, hogy az üzlet az üzlet. Mert vagyonos üzletember volt, a pincér meg a banyája pedig elhitették vele, hogy saját akaratomból csinálom a dolgot, és csak azért ellenkezem, hogy többet fizessen. Így aztán az ellenkezésemet nem is vette túlságosan komolyan.

Csak amikor reggel meggyötörve és sajogva, sírástól feldagadt képpel felébredtem, akkor döbbentem rá, hogy a rendőrséggel ugyan hiába ijesztgettek. De amikor ki akartam menni, a pincér megvert, a banya pedig bezárt a szobába, és azt mondta, ha feljelentem őket, nevelőintézetbe kerülök, nekik pedig úgyse lesz semmi bajuk, mert ellenem fognak tanúskodni, és majd megmagyarázzák, hogy rosszfajta lány vagyok.

Nem szívesen emlékszem vissza erre az időre, mert pontosan két hétig tartottak zárva abban a pinceszobában,

és a férfi minden éjszaka idegeneket cipelt a konyhába inni, akik sorra meglátogattak engem. Saját jószántamból egyszer sem adtam oda magam, minden alkalommal erőszakot kellett tenni rajtam, annyira, hogy a végén belebetegedtem, teljesen összetörtem, és minden porcikám teli volt ütésnyomokkal, kék, zöld foltokkal.

Néhány férfit a pincér nevén szólított, én pedig megjegyeztem a neveket, hogy egyszer majd bosszút állhassak, és egy részegnek, aki egész éjszaka gyötört, kiloptam a névjegyét a tárcájából, amikor elaludt. Mert úgy meggyaláztak és meggyötörtek, hogy azt hittem, életemben soha nem lehetek már boldog. Bosszúra vágytam, de amint múltak a napok, és észrevettem, hogy nem sikerül megszöknöm a banya kezei közül, rettegni kezdtem, hogy addig tartanak bezárva, amíg elpusztulok.

Nem tudom, mi lett volna velem, ha a pincér véletlenül nem cipel oda hozzám egy olyan férfit, aki meghallgatott, és hitt nekem. Nagyon megrémült, amikor megtudta, milyen fiatal vagyok, én pedig szavát vettem, hogy bejelentést tesz rólam a rendőrségen, hogy kiszabaduljak ebből a pokolból. Meg is tette, noha számára csak kellemetlenséget okozott az egész, és szégyenkezhetett miattam, pedig nem is tett nekem semmi rosszat.

Nyilvánosságra jutott a dolog, megírták az újságokban is, mert egyetlen befolyásos úr sem keveredett bele, nem kellett elhallgatni az ügyet. A rendőrség is meg akarta mutatni éberségét és aktivitását, mert abban az időben azzal vádolták, hogy szemet huny bizonyos dolgok felett, és része van abban, hogy a bűn a városban úgy elterjedt.

Helsinki valóságos pokol volt akkortájt a fiatalok számára, mert az egyébként önhibájukon kívül munkanélkülivé vált férfiak pálinkaüzérkedésbe fogtak, a vénasszonyok meg bordélyházakat tartottak, ahol a munka nélküli lányok kiárulhatták a testüket, miután más árulnivalójuk nem volt. Pedig ezek a fiatalok nem sokat akartak, csak munkát és olyan fizetést, amiből megélhetnek.

Minderről nem sok fogalmam volt még akkor, csak a menhelyen tudtam meg mindent, a többi lány beszélgetéséből, meg a kórházban. Nem érdemes a rendőrséget sem vádolni, mert az se tudta volna megszüntetni a pálinkával való üzérkedést meg a bordélyokat, akárhogy is erőlködik. Az éhség erősebb volt, mint a rendőrség. De amikor az én ügyem nyilvánosságra került, a rendőrség megmutatta erejét, habár szerintem egyáltalán nem volt valami kellemes.

Nem, egyáltalán nem volt kellemes, és nem is tudom, hogyan bírtam volna ki a sok megszégyenítést, ha nem lettem volna heteken át beteg, annyira, hogy úgy éltem át mindent, mint valami rossz álomban, önkívületi állapotban. Először is kórházba kellett, hogy szállítsanak, mert annyira megvertek és meggyötörtek, hogy teljesen legyengültem, és tüdőgyulladást kaptam. A kórházban azt is megállapították, hogy nemi betegséget szedtem fel valamelyik férfitól, végül azt is, hogy terhes vagyok. Talán meg is akartam volna halni, ha lelkileg nem vagyok úgy összetörve.

Három férfit lecsuktak, a pincér és banyája pedig szigorított fegyházbüntetést kapott, hiába esküdöztek ártat-

lanságukra, és hiába igyekeztek mindent rám kenni. Anyámat és apát is kihallgatták, és apa úgy tanúskodott, hogy kiskorom óta mindig rosszfajta voltam. Ezért szöktem meg otthonról, magyarázta még, én pedig meg sem próbáltam ellentmondani, mert már amúgy is elég szégyent és kárt okoztam anyának és neki.

– Miért nem öltelek meg, miért nem öltelek meg... – morogta nekem, amikor szembesítettek egymással. Ezek voltak az utolsó szavak, melyeket hozzám intézett. Ezután soha többé nem láttam, mert néhány év múlva meghalt. Már a bírósági tárgyalás idején is májbajban szenvedett, arca sárgásbarna volt. Rettentően kínlódott, mielőtt meghalt, de nem panaszkodott, csak káromkodott. A menhely igazgatónője elengedett volna a temetésére, de én nem akartam elmenni, pedig bármelyik lány mindent megadott volna, ha bármilyen ürüggyel kimehet a városba.

Gyereket is szültem, habár túl korán született, és holtan. Szerencsére, mert szívemben megfogadtam, hogy megölöm, bármit is kapjak érte. Volt annyi tartásom, hogy nem akartam azt a gyereket életben látni. Talán nem is annyira magam, mint a gyerek miatt, mert ugyan mi lett volna belőle, ha én erre a sorsra jutottam. Így gondolkoztam akkor. Igaz, az orvosok eleinte még mondogatták, hogy mesterségesen megszakítják a terhességemet, de a végén nem csináltak semmit, mert gyorsan kigyógyultam a rám ragadt fertőzésből. Talán valami más okuk is volt rá, hogy nem csinálták meg az abortuszt. Ez mind színigaz. Abban az időben a törvény még tiltotta. Minden az orvosoktól függött.

De számomra biztosan az volt a legrosszabb, hogy valójában senki sem hitt nekem, hanem mindenki úgy vélte, hogy saját akaratomból és cédaságom miatt kerültem ebbe a helyzetbe. Így éreztem legalábbis, amikor beteg voltam, és bűnösnek éreztem magam, mint ahogy a gyermek is bűnösnek érzi magát mindazért a rosszért, ami történik vele. Mert még sok gyerekes vonás volt bennem. Ezek a vonások csak a menhelyen koptak ki belőlem. A többi lány hatására.

Annak a férfinak, annak az elsőnek az életemben, akinek arcára és kezére örökre emlékezni fogok, mert nem lehet elfelejteni, semmi baja nem lett. Fogalmam se volt, ki lehetett, nem is beszéltem hát róla, a pincér sem beszélt, egyébként a hallgatásért nyilván kapott is valamit. Én is hibás voltam, hogy nem beszéltem róla, igaz, mi haszna lett volna az egésznek, hiszen nem tudtam a nevét. Az a három, akit elítéltek, a legalja volt azoknak, akiket a pincér elcipelt a lakására, de az az első finomabb úr volt.

6

A menhelyen töltött évekről nem akarok semmi rosszat mondani, mert ott megtettek mindent, amit megtehettek, és ha valaki jól akart viselkedni, dolgozni és tanulni akart, azzal barátságosan bántak. Mert voltak ott jó lányok és rossz lányok. Ha a jó lányokkal barátkoztam volna, ki tudja, talán más ember lesz belőlem. De a jó lányok lomhák, csúnyák és unalmasak voltak, míg a rosszak oko-

sak, csinosak, akik sokat tudtak, s a társaságukban sohasem unatkoztam. Talán nincs jogom, hogy bármit is mondjak jóságról meg rosszaságról, de úgy éreztem, hogy jó lányoknak azokat nevezték, akik hajlandók voltak a lehető legnehezebben és legörömtelenebbül élni, rossznak pedig azokat, akik könnyen akartak élni és megbánás nélkül.

Hírem volt, mikor a menhelyre kerültem, hiszen sokszor leírták a nevemet az újságokban, és már eleve a lehető legrosszabbnak tartottak fiatal korom ellenére. Több lány irigykedve gondolta, hogy biztosan csomó pénzt kerestem, és el is vertem vidáman, én pedig nem akartam eloszlatni tévhitüket, mert könnyebb volt a lelkemnek, ha magam is elhittem, hogy magam szabtam meg sorsomat, és nem kellett azt éreznem, hogy mások ostoba áldozata vagyok.

Ezért felnagyítottam a dolgokat, és szívesen elmondtam minden rosszat, amit csak tudtam. A lányok örömmel hallgattak, mert semmi sem érdekelte őket olyan rettentően, mint a férfiak, és az, amit a férfiak akarnak. Hazudtam és szándékosan rossz lányt csináltam magamból, de csak azért, mert olyan boldogtalan voltam, és az ember kénytelen valamivel büszkélkedni, ha mással nem, hát a rosszaságával.

Amikor pedig az ő történeteiket hallgattam, és végignéztem őket, kénytelen voltam megállapítani, hogy a jóság merő ostobaság csupán, és csak a csúnya lánynak könnyű jónak lenni. Ezek a jó lányok is pletykásak, mohók és tolvajkodók voltak, és amint végiggondoltam

azokat a jelentéktelen dolgokat, amik miatt a menhelyre kerültek, nem tudtam mást, csak csodálkozni rajtuk, hogy milyen ostobák. Nem tartott sokáig, és már a rossz lányokkal együtt én is azt vallottam, hogy csak az a rossz, ha az embert zaklatják a dolgai miatt, és meggyűlik a baja a rendőrséggel.

Így tanultam meg sok mindent a menhelyen, többek között azt is, hogy a szép lányok számára a férfi csak kövér vad, aki minél öregebb lesz, annál jobban megbolondul. Megtanultam, hogy minél magasabb árat szab a lány magáért, annál kívánatosabb a férfi szemében, és nincs olyan férfi, akit el ne lehetne csábítani, ha a csábító elég ügyes. Megtanultam, hogy nincs ostobább dolog, mint ellopni a részeg férfi pénztárcáját, mert emiatt buknak le leginkább. Csak a kezdők és ostobák csinálnak ilyet, mert az ügyes lánynak megvannak az eszközei, melyekkel megkopaszthatja a férfit anélkül, hogy kellemetlenségei származnának belőle.

A lopás nagyobb bűn, mint a kurválkodás, és a rendőrség egyáltalán nem azért van, hogy megvédje a szűz lányokat a mohó férfiaktól, hanem azért, hogy megvédje a férfiak pénztárcáját a lányoktól. Csakugyan nagyon sokat tanultam a menhelyen, azt is megtanultam, hogy a lánynak legokosabb férjhez menni, mert ha férjnél van, bármit csinálhat, a rendőrség nem köthet bele, hacsak nem kerül be túl gyakran részegség miatt. Nagyon megedződtem és megkeményedtem a menhelyi évek alatt, és amint végiggondoltam, hogy mi minden történt velem, úgy éreztem, hogy még sok adósságot kell behajta-

nom, és semmi okom sincs rá, hogy bárkit is sajnáljak. Ám egyúttal hallgatagabb is lettem, a gondolataimat megtartottam magamnak, nem fecsegtem annyit, mint eleinte. Ezért a lányok kezdtek mogorvának tartani.

Igyekeztem ápolni kezemet, hogy sima maradjon a krumplihámozás meg a földtúrás ellenére. Legdrágább kincsem egy tükördarab volt a matracom alatt, ugyanúgy, mint a többi lánynak; igyekeztem hajamat is rendben tartani, mert úgy gondoltam, nincs más fegyverem a világ ellen, mint a csábító külsőm. De egyáltalán nem akartam sodródni az árral, mint a legtöbb lány, akik csak a pillanatot várták, hogy megnyíljon előttük a menhely kapuja, hogy leihassák magukat, ruhákat szerezhessenek, és kimehessenek az utcára férfiakat fogni.

Ilyesmi eszembe se jutott, arra gondoltam, hogy biztos sok a hazugság a lányok beszédében, és ha az intézetből valaki kikerül, felépítheti valahogy a maga életét, ha komolyan törekszik arra, hogy ne jusson az utcára. Úgy gondoltam, hogy az utcán csak elveszejti magát az ember, az utcán nincs más jövője, mint a pálinka, a szifilisz és a tüdőbaj, vagy a vergődés mindenféle intézetekben, ahová sok figyelmeztetés után gyűjtik be az utcáról a lányokat. Ezért elhatároztam, hogy összeszedem magam, amennyire csak tudom, azt reméltem, hogy talán ráakadok egy olyan férfira, aki jó lesz hozzám, elvesz feleségül, lesz majd saját otthonom, még ha a legegyszerűbb munkásember is az a férfi. Hideg voltam és hallgatag, amikor tizennyolcadik évemet betöltve kikerültem az intézetből, és azt is elhatároztam, hogy soha többé

nem találkozom azokkal a lányokkal, hanem egyedül építem fel életemet, és nem kérek hozzá tanácsot vagy segítséget senkitől.

Hazatértem, méghozzá félelem nélkül, mert apa már nem élt. Ugyanabba a vén udvarba léptem be Ruoholahtiban, a kapu ferdébb volt, kopottabb, mint valaha, a fészer teteje lyukas. Ősz volt, és a fészer mellett ugyanúgy ott hevertek az ócska kocsikerekek, mint régen. Elérzékenyültem, amint felmentem a lépcsőn, és a sötét előtérben a kulcsot markolászva, bekopogtam az ajtón.

– Maire, drágám! – üdvözölt anyám. – Hát kiszabadultál onnan, drága gyermekem? – Nagyon jó volt hozzám, kávét főzött nekem, és elment a boltba zsemléért. Legidősebb bátyám már nős volt, és elköltözött otthonról, másik bátyám pedig dolgozott, eltartotta a családot, a legkisebb fiú, a kisöcsém pedig még elemi iskolába járt.

Kisebbik bátyám megjött a munkából, megpillantott, és így szólt: – Maire! Ez a Maire, igaz? – De amint végignézett, elkomorult, arca megmerevedett, és amikor megmosta a kezét a konyhában, hallottam, hogy azt mondja anyámnak: – Ide akar jönni hozzánk lakni ez a ringyó? – Amikor ezt meghallottam, újra megfagytam, odamentem hozzá, és azt mondtam: – Ne aggódj! Az intézetből szereztek nekem helyet, ahová elmehetek szobalánynak. Nem maradok a nyakadon. – Anyámnak pedig azt mondtam: – Szervusz, anya, köszönöm a kávét. – És elmentem otthonról.

De a szobalánykodást csak másnap kellett elkezdenem. Miután más helyem nem volt, éjszakára egy turistaszál-

lásra mentem. Huszonöt márkát kellett fizetnem, ott ültem, és bámultam kifelé az ablakon, bámultam a mocskos háztetőket, a szürke esőt, aztán egy kávézóban kását ettem meg kávét ittam, süteményt majszolva hozzá.

Tizennyolc éves voltam, és szép, noha a ruháim rosszak voltak. A kávézóban szólt a rádió, és a férfiak rám kacsingattak. Szólt a rádió, és a zene az élet fényeiről és kísértéseiről mesélt; megpróbáltam elképzelni, hogy valahol messze, egy előkelő tengerparti szállodában ülök, egyenrangú emberként a nevető és vidám vendégekkel. De amint fantaziáltam, megakadt a kása a torkomon, hiszen nem volt több vagyonom, mint nyolcvan márka, és az intézeti ruha rajtam.

Ezért este, amikor kigyúltak az utcai fények, egy nagy szálló elé mentem, ott sétáltam fel és alá, amíg odajött hozzám egy férfi, aki megfogta a kezemet, és megkérdezte: – Hová megyünk, kislány? – Jól öltözött férfi volt, kicsit spicces állapotban, és nekem eszembe jutott, mit mondott rám a bátyám. Ezért azt feleltem neki: – Nem tudom. – Mire ő: – Nem vihetlek a lakásomra. – A turistaházba a vezetőnő talán beengedi, ha ad neki pénzt. Én viszont háromszáz márkát kérek – mondtam a férfinak.

Jókedvében volt, nevetett, és azt mondta: – Nagyzási hóbortban szenvedsz, kislány? Hát nem látod, hogy teli van az utca olyan lányokkal, akik egy százmárkásért is odavolnának örömükben? – Elrántottam a kezemet, és ráförmedtem: – Akkor ne zavarjon tovább! – De őt tűzbe hozta az ellenkezésem, elkísért a turistaszállás-

ra, és lefizette a vezetőnőt, úgyhogy beengedtek mindkettőnket.

A szobámban cigarettára gyújtott, és leült, én pedig olyan gyorsan levetkőztem, ahogy csak tudtam, megmutattam magam, és gúnyosan megkérdeztem: – Megfelel? – De mikor meg akart ragadni, azt mondtam: – Először a pénzt! – Meglepődött, de odaadta a kért összeget. Talán nem is volt rossz ember. Talán kitisztult a feje, és kicsit szégyellte is magát, mert amikor felkelt az ágyból, így szólt: – Legalább mosolyognál. – De én nem tudtam mosolyogni, hanem kimentem, és belehánytam az éjjeliedénybe, pedig nem volt ellenszenves férfi, és nem is nyomorgatott meg.

Nem haragudott rám, sőt egészen megváltozott hangon kérdezte: – Hát ennyire rossz volt neked? Bocsáss meg. – De nem kellett a sajnálkozása, ezért azt feleltem: – Ha megkapta, amit akart, kotródjon a pokolba, mert aludni szeretnék! – Ettől sem dühödött meg, talán látta, mennyire odavagyok. Megérintette a kezem, vette a kabátját és kalapját, és elment. Nem volt közönséges férfi.

Így tudtam magamnak vásárolni rendes harisnyát és cipőt, és a ruhámra fehér gallért. Másnap elmentem felvenni a munkát, gondoltam, megelégszem egy zuggal, ahol elalhatom, ha lesz ennivalóm és két szabad estém hetenként.

Ám azokról a helyekről, amiket az intézet szerez, nem sok jót lehet elmondani. Mert olyan családoknál kell dolgozni, amelyek úgy akarnak szobalányt, hogy nem fizetnek rendes bért, és úgy dolgoztatják, mint egy rabszolgát,

és jóságukért még hálát is várnak. Annyira el voltam keseredve, hogy nem törődtem az asszonyom szidalmaival és nyavalygásaival, dolgoztam, ahogy tudtam, vigyáztam a gyerekekre az asszony távollétében, és még a megállapodás szerinti szabad estéket sem vettem mindig igénybe.

Elhatároztam, hogy megtanulok svédül, már az intézetben tanulni kezdtem, arra gondolva, hogy ki tudja, egyszer még eladó vagy éttermi felszolgáló lehet belőlem. Ezért szabad időmben igyekeztem tovább tanulni a svédet, de egy este, amikor az asszony moziba ment, a férje bejött a konyhába, hogy vizet vigyen a grogjához, és meglátott, amint ott ülök az asztal mellett, előttem a svéd könyv. Azt mondta, segíteni akar a tanulásban, én pedig először még örültem is a segítségnek, de aztán rájöttem igazi szándékára.

Amikor ellenkezni kezdtem, kifakadt: – Mit színészkedsz, te kis nőstény? Tudom én, honnét jöttél! – Én viszont belerúgtam, és orrába, szájába fejeltem, mire kénytelen volt elengedni. Nem merte már folytatni a dolgot, mert félt, hogy a felesége megérkezik.

Nem volt érdemes szólnom az asszonynak, mert úgyis az én nyakamba varrta volna az egészet, és kirúgott volna, mint ahogy a többi nagysága teszi, mert mi mást tehetnének ilyen esetben, ha meg akarják őrizni lelki nyugalmukat. De ettől kezdve nem volt maradásom a férfitól, izgattam őt, és mindenáron meg akart szerezni. Egy este, amikor már levetkőztem, betolakodott a konyhába, leült az ágyam szélére, igyekezett megfogdosni, és azt mondta:

– Ne légy ostoba. Belőlem csak hasznod lehet. Helyet is tudok neked szerezni egy klub konyhájában, ha akarod, és akkor több szabad időd is lenne. – Ám hiába beszélt, nem kapott tőlem semmit. Akkor megfenyegetett: – Még megkaplak, ne félj!

Meglehet, annyira felgerjesztettem, hogy nem tudott ellenállni a kísértésnek, de nem is csodálkozom rajta, mert a felesége idősebb volt nála, és örökké nyavalygott. Egy este korábban jött haza, noha azt mondta, hogy sokáig kimarad, betolakodott hozzám a konyhába, és ravaszul mosolyogva megkérdezte: – Nem látta, Maire, az ezüst cigarettatárcámat? Amikor elmentem, ott hagytam az íróasztalomon.

Nem láttam a cigarettatárcát, de ő így folytatta: – Nézzük csak! Legjobb óvatosnak lenni, ha tudja az ember, mifélék vannak a lakásában. – Előhúzta az ágyam alól a papírdobozt, melyben holmijaimat tartottam, mert saját bőröndöm nem volt, és nyitogatni kezdte. – Ne nyúljon a holmimhoz! – kiáltottam, de nem törődött velem, kinyitotta a dobozt, és az aljáról, a ruháim alól előhúzta a cigarettatárcáját. Ezüstből készült, súlyos tárca volt. Méregette a tenyerén, és győzelemittasan nézett rám. – No, ez rendőrségi ügy. Azt hiszem, telefonálnom kell a rendőrségnek.

Megdermedtem, újra erős lettem és rideg. – Maga dugta oda. Nyilván napközben, amikor tejért mentem.

– Na és aztán! – mondta gúnyosan. – Mit gondolsz, kinek fognak hinni, neked vagy nekem? – Megragadta a karomat, és így folytatta: – A mindenségit, te lány!

Izgatsz engem, és nem engedlek el, amíg meg nem csinálod, amit akarok.

A szemébe néztem, és láttam rajta, hogy komolyan beszél, és kész a rendőrség kezére adni, hogy megbosszulja az ellenállásomat. Olyan hideg voltam, hogy magam is csodálkoztam azon az erőn, ami az egyébként rendes és jóindulatú férfiból ilyen őrültet csinált, és azon tűnődtem, vajon bennem van-e ez az erő vagy őbenne. Amint a szemébe néztem, láttam, hogy abban a harcban, amit velem vív, nincs könyörület, nincs törvény vagy jog. Olyan harc ez, amelyben a szánalomnak nincs helye.

Akkor felkaptam a húsvágó kést, ráemeltem, és azt mondtam: – Ha hozzám ér, a hasába döföm! – És hozzátettem: – Ha rendőrségi ügyet csinál ebből a cigarettatárcából, tudja, milyen következményekkel jár rám nézve. Ha meg meri csinálni, esküszöm, megölöm magát. Ha nem tehetem meg most, megteszem azon a napon, melyen kiszabadulok a rendőrség keze közül. Erre esküszöm.

Akkor ő nézett az én szemembe, és látta, hogy én is komolyan gondolom. Valósággal rajongva válaszolta: – Elhiszem, hogy meg mernéd csinálni, te őrült! – Fogta a tárcát, és indult kifelé a konyhából, de amint ott álltam, késsel a kezemben, félelmetes kitörésem után egyszerre teljesen elernyedtem. Nem tudom, mi jött rám, de egyszerre minden teljesen közömbössé vált számomra, tudtam, hogy nincs értelme küszködnöm az erő ellen, mely az embernél hatalmasabb. A kés kihullott a kezemből, utánamentem, megragadtam a karját, és azt mondtam: – Ne menjen el!

Soha nem éreztem olyan gyönyört, mint ővele, amikor erővel maga alá gyűrt. Csak akkor döbbentem rá, hogy valami olyat éreztem testemben, ami sok-sok nőnek talán soha életében nem adatik meg. Talán éppen ez tett engem olyanná, amilyen lettem, öntudatlanul. El kellett ezt mondanom, habár ilyesmiről általában nem beszélnek a nők.

De másnap felmondtam nekik. Ha az a két hét, amit el kellett még náluk töltenem, pokol volt a férfinak, akkor nekem is az volt. Úgy éreztem, mintha valami nagy szakadék nyílt volna meg előttem. Szédült a fejem, úgy bámultam ebbe a szakadékba, és kétségbeesve hőköltem vissza a széléről. Csak most szakadt fel bennem a sötétség, és egyetlen pillanat alatt többet tanultam magamról és az emberekről, mint menhelyi éveimben összesen.

7

Még megpróbáltam ellenállni, habár szívem mélyén tudtam, hogy hiábavaló. Azért próbálkoztam, hogy igazoljam magamnak, legalább a jó szándék megvolt bennem. Ám a másik családnál két diákfiú volt, és nem telt bele két hét, az asszony máris azt mondta, hogy nem tarthat meg, épp a fiúk miatt. Nem vádolt engem, sőt bizonygatta, hogy szerinte rendes lány vagyok, és a legjobb igyekezetem szerint dolgoztam. Munkám ellen nincs is semmi kifogása, de nem tarthat meg tovább. Harmadszor már nem is próbálkoztam. Hittem már a sorsomnak.

Körülnéztem. Körülöttem volt az egész város, a széles utcák, a hatalmas kirakatok, tele mindenféle szép áruval, esténként az utcai lámpák és az izzó vörös meg ragyogó zöld reklámfények. Forgott ismét a pénz mindenütt, mentek az autók, és szólt a zene. Mi hasznom volna az önmegtartóztatásból? Úgy gondoltam, hogy rendes férfi úgyse törődik velem, ha meghallja, mi voltam, és honnan jöttem. Nem, nem tartoztam azok közé a lányok közé, akiket ha kérnek, mindjárt házasságot kínálnak nekik. Ürítsük a poharat fenékig – gondoltam, és eszembe jutottak apa szavai: „Miért nem öltelek meg?"

Rossz társaság mindig akad, jó társaságot nehezebb szerezni. Táncos helyekre jártam, végül pedig rendesebb ruhát is szereztem. Ezen az úton minden ment. Lakáshoz is jutottam egy nagyszerű kis csajnál. Volt telefonja, névleg még munkahelye is, mert állandó vendége volt egy aranyműves, aki készséggel igazolta, hogy a lány nála dolgozik az üzletben eladóként. Kaptam a nyakam köré egy csodálatos ezüstrókát egy szőrmekereskedőtől, aki elvitt minket inni a raktárába.

Kapcsolatot építettem ki a taxisofőrökkel meg az éttermi portásokkal, így aztán nem kellett az utcákat járnom, otthon fogadhattam a vendégeimet. Barátnőmnek nem volt más hibája, csak az, hogy túl sokat ivott. Ezért is vett oda magához lakótársnak, hogy gondoskodjam róla, mert én nem kívántam az italt, nem ittam, legfeljebb kényszerből, és csak megjátszottam az ittasságot, ha észrevettem, hogy azt kívánják a férfiak. Nemegyszer tele-

fonált nekem hajnalban, hogy vigyem haza, mert olyan részeg, hogy egyedül nem boldogul.

Egyébként vidám és gondtalan lány volt, mindig friss, adakozó és jókedvű. A férfiak szerették, és szívesen szórták társaságában a pénzt, mert megosztotta velük szórakozásukat, és őszinte élvezettel feküdt le velük. – Mért ne okoznék örömet nekik, mikor nekem is örömet okoz – mondogatta. – Addig örülök az életnek, amíg tudok. – Jó dolga lehetett volna, mert az aranyműves talán feleségül is vette volna, ha akarja, mert ilyen férfiak is vannak. De ő inkább inni akart, és két évvel később leszúrták valami ócska zugfőzdében. Egyáltalán nem volt rossz lány, még ha úgy élt is, ahogyan élt.

Én nem voltam ilyen. Szemernyivel se adtam többet a férfiaknak, mint amennyit kellett. Élveztem, hogy értésükre adhatom, csak a pénzért adom oda magam, mert ez jobban megalázta őket, mint engem, és így nem is akartak belőlem hiteles érzéseket kicsikarni. – Mi van veled, kislány? – kérdezte mégis egyszer egy férfi. – Bármit csinálok veled, egyforma érzéketlen vagy. – Mert ez is előfordult, noha minden este pénzért feküdtem le.

Külsőre egészen érintetlennek tűntem, tartózkodó és hallgatag voltam. Ahogy kezdtem megismerni a férfiakat, mindenben ezt a látszólagos ártatlanságot igyekeztem hangsúlyozni. Egyszerűen öltözködtem, alig festettem ki az ajkamat, választékosan beszéltem, és kerültem a közönséges kifejezéseket. Azt hiszem, első pillantásra nem lehetett megkülönböztetni az átlagos, jó családokból való

lányoktól. Hiszen az éttermekben és a táncos helyeken olykor nálam sokkal rosszabbul viselkedtek.

Hajam ártatlan szőke volt, szememben megállapodott kifejezés ült, mintha semmi gonosz és szennyes dolog sem érintette volna bensőmet. Ezt az alapállást könnyen megőrizhettem, mert hamar ráuntam a férfiakra. A férfiak nagy serege alapjában véve mindig egyforma. Ha néhánnyal lefeküdtem, egyúttal megismertem száz másikat. Nem volt bennük semmi, egy sem akadt, akiben valami új vagy meglepő lett volna. Szenvedélyük, titkos vágyaik közönségesek és zavarosak voltak, bár mindegyik azt hitte, hogy egészen eredeti és más, mint a többiek.

Én drágán adtam magam, és meg is választottam a vendégeimet. De azt is tudtam, hogy nem folytathatom sokáig. Barátnőm túl sokat ivott, féltem a figyelmeztetésektől. Ezért hozzámentem egy link taxisofőrhöz. Tudta, hogy mi vagyok, már megszokta, hogy éjszakánként odatelefonál, és vendégeket hoz nekem, másnap pedig szabadnapot tart, miután beszedte a közvetítési díjakat. A többi taxisofőr pénzt akart, ő viszont engem, és a végén kijelentette: – Maire, jobb lesz neked, ha összeállunk.

Meglehet, szeretett is, legalábbis eleinte. De nem sok időbe telt, és újra szállítani kezdte hozzám az ügyfeleit. Először csak pálinkát árult nekik, később már engem is. A végén csak éjszakánként taxizott, lassan cirkált az utcákon, keresgélve a megfelelő ügyfeleket. Hamar beleuntam, úgy éreztem, mintha életem szennyvízbe fúlt volna. Ezért olykor már én is italhoz nyúltam.

Mégis folyton olyan érzés élt bennem, hogy életem

nem rekedhet itt meg, hogy minden csak időleges, és hogy valaminek hamarosan történnie kell velem. De több mint három évig tartott ez a házasság, és ez az idő úgy megviselt, és úgy megkeményített, hogy gyémántkeménynek éreztem magamat, és többé semmivel nem törődtem, csak a pénzzel.

Meg is próbáltam pénzt gyűjteni, de ez reménytelen dolog volt, mert a férjem is ivott, naphosszat otthon hevert, és esze ágában se volt dolgozni menni. Ilyenkor nekem kellett fizetnem az ennivalóját meg a másnaposság elleni ivászatot is. A lakbérfizetést is elhanyagolta, úgyhogy az is rám szakadt. Azt hittem, hogy hasznom lesz belőle, de hamarosan kiderült, hogy főképpen neki volt haszna énbelőlem. Veszekedni kezdtünk, és én annyi bosszúságot okoztam neki, amennyit csak tudtam. Az ágyban lusta, közönséges és ellenszenves volt. Kétségbeesésemben férfiakat kezdtem vinni a lakásba, akikkel napközben találkoztam a parkokban vagy a kávézókban, és nem kértem tőlük pénzt, ellenkezőleg, cigarettával kínáltam őket, és itallal is, ha megkívánták.

Nehéz megmagyaráznom, miért tettem, de időnként rettentően magányosnak éreztem magam, az egész élettől rettegtem. Azt szerettem volna, ha akadnak olyan férfiak, akik nemcsak a testemért kedvelnek. Egyenrangúként szerettem volna beszélgetni az emberekkel, és érezni, hogy szabad vagyok, azt teszem, amit akarok. Persze végül mégiscsak a testi kapcsolatba torkollt minden, hiszen az volt a legjobb, amit kínálhattam, más kínálnivalóm nem is akadt, amit ezek az alkalmi ismerőseim megbecsültek volna.

A többi lány csodamadárnak kezdett tartani, a vénaszszonyok bolondnak mondtak. Meglehet, kicsit bolond is voltam, de szörnyű volt érezni, hogy iramodnak neki az évek. A jövőt illetően sem voltak jobb kilátásaim, csak sötét űrt cipeltem magamban. Olykor elfogott a düh, ordítottam a férjemmel, egyszer még késsel is megfenyegettem, úgyannyira, hogy kerülni kezdett, és egyre inkább elzárkózott. Már a kollégáival is nézeteltérései voltak, mivel a rendes taxisok haragudtak rá, hiszen viselkedésével az ő jó hírüket is rontotta. Mert a taxisofőrök többsége természetesen rendes ember volt. Szóba hozta a válást is, talán arra gondolt, hogy a lányok seregéből engedékenyebb és vidámabb feleséget talál az üzleteihez.

De már el kell mondanom, hogyan találkoztam Torstival. Nyilván valami titkos ösztön járatta velem az utcákat, amikor egyedül voltam. Amikor megszólítgattam a férfiakat, nyilván a szikrát kerestem, ami átvilágítaná bennem a sötétséget. Pedig el sem tudtam volna képzelni, hogy ilyesmi csakugyan megtörténhet. De megtörténhet, és nem tudom, miképp lehetséges, de csak egy szikrára volt szükségem, hogy a sötétség szertefoszoljék bennem. És ez a szikra először nem volt más, csak egy munkaruhás férfi, aki az est leszálltakor ott állt egy lámpaoszlopnál az utcasarkon, cigarettával a szájában. Első pillantásra bárki lehetett, nem volt benne semmi különös. Hazafelé tartva futó pillantást vetettem rá, de néhány lépés után meg kellett fordulnom, vissza kellett mennem hozzá.

Meglehet, más nőkkel is előfordul, hogy beléjük pattan a szikra. Nem kell más, csak egy tekintet, egy pillantás

az arcra, talán elég egy vállhajlat, és mégsem lehet többé elfelejteni, évek múlva is újra és újra visszatér. A legtöbb nő talán továbbmegy, és meg sem mer fordulni, hogy hátranézzen. A szokások, a félénkség, a szégyenkezés gátolják őket ebben, a szikra kihuny a semmibe, és aztán talán sohase történik velük ehhez fogható.

Engem a szokások vagy a szégyenlősség nem tarthatott vissza. Gyémántkemény voltam és tökéletesen szabad. Megfordultam, visszatértem, szívem zakatolni kezdett. Az utcai lámpa fényénél alaposabban megnéztem őt, és csakugyan nem volt benne semmi különös. Már számtalan szebb, jobb kiállású férfival találkoztam. Alacsonyabb is volt nálam, szőke és szögletes arcú. Orrától a szája sarkáig két mély ránc húzódott. Ott állt az utcasarkon, keze munkaruhájának zsebében, fából készült, szétrágott szipka fityegett a szája sarkában. Ragyogó kék szemei voltak.

– Bocsánat, vár valakit? – kérdeztem tőle. Meglepődött, hogy megszólítom, és tetőtől talpig végigmért. Amint kivette a szipkát a szájából, észrevettem, hogy jegygyűrű van az ujján. Rám nézett mosolytalanul. Én sem mosolyogtam.

– Túlóráztam – felelte. – Megígértem egy barátomnak, hogy hét órakor itt megvárom. Arról volt szó, hogy szaunázni megyünk, de már hét elmúlt.

Amint beszélni kezdett hozzám, én már kész voltam. Ha agyonütnek se tudtam volna elmosolyodni. Úgy éreztem magam, mint a csapdába került róka, amikor a vas rácsattan a lábára. Nem tudom megmagyarázni magamnak azt az érzést. Csak azt tudtam, hogy ez a férfi

az enyém, és nem akarom semmi áron elveszíteni. Már a puszta hangja elvette az erőmet.

– Jöjjön hozzám enni valamit – ajánlottam. – Itt lakom egészen közel.

Rám meredt. – Nem... nem szabadna – mondta tétován.

– Jöjjön csak – ismételtem, és ő velem jött. Ilyen egyszerű volt az egész.

Adtam neki ennivalót, de másutt járt az eszem, és a takarítatlan szobával se törődtem. Őt néztem csak egyre, azon tűnődve, milyen képtelenül ismerős tud lenni egy teljesen idegen ember. Nem tudom megmagyarázni, mi volt benne ismerős, hiszen még sohase láttam, és alig váltottunk pár szót. Nem tudtam beszélni, amint a tányérokat tartottam, reszketett a kezem az idegességtől. Féltem, hogy elmegy, és nem látom többé. Inni is adtam neki, abban a reményben, hogy ha iszik, akkor nem siet annyira. De ő nem törődött az itallal. Jó étvággyal és finomkodás nélkül evett. Mikor befejezte, sokáig ült az asztalnál, egyetlen szó nélkül, és nézte a szememet. Semmi bátortalanságot, tartózkodást nem mutatott.

Felkelt, odajött hozzám, vállamra tette a kezét, és azt mondta: – Köszönöm a vacsorát. – Mást nem is mondott, mert felálltam, odasimultam hozzá, a szikra fellobbant bennem, és nem is nagyon tudom, mi történt ezután. Csak azt tudom, hogy szétoszlott bennem a sötétség, amikor odajött hozzám. Féktelenül, ujjongva kiabáltam, csak kiabáltam, amikor a karjába vett. Még senki sem ölelt így soha.

Később mosolyogva jegyezte meg: – Kiabáltál.

– Azt hittem, meghalok – feleltem arcát, nyakát, vállát és erős térdeit simogatva.

– Bolond nő vagy – mondta, rágyújtott, és rágni kezdte a szipkáját. Ez volt a szokása. De ülve maradt, és nem mutatta, hogy indulna már, pedig attól féltem, hogy azonnal elmegy. Amikor remegő kézzel megfésülködtem, úgy éreztem, mintha rám borult volna a föld, és arra gondoltam, hogy talán mégiscsak érdemes volt élni ezért a rövid pillanatért is, és érdemes volt olyanná lennem, mint amilyen vagyok. Tudtam, hogy akarom őt, bármibe kerüljön. De őrá egyáltalán nem gondoltam. Nem gondoltam arra, vajon neki szerencsét vagy szerencsétlenséget hozok-e. Nem gondoltam arra, hogy elronthatom őt is, tönkreégethetem, mint ahogyan az oxigén felfalja a vasat.

Nem, ezekre mind nem gondoltam, csak térdeltem előtte, simogattam a térdét, és mindent tudni akartam róla. Kicsoda és micsoda, hogyan élt; minden, minden értékes volt benne számomra, nem akartam egyetlen szavát sem elveszíteni. Nem szégyelltem magam, és akkor még nem gondoltam rá, hogy hamar rám unhat, ha ilyen nyíltan, ilyen őszintén beismerem, milyen hatalma van rajtam. Nem gondoltam semmi másra, csak ő járt az eszemben.

Ez volt Torsti. Túl volt a harmincon. Jó munkahelye volt. Fémmunkás. Harmadik éve nős. Gyermektelen. – Szerintem az embernek nincs joga hozzá, hogy gyereket hívjon erre a világra – mondogatta. Politikáról is beszélt, ahogy a férfiak szokták. – A világnak meg kell változni –

mondta. – Mindaz, ami most történik, csak visszaveti a fejlődést. – De mit törődtem én a világgal meg a fejlődéssel. Csak őt bámultam. Ragyogó kék szeme volt, olykor mintha szikrák lobbantak volna fel benne, miközben beszélt.

– És te? – kérdezte tőlem. – Majd máskor elmondom – siettem a válasszal. – Majd máskor – ismételtem, és simogatni, becézgetni kezdtem, ahogy csak tudtam. Minden zsilip felszakadt bennem, és becézgetéseimben semmit se szégyelltem, olyan leplezetlenül és teljes odaadással szerettem őt.

– Meglehet, nem lesz már máskor – mondta, megkeményedett a szája, és ismét magához szorított. Elöntött valami áradat, a föld döngve rám borult, eltemettem magam a sötétbe, zokogtam az ölében, és már tudtam, hogy ez mind valóság és nem álom, és tudtam, hogy soha nem engedem el, hacsak módomban áll.

Amikor ezután még néhányszor találkoztunk, azt mondtam neki, hogy bármikor elválhatok a férjemtől. Ez igaz volt, mert túl sokat tudtam már felőle, nem mert volna visszatartani. Torsti összerezzent, mert ő aligha gondolt erre. Úgy gondolta, hagyja magát sodortatni az árral, aztán majd újra kikapaszkodik a partra, mintha nem történt volna semmi. A férfi könnyebben felejt, mint a nő. Minden férfi érzéketlen a nő iránt, aki akarja őt.

De így már a kezdet kezdetén fejébe ültettem a gondolatot. Talán megijedt, és visszakozni akart, de már nem tudott, mert testem megmérgezte az övét, és tudtam, hogy minden este csak rám gondol, és a feleségéből már

nincs semmi öröme, mert megízlelt engem. Ezért újra és újra találkoztunk, habár felesége miatt nem tehettük túl gyakran.

Kérdezősködtem is tőle a feleségéről, és ő mindent elmesélt nekem. Férfi módra olyat is, amit egy férfinak sohasem szabadna elmesélnie a feleségéről. Nekem pedig nőttön-nőtt a kíváncsiságom, mert ez olyan gyötrelmes élvezetet okozott nekem, mintha egy sebben kést forgattam volna. Arra gondoltam, csakugyan meg vagyok átkozva, hiszen Torsti már nem szabad. Nem is lehetett, persze, más a sorsom.

Torsti, meglehet, nagyon is értelmes volt. Olvasgatott, és értett a mesterségéhez. De nem volt érző ember, és híjával volt a képzeletnek. Zárkózott volt és hallgatag, minden szót harapófogóval kellett belőle kihúzni. Én viszont, aki gyémántkeménynek hittem magam, rádöbbentem, hogy féktelenre duzzadtak bennem az érzések, s ez engem is megriasztott. Pedig Torsti talán nem is volt különleges vagy kivételes ember. Viszont nekem rendeltetett, és rettentő ismerős volt számomra. Megrémültem, szívem zakatolni kezdett, amikor először megfordultam utána, amikor ott állt az utcai lámpa alatt, keze munkaruhája zsebében, és a fából készült, megrágott szipka a foga közt.

Így folytatódott minden egy darabig, így találkoztunk egymással, és senki sem tudhatta meg, a felesége sem, mert gyakran járt túlórázni, és ha velem találkozott, akkor is azt mondta otthon, hogy túlórázott. De az együtt töltött órák túlságosan rövidek voltak, és a lopott

boldogság marta a szívemet. Minden pillanatban félelem gyötört, hogy elveszítem, hogy egyszer eljön a nap, amikor már nem akar találkozni velem. Pokol volt számomra ez az idő, s talán mégis boldogabb voltam, mint valaha is azelőtt vagy azután.

8

Éppen ez idő tájt történt, hogy amikor egyszer az Esplanadon sétáltam világos nappal, újra megpillantottam azt az első férfit, aki leitatott engem a pincér odújában, és akiről sohasem beszéltem semmit a kihallgatásokon. Rögtön felismertem. Nagyon finoman, jóllakottan, ápoltan lépett ki egy szállodából, haja őszült a halántékán, tekintete zárkózott. Követtem több utcán át, és amikor belépett egy nagy üzletház ajtaján, a liftesfiútól megtudtam nevét és üzletének nevét. Oly sok év után így kerítettem kézre.

De nem siettem, hogy találkozzam vele, először mindenféle újsághirdetéseket olvastam, azután jártam-keltem a városban, nézegettem a kirakatokat. Csak akkor indultam el hozzá, mikor már kész tervem volt. Az irodában bejelentettem magam az igazgatónak, megmondtam nevemet, és azt, hogy magánügyben keresem. A nevemből nem sejthetett semmit, mert a férjem nevét használtam.

A titkárnő azzal jött vissza, hogy az igazgató úr nem ismer, és nincs ideje fogadni. – Megismer az igazgató úr,

ha meglát! – mondtam, és ott maradtam. Sokáig váratott, de végül beengedett. Beléptem elegáns szobájába, becsuktam magam mögött az ajtót. Felkelt az asztaltól, és csodálkozva nézett rám.

– Hát nem ismer meg az igazgató úr? – kérdeztem, és barátságosan rámosolyogtam.

– Nem, nem ismerem önt, asszonyom – mondta, de rám meredt, és ápolt arca egyre sápadtabbra vált. Nyakkendőjét kezdte babrálni, kerülte a pillantásomat. De én nem akartam segíteni rajta. Mosolyogva néztem rá, míg végül megkérdezte: – Mit akar tőlem?

– Helyes a kérdés – feleltem. – Én vagyok Maire, noha már elmúltam tizennégy éves. A kihallgatásokon sem, de később sem beszéltem önről. Ezért talán némi jóvátétellel tartozik nekem.

– De hiszen ez zsarolás! – fortyant fel, és visszaült a székére. Arcára visszatért a szín, megnyugodott, és újra rám mert nézni. Odamentem hozzá, leültem eléje az asztal sarkára, és mosolyogva így folytattam:

– Egyáltalán nem akarom önt megzsarolni, és nem is akarok ártani önnek. De ön tudta akkor, hogy gyermek voltam és ártatlan, mégis tönkretette az életemet. Most lehetőségem van rá, hogy új életet kezdjek, ha kész segíteni rajtam. Nincs senki más, akitől segítséget kérhetnék. Ezért fordultam önhöz.

– Honnan az ördögből tudhattam volna, hogy ártatlan vagy! – szisszegte.

– Tudta maga, nagyon is jól tudta – mondtam, és belenevettem a képébe. – Épp az volt a szórakozás magának.

– Mennyi kell? – kérdezte, ismét az üzletember modorában.

– Egy virágüzletet akarok venni, hogy becsületesen eltarthassam magam – magyaráztam. – Ez az egyetlen munka, amit némileg ismerek, és ha hozzászokom, biztosan elboldogulok vele. Megmondom magának pontosan, mennyire van szükségem. És ne alkudozzon, csak azt mondja meg, kifizeti-e vagy nem.

– Mennyi kell? – kérdezte újra.

– Nem leszek követelődző – mondtam. – A virágüzlet kicsi, és csak harmincezer márkába kerül. Ezenkívül még szükségem van tízezer márkára az induláshoz. Véleményem szerint nem túl nagy ár egy ember életéért.

Akart valamit mondani, és alkudni is, de aztán rám nézett, és látta, hogy komolyan gondolom. Eltűnődött, dörmögve elővette a csekkfüzetét, újra megkérdezte a nevem, és kitöltött egy csekket.

– Inkább készpénzben szeretném – jegyeztem meg.

– Úgy is jó – egyezett bele, már jókedve volt, csengetett, és elküldte a kifutót a csekkel a bankba. Közben odament az írógéphez, és megírt egy megállapodást, melyben elismerem a pénz átvételét, lemondok minden követelésemről, és megígérem, hogy hallgatok mindarról, ami közte és köztem történt. Jól tudta, akárcsak én, hogy az efféle papírnak semmi jelentősége nincs, de üzletember lévén, a pénz elvesztésekor talán megnyugtatta, hogy valami papírt kap a pénze ellenében.

Amikor a kifutó meghozta a pénzt, kifizetett, én pedig odaírtam a nevem a megállapodásra. Többet nem is be-

széltünk egymással; amikor elbúcsúztam, kezet nyújtott, én pedig szívesen szorítottam meg puha, ápolt jobb kezét. Most már nem kellett többé rossz lelkiismerettel élnie miattam.

Tőle elmenőben, rögtön megvettem a virágüzletet. Tartozott hozzá egy hátsó szoba is, ahol kezdetben ellakhattam, noha egyáltalán nem volt egészséges, mert nedves volt és hideg. A virágüzletben volt egy eladólány, aki el tudta vezetni önállóan a boltot, és minden szükséges dolgot tudott a virágok beszerzéséről és ápolásáról, úgyhogy megtartottam, és megígértem, hogy jobb fizetést adok neki, mint amilyet az előző tulajdonostól kapott.

Hazatérve telefonáltam egy szállítási vállalatnak, és kértem, hogy szállítsák el a holmimat. Nem volt más ingóságom, mint egy ágy matracokkal, egy tükrös asztal meg két szék, de kezdetnek elegendő. Amikor betettem a ruháimat a bőröndbe, szólt a csengő, és egy számomra teljesen ismeretlen tengerész állt az ajtóban dülöngélve. – Az isten szerelmére, adjon egy kis pálinkát, asszonyom, különben meghalok – mondta. Arca duzzadt volt az alkoholtól, kezei reszkettek. Kabátot se viselt, pedig már késő ősz volt. Talán valamikor férjemtől is vett pálinkát, vagy itt a szomszéd kávézóban kapta meg a címünket.

– Van pénze? – kérdeztem. Nem akartam beengedni.

– Pénzem nincs, de van jó pisztolyom – felelte. – Itt hagyom zálogba, és majd holnap kiváltom. Külföldről hoztam.

Elővette zsebéből a pisztolyt, és megmutatta. Vörös

volt a szeme, gondoltam, hogy másnap aligha fog rá emlékezni, merre is járt.

– Nem érdekel a zálog – mondtam. – Éppen költözöm, holnap már nem talál meg.

– Fogadja el a pisztolyt! – mondta, és a kezembe nyomta. – Csak kapjak egy kis pálinkát.

Beengedtem. – Van tölténye hozzá?

– Van benne öt golyó – mondta, reszkető ujjakkal kinyitotta a pisztolyt, kivette a tárat, és a tenyerébe potyogtatta az öt golyót. – Tegye vissza! – szóltam rá. – Ez rossz üzlet. Mit csinálok én egy pisztollyal?

Mégis elfogadtam a fegyvert, és adtam neki egy üveg pálinkát, és még száz márkát is, hogy ne legyen kedve visszajönni a pisztolyért. Akkor még valószínűleg semmiféle határozott célom nem volt a pisztolyvásárlással, amikor pedig megjött a szállítókocsi, letettem a pálinkáért járó pénzt az asztalra, és férjemnek ráírtam egy papírlapra, hogy elköltözöm tőle. Hogy hová, azt nem írtam oda, mert rám akaszkodott volna, ha megtudja, hogy pénzhez jutottam, és virágüzletet vettem.

Néhány nap múlva azonban telefonáltam neki, és együtt elmentünk egy ügyvédhez, hogy elindítsuk a válópert. Annyira szenvedélyesen akartam a válást, hogy megígértem, minden költséget én fizetek, és lemondok minden követelésről, noha felesleges is lett volna bármit követelnem. Férjem is meg volt elégedve, hogy megszabadul tőlem. Nem telt bele néhány nap, máris új nő lakott nála.

Amikor ismét találkoztam Torstival, elvittem a virágüzletbe, megmutattam neki a hátsó szobát, amelyben

laktam, és így szóltam hozzá: – Most megszabadultam a férjemtől, és van ez a virágüzletem. Jól akarok keresni, új életet akarok kezdeni.

És mindent elmeséltem magamról, mert jobbnak tartottam, ha mindent tud. Hiszen később úgyis mindenféle a fülébe jutott volna. De meg nem is akartam előle eltitkolni semmit. Magam is megkönnyebbültem, hogy elmondhattam neki mindent, a legrosszabbat is magamról. Csupán azt nem meséltem el, hogyan szereztem a pénzt a virágüzlet megvásárlásához, mert megígértem, hogy nem árulom el senkinek. Ezért csak annyit mondtam, hogy az évek során gyűjtöttem össze titokban, hogy egyszer megszabadulhassak a férjemtől.

Bort vettem és finom konyakot, hogy megmutassam, mennyi pénzem van. Rávettem, hogy igyon velem, és addig hízelegtem, míg végül is nálam maradt éjszakára. Együtt aludtunk. Először aludtam így, fejemet vállára hajtva. Miután ivott, nyugodt, mély álomba szenderült, és nem is sejtette, hogy egész éjszaka csókoltam a száját, arcát és meztelen mellkasát. Olyan boldog voltam azon az éjszakán. Nálam volt, és vele alhattam, fejemet a vállára hajtva. Reggel azonban kifakadt: – Az istenfáját! Hogy magyarázom meg a feleségemnek? Még soha nem maradtam ki éjszakára.

Duzzadt szemhéjjal ült az ágy szélén, kócos haját simítgatta. Térdre estem előtte, átkaroltam a lábát, és kérlelni kezdtem: – Torsti, mondj el mindent a feleségednek! Szerzünk egy rendes lakást. Mindig együtt lehetünk.

– Az ördögbe is, ti nők! Mibe kevertél!

Ölelgettem a térdét, és azt suttogtam: – Nélküled, Torsti, az élet semmit se ér nekem.

Felesége nem akart elválni, óriási jelenetet rendezett, ócska nőnek titulált, és esküdözött, hogy Torsti csak szerencsétlen lenne velem. Ezért nem akart elválni Torstitól, hanem foggal-körömmel tartotta, és megeskette, hogy többé soha nem találkozik velem, úgyhogy ettől fogva titokban kellett találkoznunk.

Sokszor tanakodtunk, beszélgettünk, terveztünk mindenfélét, mit tehetnénk. Torsti azt mondta, hogy fogja a holmiját, és átköltözik hozzám, de ebből nem sült volna ki semmi jó, ha a felesége állandóan a nyomunkban koslat, és tönkreteszi az életünket. Torsti ezt úgyis megunta volna, és akkor visszatért volna hozzá. Arra is gondoltunk, hogy másik városba költözünk, gondoltuk, hogy elutazunk Kanadába, de Torstinak jó munkahelye volt, nekem ott volt a virágüzletem, és idegen földön a semmiből nehéz lett volna újrakezdenünk.

Azt hiszem, a felesége jól tudta, hogy titokban találkozunk, mert az ilyen nő ezt mindig megsejti és kitalálja, ha egyszer már a gyanakvás fölébredt benne. De eltűrte, egy szót sem szólt, látta, hogy mennyire belém gabalyodott Torsti. Biztosan úgy gondolkozott, hogy majd elmúlik az egész, csak ki kell várnia türelmesen. És ebben félelmetesen igaza volt. Félelmetesen, mert Torsti nem olyan volt, mint én, és benne nem volt meg az a mindent betöltő vad sötétség, ő olyan volt csak, mint a férfiak általában. Ezért jól tudtam, hogy hamarosan eljön a pillanat, amikor Torsti megun. Megunja a kóborlást, a ha-

zugságot, a titkolózást, szívesen visszatér majd a feleségéhez, és nem akar többé találkozni velem. Előbb-utóbb így fogok járni, ezt én is sejtettem. Éppen ezért akartam Torstit eltéphetetlenül magamhoz kötni.

Mert a férfi szenvedélye, a legforróbb szenvedély is, előbb fellángol, utána kialszik, bármennyire is komoly a dolog. Bármilyen féktelen és lángoló szenvedély fogia el, egyszer eljön a pillanat, amikor csak hamut és romoka lát maga körül, és már nem is emlékszik rá, nem is érti, mi történt tulajdonképpen. A férfinál egyszer minden véget ér, egyszer minden, minden véget ér. Ezért a nő kénytelen magához kötni a férfit, ha meg akarja tartani, legalábbis otthonhoz és megszokásokhoz kötni úgy, hogy a férfi hálóba kerüljön, és azt higgye, hogy a háló szétténhetetlen, pedig az egész csak szemfényvesztés.

Torsti felesége talán nem tudta ezt ilyen pontosan, vagy nem gondolta végig, de női ösztöne és ravaszsága arra késztette, hogy így cselekedjék. Félt biztosan a szégyentől is, mely osztályrészéül jutna, ha elhagyná a férje, szülei meg ismerősei gúnyolódásától. De nem viselkedett következetesen, olykor szörnyen felbosszantotta Torstit a nyafogásával. Igyekezett féltékennyé is tenni, táncolni járt, későig kimaradt, hogy értésére adja férjének, neki is vannak lovagjai. Ám ez nem hatott Torstira, egyre jobban elhidegült feleségétől, aki ennek ellenére úgy viselkedett, mintha mi sem történt volna. Inkább belehal, csak a szomszédok ne is sejtsék, hogy Torsti más nővel jár.

Mindezt Torsti mondta el nekem. Ó, hogy gyűlöltem

azt a nőt! Kicsi volt, sötét hajú és kövérkés, pirosló arcán szemölcs, melyből fekete szőrszálak meredeztek. Egy vasárnap láttam Torstival egy parkban, meg akartam nézni, hogy milyen. Ő a maga részéről nem kívánt velem találkozni. Félt, hogy a magamfajta nővel való szópárbajban alulmarad.

De én láttam őt, láttam ostoba, kerek szemét; Torsti karján lógott, és buzgón bámult fel rá. Most, miután láttam, még jobban gyűlöltem. Gyerekkoruktól fogva ismerték egymást, végül összeházasodtak, pedig Torstinak voltak más női is. Torsti vonzotta a nőket. Pedig nem volt semmi különös a külsején. Nem kellett sokat beszélnie, a szemében és kemény szájában volt valami, ami vonzotta a nőket. Ha olykor vendéglőben ültünk, és a nők odafordultak feléje, esztelen féltékenység fogott el.

Ezért is magamhoz akartam kötni, ugyanakkor erőtlenül gondoltam arra, hogy ha még el is válna a feleségétől, és én törvényesen az ő hitvese lennék, talán még akkor se tudnám megtartani. Mert az a férfi, aki egyszer már elvált, és észreveszi, hogy milyen könnyen megy ez, könnyen válik aztán újra, és a nőnek, aki rávette arra, hogy elváljon első feleségétől, nem érdemes vádolni őt, mert kizárólag maga a bűnös.

Mindenféle ilyesmi járt a fejemben, napról napra bolondabb lettem, és Torsti utáni vágyódásom nagyobb volt, mint bármikor. De kénytelen voltam türtőztetni, és számára nehezen elérhetővé tenni magam, pedig csak szenvedtem, mert minden porcikám vágyott rá. Hidegebb lettem hozzá, mikor találkozni akart, kifogásokat keres-

tem, és nem akartam odaadni magam neki, hanem azt mondtam, ha ilyet akar, menjen a feleségéhez. Persze, a vége mindig az lett, hogy nem tudtam megállni, a karjába zuhantam, a sötétség egyre jobban égetett és kínzott, minden pillanatban magamnál akartam tartani, szakadatlanul szeretkezni akartam vele, ki akartam elégíteni, valósággal meg akartam fojtani a testemmel és öleléseimmel.

Virágüzletem elég jól jövedelmezett, noha nem sokat törődtem vele, mert szünet nélkül csak Torstira gondoltam, és állandóan azzal a kilátástalan útvesztővel foglalkoztam, hogyan tudnám eltéphetetlenül magamhoz láncolni. Ezért az eladólányra bíztam az üzletet, a rendeléseket. Én csupán a pénztárt tartottam szemmel, és csak akkor segítettem, ha egyszerre több vásárló volt az üzletben.

Igénytelenül öltözködtem, és nagyon szolidan viselkedtem. Megismerkedtem a közelben lakó asszonyokkal, és úgy gondoltam, biztosan szerezhetnék barátokat és ismerősöket a rendes emberek közül is, ha akarnék. De nem vágyódtam a polgári élet, a kávémeghívások és a pletykák után, mert állandóan csak Torsti járt a fejemben. Az urak szívesen vásároltak nálam virágot, szívesen beszélgettek velem, mert még mindig szép voltam, a bennem lángoló szenvedély talán szebbé tett, mint valaha. Ezekben a hónapokban mintha parázson égettek volna.

Különösen egy tanácsos esett belém, mindig benézegetett a kirakaton, és bejött fecsegni, ha meglátta, hogy bent vagyok. A szomszéd házban lakott, nem tudom,

hogy milyen tanácsos volt, de mindenki csak tanácsosnak nevezte. Nagyon gazdag volt, és valahányszor bejött, drága bundát viselt, melynek lihegve gombolta ki a gombjait. Orra és arca kéklett, ködös volt a szeme. Mindig ivott, és azt hiszem, már rég nem volt józan napja, de azért mindig értelmesen és udvariasan beszélt, és úriember módra viselkedett. Már túl járt a hatvanon.

Egy vasárnap kora reggel nyomorúságos állapotban jött be az üzletbe, a szokásosnál is kékebben, és megkérdezte, nincs-e konyakom. Azt mondta, szúr a szíve, és a vendégei előző este minden innivalóját megitták. Bevezettem a hátsó szobába, és elbeszélgettem vele. Déli tizenkettőig nálam ült, amikor a vendéglőkben ismét felszolgálnak már szeszes italt.

– Halálra issza magát – figyelmeztettem, mert a maga módján kedves öregember volt, sokat tudott, és nem játszotta meg az előkelőt, hanem szóba állt velem.

– Már túl sokat megéltem én. Meguntam az életet. Hamarosan úgyis háború lesz, és nem hiszem, hogy akkor még sokáig bírom.

Kérte, menjek el hozzá, hadd kínáljon meg ő is valami jóval. Egyszer meg is látogattam. Egy régimódi lakásban lakott, melynek falain fegyverek, régi festmények és arcképek lógtak. Nagy éremgyűjteménye volt, nem is foglalkozott mással, csak az érmekkel. Ha eléggé józan állapotban volt, elment a régiségkereskedésekbe újabb érmeket vásárolni. Megmutatta az érmeit, és finom Madeirával kínált. Miután elbeszélgettünk, megragadta a kezemet, és azt javasolta:

– Jöjjön el hozzám, szépasszony, házvezetőnőnek. Előbb-utóbb úgyis halálra iszom magam, és meg fogok emlékezni magáról a végrendeletemben.

Özvegyember volt, és elkergette előző házvezetőnőjét, mert az bezárta előle az italszekrényt, és zavarta, ha olykor fiatal lányokat hozott fel magához, hogy megmutassa nekik az érmeit, és kicsit megtapogassa őket. Fogta a kezem, bámult, láttam a szeméből, hogy még mindig benne van az ördög, noha már éppen elég vén, és régen impotenssé itta magát. Rámosolyogtam, és azt gondoltam magamban, csillapodj, öreg, látom, rávehetnélek bármire. Biztosan maga is érezte, hogy különösek a vágyai, de nem is sejtette, hogy meglepetést okozhatnék neki.

Körülnéztem értékes, régi lakásában. Arra gondoltam, hogy ősz hajú, finom feleség kellene mellé, gyermekek, unokák, hogy tisztességben öregedhessék meg. De a szesz kilúgozott belőle minden tiszteletre méltót. Kitörölte belőle a szokások, a nevelés és a műveltség gátlásait, annyira, hogy leplezetlenül sugárzott belőle a szenvedély és a vágy, pedig már idős férfi volt. Már csak roncs, akinek tényleg nem kell sok év ahhoz, hogy valóban halálra igya magát.

– Nem, nem – mondtam, de azért megengedtem, hogy fogja a kezem, és bátran a szemébe néztem. – Belőlem ugyan nem lesz házvezetőnő. Egy rendes férfival járok, és nemsokára újból férjhez megyek.

Nem erőszakoskodott, mert értett vágyainak leplezéséhez, és olykor talán szégyellte is őket. Öreg volt, ismerte a várakozás művészetét. Sok mindent megélt

már, és meglehet, valami olyasmit sejtett meg bennem, amire szüksége volt.

Torstit mindenesetre felpiszkáltam vele, és elmeséltem, hogy milyen gazdag. Elmondtam, hogy milliói vannak, és könnyen elmehetnék hozzá házvezetőnőnek, sőt feleségül is mehetek hozzá, hogy örököljem a vagyonát. Ez a beszéd felbőszítette Torstit. – Mi mást tehetnék? – hergeltem tovább. – Így legalább gazdag leszek, és megkapom az élettől mindazt, amit akarok. Elegáns bundákat vásárolok, külföldre utazom, és a sok pénzemért biztosan finom férfit is kaphatok magamnak. Hiszen te úgyse tudsz elválni a feleségedtől, amíg meg nem hal. Jobban szereted őt, mint engem.

– Jól tudod, hogy csak téged szeretlek, Maire – mondta Torsti, és elkomorult. Fejét tenyerébe hajtotta, haja kócos volt simogatásaimtól. Fogát csikorgatva őrölte kiúttalan gondolatait.

– És ha meghalna? – jegyeztem meg. Nem mondtam többet, Torsti már tudta, mit akarok. Értelmes ember volt. Egymás szemébe néztünk, és megremegtünk mind a ketten.

– Nő létedre valóságos ördög vagy – mondta Torsti. Ráborultam, csókolni kezdtem arcát és nyakát. – Nekem van egy pisztolyom, amit a rendőrség soha nem nyomoz ki – folytattam. – Feleséged gyakran jár táncolni azzal a tűzoltóval, akiről meséltél. Lovagjával órák hosszat időzik a lépcsőházban, a szomszédok nemegyszer látták őket. Senki se fog rád gyanakodni. És ha gyanakodnának, akkor se lesz bizonyítékuk.

– Hogyan lehetne megcsinálni? – kérdezte Torsti hitetlenül. Akkor már tudtam, hogy legyőztem, pedig még csak játszott a gondolattal, sohase hitte volna, hogy képes ilyesmire. De én a testemmel megmérgeztem, és elhitettem vele, hogy elveszít, ha nem teszi függetlenné magát. Lassan beléevődött a gondolat, és én úgy elkábítottam, hogy vakon élt, akár valami mámor rabja.

És megtette, amit kértem tőle. Elhatároztuk, hogy kapcsolatunkat nem titkoljuk, mert úgyis kitudódna. A legjobb olyan kevéssé titkolni, amennyire lehet. Az eladólány a virágüzletben gyakran látott bennünket. Azon a napon tartóztattam a lányt, míg Torsti megérkezett. Őt is megkínáltam itallal, és későig fenn voltunk. Amikor a lány elment, odaadtam a pisztolyt Torstinak. Torsti kiment felesége elé egy elhagyott útra, amikor az a külvárosból hazafelé igyekezett tűzoltó udvarlója névnapjáról, és keresztüllőtte a nő fejét, úgyhogy azonnal meghalt. Torsti egy órát sem volt távol, visszatérőben behajította a pisztolyt a tengerbe. Minden a lehető legegyszerűbben történt, különösebb tervezés nélkül, és senki se figyelt fel Torstira az esti sötétben az elhagyott úton. Nem lőtt volna, ha feleségét kíséri valaki. De senki sem kísérte.

Együtt ittunk azon az éjszakán, és Torsti csak akkor ment el tőlem, amikor reggel megérkezett az elárusítólány. Csak akkor ment, késve a munkahelyére. Onnan bevitték kihallgatni, de ő hidegvérűen viselkedett, mindent tagadott, és azt vallotta, hogy az éjszakát nálam töltötte. Elmondta, hogy felesége idegen férfiak társa-

ságába kezdett járni, mint ahogy a szomszédok is tanúsíthatják, és különben is válni készültek.

Engem is kihallgattak, és én igaznak vallottam mindazt, amit Torsti mondott. Az elárusítólány is azt tanúsította, hogy Torsti egész éjszaka nálam volt. Torstinak sohase volt fegyvere, nem is kért kölcsön senkitől. Kihallgatták a tűzoltót meg a többi férfit is, akivel a felesége járt. Nagyon be voltak ijedve, de senki nem tudott érdemlegeset mondani. Így aztán az ügy kiderítetlen maradt, senkit nem helyeztek vád alá. Meglehet, gyanakodtak Torstira, de semmit sem lehetett bizonyítani. Torsti szenvtelen volt és hidegvérű, és cseppet sem titkolta, hogy udvarol nekem.

Így kaptam meg őt. Így kötöttem magamhoz erősebb kötelékkel, mint a törvények és szokások kötelékei. Tőlem soha nem szabadulhatott meg, mert a gyilkosság nem évül el; ott várta a rendőrségi papírokon.

9

Azon az éjszakán, amikor együtt ittunk, Torsti csak ennyit mondott: – Keresztüllőttem a fejét. – De ahogy telt az idő, és a kihallgatások befejeződtek, egy este, tenyerébe hajtott fejjel így szólt: – Megismert engem, mielőtt agyonlőttem. – Mivel nem szóltam rá semmit, hozzátette: – Megfordult, amint hátulról beértem. Láttam a szemét, amikor meghúztam a ravaszt.

Ölelgetni kezdtem, ahogyan csak tudtam, de valami

hiányzott már mindkettőnkből. Már nem éreztem azt a szenvedélyt, azt a gyötrő, halálos bódulatot, mint azelőtt. Valami kihűlt bennem, és amikor szeretkezett velem, tudtam, hogy egész idő alatt valami más jár az eszében.

Szereztem rendes lakást. Összeköltöztünk, miután elváltam. Nem akart semmi holmit elhozni a lakásából, mindent eladott. Gyakran jártunk éttermekbe. Gyakran táncoltunk is. Erősebben kezdett inni, szórakozott lett, nem foglalkozott rendesen a munkájával, egyre gyakrabban engedélyezett magának szabadnapot, és minden iránt közömbössé vált.

Egy este így szólt: – Adj innom. – Egy új kis lakásban laktunk az ötödik emeleten, volt jégszekrényünk is. Kevertem neki egy italt. Jóféléket ittunk, mert a virágüzlettel jól kerestem. Mikor megitta, felfortyant: – Miféle mérget itattál te velem?

De ezt nem az italra értette, hanem mindarra, ami miattam történt vele. A szenvedély elmúlt, elszállt belőle, és nincs annál borzasztóbb egy férfi számára, mint a szenvedély utáni másnaposság, ha olyat tett, amit nem lehet meg nem történtté tenni.

– Nem szeretsz már engem – mondtam. Akkor káromkodni kezdett, és ringyónak nevezett.

Így veszekedtünk, amíg egyszer csak újból vadul megragadott, és úgy megölelt, mintha meg akarna fojtani. Ismét rám borult döngve a föld. Minden olyan volt, mint régen. De valami mégis hiányzott.

– No és ha feladnám magam? – mondta egyszer haj-

nalban, mikor egymás mellett feküdtünk, és mindketten tudtuk, hogy a másik is virraszt. Így kötötte meg őt a felesége, halálában még erősebben, mint életében.

– Azzal engem is magaddal rántanál. Mi hasznod lenne belőle, ha feladnád magad? Azzal már nem tudod életre kelteni.

– Igen, mi hasznom lenne belőle – ismételte, és nyugtalanul forgolódott az ágyában. – Mi hasznom is volna most már bármiből?

– Nem, már nem tudod életre kelteni! – ordítottam dühöngve, és öklömmel csépelni kezdtem a vállát. – Hát nem érted, hogy meghalt, és nem jön vissza? Nem érted, hogy örökre megszabadultál tőle? Csak te és én vagyunk, mi ketten. Más nem létezik.

De Torsti csak hajtogatta: – Láttam a szemét. – És makacsul folytatta: – Rám nézett, és megismert, mielőtt lelőttem.

De mégis az enyém volt Torsti, és szokásommá vált, hogy őrködjem felette. Délutánonként megvártam a munkahelye előtt, egy pillanatra sem hagytam egyedül, mindig magamnál akartam tartani. Az enyém volt, és féltékenységemmel gyötörtem. Ha egy nő hosszabban ránézett, dühbe gurultam, őrjöngeni kezdtem, és kiszedtem belőle mindent, ami a munkahelyén történt vele. Kifaggattam, kikkel találkozott, miről beszélt munkatársaival. Nem engedtem el a gyűlésekre, és szüntelenül gyötörtem, ha leült otthon egy könyv mellé, hogy rólam elfeledkezzék.

Mert belőlem egyáltalán nem szállt el a szenvedély,

ugyanolyan vakon szerettem, mint azelőtt, és csak azoknak a pillanatoknak éltem, amikor rávehettem, hogy átöleljen, és szeretkezzék velem. De valami mégiscsak hiányzott. Ezért szüntelenül kínoztam és bosszantottam, míg végül ütni kezdett, és úgy megvert, mintha rajtam akarta volna megbosszulni mindazt, ami miattam történt vele. Úgy megvert, hogy szájamból és orromból ömlött a vér. Végül zokogva, a fájdalom könnyeitől vakon, könyörületért esedeztem hozzá. De egész idő alatt tombolt bennem a sötét szenvedély, és ölében újra megtaláltam a félelmetes gyönyört, mikor a verést megbánva vigasztalni igyekezett. Ezért tovább bőszítettem, megkerestem minden gyenge pontját, kitaláltam a legfájóbb szavakat, amikkel megsérthettem, hogy újra kihívjam dühét.

De ő egyre jobban fáradt, rettentően lefogyott, a kék árnyak a szeme alól lehúzódtak az arcára is, és már nem tudott többé aludni. Olykor borzalmasan leitta magát, hogy aludni tudjon, és én talán legjobban akkor szerettem, amikor mély, részeg álomba merült, mert úgy becézhettem, ahogyan akartam. Öleltem, csókoltam testének minden pontját, és öntudatlan lévén, ilyenkor nem ellenkezhetett, csak tehetetlenül vonaglott ölemben. Karomban ringattam fejét, csókoltam a száját és arcát, és azt hittem, hogy csak az enyém.

De amikor felébredt, így fakadt ki: – Bárcsak már jönne a háború, hogy véget vessen mindennek! – Egy másik alkalommal pedig azt mondta: – Sokáig már úgyse bírom ezt az életet.

De én a vakot játszottam, nem gyanítottam semmi

rosszat, játszottam a vakot, hogy csak a pillanatoknak éljek, és azok az órák, amiket a munkában töltött, egész napoknak tűntek számomra, amikor vártam, hogy megjöjjön és szeressen. Egy napon véletlenül erősen megrántottam a függönyt, a függönytartó kiszakadt a falból, és nem tudtam visszatenni. Gondoltam, majd Torsti visszateszi, és még örültem is, hogy munkát adok neki, mert, hogy felejtsen, szívesen dolgozgatott otthon. Amikor megjött a munkából, ezzel fogadtam: – A fejemre esett a függönytartó.

– Visszateszem a helyére, de hadd egyem előbb – felelte készségesen. Enni kezdett, aztán megfeledkezett az evésről, maga elé meredt, és azt mondta: – Nyisd ki az ablakot, olyan forróság van itt, mint a pokolban. – Mikor kinyitottam az ablakot, félbehagyta az evést, odament a szekrényhez, kivett belőle egy üveget, és könyökével az asztalra támaszkodva, maga elé meredve inni kezdett.

– Hát az én főztöm már nem ízlik? – kérdeztem. – A feleséged biztosan jobbat főzött. Megint azt hiszed, hogy méreggel etetlek? – De ő figyelemre se méltatott, csak bámult tovább maga elé fátyolosodó kék szemeivel.

Már puszta látása és a visszautasítás annyira felizgatott, hogy oda kellett mennem hozzá. Hozzásimultam, kezemmel megérintettem a vállát. De ő ellökött magától, és rám förmedt: – Ne érj hozzám, te átok!

Már előre éreztem testemben az ütései által okozott fájdalmat. Megremegtem. Aztán odahajoltam hozzá, hogy felbőszítsem. – Aha, szóval megint a feleségedre gondolsz – mondtam gúnyosan.

Ő is felém fordult, és úgy nézett végig, tetőtől talpig, mintha először látna. – Pontosan, Maire – felelte, és hangjában nem volt düh, csak szörnyű fáradtság. – A feleségemre gondolok. Mindig csak a feleségemre gondolok.

Azzal felállt a székre, a székről pedig fellépett az asztalra. Azt hittem, hogy nekiáll megjavítani a függönytartót, de ő kihajolt az ablakon, és az ötödik emeletről levetette magát az utcára. Olyan hirtelen történt mindez, hogy néhány másodpercbe telt, mire felfogtam.

Amikor magamhoz tértem, lerohantam a lépcsőn, nem volt a fejemben egyetlen világos gondolat. Kifutottam az utcára, odarohantam hozzá, ráborultam véres, élettelen testére, üvöltve, mint valami állat. Átöleltem, lecsókoltam ajkáról az élet utolsó leheletét, a föld döngve rám borult, elmerültem a sötétségben, elveszítettem az eszméletem.

10

Két hétig olyan voltam, mint akinek elment az esze. Minden pillanat fájt, minden éjszaka az ő véres, összetört testét öleltem álmomban. Az emberek barátságosak voltak hozzám, és sajnáltak, mert mind azt hitték, hogy Torsti megbotlott, és úgy zuhant ki az utcára, amikor fel akarta erősíteni a függönytartót. Az üveg és a pohár is ott maradtak az asztalon, így az emberek azt hitték, hogy részegségében tántorodott ki az ablakon. Nem volt kedvem magyarázkodni, hagytam, gondoljanak, amit akarnak.

De két hét múlva rendbe jöttem, és lehűltem. Ha eddig nem voltam kemény, most az lettem, és a világon nem volt semmi, aminek jelentősége lett volna számomra. Úgy gondoltam, tovább kell élnem, és jobb gazdagon élni, mint vegetálni egyik napról a másikra. Ezért kikezdtem a tanácsossal, biztattam, felbátorítottam, míg rávettem arra, amit akartam. Könnyen ment, mert vágyakozott utánam, és miután rájött, milyen vagyok, nagyon boldog volt. Biztosan azt gondolta, hogy nem is találhatott volna nálam megfelelőbb nőt a céljaira. Meglepetést okoztam neki, bármennyire is tapasztaltnak hitte magát. Nem titkoltam előle semmit az életemből, miután észrevettem, hogy ez csak fokozza vágyait. Mivel kevesebbel nem értem be, maga javasolta, hogy házasodjunk össze. Én kölcsönös végrendelet készítését kértem, törvényes papírokat arra az esetre, hogy ha valamelyikünk meghal, a másik örökölje az egész vagyont.

– Ez üzlet – mondtam neki. – Gondoskodom róla, hogy nyugodtan halálra ihassa magát, hogy rokonai ne zárhassák szanatóriumba. Gyönyörűségben is lesz annyi része, amennyire csak képes vagyok. Ne képzelje, hogy szeretem magát, de ugyanúgy elviselem, mint a többi férfit, és megpróbálok őszinte lenni.

Ravasz ember volt, és a biztonság kedvéért két orvostól is szerzett igazolást arra vonatkozólag, hogy értelmi képességeinek teljes birtokában van, mielőtt a rokonok tudta nélkül polgárilag összeeskettek bennünket, és a közjegyző előtt elkészítették a vagyon öröklése felől rendelkező összes iratot. Ez a kis tréfa kedvére való volt, csak-

úgy, mint nekem is eleinte, míg észre nem vettem, hogy egy bolond öregemberrel mégse olyan könnyű élni, mint ahogy elképzeltem.

Gondoskodtam róla, hogy mindig legyenek jó italok a házban, és míg velem élt, soha nem kellett józannak lennie. Ételt is főztem neki, így nem kellett vendéglőkbe járnia, nem kellett külsőre finomnak maradnia, mint amilyen azelőtt volt. Szemlátomást ment tönkre, de hiszen maga akarta. Volt vele elég dolgom, és minden szeszélyét úgy igyekeztem kielégíteni, ahogy csak tudtam. Eleinte könnyen ment, mert hideg voltam és fásult azok után, ami történt. De evés közben megnőtt az étvágya, és nagyon ki volt éhezve, szégyellte vágyait, és azt hitte, hogy senki sem tudja kielégíteni. Megrokkant teste úgy tüzelt kezemben, akár egy máglya, és nem vigasztalt semmi más, csak az a gondolat, hogy minél jobban kielégítem szokatlan kívánságait, annál gyorsabban meghal.

Ám ő eszes volt, és nem ivott sokat, sőt csökkenteni kezdte az ivást, és már félni kezdtem, hogy becsapott, és még hosszú éveken át élni fog. Akkor mérhetetlen undor és csömör fogott el, kezdtem ellenkezni vele, kezdtem visszautasítani, de már követelőzővé tettem, és ravaszabb is volt, mint én. Inni kezdtem vele, jó néhány hétig versenyt ittunk, végül olyan pocsék lett a lakásunk, akár egy disznóól. Nappal már csak olyankor öltöztem fel, ha lementem megvenni a legszükségesebb ennivalót meg a pálinkát.

Fejébe vette, hogy vendégeket hív, és az utcáról fiatalembereket és suhancokat hozott, hogy igyanak velünk.

De még más szörnyűbb dolgokat is kitalált vén, beteg fejével. – Élvezni akarok – vihogott, és aranyfogai elővillantak szájából. – Üzletet kötöttél velem, és én úgy akarom élvezni az életet, ahogyan a vágyaim diktálják.

Amikor viszont kijózanodott, csak feküdt az ágyban zihálva, orra és egész arca szederjes volt, és mély hangon csak ennyit mondott: – Ha ilyen az élvezet, inkább meghalok. – Rám bámult repkedő, boldogtalan, vén szemeivel, és így folytatta: – Miért nem tudtam meghalni, amikor eljött az időm? Borzasztó elrohadni elevenen! Borzasztó, amikor férgek rágják a lelkemet!

Ilyenkor a bensőmben felengedett a jég, és észhez tértem. Mint a beteget szokás, ágyba fektettem, kitakarítottam a lakást, elhordattam minden szemetet, üvegcserepet és üres flaskát. Finom ételt készítettem neki, és nem engedtem mást inni, csak könnyű borokat, mert valamit mégiscsak adnom kellett, hiszen már évtizedek óta szüntelenül ivott. – Nagyon kedves vagy hozzám, Maire, kedvesebb vagy, mint ahogy megérdemlem, mert nem jóságból vettelek feleségül. A férgek piszkáltak fel, hogy elvegyelek – mondta.

Reszkető, sárgás ujjaival végigtapogatta az érmeket, amiket elébe hoztam, hogy másra is gondoljon, ne csak a férgekre, és nagyítóval vizsgálta ábráikat. Egy időre ismét lábra állítottam. Összeszedte akaratának maradványait, jól öltözött, mindennap megborotváltatta magát, és el is vitt erre-arra. Előkelő éttermekben ettünk, színházba is jártunk. Úgy tekintettem rá, mint egy beteg gyerekre, és nem gondoltam többé rosszat felőle, nem is

gyűlöltem. Legjobb tudásom szerint igyekeztem szörnyű és veszélyes játékszerei helyett veszélytelen játékszereket adni a kezébe.

Élvezte, hogy szép ruhákba öltöztethet engem, és adott pénzt három finom bundára. Nem takarékoskodott, mert úgy gondolta, hamarosan meghal. Ennyi hasznom volt belőle, noha a vele való együttélés rettentően kimerített. Félelmetes volt látni és tapasztalni, milyen hatalma van a pénznek. Pénze miatt mindenki tisztelte, mélyen meghajoltak előtte, bármit is beszéltek háta mögött az emberek. Az éttermekben külföldi homárt evett, és a tél kellős közepén rózsát és szegfűt vásárolt, amit távoli országokból szállítottak repülőgépen. A pénzéért udvariasságot kapott, kiszolgálták, nem volt, amit meg ne vehetett volna. Csak életet nem tudott venni a pénzén, se nyugalmat a lelkének.

De mit törődtem a szép ruhákkal meg a finom holmikkal, mikor valahol a bensőmben volt egy pont, melyhez ha hozzáértem, mérhetetlen fájdalmat okozott. A szívem minden éjszaka Torstit hívogatta, és eszembe jutott, hogy még gyerekem se lehetett tőle, mert mire összekerültünk, addigra már tönkretettem a testemet. Arra gondoltam, hogy talán egy gyerek megmenthette volna életünkben az egyensúlyt. Noha ő meghalt, a gyerek most talán megmenthetne legalább engem. Ilyen hiábavaló gondolatokkal foglalkoztam szüntelenül, szép és kellemes poklomban, miközben a beteg öregembert gondoztam.

Olykor meglátogattam anyámat, egyszer el is vittem

magamhoz, hogy megmutassam neki, milyen jó dolgom van. Autóval hoztam ide, és felvezettem a lépcsőn, mert már majdnem vak volt. A tanácsos mindent megtett, hogy barátságos és udvarias legyen hozzá, olyan, amilyen legjobb pillanataiban volt. Anyám elfogódottan tisztelte az öregembert, kezével megtapogatta mindazt a szép holmit, ami körülöttem volt. De a fivéreim hallani se akartak rólam, pedig anyámnak adtam pénzt, hogy megkönnyítsem az életüket. Gyűlöltek és irigyeltek engem, irigyelték az életemet, pedig nem volt benne semmi irigylésre méltó.

Így múlt az idő, látszólag rendben, aztán az öreg újra nyugtalan lett, és zaklatni kezdett. Gonoszul szidott, hibát talált mindenben, amit tettem, semmi nem felelt már meg neki. Nem tudott aludni; amint pirkadni kezdett a tavaszi hajnal, keresztül-kasul csoszogott a szobában, kinyitogatta dobozait, és érmeit simogatta, vizsgálgatta. De már az érmek se szórakoztatták, inni kezdett, jobban, mint valaha, ölembe tuszkolta puffadt, rémséges testét, esténként az utcákon csavargott, szorongatta a lányokat, és mindenféle csavargót hozott újra a lakásba, hogy igyon velük, és leitassa őket. Nem tehetett róla, mert a férgei erősebbek voltak szétzúzott akaratánál. A jajgatás és megbánás sem segített, mikor kijózanodott. Az élettől és a pénztől megrontott beteg gyermek volt csupán, de én úgy gondoltam, hogy gonosz és szörnyű gyermek, akinek jobb, ha mielőbb meghal.

De az ember nem töprenkedhet állandóan a bánatán meg a csalódásain. Újra tavasz volt, ragyogó reggelekre

ébredtem, és olykor, magamban, még mosolyogtam is. Szorgalmasan takarítottam, törültem a port, közben dúdoltam is. Mert koromat tekintve még nem voltam idős, noha olykor olyan érzésem volt, mintha már sok-sok és szörnyű életet éltem volna meg. Mindenféle elfoglaltságot találtam ki magamnak, és friss tavaszi reggeleken kinyitottam a lakás valamennyi ablakát, mikor az utcák kéken húzódtak az árnyékban, és a nap csillogott a bádogtetőkön. A tanácsost is megszállta újra valami emberi érzés. Megtapogatta a torkát és duzzadt állát, és így szólt: – Pfuj! Pokol az életem, Maire. Egész életemben csak mocskot ittam, és most égeti a torkomat.

Egyszer, amikor elment a bankba az ügyeit intézni, és aláírni különböző papírokat, megszólalt az ajtócsengő. Kinyitottam az ajtót, és egy kislány állt ott, egy kosár májvirágot meg tavaszi gólyahírt árult. Szőke haja volt, piszkos szoknyát viselt. Eszembe jutott egykori énem, és az az idő, amikor kislányként virággal házaltam. Amint néztem a kislányt és félénk szemét, az élet égetni kezdte az én torkomat is. Behívtam, kávéval és finom süteménynyekkel kínáltam, megsimogattam selymes haját, és egy májvirágcsokorért több pénzt adtam neki, mint amennyit az egész kosár virágért kapott volna. De nem kellett volna ezt tennem. Nem kellett volna beengednem. Átkozódnom kellett volna, el kellett volna kergetnem, és becsapni orra előtt az ajtót.

Kislány volt, ugyanolyan kíváncsi, izgatott és zaklatott, mint amilyen egyszer én voltam. Elfogódottan nézegetett, csodált, és bizalommal válaszolt a kérdéseimre, ami-

kor az otthonáról faggattam. Szemei gyermekien ragyogók és lelkesek voltak, amint rám nézett. Megszerettem ezt a kislányt, és minden sajgott bennem, ha ránéztem. Saját gyermekkoromat szerettem benne, mindazt, ami bennem is megvolt, mielőtt azzá lettem, aki vagyok.

Amikor kiengedtem, egy zacskó süteményt adtam neki útravalóul. Kipirult arccal és olyan vidáman ment el tőlem, hogy akaratlanul is ugrándozni kezdett. Tízéves volt. Sejtenem kellett volna, hogy magamnak állítok kelepcét, de nem gondoltam semmi rosszra, mert minden ablakon át friss tavaszi levegő áramlott a szobákba, az utcák kékek voltak az árnyékban és a tetők csillogtak a tavaszi napsütésben.

Nincs már sok mesélnivalóm. Néhány nappal később, amikor hazatérve a bevásárlásból, kinyitottam kulccsal az ajtót, gyereksírásra figyeltem fel. Abban a szempillantásban tudtam és értettem már mindent, rádöbbentem, hogy nem szabad lett volna behívnom azt a kislányt, mert most kedvet kapott rá, hogy ismét eljöjjön, engem viszont nem talált itthon. Minden elsötétült előttem, berontottam a lakásba, és kitéptem a gyereket a vénember kezéből. A megrémült kislány vigasztalhatatlanul zokogott. Virágkosara kiborult a napsütötte parkettára, és az elernyedt mocsári gólyahír-csokrocskák sárga foltokban hevertek szanaszét.

Bevittem a kislányt a szobámba, letöröltem arcáról a könnyeket, aztán nedves törülközővel megdörgöltem. Még nem esett komolyabb bántódása, de annyira meg volt rémülve, hogy még hosszú ideig nem tudta abba-

hagyni a zokogást. Átöleltem, és úgy ringattam, mintha a saját gyermekem lett volna.

Miután megnyugodott, összeszedtem a virágcsokrokat, visszaraktam a kosárba, és megszidtam. Megmagyaráztam, hogy sohasem szabad engedelmeskednie, ha egy férfi behívja magához a lakásba. Pénzt adtam neki, hogy új cipőt vehessen a régi és rongyos helyett, és azt tanácsoltam, hogy felejtse el, ami történt. Nem hiszem, hogy kára lett volna a dologból, hiszen nemsokára megnyugodott, sikerült lecsillapítanom. De ha nem jövök időben haza, nagyon is pórul járhatott volna. Ez a gondolat annyira megrendített, hogy minden felfordult bennem, mikor elbúcsúztam tőle.

A tanácsos alázatosan és bűntudattal pillantott fel a szemöldöke alól, akár valami állat, mely tudja, hogy fenyítést érdemel. Szája sarkából nyál folyt kékesfekete ajkára, zavartan dörgölte egymáshoz sárgás ujjait. – Nem csináltam a lánnyal semmi rosszat – mondta mogorván, mintegy vitát kezdeményezve, hogy leplezze rossz lelkiismeretét.

Ám én nem kezdtem veszekedni vele, épp ellenkezőleg; elővettem egy üveg konyakot, és töltöttem mindkettőnknek. – Igyál velem! – javasoltam. – Igyunk együtt, hogy soha ne forduljon elő még egyszer ilyen szomorú dolog.

Beteg, boldogtalan ember volt, az élet mocska égette-marta a torkát, és amint elnéztem nyomorúságos állapotát, újra megenyhültem. Intézetbe lehetne zárni, de az még szerencsétlenebbé tenné, mert mindennél jobban

retteg a kényszertől és a bezárt ajtóktól. Ha viszont így folytatja, egyszer valami jóvátehetetlen szörnyűség történik, hiszen képtelen már felelni tetteiért, férgei erősebbek az akaratánál. Nem vigyázhatom minden lépését, amilyen ravasz, úgyis kisiklik a kezem közül, és olyat tesz, amit már nem lehet jóvátenni. Ilyen gondolatok foglalkoztattak, amint ittam vele, és fürkésztem az arcát. A konyak tüzelt bennem, gondtalanná tett, és könnyűvé változtatott mindent számomra, mert már régóta nem ittam.

– Igyál velem – mondtam újra. – Igyál mocskot velem! Aki egyszer hozzászokott a mocsokhoz, annak a szájában a tiszta víz mindörökre ízetlen marad.

Így ittunk egész nap, és nem tettem neki szemrehányást a kislány miatt, hanem jó voltam hozzá, amilyen csak tudtam lenni. Amikor az est leszállt, elégedetten és kimerülten elszenderült. Ott maradtam mellette, és hamarosan láttam, hogy egészen mélyen alszik már. Megráztam, de arra se ébredt fel. Akkor rányomtam egy párnát az arcára, és egész súlyommal a párnára nehezedtem. Megroskadt teste nem tudott ellenállni, ott halt meg alattam, erőtlenül hörögve, és eszméletlenül tekergetve fejét.

Azt hittem, hogy tettemre soha nem derül fény, és még az orvos sem vesz észre semmit, hiszen olyan sokat ivott, és a szíve olyan gyatrán vert, ahogyan a gyönge gyertyaláng pislákol. Ilyen gondolatok jártak a fejemben, amint ott ültem az ágya mellett. Torsti is eszembe jutott, és eszembe jutott egész életem.

Örökölni fogok, sok pénzem lesz, és kielégíthetem minden szeszélyemet... Miközben erre gondoltam, kába levertség szállta meg a lelkem.

Reggel, mikor már kihűlt, telefonáltam az orvosnak, aki kezelte és a szívét gyógyította, és azt mondtam neki, hogy halva találtam az ágyában. Az orvos gyorsan megérkezett, megvizsgálta a holttestét, és kifaggatott, mit evett és ivott férjem az előző napon. – Fogadja részvétemet – mondta aztán barátságosan, és leült, hogy megírja a halotti bizonyítványt a temetéshez. – Szívbénulást írok be a halál okául – közölte. – Ez nyilvánvalónak látszik, nem is tartom szükségesnek a boncolást, hiszen betegem volt. – Megírta, rám pillantott, és így szólt: – Mindjárt magának is felírok valami nyugtatót, olyan rossz színe van. – Felállt, és megfogta a csuklómat, hogy megvizsgálja a pulzusomat.

Ekkor engem olyan mérhetetlen csömör, fáradtság és önutálat fogott el, hogy a tagjaim elerőtlenedtek, és megtántorodtam. Egész életemet mocsoknak éreztem torkomban, és arra gondoltam, hogy jobb lett volna, ha apa annak idején agyoncsap azzal a fejszével.

– Ne vicceljen – mondtam az orvosnak, és kihúztam csuklómat meleg kezéből. – Rosszul vizsgálta meg! Megöltem őt, mert jobb neki, hogy meghalt. – Térdem reszketett, leültem egy székre, és hozzátettem: – Legyen szíves, telefonáljon, ahová kell, hadd legyen nyugtom végre. Már nem bírom tovább.

Látta, hogy komolyan beszélek. Miután újra meg-

vizsgálta az öregember holttestét, telefonált a rendőrkapitányságra. Letartóztattak, és gyilkosság miatt elítéltek, és a bíró semmi enyhítő körülményt nem talált. Hamarosan rázúdult a világra a háború, és elsöpört mindent.

Gombár Endre

UTÓSZÓ

A magyar olvasó a *Kalevala* mellett alighanem Mika Waltari nevét ismeri a legjobban a finn irodalomból. De ez nemcsak a magyar olvasóra áll. Waltari regényeit eddig a világ huszonhat nyelvére fordították le, s közülük a legismertebb, a *Szinuhe*, nemegyszer került a bestseller-listák élére.

Mi magyarázza a finn író kiemelkedő sikerét? Minden bizonnyal az, hogy műveinek témája, mondanivalója és nyelvezete egyaránt érthető a finn környezet, a finn történelmi-társadalmi háttér alaposabb ismerete nélkül is. Tegyük hozzá: Waltari egyedülálló jelenség a finn irodalomban, a finn prózában. A finn prózát többnyire az epikus hömpölygés, a visszafojtott vagy a tér és idő távolain elvesző amplitúdójú drámaiság, a gyakran cselekménszegény ábrázolásmód jellemzi. És a természeti környezet hegemóniája. Sillanpää-ig főleg a fenyvesek és tavak világa, a vidék népe adta a finn próza élményanyagát. Pedig – különösen a 20-as évektől kezdve – a természet „idilljében" szervesen, de önállóan növekedni kezdett egy másik Finnország is, a városi civilizáció, s vele egy újfajta értékrend, az új, gyorsabb, szenvedélyesebb, hajszoltabb életvitel Finnországa. És esetenként a bűné. A realista és klasszikus naturalista ábrázolásmód

ennek az új világnak a művészi visszatükrözésére már nem volt elegendő. Az életjelenségek gyors változásait az urbánus romantika kezdte megfogalmazni a 20-as évek finn irodalmában. Waltari ennek az urbánus romantikának szerzett létjogosultságot, de mint humanista és kora minden jelenségére érzékenyen reagáló művész, egyúttal közérdekű műveket alkotott. Gondosan csiszolt, ugyanakkor az irodalmi nyelv normáihoz igazodó nyelve közérthetővé tette, s ez a tény minden bizonnyal megkönnyítette írásainak fordítását is. Waltari regényei szinte egytől egyig olvasmányosak. Cselekménydús történet, kifogyhatatlan mesélőkedv, nagyszerű emberismeret, páratlan beleélőképesség, színes fantázia, szelíd irónia, olykor rezignált vagy nosztalgikus bölcselkedés jellemző rájuk. És az ember szeretete. Az esendő emberé, akinek sorsát az író aggódó figyelemmel kíséri, akinek jövőjét fáradhatatlanul fürkészi.

A kötetünkben szereplő kisregények közül az első hármat Waltari a második világháború előtt, az *Aranyhajú*-t a háború után írta. Az 1980-ban napvilágot látott visszaemlékezésekben, melyeket irodalmi beszélgetéseiből Ritva Haavikko állított össze, Waltari külön kitér kisregényeire. Elmondja, hogy noha hosszú pályafutása során a verstől a drámáig, a novellától a nagyszabású történelmi regényekig, a hangjátéktól a pamfletig, sőt a detektívregényig szinte minden irodalmi műfajjal megpróbálkozott, legközvetlenebbül mégis éppen a kisregényekben tudta kifejezni magát. Világirodalmi példaképeket is említ, többek között Maupassant hosszabb

novelláit, Csehov elbeszéléseit és Thomas Mann *Halál Velencében* című művét.

A négy kisregény közül az első, a *Virágzik a föld*, a finn irodalom legjellegzetesebb hagyományait követve, a természet és az ember eltéphetetlen együvé tartozását sugallja. Az elmúlás sejtelmes-bánatos hangulatú ábrázolása Sillanpää-t juttatja eszünkbe, az ember belső világának tárgyilagosan cizellált rajza azonban már Waltari utánozhatatlanul eredeti művészetéről tanúskodik.

Fordulatos, a bűnügy lélektanát igényes szépirodalmi eszközökkel felépítő kisregények a *Ne legyen többé holnap* és az *Aranyhajú*. Közös vonásuk, hogy a főhős egyes szám első személyben maga mondja el történetét; ezt a formát Waltari ekkor kezdi egyre gyakrabban használni, később történelmi nagyregényeiben is sikerrel alkalmazza.

A háború réme – ha akár egy villanásra is – mindegyik írásban felsejlik. Az *Ez meg sem történhet* hőseinek sorsába már közvetlenül szól bele: a kereskedelmi utazó és a tüdőbeteg nő repülőgépét a mozgósítás, illetve a háborúra való készülődés sodorja végzetes szerencsétlenségbe.

Waltari kisregényeiben igen sok az önéletrajzi elem, melyek részben az írónak a 20-as években tett nyugat-európai útjaiból, részben a második világháborút közvetlenül megelőző évek élményeiből, tapasztalataiból ötvöződnek. Mind a korábbi, mind pedig a későbbi élményekben sok a negatívum. Waltari az első világháborút követő évek kezdeti felszabadultságában, a túlzott élniakarásban, az élvezetek hajszolásában vagy a steril polgári környezet magasabb erkölcsi mércékhez viszonyítva cél-

talan életében riasztó jeleket látott. Míg a kisregényekben e riasztó jelekkel csupán figyelmeztethetett, az óegyiptomi történelmet ürügyül használó nagyregényben, a *Szinuhé*-ban már le is vonhatta az újabb és még szörnyűbb világégés konzekvenciáit. A kisregények tartalmi-eszmei előkészületek voltak a történelmi nagyregényekhez. Az író történelemfilozófiája ezekre az alapokra épült fel. Waltari a kisregényekben az egyes ember viselkedésformáit, az egyén lehetőségeit vizsgálta. Logikus, következetes út vezetett innen a történelmi regényekig, az emberek egész közösségének kutatásáig, az emberiség esélyeinek, a távoli jövőnek mérlegeléséig.

Az olvasmányosság, az átlagon felüli, széles közönségsiker, valamint a művészi igényesség olyan fogalmak, amelyek csak viszonylag ritka és szerencsés esetben esnek egybe. Waltari ilyen ritka, ilyen szerencsés eset. Nem azért, hogy vitathatatlan sikerét tovább fokozza, hanem kizárólag kikapcsolódás céljából, szinte a maga mulattatására írt detektívregényeket is. A *Palmu felügyelő tévedése* és a *Megmondják a csillagok* című könyveit azonban ugyanúgy megszerették már a magyar olvasók, mint a *Szinuhé*-t, a *Mikael*-t, a *Mikael Hakim*-ot és *Az emberiség ellenségei*-t.

Régóta tervezte, hogy ellátogat hazánkba is. 1979-ben bekövetkezett halála meggátolta ebben. Reméljük, hogy legnépszerűbb kisregényeinek közreadásával legalább ahhoz hozzájárulhattunk, hogy még jobban megismerjük Waltarit – az írót.

Gombár Endre

TARTALOM

Virágzik a föld *(Multa kukkii)* 5
Szopori Nagy Lajos
Ne legyen többé holnap *(Ei koskaan huomispäivää)* 47
Schütz István
Ez meg sem történhet *(Sellaista oi tapahda)* 153
H. Laborc Júlia
Aranyhajú *(Kultakutri)* 245
Gombár Endre
Utószó 349
Gombár Endre

KIADTA AZ EURÓPA KÖNYVKIADÓ
A KIADÁSÉRT AZ EURÓPA KÖNYVKIADÓ
IGAZGATÓJA FELEL
SZEDTE ÉS NYOMTA
A KNER NYOMDA DÜRER ÜZEME
A NYOMDAI RENDELÉS TÖRZSSZÁMA: 1764
KÉSZÜLT BÉKÉSCSABÁN, 1982-BEN
FELELŐS SZERKESZTŐ: KARIG SÁRA
A SOROZATOT KASS JÁNOS TERVEZTE
A SZÖVEGET AZ EREDETIVEL
SZÍJ ENIKŐ VETETTE EGYBE
MŰSZAKI SZERKESZTŐ: BAKUCZ MARIANNE
MŰSZAKI VEZETŐ: SZEGLETH KÁROLY
KÉSZÜLT 40700 PÉLDÁNYBAN,
18,0 A/5 ÍV TERJEDELEMBEN
BEMBO BETŰVEL, EU-d-8283
ISBN 963 07 2631 9

O. C
15